

Eötvös Loránd Tudományegyetem
Savaria Regionális Pedagógiai Szolgáltató és Kutató Központ

Kitárul az óvoda kapuja

Óvodapedagógiai jó gyakorlatok megyén innen és túl

Vas megyei pedagógiai jó gyakorlatok sorozat

Szerkesztette: Kispálné Horváth Mária, Gerölyné Kölkedi Éva

Szombathely

2021

Kitárul az óvoda kapuja
Óvodapedagógiai jó gyakorlatok megyén innen és túl
Vas megyei pedagógiai jó gyakorlatok sorozat

Szerkesztette:

Kispálné Horváth Mária, Gerölyné Kölkedi Éva

Felelős kiadó:

Kispálné Horváth Mária

Kiadó:

Eötvös Loránd Tudományegyetem
Savaria Regionális Pedagógiai Szolgáltató és Kutató Központ
Szombathely

ISBN 978-963-9871-67-0

A kiadvány kizárólag elektronikus formában készült.

*A kötetben szereplő rajzokat a Szombathelyi Vadvirág Óvoda gyermekei készítették:
Tomisa Zsombor, Balaicz Elena és Horváth Máté.*

A szülők a gyermekrajzok kötetben való megjelenéséhez hozzájárultak.

Balaicz Elena (7 éves), Szombathelyi Vadvirág Óvoda

Tartalom

Halász Imréné:

Bevezető gondolatok 5

Doernbrack Mária:

Túllépve a szerepjátékon – a drámapedagógia személyiségfejlesztő hatása az óvodában... 10

Fallerné Nagy Ildikó:

“Ahol élünk”. Út az Örökös Zöld Óvodához 16

Füziné Renácz Zita:

Az egészséges életmód kialakítása. Kneipp-módszer az óvodában 27

Halász Imréné, Márkus Erika:

„Gyökerek és szárnyak”. Hagyományörzés és népszokások a 21. században 46

Kocsis Orsolya:

Beltéri Kneipp-száraztaposó gyakorlati alkalmazása az óvodai nevelésben 75

Kondics Judit:

Erdői ovi – Erdőpedagógia az óvodában 90

Korcsmáros-Kánnár Edina:

MZ/X jelentkezz!..... 112

Szabó Imréné, Németh Tiborné:

Mesére épülő komplex drámajáték elővizeink megóvásának fontosságáról 134

Pajor Andrásné:

"Mese, mese, mátká..." útravaló a gyermekek anyanyelvi kultúrájának megalapozásához 146

Pruzsinsky Réka:

Hétlépés – Siebenschritt. A „Játék a szóval, játék a nyelvvel” kétnyelvű, magyar - német óvodai nevelési programra épülő jó gyakorlat 164

Halász Imréné:

Bevezető gondolatok

*„Az a feladatunk, hogy a gyermek környezetében olyan hatást fejtsünk ki,
hogy egészen a gondolatokba és érzületekbe menően
a jót, az igazat, a szépet és a bölcsét utánozó lényvé lehessen.”*

Rudolf Steiner

A 21. század nagy léptékű változásai és az ezekből fakadó kihívások elkerülhetetlenné teszik a pedagógusok mai szerepének és szakmai útjának átgondolását, a változásokra való folyamatos reflektálást. Az elvárásoknak megfelelni folyamatos tudásbővítéssel, a szakmai kompetenciák fejlesztésével lehet. A tanuláshoz számtalan forrás áll rendelkezésre, de mind közül kiemelkedő jelentőségű a saját közösség nyújtotta tapasztalatszerzési lehetőség, a szakmai együttműködésre épülő informális tanulás. Az óvodapedagógusok közötti együttműködés, a jó pedagógiai gyakorlatok megosztása a fejlődés motorja lehet. Ez a fajta együttműködés fejleszti leghatékonyabban a szakmai tőkét, segíti a pedagógust hivatásának gyakorlásában és szakmai fejlődésében.

A kötetben olyan – az ELTE Savaria Regionális Pedagógiai Szolgáltató és Kutató Központ bázisóvodáiban dolgozó – innovatív szemlélettel rendelkező óvodapedagógusok osztják meg ötleteiket, szakmódszertani tudásukat, akik saját munkájukon keresztül mutatják be, hogyan képesek lépést tartani a folyamatosan változó környezeti kihívásokkal.

A tanulmányok, jó gyakorlatok olyan több éve sikeresen és eredményesen alkalmazott módszertani és szakmai megoldásokat kínálnak, melyek más intézmény pedagógiai gyakorlatába beépíthetők, tovább fejleszthetők, dokumentálhatók. A tanulmányok közös jellemzője, hogy az azokban foglaltak kiemelten kezelik az élményszerzést, a játékoságon alapuló, a gyermekek érdeklődésére épülő ismeretszerzést, melyek nagymértékben hozzájárulnak a kognitív képességeik fejlődéséhez.

Az anyanyelvi, a környezeti és az egészséges életmódra nevelés, továbbá a hagyományápolás mellett az IKT eszközök óvodai tevékenységekbe való bevonásának lehetősége is szerepel a szerzők írásainak témái között, felkínálva a régi és új módszerek közti választás lehetőségét.

A kiadvány célja, hogy bővítse az óvodapedagógusok meglévő tudását és segítséget nyújtson a módszertani megújulásban. A jó gyakorlatok kipróbálásával, a hétköznapi pedagógiai gyakorlatba történő beépítésével lehetőség nyílik a további szakmai elmélyülésre, az esetleges korrigálásra, újraalkotásra. A kötet tanulmányai módszertani szempontból rendkívül gazdag, változatos, az óvodai nevelőmunkát segítő, korszerű szemléletmódú munkák.

A kötet szerzői:

Doernbrack Mária a Soproni Egyetem Lewinszky Anna Gyakorló Óvodájának vezetőpedagógusa immár 24 éve. Gyakorlatvezető óvodapedagógusként a 3-7 éves korosztály nevelése mellett feladata az egyetemi hallgatók gyakorlati oktatása, az óvodapedagógusi hivatásra való felkészítése is. Bábpedagógus-művészeti oktató végzettséggel a báb- és drámapedagógia térhódítása a szívügye. Ennek szépségét, jelentőségét, a gyermekek fejlődésének elősegítő hatását hirdeti a különböző publikációiban, tervezéseiben, jó gyakorlatok óvodai bemutatásai során. Kilenc éve óvodavezető-helyettesként segíti az intézmény működését, mentorként és minősítő bizottsági tagként a kollégák szakmai fejlődését. 2021-től már mesterpedagógusként valósítja meg a kitűzött szakmai céljait.

Fallerné Nagy Ildikó Katalin 38 éve óvodapedagógus, Zöld Óvoda koordinátor a Szombathelyi Mocorgó Óvodában. Ismereteit, kompetenciáit folyamatosan bővíti, képezi magát helyi és vidéki továbbképzéseken, konferenciákon. Az önfejlődés, a korszerű tudás megszerzése, a permanens tanulás elengedhetetlen számára. Nyitott az új módszerek, eszközök megismerésére, amelyeket be is épít napi munkájába. A vezetővel, munkatársakkal, szülőkkel való együtt gondolkodásban, kapcsolattartásban, kommunikációban, a gyermekek érdekében végzett színvonalas munkában hisz. Intézményét gyakran képviseli szakmai fórumokon. Folyamatosan tart bemutató foglalkozásokat saját és más óvodában dolgozó óvodapedagógusok részére. Szívügyének tekinti a mozgás fejlesztését, a környezettudatosságra, fenntarthatóságra nevelést, a környezetvédelmet, a néphagyományőrzést. Törekszik a Zöld Óvoda hálózat építésére.

Füziné Renác Zita a Szombathelyi Weöres Sándor Óvoda óvodapedagógusa. Az óvóképző főiskola elvégzése után 1993-tól dolgozik a pedagógus pályán. Pedagógiai munkáját a folyamatos önképzés jellemzi. Az ismeretek szélesítését, gazdagítását, a tudás bővítését fontosnak tartja. Első diplomájának megszerzése után továbbképzéseken vett részt, képezte magam távoktatásban, felsőoktatásban, szakvizsgára irányuló képzéseken is. Óvodapedagógus, tanító, fejlesztő pedagógus, tankerület-igazgatási vezető, közoktatási vezető végzettségekkel, három pedagógus szakvizsgával rendelkezik. Tanítói végzettségére az iskolai életmódra való felkészítéskor támaszkodik, mivel ismeri az elvárásokat. Fejlesztő pedagógusként a részképesség-problémák esetén segíti óvodásait. Intézményvezető-helyettesi feladatokat is ellát. Az idegen nyelvekhez való pozitív beállítódást fontosnak tartja, képzettsége birtokában játékos angol nyelvi foglalkozásokat tart óvodájában. Úgy gondolja, hogy az egészségtudatos életmód, a testi, lelki harmónia, a nyugodt családi háttér mindennek az alapja. A Kneipp-módszer alapelveit azért tartja követésre méltó jó példának saját családjában és óvodásai körében is, mert természetes módon segíti az egészség fenntartását.

Halász Imréné a Szombathelyi Vadvirág Óvoda vezetője. Óvodapedagógusi alapidplomával, pedagógia-, játék- és szabadidő-szervező tanári mester diplomával, valamint közoktatási vezető szakvizsgával rendelkezik. Feladatának tekinti a népi hagyományok értékeinek tovább örökítését óvodásainak és a szülőknek. Évszak-járó pedagógiai programjának alapján óvodájában kiemelkedő jelentőséggel bírnak az évkör ünnepei, melyek a közösségformálás és a családokkal való együttműködés alappillérei. Intézményében a népi játékok meghatározó szerepet töltenek be a nevelő munka során. Nagy hangsúlyt fektetnek a kézművesség kínáلتa lehetőségek maximális kihasználására, ezáltal ismertetik meg gyermekeiket a népi kismesterségek értékeivel, az ősi technikákkal, ösztönözve őket az alkotás örömeinek felfedezésére. Büszke arra, hogy az általa vezetett óvodában egy olyan szakmai közösség tagja lehet, ahol mindenki azonos értékrendet képviselve, színvonalas munkával segíti elő a gyermekek sokoldalú, harmonikus személyiségfejlődését.

Kocsis Orsolya 2017-ben szerzett óvodapedagógusi diplomát az ELTE Tanító- és Óvóképző Karán Budapesten, majd ugyanebben az évben kezdte meg hivatását a Szombathelyi Kőrösi Csoma Sándor Utcai Óvodában, melynek kiemelt feladata az egészségnevelés, egészségfejlesztés. A 2019/20-as, valamint a 2020/21-es nevelési években intézményének Vöröskereszt Bázisóvoda elnöke, valamint az Egészségnevelési és Óvodakerti Munkaközösség vezetője volt. Az egészségnevelési terület fejlesztésének érdekében két óvodakerti pályázatra készített pályázati anyagot, valamint a FODISZ (Fogyatékosok Országos Diák-, Verseny- és Szabadidősport Szövetsége) által meghirdetett Lélekmozgató Program pályázati anyagáért is ő felelt, óvodája mindkét alkalommal díjazott lett. Óvodája 2019-ben csatlakozott a 10 millió fa mozgalomhoz, melynek keretében a facsemete-ültetés programszervezője volt. 2018-ban kolléganőjével megtervezte és bevezette a beltéri Kneipp-száraztaposót csoportszobájukban, melyet tematikához kötve használnak, illetve családi napokon az érdeklődők is kipróbálhatják. 2019-ben ennek pedagógiai alkalmazására tartott mozgásos tevékenységet szakmai napjukon több intézmény pedagógusa számára. 2021 áprilisában megszületett kislánya, ezért jelenleg otthonról igyekszik tovább bővíteni szakmai ismereteit.

Kondics Judit az óvodapedagógusi pályáját 1985-ben kezdte az érettségi bizonyítványa megszerzése után. Jelenlegi munkahelyére, a Szombathelyi Weöres Sándor Óvodába 1987 szeptemberében került. Óvodapedagógusi diplomáját 1993-ban szerezte meg Sopronban a Benedek Elek Óvóképző Főiskolán. 2000-ben a közoktatási vezető szakvizsgás képzést, 2010-ben pedig Sopronban a Nyugat-magyarországi Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Karán az óvodáskori német nemzetiségi kétnyelvű óvodapedagógus szakvizsgás képzést végezte el. Jelenleg a Soproni Egyetem erdőpedagógiai szakvezető szakvizsgás képzésén végzős hallgató. 2001-től szerepel az Országos Közoktatási Értékelési és Vizsgaközpont szakértői listáján mint óvodai közoktatási szakértő. Szakmai fejlődése érdekében fontosnak tartja az önképzést, a folyamatos megújulást. Mindig szívesen tanult, fogékony volt az újra, rendszeresen vett részt tanfolyamokon, továbbképzéseken. Számára kiemelt jelentőségű a környezetvédelem, az egészséges életmódra nevelés és a hagyományaink megélése, megőrzése. 2006-ban egy Erasmus program keretében Szlovákiában környezeti neveléssel kapcsolatos tanulmányúton

vett részt, 2008-ban csatlakozott a Magyar Madártani Egyesülethez. Óvodája fokozatosan bővült és vált a város elismert óvodájává, mely ma három csoporttal működik. Intézménye 2012-től az Eötvös Loránd Tudományegyetem Savaria Regionális Pedagógiai Szolgáltató és Kutató Központ, majd a Pedagógiai Oktatási Központ környezeti nevelés bázisintézménye lett. A Zöld Óvoda címet eddig kétszer nyerték el, Madárbarát Óvodaként madárbarát kerttel is rendelkeznek.

Korcsmáros-Kánnár Edina 2018 júniusában végzett a Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Karán óvodapedagógusként és a Szombathelyi Vadvirág Óvodában dolgozik. Kisgyermekkora óta fontosnak tartja a magyar kultúrához tartozó hagyományok felelevenítését és újraélését, pedagógusként pedig már mindezek átörökítését is kiemelt feladatának érzi. Fiatalkorának köszönhetően azonban az egyre gyorsabban fejlődő technikai világ sem áll távol tőle, amit jelentős összekötő kapocsnak érez a mai kor gyermekeivel. Munkája során az egyensúlyt megtartva igyekszik beépíteni mindkét terület elemeit a tevékenységeibe, amit akár egymással összekapcsolva játékos tevékenykedtetéssel valósít meg.

Márkus Erika a Szombathelyi Vadvirág Óvodában dolgozik óvodapedagógusként, egy inspiráló szakmai közösség aktív tagjaként. Mindennapi munkája során meghatározó számára, hogy boldog óvodás éveket teremtsen a gyermekeknek, ahol családi légkörben nevelkedhetnek. Fontosnak tartja, hogy minden ismeretet játékos formában és a minden érzékszervre ható megtapasztalás útján sajátíttasson el a gyerekekkel, személyes példamutatás és rengeteg tevékenykedtetés során, hiszen csak így mélyülhetnek el ezek igazán. Évszak-járó pedagógiai programjuk alapja a néphagyományőrzés, mely kiváló alapot ad erre, hiszen a régi idők értékeinek, tapasztalatainak megismertetése, átadása a gyermekeknek egy sokrétű feladat. Emellett nagy felelősségét érzi annak is, hogy a gyerekeken keresztül ezt a kultúrát átörökítse a családok felé. Ebben aktív szerepet is vállal. Csoportjában projekt módszerrel dolgozva, a szülőket folyamatosan aktívan bevonva a közös munkába, egy-egy témát minél több oldalról körbejárva igyekszik haladni a gyerekekkel témáról témára, akár több héten át is. Folyamatos kutató munkát végezve, új módszereket keresve és alkalmazva arra törekszik, hogy a XXI. század gyermekei számára is fontossá váljon ezen hagyományok tisztelete, a szülőföld iránti szeretet.

Németh Tiborné a Sárvári Vármelléki Óvoda óvodapedagógusa, 28 éve dolgozik óvónőként. 1989-ben szerezte óvodapedagógusi diplomáját az Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskola Soproni Óvóképző Intézetében. Hivatástudata mindig arra ösztönzi, hogy nyitott, befogadó, innovatív óvodapedagógus legyen, ezért szakmai fejlődése érdekében folyamatosan, tudatosan fejleszti szaktárgyi tudását, módszertani kultúráját. Több mint tíz évig vezette az óvodában működő játék munkaközösséget, mely megbízatást átadta, hisz óvodavezető-helyettes lett a székhelyintézményben 2017 augusztusában. Meggyőződése, hogy sok-sok élménnyel, a játék, a mese, a mozgás egységével lehet a gyermekek személyiségét a legsokoldalúbban fejleszteni, a tehetségeket felkarolni, a valamilyen területen lemaradókat fejleszteni.

Pajor Andrásné óvodapedagógus diplomáját 1983-ban szerezte a Soproni Óvónőképző Intézet nappali tagozatán. 38 éve dolgozik óvodapedagógusként, ebből 10 évet óvodavezetőként. Jelenlegi munkahelyén, a Szombathelyi Napsugár Óvodában 1993 óta dolgozik. Innovatív pedagógiai tartalmú megújulást hozott számára a 2000-ben megszerzett fejlesztő óvodapedagógus szakvizsga, az ott tanultakat igyekszik felhasználni a sajátos nevelési igényű és részképesség-zavaros gyermekek fejlesztése során. 10 éven keresztül az anyanyelvi munkaközösség vezetője volt, illetve a bázisóvodai tevékenységük feladatait látja el, koordinálja. Eredményeit elismerve harmadik alkalommal kapta meg az óvodavezetői megbízást. Nagy hangsúlyt helyez a továbbképzésekre, önképzésekre, a folyamatos tanulásra. Anyanyelvi bázisóvodai tevékenységükből kifolyólag számos szakmai napot szerveznek, a jó gyakorlatuk iránt érdeklődő óvodapedagógusokat fogadnak. Ezek a nyílt napok, műhelymunkák, szakmaimunkaközösség-bemutatók segítik a szakmai fejlődést, lehetőséget teremtenek a pedagógiai jellegű tapasztalatok kicserélésére. Ezt a célt szolgálja a tanulmánykötetben megjelenő írása is, amelyben a mesenap megvalósításának módszereit, lehetőségeit ajánlja pedagógustársainak.

Pruzsinsky Réka 2000-ben végzett német nemzetiségi óvodapedagógusként a Benedek Elek Pedagógiai Főiskolán Sopronban. Azóta dolgozik óvónőként, 2008-ban került a Soproni Egyetem Lewinszky Anna Gyakorló Óvodájába. Fejlesztő pedagógia és oktatási menedzser szakvizsgája mellé 2014-ben pedagógia-, játék- és szabadidő-szervező tanári mestervégzettséget is szerzett. Az óvodában nem csak német nemzetiségi óvodapedagógus, de gyakorlatvezető óvónő és német nemzetiségi munkacsoport-vezető. 2021-ben mesterpedagógus minősítést szerzett.

Szabó Imréné 1990-ben szerezte diplomáját az Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskola Soproni Óvónőképző Intézetében. Azóta a Sárvári Vármelléki Óvodában dolgozik. Már fiatal, kezdő óvónő kora óta keresi a lehetőségeket, hogy hogyan, milyen eszközökkel és módszerekkel tudná a gyermekek személyiségét minél sokoldalúbban, változatosabban fejleszteni. Egy drámapedagógia-drámapszichológia képzés után úgy érezte, megtalálta azt a módszert, amellyel pozitív irányban befolyásolhatja óvodásai társakhoz, közösséghez, környező világhoz való viszonyát. Megtapasztalta, hogy a drámapedagógia gazdag eszköztárával hatékonyan tudja elősegíteni alapvető képességeik, készségeik alakulását, az élményen keresztül történő tanulás során pedig a befogadás mélységét és erősségét. Tagja lett óvodája drámajáték munkaközösségének, melynek vezetését 2017 őszén átvette. Szintén ettől az évtől a tehetséggondozás keretein belül foglalkozik a drámajáték iránt érdeklődő és arra fogékony gyermekekkel. A drámapedagógiai ismereteit 2012-ben a Pannon Egyetem színház- és drámapedagógia szakán szerzett újabb diplomájával bővítette. Hiszi, hogy ha kommunikációs, kapcsolatépítő, együttműködő készségük, problémamegoldó és kudarcűrő képességük fejlesztésére helyezzük a hangsúlyt, akkor életrevaló, kreatív gyermekeket nevelhetünk. A drámapedagógia és a színház eszközei pedig ehhez megfelelő segítséget nyújtanak.

Doernbrack Mária:

Túllépve a szerepjátékon – a drámapedagógia személyiségfejlesztő hatása az óvodában

A jó gyakorlat megnevezése

Túllépve a szerepjátékon – a drámapedagógia személyiségfejlesztő hatása az óvodában.
Varázsszönyegjáték – utazás a Föld körül

A jó gyakorlat kidolgozója

Doernbrack Mária vezetőpedagógus, bábpedagógus-művészeti oktató

A megvalósító intézmény adatai

Az intézmény neve: Soproni Egyetem Lewinszky Anna Gyakorló Óvoda, Napsugár csoport

Az intézmény OM azonosítója: 030282

Az intézmény címe: 9400 Sopron, Zsilip u.1-3.

Alkalmazási terület

pedagógia, óvodapedagógia (3-7 éves kor), komplex óvodai tevékenység

Tartalmi leírás

A gyermekek képességeinek fejlesztése komplex folyamatjátékba ágyazott dráma- és bábjátékkal, maximum 24 gyerekekkel, az óvodánkban, a csoportunkban.

A nevelési programunk

Személyiségfejlesztés az élmények segítségével, hangsúlyozottan a mozgás és a drámapedagógia elemeivel, ahol kibontakoztatjuk a csoportunkba járó gyermekek önkifejező képességeit. Mindebben az alábbi meghatározó alapkritériumok segítik a sokoldalú fejlesztést, nevelést.

Figyelembe vesszük a gyermekek

- életkori és egyéni sajátosságait,
- érzelmi biztonságának szükségességét,
- élményre épülő gondolkodását,
- drámajátékának és bábozásának, barkácsolásának elsődlegességét,
- testi-lelki szükségleteinek kielégítését,
- megfelelő terhelésű mozgásfejlesztését,
- környezettudatos gondolkodásra való nevelését.

Mindeközben a szerzett, megvalósult élményeink

- beépülnek a gyermekeink lelki világába,
- lehetőséget adnak a közvetlen és a tágabb világ megismerésére,
- segítik a társas együttlét alakítását, alakulását.

A jó gyakorlat címválasztásának indoklása

Sok esetben a dráma szó hallatán a színpadon való megnyilvánulás, szereplés avagy a dramatizálás (mesék eljátszása) jut az emberek eszébe. Ellenben ez a jó gyakorlat a hétköznapiakban sokkal többről szól, az emberi értékek átörökítésén keresztül a gyermekek kíváncsiságának kielégítéséről, a környezethez való viszonyról, a kreativitásról, a problémamegoldó képesség fejlesztéséről, a fejlődésben elmaradt, akadályozott gyermekek felzárkóztatásáról és a tehetségcsíra kibontakoztatásáról. Komplex személyiségfejlesztés, ahol a tevékenységek drámajátékokkal folyamatjátékokban valósulnak meg.

Az alcím egy általam megírt innováció, a Varázsszőnyegjátékok, ahol a képesség- és személyiségfejlesztés a Föld különböző tájain való barangolás közben valósul meg. Ahogy a drámajátékok, úgy a Varázsszőnyegjátékok is „mintha” játékok. Vannak állandó kellékek, a földgömb és a szőnyeg, amit csak akkor és arra használunk. Nagy felkészültséget és fantáziát igényel az óvodapedagógustól, hogy a megfelelő hatást el tudja érni. Fantasztikus élmény a gyerekeknek.

A jó gyakorlat megvalósításának célja

A jó gyakorlat célja, hogy a drámajátékkal a gyermekek egyéni képességeit felszínre hozva elősegítsük a harmonikus személyiségfejlődésüket. További cél, hogy önmaguk és mások megismerésével a világra nyitott, kíváncsi, közvetlen, empatikus, önkifejező emberekké váljanak.

A jó gyakorlat megvalósulásának jellemző jegyei

- játék és játékosság,
- saját magunk erősségeinek, gyengeségeinek vállalása,
- szeretetben való együttnevelés,
- személyi autonómia figyelembevételével a másság elfogadása, tolerancia,
- kölcsönös odafigyelés, együttműködés,
- felzárkóztatás, differenciált nevelés.

A jó gyakorlat folyamatjátékainak tudatos fejlesztési területei

- mozgás, mozgáskoordináció,
- térérzékelés, térközsabályozás, térhasználat,
- érzékszervi finomítás,
- memória, koncentráció,
- ritmus, beszéd, légzés,
- kapcsolatteremtés, bizalom, kommunikáció (verbális, nonverbális),
- önismeret, énkép, önkép,
- csoportépítés, együttműködés,
- kreativitás,
- relaxáció.

A folyamatjáték fejlesztését segítő tevékenységek

- utánzás, mímelés,
- dramatikus tevékenységek adott témában,
- dramatikus tevékenységek adott helyzetben,
- szituációs játékok,
- élmények feldolgozása beszélgetéssel,
- ismeretfeldolgozás, új ismeretszerzés.

A jó gyakorlat részletes kifejtése

Az óvodai nevelés során a tevékenységi formákat (szabad játék, verselés-mesélés, ének-zene, énekes játék, gyermektánc, népi játékok, rajzolás, festés, mintázás, kézimunka, mozgás, külső világ tevékeny megismerése, környezeti és matematikai tartalmak, tanulás) általában összetetten kezeljük, az egyes funkciók együttes fejlesztésére törekszünk. Mivel az óvodában évkörben dolgozunk a négy őselem, az évszakok és az ünnepek köré építve, ezért az összetett játékokat is ehhez igazítva tervezzük.

A kiegyensúlyozott játékhoz meg kell teremtenünk a biztonságos légkört, helyet, ahol a gyerekek felszabadultan játszhatnak. Fontos a játszás helyszíne, amely a gyermeki elképzelések megvalósulását segíti. Fontos továbbá a játékeszközök, játékszerek minősége, amely nagy hatással van a játék megkezdésére és folyamatára. A játékidő is meghatározó tényező, mert az elmélyült játékhoz megfelelő időre van szükség.

A gyermekkori szocializációban a kortárs csoportnak meghatározó szerepe van, erre alapoztam ezt az összetett drámajátékot, folyamatjátékot.

A Varázsszőnyegjátékok két állandó és legfontosabb kelléke a földgömb (jó, ha világít, mert az misztikusabb) és egy olyan szőnyeg, ami nem mindennapos a teremben. A többi eszközt, játékszert, kelléket, bábót mindig az adott téma határozza meg, ezek lehetnek általunk vagy együtt a gyerekekkel készített produktumok.

A játékok mindig előzetes élményekre épülnek, szükséges a ráhangolódás, ami általában két, három napot vesz igénybe, ezért jó, ha azt az óvodai heti témákra építjük.

A keretjáték, folyamatjáték, hogy folyamatos lehessen, természetesen nagy előkészületet kíván az óvodapedagógustól, de a gyerekek mit sem sejtjenek ebből a játék során.

A legfontosabb, hogy az óvodapedagógus megnyerje a gyermekek figyelmét, bizalmát, elfogadják a személyiségét.

A játékkezdéskor „elvarázsoljuk” a csoportszobát, ez lehet a lesötétítés, de lehet akár egy átrendezés is. Ha lesötétítünk, akkor utána felkapcsoljuk a földgömb világítását, és megpörgetjük a gyerekekkel együtt. A félhomállyal és a földgömb pörgetésével lehetőséget adok a gyerekeknek a ráhangolódásra, beszélgetésre, varázsszavakkal a cél felé való irányításra. Mielőtt bármibe is belekezdenénk, szükséges néhány kérdést feltenni magunknak a játék tervezése előtt. Ilyen kérdések pl.:

Miért csinálom?

Mit szeretnék vele elérni?

A gyerekek milyen képességeit szeretném ezzel fejleszteni?

Hogyan valósul meg a komplexitás?

Fontos ez azért, hogy a játékot jól, logikusan, egymásra építve, a feladatnak és célnak megfelelően tudjuk építeni.

A földgömb pörgetése már egy rítus, ami bevezet bennünket a „mintha” világába, a lehetetlen megvalósulásába. A pörgés látványa hat az érzékszerveinkre, általa fokozódik a várakozás, a kíváncsiság. Ezzel indítjuk a „fantázia kirándulás” folyamatát.

A gyerekek reakciója változó, de minden esetben várakozással telve, izgatottan szállnak fel a szőnyegre. Ráülünk a „varázsszőnyegre”, belekapaszkodunk a szélébe, és a repülést imitáljuk. „Repülés” közben már arról fantáziálunk, hogy mi fogad bennünket ott, ahova érkezünk, pl. a sivatagban forróság, a hegyek fölött hűvös szél... stb. Itt az óvodapedagógus irányítja a beszélgetést, a kíváncsiság felkeltését. Kommunikáció közben a gyerekek a fejlettségi szintjüknek megfelelően megnyílnak. Tapasztalataikat, tudásukat, de akár a fantáziájuk szüleményét is megoszthatják velünk. A ráhangolás célja nem utolsó sorban a beleélést erősíti.

A gyermekek reakciói

A gyermek a kérdései révén is segítséget kaphat a környezetéből szerzett benyomásai, tapasztalatai megértéséhez. A válaszok hozzájárulnak a környezetében elfoglalt helye megítéléséhez, a társakhoz, felnőttekhez fűződő viszonyának tisztázásához, önismeretének kibontakozásához. A kérdések legtöbbször játék közben és a megfigyelések eredményeként fogalmazódnak meg.

Az óvodapedagógus válaszai közben rendkívül fontos a kapcsolat megőrzése és elmélyítése. Ennek érdekében fontos, hogy:

- a válaszok harmonizáljanak a gyermek fejlettségével és igényével,
- a gyermek érezze kérdései iránti őszinte érdeklődésünket,
- figyeljünk válaszaink általuk való megértésére,
- a derűs légkör bátorítólag hasson,
- az ok-okozati összefüggéseket tárjuk fel, tapasztaljuk meg.

A derűs légkörre a társakhoz intézett kérdések megfogalmazásához is szükség van. A társak közötti kérdésfeltevések legtöbbször beszélgetések közben fogalmazódnak meg. A kölcsönös kérdésfogalmazások annál sokoldalúbbak és bizalmasabbak, minél magasabb a csoport szocializációja, illetve minél szorosabb kapcsolat jellemzi őket. Kooperatív tevékenységek közben erősödik a csoportkohézió.

Játék közben később, ha megkérdeztem tőlük, hogy miért volt jó ez a játék, különböző formában, de ugyanazt fogalmazzák meg:

„Annyira jó volt érezni a repülést.”

„Bárhova eljuthatunk a szőnyegünkkel.”

„Úgy elvarázsolódtam, mire odaértünk.”

„Szeretem föntről látni a földet, és érezni, ahogyan leszállunk.”

„Olyan izgalmas helyekre megyünk.”

Fontos, hogy tartsuk szem előtt azt a pedagógiai szabályszerűséget, hogy a feladatokat úgy kell meghatározni, előkészíteni, s ezáltal a csoport és a tevékenység közötti viszonyt megteremteni, hogy kialakuljon a gyerekekben a cselekvésre való törekvés, az „én akarom”, a „de jó lesz....” érzés.

A „mintha” varázsszőnyegjáték során alkalmunk van mesék dramatizálására is, ahol főszerepet kaphat szintén a báb, vagy egyéb kellék, jelmez, amivel átváltoztatunk, átváltozhatunk. A meséket tudatosan választjuk ki, hogy eljátszásuk közben fontos és jó jellemvonásokat erősítsünk és agressziót, konfliktust is oldjunk.

Összegzés

Úgy gondolom, hogy minden folyamatjáték éltető ereje a saját személyiségünk hitelessége, a kedvességünk és a meggyőző erőnk. Legfontosabb modellként kell megnyilvánulnunk a gyermekek számára, aki elvezeti őket a fantázia varázslatos birodalmába. Gyermekeink hatalmas fejlődésen mennek keresztül a 3-4 év során, mert ezek a játékok harmonikus életvezetésre tanítanak és segítenek a környező világban való könnyebb eligazodásban. Önállóak, magabiztosak lesznek, megfelelő önismerettel felvértezve kezdik meg az iskolát.

A téma iránt érdeklődő kollégáknak ajánlom ezt az innovatív jó gyakorlatot. Tapasztalják meg, hogy ezek a komplex drámajátékok milyen szakmai kompetenciákat, előzetes tervezést, rugalmas gondolkodást, megértő, empatikus, odaforduló beállítódást igényelnek a pedagógustól.

Szakirodalom

A jó gyakorlat alapját saját készítésű segédanyag adja, melyet megemlítek a jó gyakorlat leírásában.

A játékok során felhasznált szakirodalom

Gabnai Katalin (1999): *Drámajátékok, bevezetés a drámapedagógiába*. Helikon Kiadó, Budapest.

Göbel Orsolya (2006): *Mozgás a képzelet szárnyán. Stresszcsökkentő, önértéknövelő, integrációt elősegítő fantáziajátékok óvodások számára*. L'Harmattan, Budapest. (Varázsjátékok; 1.)

Göbel Orsolya (2007): *A fantázia tengerén. Stresszcsökkentő, önértéknövelő, integrációt elősegítő fantáziajátékok óvodások számára*. L'Harmattan, Budapest. (Varázsjátékok; 2.)

Göbel Orsolya (2008): *Égig emelő légzés. Stresszcsökkentő, önértéknövelő, integrációt elősegítő fantáziajátékok óvodások számára*. L'Harmattan, Budapest. (Varázsjátékok; 3.)

Göbel Orsolya (2010): *A szív érintése. Stresszcsökkentő, önértéknövelő, integrációt elősegítő fantáziajátékok óvodások számára*. L'Harmattan, Budapest. (Varázsjátékok; 4.)

Kaposi László (2001): *Drámajáték óvodásoknak*. Magyar Drámapedagógiai Társaság, Budapest.

Fallerné Nagy Ildikó:

“Ahol élünk”. Út az Örökös Zöld Óvodához

„A környező világ iránti érdeklődés velünk születik.
Születésünk pillanatától egy bonyolult és elkápráztató világ felfedezői vagyunk.
Vannak emberek, akikben ez a szenvedély az idő múlásával, vagy az élet megpróbáltatásai közepette kihűl.
De vannak olyan szerencsések, akiket életük végéig hevít.”
(Gerald Durall)

„Ha a jövő évről akarsz gondoskodni, vess magot!
Ha egy évtizeddel számolsz, ültess fát!
Ha terved egy életre szól, embert nevelj!”
(kínai mondás)

A városi gyermekekhez közelebb vinni a természetet, óvni és védeni a környezetet felelősségteljes feladat. Az óvodás gyermek fogékony mindenre. „Az óvodáskor az a periódus, ami a maga csodálatos sokszínűségével a személyiségfejlesztés döntő időszaka.” (Kónyáné Bene, Konkolyiné Barta, 2018. 13.) A kicsi korban elsajátított ismeret, megszerzett tapasztalat egy életen át meghatározó érvényű lehet. A mi óvodánk, a Szombathelyi Mocorgó Óvoda Örökös Zöld Óvoda; a név is kötelez bennünket, ezért napi szinten van jelen a csoportok életében a környezetvédelem, a környezeti nevelés, a külső világ tevékeny megismerése.

Óvodánk sajátos arculata

Óvodánk Szombathely város legnagyobb lakótelepén, a Derkovits Gyula lakótelepen lévő hatcsoportos intézmény, amely bölcsődével alkot egy épületkomplexumot. A gyermekek többsége a lakótelepről, a Családok Átmeneti Otthonából, kisebb hányada családi házas övezetből érkezik. A szabad óvodaválasztás jogával élve a környező falvakból is járnak hozzánk gyermekek.

Küldetésünk

Biztosítjuk a feltételeit annak, hogy gyermekeink aktívan és örömmel éljék meg az óvodai mindennapjaikat, ennek nélkülözhetetlen eleme az együttnevelés a szülőkkel, a hatékony együttműködés a szülői házzal.

Specialitásunk

A játék mellett a gyermekekhez a mozgás és az őket körülvevő környezet áll a legközelebb. Az óvodánkba járó gyermekek számára lehetőséget teremtünk a sokoldalú mozgásfejlesztésre és a külső világ tevékeny megismerésére, gazdag eszközállományunk segítségével.

Út az Örökös Zöld Óvoda cím felé

Olyan emberekre van szüksége a Földünknek, akik felelősségteljesen képesek dönteni a közvetlen vagy közvetett környezetüket érintő kérdésekben. A bennünket körülvevő épített és természetes környezetünkért való felelősségtudat kialakítása életünk fontos tényezője kell, hogy legyen. A természet/környezetvédelem és az esztétikus környezet átalakításának szemléletét óvodáskorban kell megalapozni. A nyiladozó értelmű kisgyermek a legfogékonyabb az őt körülvevő környezetre, a világra. Az óvodapedagógusnak kellően felkészültnek kell lennie, tudatosan kell törekednie arra, hogy a gyerekek minél természetesebb körülmények között ismerkedjenek környezetükkel, annak védelmével, alakításával. Biztosítani kell a felfedezés örömeit megfigyeléssel, tapasztalatszerzéssel. A gyerekek és a környezetük között sokoldalú, erkölcsi, érzelmi és esztétikai viszonyt kell megteremteni. A megismerés folyamatában fontos, hogy sok legyen az örömforrás. A gyerekek számára akkor lesz érdekes az új ismeret, ha az előző élményeket idéz fel, és ha a jelenségeket új oldalról ismerik meg. A gyerekek a környezetük felfedezése során olyan tapasztalatok birtokába jutnak, melyek az életkoruknak megfelelő biztos eligazodáshoz szükségesek.

2006-ban találtam egy pályázatra, amely a Zöld Óvoda cím elnyerését kínálta. Miután megismerkedtem a kritériumrendszerrel, a nevelőtestület tagjaival arra a megállapításra jutottunk, hogy a benne foglaltak nagy része nálunk az óvodában már megtalálható, a hiányokat pedig együtt képesek leszünk pótolni.

Egy Örökös Zöld Óvoda mindennapjai

Zöld Óvoda cím három alkalommal (2006, 2009, 2012) és Örökös Zöld Óvoda cím (2014)

Mindig is elkötelezettek voltunk a környezettudatos nevelés iránt. 2006 óta azonban – mikor is rátaláltam erre a pályázatra, majd elnyertük első alkalommal a Zöld Óvoda megtisztelő címet – még nagyobb a felelősségünk. A cím elnyeréséhez és két alkalommal, 2009-ben és 2012-ben történő megerősítő megújításához a teljes kollektíva még összehangoltabb munkájára volt és van szükség a mindennapjainkban. Intézményünk vezetője és óvodapedagógusaink példaértékű magatartásukkal, teljes meggyőződéssel dolgoznak és mindent megtesznek annak érdekében, hogy a „Mocorgóban” zajló nevelő munka megfeleljen a Zöld Óvoda kritériumrendszerének. A munkánk eredményeként 2014-ben az Örökös Zöld Óvoda címet is elnyertük, amelyre valamennyien büszkék vagyunk. Intézményünk használja a címhez kapcsolódó logót. Mindennapjainkra a naprakészség, az új ismeretek keresése, átadása a jellemző. Az állandó változások környezetünkben elengedhetetlenné teszik a folyamatos megújulást, az ismeretek bővítését. Intézményünk dolgozói maximálisan ellátják feladatköruket, tisztában vannak az elvárásokkal, a fenntarthatóság megvalósítása érdekében mindent megtesznek napról napra. A ránk bízott gyerekeknek próbálunk munkamorálunkkal, életmódunkkal pozitív mintát nyújtani

a környezettudatos magatartás és az ökológiai szemlélet kidomborításával, az egészséges életmód, egészséges életvitel szokásainak megalapozásával.

Környezeti nevelés

A lakótelep közepén elhelyezkedő óvodánkban még nagyobb a felelősségünk, több időt és energiát kell arra fordítanunk, hogy a gyermekeket megismertessük a természeti környezettel. Gyermekeink többsége lakótelepről érkezik, az óvodában ismerkedhetnek meg elsősorban a növényekkel, állatokkal. Nem minden család rendelkezik vidéki rokonsággal, így a mi feladatunk e téren is az ismereteik bővítése. Nem szabad elfelejtenünk, hogy mindannyian a természet része vagyunk, beleszülettünk, benne élünk, ezért nem mindegy, hogy milyenek látjuk és milyenné formáljuk. Pedagógusaink felelőssége rendkívül nagy, hiszen a természethez való viszonyulás megalapozása a feladat. Fontos a gyermekekkel megláttatni az ember környezetformáló munkáját, rávilágítani annak szépségére. Ennek ellenkezőjével is meg kell azonban ismerkedni, mert az ember csúfíthatja, sértheti is a természet harmóniáját.

Mindennapi életünk nagy részét a környezeti nevelés hatja át, melyet jól tükröz intézményünk épített és természeti környezete, dolgozóink (óvodapedagógusok, dajkák), kisgyermekeink és szülőink folyamatos és tudatos szemléletformálása. Minden lehetőséget megragadunk arra, hogy óvodásaink minél sokoldalúbban ismerkedhessenek meg a növény- és állatvilággal, a falusi élettel. A tevékenység közbeni megismerésre fektetjük a hangsúlyt, pozitív érzelmi viszony kialakítására törekszünk. A természetben, saját tapasztalással, felfedezéssel szerzett ismeretek jól rögzülnek. A környezeti nevelésre építjük a fejlődést elősegítő tevékenységeinket, hisz Elkonyin szerint a gyermek személyiségének, emberi tulajdonságainak fejlődésében a környezet nem egyszerűen a fejlődést feltétlenül szolgáló miliő, hanem maga a fejlődés forrása. (Elkonyin, 1964.)

Éves munkatervünkben és a csoportnaplókban kerülnek konkrét megfogalmazásra a fenntarthatóságra nevelés elvei alapján folyó nevelőmunka jellemzői, a környezettudatosság elvei és területei. Nevelő munkánk tervezésekor mindig figyelembe vesszük az előző év eredményeit, kudarcait, azok segítségével gondoljuk át és tervezzük meg az elkövetkező nevelési év céljait, feladatait. Tevékenységeink egymásra épülnek, ellenőrizhetők. Környezeti nevelésünk során előtérbe helyezzük a helyi sajátosságokat, értékeket, hangsúlyt fektetünk megismerésükre, védelmükre, megőrzésükre. Kiemelt szerepet kapnak nálunk a természet- és környezetvédelmi feladatok, a kiskert, a szoba- és gyógynövények, valamint a kisállatok gondozása. A dajka néni és óvó néni segítségével a gyerekek locsolják, gondozzák a növényeket. Kisállatok nem minden csoportban vannak, de lehetőség van minden gyermek számára a velük való megismerkedésre, másik csoportban történő vendégeskedés útján. A saját tapasztalatok a tanulást hatékonyabbá teszik. A felfedezés, a munka öröme mozgató rugó a gyermekek mindennapjaiban. 2010-ben egy szakmai innováció, egy jó gyakorlat került kidolgozására Környezettudatos nevelés címmel. Az eltelt időszakban újabb jó gyakorlatokat dolgoztunk ki belső használatra.

Egészséges életmódra nevelés

Az egészséges életmódra nevelés is napi szinten jelen van életünkben. Alkalmanként bekapcsolódunk a szomszédos bölcsőde és a környező iskolák környezet- és egészségvédelmi programjaiba. Esélyegyenlőségi Programunkhoz híven kiemelt hangsúlyt kap az érintett családok gyermekeire való fókuszálás. A Pálos Károly Szociális Szolgáltató Központ és Gyermekjóléti Szolgálattal karöltve mindent megteszünk a hátránnyal küzdő családokban élő kisgyermekek mindennapjainak szebbé tétele érdekében. 2006 óta a gyermekvédelmi felelőssel karöltve még körültekintőbben valósítjuk meg a kicsik rácsodálkozását a „gyönyörű világra”. Gondozási-egészségnevelési területen az óvoda védőnőjével, a felnőtteket ellátó üzemorvossal korrekt a viszonyunk.

A személyi higiénias szokások megalapozása elkerülhetetlen ebben a korban. Környezet- és bőrbarát „ökonett” szappan alkalmazásával próbálunk a környezet óvásért lépéseket tenni. Ösztönözzük a szülőket a környezetbarát papírsebkendő, egészségügyi papír vásárlására, a ruha- és papírtáska használatára. Már az eltelt években is próbálkoztunk és továbbra is próbálkozunk lebomló, környezetbarát tisztítószeres beszerzésével. Szeretnénk, ha technikai dolgozóink természet- és környezetbarát anyagokat használhatnának. Fontos az új anyagok hatékonyságával való megismerkedés. Az óvoda dolgozói tisztában vannak beosztásuk, feladatkörük elvárásaival, a fenntarthatóság tartalmi jellemzőivel. A felnőtt közösség a munkájával pozitív mintát nyújt a környezettudatos magatartásra, az ökológiai szemléletformálásra. Óvodapedagógusaink, dajka néniink továbbképzéseken is sokat hallottak a természetbarát tisztítószerekről. A nevelőmunka folyamatába bekapcsolódó külső szakemberek – hitoktató, logopédus – az intézmény egészségneveléssel és környezeti neveléssel kapcsolatos szemléletbeli téziseit, helyi nevelési elveit mindig tiszteletben tartják, azonosulni tudnak intézményünk szemléletével, segítik munkánkat.

A táplálkozási és az ételmiszer higiéniai szokásokat már az óvodában megalapozzuk. Az ételmiszer-ellátás biztonságáról az ELAMEN ZRT gondoskodik, ahol ügyelnek a magas cukortartalmú ételek és italok, a magas só- és telítetlen zsírtartalmú ételek fogyasztásának csökkentésére. Ösztönzik a zöldségek, gyümölcsök, tejtermékek fogyasztását. A családokra a gyerekeken keresztül próbálunk hatást gyakorolni. Ételtáplálékot szervezünk, próbáljuk a gasztronómiai érdekességeket a családokkal megismertetni, megszerettetni. Rendezvényeinket már több alkalommal ételszobrász színesítette munkájával. A kicsik azóta más szemmel nézik a zöldséget, gyümölcsöt, szívesebben fogyasztják, mint korábban.

Játék, kompetencia alapú nevelés

A külső világ tevékenység közbeni megismerésére folyamatosan hangsúlyt fektetünk, pozitív érzelmi viszony kialakítására törekszünk. „A tanulás feltétele a gyermek cselekvő aktivitása, a közvetlen, sok érzékszervét foglalkoztató tapasztalás, felfedezés lehetőségeinek biztosítása, kreativitásának erősítése.” (255/2009. (XI. 20.) Korm. rendelet, 2009. 19. mell. 3. pont). A gyermekeink fejlesztését komplex módon, játékba ágyazottan próbáljuk megvalósítani. A környezeti nevelés „játszani hív”. Az óvodás gyermek életkori sajátossága az, hogy játszik, a

körülötte lévő világgal így ismerkedik. Játékos formában kerül sor az ismeretátadásra, a képességfejlesztés terén előtérbe kerül az élménypedagógia. Játékos feladatokkal, az óvodapedagógusok által kezdeményezett tanulási szituációkkal csalogatjuk be a kicsiket a fejlődés, a táplálkozás, a tisztálkodás, a sport és a család világába. Gondolatokat ébresztünk a környezet, a közlekedés, az illem és a veszélyes helyzetek témakörökből. A ránk bízott apróságok tapasztalatokat gyűjthetnek játszva, beszélgetve, rajzolva, festve, tréfás feladatok megoldásakor. Célunk, hogy boldogok legyenek, pozitívan viszonyuljanak önmagukhoz, embertársaikhoz, az egész világhoz, hogy felébredjen bennük naponta a „rám is szükség van” érzés.

Intézményünk két csoportjában 2009 és 2017 között kompetencia alapú nevelés folyt. A többi csoport is próbált mindent megtenni annak érdekében, hogy az apróságok játékba ágyazott tapasztalás útján kerüljenek új ismeretek birtokába. A természetben, saját tapasztalással, felfedezéssel szerzett ismeretek jól rögzültek. A gyermeki és szülői igények figyelembevételével valósult meg a képességfejlesztés. Fontos volt a differenciálás, hiszen a gyermekek egyéni fejlettségi szintjei eltérőek voltak. A fejlesztés hatékonysága érdekében egyéni és kiscsoportos foglalkozásokat szerveztünk. „Kompetenciás” csoportjaink a természet tárházából folyamatosan építkezni tudtak. Projektjeikben a terepi tapasztalás, a felfedezettetés, a játékba ágyazott tanulás, a szenzitív módszerek, a projekt- és élménypedagógia hatványozottan voltak jelen. A hátrányos helyzetű és a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek fejlesztésére és nevelésére kiemelten ügyeltünk. Ismereteket közvetítettünk az életkori sajátosságoknak megfelelően, megtanítottuk az eszközök (például távcső, nagyító) használatát is, hogy segítségükkel még közelebb kerüljenek a ránk bízott apróságok a világhoz.

Infrastruktúra, eszköztár

Az elmúlt időszakban az intézmény épülete teljesen megújult, az eszközállomány gazdagodott. Megtörtént a hőszigetelés, a nyílászárók cseréje, a vizesblokk felújítása, víztakarékos WC tartályok kerültek felszerelésre. A vízrendszer a takarékoság jegyében újult meg. Az óvodánk fűtése környezetbarát. Alacsony hajlásszögű, cseréppel burkolt tetőszerkezetet építettek ki. 2008-ban világításunk is korszerűvé, energiatakarékosá vált. 2013 nyarán sószózával gazdagodtunk, 2014 nyarán pedig az intézmény ablakaira redőny került, segítségével megvalósíthatjuk a csoportszobák árnyékolását. Törekszünk a tudatos takarékoságra az energiák alkalmazása során. Pihenéshez tiszta levegőjű helyiséget biztosítunk minden alkalommal. A csoportszobák napközbeni levegőcseréjére gondot fordítunk.

A csoportszobáink bútorai, berendezési tárgyai többségében természetes anyagból készültek, a TÁMOP-3.1.4. pályázat keretében szereztük be ezeket a praktikus, mobil, egyszerű bútorokat. Valamennyi csoportnak egyéni arculata van, fellelhetők bennük a helyi sajátosságok (szín, kiegészítők), az ott dolgozó óvodapedagógusok elképzelései, egyéniségei. Munkájuk hatékonyságát elősegítő eszközökkel, játékokkal rendezik be második otthonukat. Takarékoság vezérel mindenkit a berendezés során. A kiegészítők alkalmazásakor a természetes anyagokat részesítjük előnyben. A természetsarok jelen van valamennyi

csoporthoz tartozó, az épületen belül és a folyosókon több helyen található kis „zöld oázis”. A gyerekek az óvónővel, 2013 óta a pedagógiai asszisztenssel, dajkával együtt vagy egyénileg látják el a növényápolási és a kisállatgondozási feladatokat.

A kompetencia alapú óvodai neveléshez kötődik nagyon sok új eszközünk, melyek a gyermekek környezeti nevelését segítik, például homok/vízasztal, nagyító, mikroszkóp, távcső, terepasztal, akvárium, növény- és állathatározó. A Pedagógiai Program megvalósításához szükséges eszközökkel rendelkezünk, ezek megfelelnek a gyermekek testméreteinek és biztosítják a mozgás- és játékigények kielégítését. A gyerekek által használt eszközökben, játékokban nincs káros anyag, irritáló festék. Az eszközállomány bővítését pályázati pénzből és szülői támogatásokból tudjuk megvalósítani. Törekszünk arra, hogy eszközeink a gyerekek fejlettségi szintjének növelését biztosítsák. Intézményünk gazdag eszköztárral rendelkezik, melyek nem hivalkodóak, hanem egyszerűek, praktikusak, többféle módon felhasználhatóak a gyermekek mindennapjaiban. Segítik megalapozni a környezetbarát szemléletmódot és az egészséges életmódot. Előnyben részesítjük a természetes anyagból készült tárgyakat. Keressük vásárlásaink során az újabb, környezeti nevelést segítő társasjátékokat, képkirakókat, CD-ket, DVD-ket, könyveket, stb. Szülőktől is kaptunk már ajándékba ilyen jellegű játékokat. A gondozott udvar, a növényekben gazdag csoportszobák jó érzéssel töltik el a mindennapokban itt lévőket és az idelátogatókat egyaránt. Nem minden múlik csak az anyagi lehetőségeken, jó szervezéssel, átgondolt tervezéssel a már meglévő eszközök sokféle módon variálhatóak.

Óvodai udvar

Mozgásra, levegőzésre napi szinten, évszaktól függetlenül fordítunk gondot. Valljuk, hogy nincs rossz idő, csak rosszul választott öltözék. Rövid időn belül sikerült elérnünk, hogy ez a gyerekek lételemévé váljon. Az óvoda udvarát a karbantartó, a dajka néni és a gyerekek segítségével tartjuk rendben. Kerti szerszámaink kisméretűek, könnyen kezelhetők. Nem található nálunk mérgező, allergiát, irritációt okozó növény. A lehullott ágakat, leveleket szelektíven gyűjtjük, a lenyírt fűvet a komposztálóba helyezzük el. A kertészkedés, az udvartakarítás a gyerekek számára egy aktív, jó játék. Sokat tanulnak belőle, amit későbbi életükre elraktározhatnak. A nagy munkában megfáradt „dolgozók” szomszédokat az ivókútnál enyhíthetik. Nyáron a medence hűsítő zuhanyozásra hívogatja a gyerekeket. A homokozó frissítését a karbantartóra bízuk. A családok jó néven veszik – mivel erre nem mindenkinek van otthoni körülmények között lehetősége –, hogy a gyerekek megismerkedhetnek az óvodában a növényápolással, a kisállatgondozással. Az élősarkok, a terepasztalok a gyerekek és szüleik által folyamatosan bővülnek. Az egészségügyi előírások betartása mellett a kicsik gondozzák a növényeket, az akváriumok halait. A vizes/homok asztal – mely a kompetenciafejlesztés bevezetésekor került óvodánkba – izgalmas játékokat tesz lehetővé. Az elsajátított ismeretek későbbi életükben biztos alapot jelentenek. Mindennapjaink részét képezi a kertészkedés, a növények és a kisállatok gondozása, a levelek és a tobozok gyűjtése, a komposztálás. Az óvoda udvara és épülete nagyszabású korszerűsítésen ment át a NYDOP-5.3.1/2F-2f „Közoktatási infrastruktúra és szolgáltatások fejlesztése” című uniós pályázat segítségével 2009 nyarán. A fejlesztés, korszerűsítés az energiatakarékosság jegyében valósult

meg. Udvari játékaink többsége EU szabványos, környezetbarát anyagból készült, bőven kínál teret a játszó gyerekeknek a mozgáshoz, a szabad játékhoz. A pavilon lehetőséget ad a szabadban történő mozgásra, tevékenykedésre a nap minden szakában, minden évszakban, eső, illetve hó esetén is.

Gyógynövényes kert, konyhakert

Gyógynövényes kertünk segítségével a népi gyógyászat is a gyerekek látóterébe kerül. Sok támogatást kapunk a nagyszülőktől, akik beavatnak bennünket a gyógynövényekkel kapcsolatos ismeretek rejtelseibe, közben az általuk ismert csodálatos dalokkal, népdalokkal is megismertetnek minket. A gyógynövényeket el is fogyasztjuk, gyógyteát készítünk belőlük, a csoportszobák, egyéb helyiségek levegőjét illatosítjuk velük, de készítünk illatszákókat is. Konyhakertünkben a magyar konyha növényeinek zöme fellelhető. A növényeket körültekintően válogatjuk. Virágos, zölde kert mellett rendelkezünk gyógynövényszigettel, sziklakerttel is. Ezek gondozását a gyerekekkel közösen végezzük. A megfelelő méretű szerszámokkal mindig jó hangulatban telik a munka. A 2012-ben épített gyógynövény-labirintusunk is a gyerekek segítségével mentes a gyomoktól, nagyon szépen fejlődik. A gyerekek már sok gyógynövényt ismernek, az óvodában sokat meg is kóstolunk. Napi szinten fogyasztunk étkezési csírákat a csoportokban, melyeket a gyerekek segítségével csíráztatunk.

Szelektív hulladékgyűjtés

Óvodánkban 2006-tól a szelektív hulladékgyűjtés – a veszélyes hulladékok kivételével – és az újrahasznosítás jól beváltan működik. Gyermekünk és szülei többsége napi szinten válogatja a szemetet. A csoportszobákban felcímkézett kannákba rakják a gyerekek a napi hulladékot. Az udvari konténerbe szüleikkel közösen helyezik el az otthonról hozott és az útközben talált újrahasznosítható anyagokat. Az újrahasznosítást szem előtt tartjuk (üzletek elé ruhák kihelyezése, cipőkonténer használata). A szárazelemgyűjtés is nagyon népszerű intézményünkben. Próbáljuk a „hulladék nem szemét” elvét minél tudatosabban megvalósítani. Gyakran barkácsolunk az óvodában az otthon is korábban eldobásra került anyagokból (WC papír guriga, doboz, műanyag flakon stb.).

Partneri együttműködések

Partnereinkkel maximálisan jó kapcsolatot sikerült kialakítanunk, ez növeli munkánk hatékonyságát. 1990 óta a szomszédos bölcsőde és iskolák programjaiba, 2008 óta a Borostyán Környezetvédelmi Oktatóközpont által kínált foglalkozásokba – megfelelő szelekció mellett – bekapcsolódunk. A Szűrscapó Óvodában folyó munka mindig is közel állt az óvodánkban dolgozó óvodapedagógusokhoz. Az ott dolgozó kollégák már 2006 előtt is rengeteg jó

tapasztalatot, ötletet adtak mindennapjainkhoz. Elhivatottság, elkötelezettség vezérelt bennünket, amikor 2012-ben csatlakoztunk a Szűrcsapó Óvodához, bázisóvodaként. Ez a kapcsolat a Környezet- és Természetvédelmi Oktatóközpontok Országos Szövetségének Oktatóközpontjához lehetőséget kínált új utak kereséséhez, a környezet- és természetszemlélet pozitív formálásához, a kollégák tudásának tovább fejlesztéséhez. Segítséget kaptunk a kezdeti lépésekhez, útmutatást a kompetencia alapú nevelés áthatóbb megvalósításához. Ötleteket kaptunk egy-egy eddigitől eltérő nevelési terület fejlesztésére. A Szűrcsapó Óvoda programjait figyelemmel kísérjük napjainkban is. Rendszeresen járunk 2009 óta a Szombathelyi Neumann János Általános Iskola fűvészkertjébe. A gyerekek lelkesen figyelik a kert bővülését, gazdagodását. A meglévő kapcsolatok további szélesítésére, mélyítésére törekszünk a nevelési-oktatási intézményekkel. Kapcsolatban vagyunk más intézményekkel is, munkánkba beépítjük új kezdeményezéseiket, részesei vagyunk programjaiknak, például: Szűrcsapó Óvoda – barlang programok, szakmai napok, Gothard Jenő Általános Iskola – madarász program, Kámoni Arborétum programjai, Borostyán Környezetvédelmi Oktatóközpont programjai, Százszorszép Bölcsőde eseményei.

Kirándulások

Folyamatosan keressük a lehetőségeket újabb dolgok felfedezésére, például kirándulások, szereplések, más intézmények programjaiba való bekapcsolódások formájában. A kirándulások, séták során óvjuk, védjük a növényeket, rovarokat, nem tépjük, nem tiporjuk őket. Mindig ügyelünk a balesetvédelemre, a mérgezések és a csípések elkerülésére. A kiránduláson idegen dolgokat nem kóstolgatunk, arra tanítjuk ovisainkat, ami nem étel, ne vegyék a szájukba. A kirándulásokat ősszel és tavasszal általában vidékre tervezzük. Közelebb kívánjuk vinni a gyermekeket, városi kollégákat a falvakban lakó emberekhez, a természethez. A kirándulások során voltunk lovagolni, szekerezni, almát, szőlőt szedni, diót verni, kukoricát törni stb. Mindig ügyelünk arra, hogy hangoskodásunkkal ne zavarjuk meg az erdő, mező állatainak nyugalalmát, hogy vigyázzunk a fákra, virágokra, bokrokra, hogy szemetteléssel ne fertőzzük életterületet. A kirándulások a közösségformáló hatásuk mellett az ismereteket is bővítik, mélyítik. Természetes környezetükben tudjuk megfigyelni a növényeket és az állatokat. Összegyűjtjük azokat a leveleket, terméseket, melyeket a „természet elengedett” és az óvoda élő sarkát gazdagítjuk vele, majd barkácsolunk belőlük. A közeli településeken is újra középpontba került a környezeti nevelés. Sében, a Közösségi Házban a gyerekek és szüleik számára túrákat, előadásokat, vetélkedőket szerveznek. Nagyon népszerű a Szajki-tó partjára vezető Kéktúra. Velemben rendszeresen túráznak óvodásaink szüleikkel. A kirándulásokról fényképeket, köveket, ágakat hoznak, élményeiket megosztják társaikkal.

Jeles Napok

A Jeles Napok ünneplését mindig komolyan vettük óvodánkban. Munkánknak köszönhetően a családok is nyomon követik a programokat, mivel számukra is fontos, hiszen gyermekük ezáltal is új ismeretek birtokába kerül. Ezek közül azokat választjuk ki, melyek az intézményünk környezeti adottságainak megfelelnek. A Zöld Jeles Napok közül azokat tartjuk számon, melyek az intézményünk környezeti adottságaihoz illeszkednek, például a Csónakázó-tó partján ünnepeljük a víz világnapját, 2006 óta ellátogatunk az óvodához közeli Vízműtörténeti Múzeumba.

Rendezvények

A Szombathelyi Mocorgó Óvodában hagyománnyá vált városi szintű rendezvények megtartása. Ezen programok az Óvodás gyermekek körjáték- és néptáncalálkozója 2001-től és a Márton-hét 2003 óta. Óvodánkban a népi kultúrára, a hagyományápolásra különös gondot fordítunk. 19 évre tekint vissza a néphagyományőrző kiállítás és az óvodás gyerekek játékos néptáncalálkozója. A programon mélyrehatóbban ismerkedhetünk meg a népdalokkal, néptáncokkal, népviseletekkel, kézműves foglalkozásokkal. A rendezvény színesítésére hívtunk már külső szakembert, fazekast, aki apróbb feladatok elvégzésében nyújtott segítséget a gyerekeknek. Rendezvényeinket a környező óvodák és a szomszédos bölcsőde gyerekei látogatják. A néptáncalálkozóhoz és a hozzá kapcsolódó népi jellegű kiállításokhoz néha külső segítséget kérünk (Savaria Múzeum, UNGARESCA Táncegyüttes). A találkozón lehetőséget teremtünk a bemutatkozásra a város azon óvodai csoportjai számára, melyekben aktívan van jelen a népi játék, a néptánc, a hagyományok ápolása. Az intézményünkbe szerepelni érkező gyermekek munkáját apró figyelmességekkel jutalmazzuk, melyeket újrahasznosított anyagokból készítünk. A néptáncalálkozóhoz gyakran daltanítást, táncházat is kapcsolunk. A Márton-héten megismertetjük az ovisokat a Szent Márton-kultusszal. Lehetőséget adunk az érdeklődő óvodáknak a programba való bekapcsolódásra. Hagyományos Márton-futásunkra meghívjuk a szomszédos óvodák és bölcsőde gyermekeit. A szülőkkel barkácsdélutánt szervezünk és lampionos felvonulást tartunk. Mi is szívesen megyünk el más intézmény által szervezett rendezvényekre, hiszen így betekintést nyerhetünk az intézmények hangulatába, megismerkedhetünk velük otthoni körülmények között. Lehetőségeinkhez mérten szereplést vállalunk a város kulturális életének színesítése érdekében (névadók, Falumúzeum programjai, Advent a Fő téren, Nyuszivárás a Fő téren).

Pedagógus tanulás, fejlődés

Óvodapedagógusaink önképzéssel, szakmai továbbképzésen, programokon való aktív részvétellel, könyvek, folyóiratok és az internet böngészésével frissítik fel és egészítik ki ismereteiket. Folyamatosan keresik az új lehetőségeket a rájuk bízott gyermekek fejlesztése érdekében. A továbbképzések sorában kiemelten kezeljük a Zöld Óvodai programokkal

kapcsolatosakat. Az új információkat belső továbbképzésen osztjuk meg egymással és próbáljuk beépíteni őket a mindennapi munkánkba.

A tudásmegosztásban a szülők is partnereink. Ha látnak, hallanak bármit ebben a témában, gyerekeikkel együtt örömmel osztják meg velünk az információkat. A szülők többsége érdeklődő és segítőkész, például az ételszobrással szervezett program szülői felajánlás volt, a gyógynövény-labirintust a szülőkkel együtt valósítottuk meg. Fontosnak tartjuk, hogy az óvodás gyermekeken keresztül a családtagjaik környezettudatos szokásait is formáljuk, alakítsuk. A szülőkkel, óvodánk környékén élő családokkal rendezett a viszonyunk. Lehetőséget biztosítunk számukra programjainkba való bekapcsolódásra. Az óvodába még nem vagy már nem járó gyerekek szülei pozitívan viszonyulnak ehhez a lehetőséghez. Cserébe hétvégeken szemmel tartják az óvodát. Ennek köszönhető, hogy elmúlt a veszélye annak, hogy növényeinkben, udvari játékainkban, zöld szigetünkben, az épületben illetéktelenek kárt tegyenek, ha nem vagyunk itt. Korábban a lakótelep közelsége rengeteg gondot okozott számunkra. A frissen ültetett növényeket gyakran kitepték, letörték, kiskertünk termését megdézsmálták. Pótolni kellett ezeket a növényeket és gyakran vigasztalni az óvodásokat, biztosítani őket arról, hogy az új növények fejlődését láthatják.

Jövőbeni tervek

Az Örökös Zöld Óvoda megtisztelő címet büszkén viseltük eddig is és szeretnénk, ha a továbbiakban is érdemesnek tartanának rá bennünket. A cím, amelyhez próbálunk igazodni, kötelez bennünket az esztétikus környezet állandó meglétére és folyamatos gazdagítására. Továbbra is gondoskodunk a gyermekek környezeti neveléséről. Intézményünk dolgozói az ismereteiket folyamatosan bővítik. Kerekasztal-beszélgetéseink során a jobbítást, az eredményesség biztosítását próbáljuk elősegíteni, az eredménytelen dolgokat kiküszöbölni. Az új információkat összegyűjtjük a szakmai megújulást biztosító továbbképzéseken, majd a mindennapjainkban kamatoztatjuk. Mindent megteszünk azért, hogy intézményünk továbbra is gazdagodjon, fejlődjön. Fontosnak tartjuk, hogy a ránk bízott apróságok és szüleik alaposabban megismerkedhessenek a környezeti neveléssel, más szemmel tekintsenek az őket körülvevő környezetre, vigyázzanak rá. Munkánkat a megkezdett úton kívánjuk folytatni.

Felhasznált irodalom

- A Kormány 255/2009. (XI. 20.) Korm. rendelete az Óvodai nevelés országos alapprogramjának kiadásáról szóló 137/1996. (VIII. 28.) Korm. rendelet módosításáról. *Magyar Közlöny*. 164.sz. p. 41894-41904.
- Bihariné Krekó Ilona (2017): *Környezettudatoságra nevelés hátrányos helyzetű gyermekeket nevelő óvodákban, a fejlesztés beépítése a Pedagógiai Programba*. Oktatási Hivatal, Budapest
- Elkonyin, Daniel Borisovic (1964): *Gyermeklélektan. A gyermek fejlődése a születéstől hétéves korig*. Tankönyvkiadó, Budapest
- Fallerné Nagy Ildikó Katalin (2006): *Zöld Óvoda cím elnyerésére a VM és az EMMI által kiírt 2006. évi pályázat*. Szombathelyi Mocorgó Óvoda, Szombathely
- Fallerné Nagy Ildikó Katalin (2009): *Zöld Óvoda cím elnyerésére a VM és az EMMI által kiírt 2009. évi pályázat*. Szombathelyi Mocorgó Óvoda, Szombathely
- Fallerné Nagy Ildikó Katalin (2012): *Zöld Óvoda cím elnyerésére a VM és az EMMI által kiírt 2012. évi pályázat*. Szombathelyi Mocorgó Óvoda, Szombathely
- Fallerné Nagy Ildikó Katalin (2013): *Zöld Óvoda/Örökös Zöld Óvoda cím elnyerésére a VM és az EMMI által kiírt 2013. évi pályázat*. Szombathelyi Mocorgó Óvoda, Szombathely
- Könyáné Bene Zsuzsanna és Konkolyiné Barta Margit Gyöngy (2018): *„Óvodai nevelés játékkal, mesével”*. *Pedagógiai Program*. Ordacsehi Napsugár Óvoda, Ordacsehi
- Kováts Németh Mária (2011): *Együtt a környezetért*. Palatia Nyomda, Győr
- Könczey Réka, Kovács Erika, Kovács Lászlóné, és Varga Attila (szerk.) (2016): *Zöld Óvoda leszünk! Módszertani segédanyag és útmutató Zöld Óvoda címpályázatra készülő óvodapedagógusoknak*. Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, Budapest
https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktatas/ped_szakmai_szolg/fenntarthatosagra_nevel/okoped_gyak/zoldovodaleszunk.pdf (2021.10. 14.)
- Lohász Cecília (2010): *Éghajlás, Földindulás*. Energiaklub Szakpolitikai Intézet Módszertani Központ, Budapest
- Magyarországi Zöld Óvodák Hálózata. www.zoldovoda.hu (2021. 10 .14.)
- Szombathelyi Mocorgó Óvoda Nevelőtestülete (2013): *A Szombathelyi Mocorgó Óvoda Pedagógiai Programja*. Szombathelyi Mocorgó Óvoda, Szombathely
- Villányi Györgyné (2009): *A környezettudatos állampolgári magatartás megalapozása az óvodában*. Iskolafejlesztési Alapítvány, Budapest

Füziné Renácz Zita:

Az egészséges életmód kialakítása. Kneipp-módszer az óvodában

Előszó

Az Egészségügyi Világszervezet egészségdefiníciója szerint „Az egészség a teljes testi, lelki és szociális jólét állapota és nem csupán a betegség és a nyomorékság hiánya.” (Székely, 2008. 25.) Az egészségnevelés fő feladatait, tevékenységi területeit ennek a szellemiségnek megfelelően kell meghatározni, kiterjeszteni a testi (szomatikus), a lelki (pszichés) és a szociális (társadalmi) egészség védelmére. A három komponens egymástól el nem választható, szoros összefüggésben vannak egymással.

Az egészséges életmód, az egészségkultúra az általános műveltség része. Kialakításában a családnak és az intézményes nevelőrendszernek szorosan együtt kell működnie. Fodor József magyar orvos, egyetemi tanár, nemzetközileg elismert higiénikus, „közegészségünk első apostola” már a múlt század végén megfogalmazta, hogy az egészség védelme nemcsak orvosi, hanem pedagógiai és szülői feladat is (Fodor, id. Kapronczay és Virágh, 2001). Az egészséges életmódra nevelés nem egy feladat a pedagógus vázlatfüzetében, nem egy személyre és nem egy körülhatárolt időre korlátozott tevékenység. Sokkal átfogóbb, az intézményrendszer és a családi élet egészét körülölelő teendő.

Tanulmányomban az egészséges életmód kialakításával kapcsolatos területeket, eljárásokat, a Szombathelyi Weöres Sándor Óvodában az egészségnevelés terén megfogalmazott feladatokat, Sebastian Kneipp munkásságát, valamint az óvodai gyakorlatban általam alkalmazott egészségmegőrző Kneipp-módszert kívánom bemutatni.

Egészséges életmódra nevelés az óvodában

A lakosságot rendszeres felvilágosító tevékenységgel egészséges életmódra, a betegségek megelőzésére és az egészségügyi célkitűzések megvalósításában való tudatos közreműködésre kell nevelni. Így az közoktatási intézményekben is biztosítani kell a tanulók egészséges életmódra nevelését. „Az egészségfejlesztés az a folyamat, amely során az egyén növeli jártasságát saját egészségének javítása érdekében, képességet szerez az egészséges életvitel fenntartására és a változó környezethez való alkalmazkodásra. Az egészségfejlesztés a lakosság egészséggel kapcsolatos ismereteinek bővítésére, az egészséges magatartásra, az egészséget veszélyeztető ártalmak és megbetegedések megelőzésére irányuló tevékenység.” fogalmaz az Egészségügyi Törvény. (1997. évi CLIV. törvény [Eütv.] 37.§ (1)

Az egészséges életmód olyan szemléletmód, melynek kialakításához a szülők és a pedagógusok együttes munkája szükséges. A nevelési folyamat során alakul ki a pozitív beállítottságú, testileg, lelkileg, szellemileg egészséges egyén. Az egészséges életmód kialakításában nagyon fontos szerepe van a szoktatásnak és a gyakorlásnak. A csecsemőgondozás során a gyermek a folyamat passzív résztvevője. Az iskolástól már elvárás, hogy a testápolást önállóan végezze. A két időszak között az óvodás kor fontos átmenet. A 3-6 éves kor a legalkalmasabb arra, hogy a gyermek a személyi higiénia alapkészségeit begyakorolja. A rendszeres, következetes ismétlés hatására a napirendben szereplő egészségvédelmi tennivalók jóval a tevékenység lényegének megértése előtt már dinamikus szokássá válnak, a későbbi tudatos egészségvédő magatartás alapjává lesznek.

A napirend és annak jelentősége

A gyermek egészséges fejlődése szempontjából a helyes napirendnek fontos szerepe van, a fejlődő gyermeki szervezet kifáradásának elkerülése szempontjából is lényeges. Amikor a különféle tevékenységek meghatározott ritmusban követik egymást, akkor ahhoz a gyermek gyorsan és könnyen alkalmazkodik. A szervezet igényli a rendszerességet, a tevékenységben mutatkozó ritmust. A rendszertelenség nem könnyíti meg a gyerek életét, de nem helyes a másik véglet sem, hiszen a napirend van a gyermek érdekében, és nem fordítva. Ebből származik egy fontos követelmény: a napirend rögzítse a gyermek tevékenységeinek rendjét, hozzávetőleges időtartamukat, de túlzásaival ne nyomja el a gyereket.

Tisztaságra nevelés

A betegségek megelőzésének egyik feltétele, de az egészségügyi műveltség egyik fokmérője is a személyi tisztaság, amely a bőr, a fül, a szem, a fogazat rendszeres, naponkénti ápolását jelenti. A tisztaság elengedhetetlen követelménye, hogy a gyermekben szokássá, igényyé alakuljanak a testápolás különböző tevékenységei. Az automatizáláshoz a sok gyakorlás mellett támogató magatartásra van szükség a felnőtt részéről. Az óvoda testápolással kapcsolatos feladatainak gyakorlása közben fontos a korosztályok szerinti differenciálás. A kiscsoportosok több, a középsősök kevesebb segítséget igényelnek, a nagycsoportosok önállóan végzik a saját személyiségükkel kapcsolatos testápolási teendőjüket.

Öltözködés

A ruha elsősorban a célszerűséget szolgálja, mindig az időjárásnak megfelelő, meleg vagy szellős, kényelmes, könnyen kezelhető, könnyen tisztítható legyen. A gyerek ruházatát naponta cserélni kell, ha ugyan már előbb be nem piszkította. Szinte minden óvodában rendszeres a váltóruha használata. Ez több szempontból is előnyös, a gyermek nem izzad bele az utcai ruhába, alkalmasabb az udvari játéokra, nem baj, ha bepiszkolódik. Fontos a megfelelő lábbeli használata is. Olyan cipőt kérjünk váltócipőnek is, amely tartja a gyerek lábát, nem idéz elő lúdtalpat, könnyen kezelhető.

Táplálkozás

Az óvodáskorban rosszul kialakított táplálkozási szokásokat – akár az ételfélék elkészítésére, akár a táplálkozás ritmusára, körülményeire vonatkoznak – később, felnőttkorban nehéz megváltoztatni. Gyermekkorban kell helyes szoktatással kialakítani az étkezések megfelelő módját, formáját, az étrend helyes összeállításával pedig a szükséglet és az étvágy összehangolását megoldani. Változatos, ízletes ételekkel meg lehet kedveltetni az egyébként nem szívesen fogyasztott ételek egy részét is. A főzelékeket a gyerekek nagy része nem kedveli, főként a hagyományos módon, rántással készült ételeket. Az enyhén pirított, párolt, salátaként elkészített zöldségféléket szívesebben megeszik. A következetesen keresztülvitt étkezési ritmus feltételes reflexeket épít ki, melyek az étvágyat, az emésztést, a felszívódást és a felhasználást egyaránt előnyösen segítik, szemben a rendszertelen étkezéssel.

Mozgás, levegőzés

Az óvodás korú gyermeket nem lehet elképzelni tartósan nyugalmi állapotban. Ez a kor a motoros aktivitás sokoldalú megnyilvánulásának korszaka. A gyerekek bensőből fakadó, nagyfokú mozgásigénye van, de a civilizáció előnyei már őket is korlátozzák ezen igények kielégítésében. Felmérések bizonyítják annak negatív következményeit, hogy a gyerekek jelentős hányada az iskoláskor kezdetére nem terhelhető életkorának megfelelően. Óvodáskor végére a gyerekek intenzív, összetett mozgás végzésére lenne képes a folyamatosan, rendszeresen végzett mozgás eredményeképp. A kisgyermek a legtöbb tapasztalatot az első tíz évben gyűjti. Ha a testi készség-, képességfejlesztés ebben az életkorban elmarad, a későbbiekben nehezen vagy alacsonyabb szinten pótolható. Az óvodának ezért fontos feladata a spontán mozgások gyakorlásához szükséges feltételek megteremtése. A kötetlen mozgásokat megfelelő eszközök biztosításával változatosabbá tehetjük. A 363/2012. (XII. 17.) Kormányrendelet az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról így fogalmaz: “A spontán – a játékban, azon belül a szabad játékban – megjelenő mozgásos tevékenységeknek, az egészségfejlesztő testmozgásnak az óvodai nevelés minden napján, az egyéni szükségleteket és képességeket figyelembe véve, minden gyermek számára lehetőséget kell biztosítani. Törekedni kell a gyermekeket legjobban fejlesztő, kooperatív mozgásos játékok széleskörű alkalmazására, a szabad levegő kihasználására.” (363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet, 1. mell. V/4.) A jól szervezett séták, kirándulások a mozgásigény kielégítésén túl együttes élményt is jelentenek a csoport számára. Lényeges szempont, hogy az út hossza, a séták, kirándulások időtartama igazodjék a gyerekek életkorához.

Pihenés

Minél kisebb a gyermek, egészséges fejlődéséhez annál inkább hozzátartozik a nyugodt, pihentető alvás. Az óvodás korú gyermek egészséges fejlődéséhez naponta átlagosan 12 óra alvás szükséges, ebből 2 órát az óvodában alszik. Az alvás akkor válik pihentetővé, ha ehhez a feltételeket megteremtjük. Célravezető itt is a megfelelő napirend kialakítása, valamint a nyugodt légkör, megfelelő körülmények, bútorok biztosítása. A gyerekek egy részének az alvás nem vonzó, de a szervezetük igényli az alvással járó nyugalmat. Komoly feladatunk van a

szülők meggyőzése terén, látniuk kell, hogy a gyerek pihenése az egészséges fejlődéshez szükséges, ezért nem tehető programok függvényévé. Ahhoz, hogy a testileg, lelkileg egészséges szemléletmód kialakuljon, fontosak a kisgyermekkorban lefektetett alapok. Fontos a felnőttek személyes példamutatása, csak akkor lehetünk hitelesek a gyermek szemében, ha magunk is betarjuk az egészséges életmód szabályait. Így tudjuk felelősséggel alakítani a fejlődő gyermeki személyiséget, szemléletet.

Az egészséges óvodai környezet

A gyermek nem miniatűr felnőtt, hanem minőségében is más, érett személyiség. A különböző környezeti tényezőkkel szemben eltérőek a reakciói. Életkorától, egyéni adottságától, egészségi állapotától függően a környezeti hatásokra más-más módon reagál. A fejlődés üteme sem egyenletes. Az egészséges fejlődést meghatározó belső tényezők mellett a külső hatásokat is figyelembe kell venni. A környezet fogalmát komplex módon kell értelmeznünk. Az óvoda nemcsak fizikális vagy biológiai környezetet jelent, hanem pszichoszomatikus és szociális tényezők összességét. A gyermek nem maga alakítja ki környezetét, azt a felnőttek hozzák létre. Nagyon fontos ezért és nagy jelentőséggel bír a szülők, nevelők környezetalakító tevékenysége. A gyerekek a nap nagy részét az óvodában töltik. Olyan egészséges környezeti feltételeket kell megteremteni, amely a fejlődésüket pozitív irányba befolyásolja. Szigorú szabályok határozzák meg az óvoda épületének, a foglalkoztató termeknek, öltözőknek, mosdóknak, kiszolgáló helyiségeknek a méretét, kötelező felszereltségét, bútorzatát, megvilágítását, hőmérsékletét. A berendezési tárgyakkal könnyen tisztíthatóknak kell lenniük, hiszen többen használják őket. A bútorzatnak illeszkednie kell a gyermekek testméretéhez, vegyes korcsoportú óvodai csoportok esetén erre külön figyelni kell. A gyerekek által használt eszközök esetében, a vizuális nevelés, a barkácsolás során használt eszközöknél is figyelembe kell venni az életkori és az egyéni fejlettség szempontjából adódó különbözőségeket.

A környezetvédelem és a személyi higiéné kapcsolata

Azt kell elérnünk az egészséges életmódra nevelés terén, hogy a gyermekeknél a tisztaság igénye ne csak a saját személyükkel kapcsolatos dolgokra terjedjen ki, hanem a közvetlen környezetük tisztaságával kapcsolatban is. A környezet és az ember között szoros kölcsönhatás van, a gyerek bármilyen tevékenysége során szennyezheti a környezetét, de a piszkos környezet negatív módon visszahat rá. A betegségek terjedésének egyik útja a szennyezett környezet. A megfelelő egyensúly megtartása miatt is fontos, hogy tisztán tartsuk magunkat és környezetünket.

A Szombathelyi Weöres Sándor Óvoda egészségnevelési feladatai

Óvodai életünk kiemelt nevelési területe, programunk alapköve a külső világ tevékeny megismerése. A természet öntevékeny megismerését, felfedeztetését, a környezethez való pozitív szemléletmód kialakítását tartjuk fontosnak. Sokat tartózkodunk a gyerekekkel a szabad levegőn, természeti környezetben szervezünk ismeretszerzési lehetőségeket folyamatosan, az egész nevelési évben, majd erre alapozva idézzük fel az ismereteket a csoportszobában.

Pedagógiai programunkban az egészséges életmód alakításánál külön fejezetben foglalmaztuk meg pedagógiai tevékenységeinket.

Fontosnak tartjuk, hogy

- óvodánk feltételrendszerével, szokásrendjével, nevelési hatásaival segítsük a gyermekeket abban, hogy egyéni fejlettségüknek megfelelően képessé váljanak a környezethez való optimális alkalmazkodásra,
- megalapozzuk a gyermekek környezettudatos viselkedését, az adekvát és rendszeres életritmus, a megfelelő napirend kialakítását a gyermekek számára,
- évszaktól és időjárástól függetlenül a lehető leghosszabb időt töltjük a szabadban,
- megfelelő életvitelt alakítunk ki az életritmus, az étkezés, a testápolás, az öltözködés, a mozgás, a betegségmegelőzés és a pihenés megszervezésével, az ehhez kapcsolódó gyermeki tevékenységekkel és az ezen alapuló szokásokkal,
- ezen általános elvek mellett mindenkor figyelembe vesszük a gyermekek egyéni sajátosságait.

A korszerű egészségfejlesztés elvei

Óvodánk tevékenységrendszeré és tárgyi környezete lehetővé teszi a gyermekek egészséges életmódra nevelését és környezettudatos magatartásuk megalapozását, az egészséges életvitel igényének kialakítását. Gyermekeink nevelésében kiemelt figyelmet kapnak a saját egészségükhöz és a természeti környezethez való viszonyt erősítő területek, valamint a különböző szociális, kulturális esetlegesen nyelvi hátrányok ellensúlyozására irányuló törekvések. Az egészségvédő, egészségfejlesztő nevelés funkcióját minden gyermekkel kapcsolatosan egyedinek tekintjük. Egészségnevelésünk során hangsúlyos a testi egészség (gondozás, edzés, mozgásfejlesztés), a lelki egészség (értelmi fejlesztés, érzelmi biztonság nyújtása, képességfejlesztés) és a szociális kapcsolatok harmóniája (közösségi élet segítése).

Céljaink az egészségnevelés terén

- az egészséges életmód, rekreáció (életmódkultúra) megalapozása,
- mozgásos (speciális, sokmozgásos) tevékenységek megismertetése, megszerettetése,
- pozitív személyiségjegyek kialakítása, szokás- és normarendszer megalapozása, az érzelmi, erkölcsi, közösségi nevelés hatékonyságának növelése,
- természet- és környezetvédelem, környezettudatos magatartás kialakítása,

- a különbözőség tolerálása, elfogadtatása, inkluzív pedagógiai szemlélet erősítése,
- a sajátos nevelési igényű gyermekek alkalmazkodó képességének, önállóságának, együttműködési képességének fejlesztése, integrált nevelése.

Feladataink az egészségnevelés terén

- az egészséges életmód korszerű értelmezésével a gyermekek testi, lelki, értelmi képességeinek fejlesztése,
- a fejlesztéshez esztétikus, rendezett, balesetmentes és célirányos környezet kialakítása, amely a gyermek számára impulzusokat ad a tevékenykedésre,
- a mentális és pszichés fejlesztés érdekében az érzelmi biztonság megteremtése,
- a gyermekek érdeklődésére, aktivizálására, egyéni sajátosságaira, fejlődési ütemére épülő ismeretnyújtás, készség- és képességfejlesztés, attitűdalakítás,
- a környezeti és művészeti értékek, szépségek felfedeztetése, ápolása,
- az óvoda-iskola közötti átmenet könnyítése.

Az egészséges életmód kialakítására mindig nagy hangsúlyt fektettünk, hisz fontosnak tartottuk, hogy óvodásaink egészségesek maradjanak. A Kneipp-módszerrel való megismerkedésünk után még tudatosabban építettük be csoportunk életébe azokat az elemeket, melyek az edzettség növelését, a betegségek megelőzését szolgálják.

Sebastian Kneipp munkássága

Sebastian Kneipp német katolikus lelkész 1821-ben született a németországi Ottobeurenben. Hivatását természetgyógyászati tevékenységgel egészítette ki. A gimnáziumi évek alatt megbetegedett és kiderült, hogy tuberkulózisban szenved. Súlyos betegsége ellenére leérettségizett majd egy orvos által írt könyvben a vízkezelések hatékonyságát kezdte tanulmányozni és kipróbálni saját magán. Rendszeresen, heti 2-3 alkalommal nyakig elmerült a jéghideg Dunában és meglepődve tapasztalta ennek jótékony hatásait. Ezen alapszik a Kneipp-féle hidroterápia, ami a felhevült test rövid lehűtését majd azonnali felmelegítését jelenti. A kezelés részei többek között a hideg-meleg borogatások, a váltófürdők és a hideg vízben gázolás.

A lelkész segítette a betegeket, a rászorulókat vagy azokat, akiket az orvosok már nem tudtak meggyógyítani, emiatt a gyógyszerészek és a gyógyítók körében ellenszenvet váltott ki. Az általa alkalmazott módszer az alapja napjaink egyik legnépszerűbb egészségmegőrző módszerének, a wellnessnek. A papi hivatása mellett módszerének állandó fejlesztését és finomítását is végezte. Élete során öt könyvet adott ki, amelyekben a gyógyítási módszereiről írt. A művek hatására gyógyulni vágyók tömege kezdett vándorolni a lelkészhez (*Magyarországi Kneipp Szövetség, 2020*).

Ám nem csak fürdőkúrákkal, de gyógynövényekkel is gyógyított. Máig fennmaradtak receptjei, melyek alapján teákat, élelmiszereket, krémeket, kozmetikumokat készítenek. Kneipp az egészséges étkezést is propagálta pácienseinek, a természetes alapanyagokat részesítette előnyben, a teljes kiőrlésű kenyeret, tejtermékeket, vitaminokat. Mindezeket túl tisztán látta, hogy az egészségmegőrzéshez elengedhetetlen a mozgás is. Az úszás és a gimnasztika mellett a prűd XIX. században sokáig erkölcstelennek bélyegzett, ám a századvégre már rendkívül divatosá vált kerékpározást ajánlotta. Úgy tartotta, hogy a mozgás nem csak testi, de szellemi teljesítőképességünket is javítja, lelki békénket is megteremti.

Kneipp úgy vélte, az ember testét és lelkét egységében lehet csak gyógyítani. Felismerte ugyanis, hogy csak akkor ér el tartós eredményt a pácienseinél, ha lelki egészségüket is segít visszaállítani. A tiszteletes szerint ki kell alakítani egy olyan aktív, kiegyensúlyozott, egészséges biológiai ritmust, amely jó közérzetet, életvidám hétköznapiakat biztosít számunkra. Ahol a pihenésnek, a kikapcsolódásnak, olykor a rövid semmittevésnek is megvan a maga helye, hogy pszichénk törekeny egyensúlya fennmaradjon.

Kneipp módszerének egyik legfontosabb és bárki számára könnyen megvalósítható része a hidroterápia. A hidroterápia alapja az a meggyőződés, hogy a víz az élet esszenciája, hiszen magát az emberi testet is nagyjából víz alkotja és legtöbb táplálékunkban is jócskán van víz. Különböző megjelenési formáiban (víz, jég, gőz, pára) alkalmas a relaxáció elősegítésére, a vérkeringés élénkítésére, a méreganyagok eltávolítására és még sorolhatnánk tovább. Hatás szempontjából legfontosabb a víz hőmérséklete, ezt ismerte fel Sebastian Kneipp. Forró és hideg vizes fürdőket, gőzfürdőket, meleg és hideg vizes borogatásokat, zuhanyozást, lábfürdőt javasolt betegeinek. Az általa kidolgozott hidroterápiát mindig sok mozgás és diéta kísérte. Nagyon sok általa népszerűsített kezelés mára a wellness és a természetgyógyászat része lett. *(Magyarországi Kneipp Szövetség, 2020).*

Hideg és meleg vizes inger

Kneipp szerint a betegségek jó része a vér és a szövetnedvek rossz összetételére, azok helytelen eloszlására és a testi, lelki és szellemi erők kimerültségére vezethető vissza. Rájött arra, hogy az ember bőrén keresztül nagyon változatos ingereket lehet kiváltani azzal, ha eltérő hőfokú vizekkel érintkezik. Ma már tudjuk, hogy a Kneipp-fürdőkúra hatásossága abban keresendő, hogy a hideg víz hatására a bőr alatti erek összehúzódnak és meleget vonnak el az emberi szervezettől, míg a meleg víz következtében ez előbbi folyamat megfordul, vagyis az erek kitérülnek, és kellemes meleg érzés járja át az egész testet. A váltott hőmérsékletű fürdő vagy egyéb vizes inger stimulálja az idegrendszert, így elősegíti, felgyorsítja a szervezet működési folyamatait.

A kúra pozitívan hat az idegrendszerünkre, mert a legtöbb idegvégződés a bőrsejtekben található. Mindemelllett jótékony ereje megfigyelhető még abban, hogy javítja a szív működést és a vérkeringést, serkenti az anyagcserét és a mirigytevékenységet, erősíti az immunrendszert, kitisztítja a bőrt és megnyugtatja a lelket. Egy-egy kezelés során gyakran csak egyes testrészek kerülnek kapcsolatba a vízzel, az inger végigfut az egész érpályán és idegrendszeren, ezért az egész szervezetre kifejti hatását. Ahhoz, hogy a kúra kellően hatásos legyen, javasolt legalább

4-6 héten át rendszeresen, mindennap alkalmazni. A Kneipp-kúrának többféle formáját is előszeretettel alkalmazzák. Sok helyen kipróbálhatjuk borogatás, lemosás, zuhanyzás, pakolás, gőzölés és fürdő formájában is, azonban léteznek olyan verziói, amelyek jobban elterjedtek a wellness szolgáltatások világában. Ilyenek a Kneipp-taposó, az ülő Kneipp-lábfürdő és a körfolyosós Kneipp-fürdő. (*Magyarországi Kneipp Szövetség, 2020*).

A Kneipp módszer lényege röviden

Sebastian Kneipp német plébános az elsők között volt, aki alkalmazta a vizet terápiás célokra, a beteg szervezet gyógyítására, erősítésére, illetve a betegségek megelőzésére. Kneipp megállapításai szerint a megfelelő helyen, időben és módon alkalmazott vízkúra – kiegészítve a megfelelő mozgással, diétával, pihenéssel és gyógynövényekkel – alkalmas lehet a gyógyításra és az immunerősítésre. A Kneipp-vízgyógyászat lényege, hogy az ember és a környezete között felborult egyensúly helyreállítása bizonyos ingerkezelésekkel történjen. Ezek a fény, a nap, a levegő, a klíma, a hideg-meleg ingerek, a pihenés, a mozgás és a hidroterápiás beavatkozások. (*Magyarországi Kneipp Szövetség, 2020*).

A Kneipp-módszer alappillérei

1. **Egészséges táplálkozás:** különösen hangsúlyosak a zöldségfélék, a gyümölcsök és a tejtermékek. A teljes értékű élelem nagyon fontos az étrendben.
2. **Mozgás** (egészséges testmozgás, masszázs): amely észszerű és rendszeres testmozgáson alapul. A cél nem a kimagasló teljesítmény, hanem a terhelés és a tehermentesítés rendszeres és egészségjavító keveréke.
3. **Víz (hidroterápia):** amely különböző hőfokú víz alkalmazásával váltakozó hőmérsékleti ingereknek teszi ki a testet, és ezzel vegetatív reakciót vált ki.
4. **Gyógynövények (fitoterápia):** szelíd gyógynövényekkel, amelyek ugyan lassabban hatnak, de jóval kevesebb mellékhatást fejtenek ki.
5. **Test-lélek-szellem harmóniája (rendterápia):** amely azt tanítja, hogyan élhet az ember összhangban önmagával, miként találhatja meg a saját testi-lelki ritmusát.

A Kneipp-módszer elemei az óvodai gyakorlatban

Csoportunkban az egészségőrző Kneipp-programot 2017-ben vezettük be. A programmal továbbképzés során ismerkedtünk meg. Úgy gondoltuk, hogy azokhoz az elvekhez, értékekhez, és gyakorlathoz, amit óvodánk képvisel, ez a természetes egészségvédő módszer jól illeszkedik.

A program indulásakor felvettük a kapcsolatot a Magyar Kneipp Szövetség elnökével, dr. Garda Károly gyermekorvossal, aki támogatta a kezdeményezést. Az évek során nagyon jó munkakapcsolat alakult ki az óvoda és a doktor úr között. A program indulásakor Garda Károly az óvodába járó valamennyi gyermek szüleit előadás során érzékenyítette a Kneipp-módszer iránt. A következő lépésként a programot felvállaló csoportban szülői értekezlet keretében adott tájékoztatást, válaszolt a felmerülő kérdésekre. A Kneipp-módszernél fontos a rendszeresség, otthon is be kell építeni az óvodában alkalmazott tevékenységeket, vizes kezeléseket. A gyerekek a szüleikkel együtt az óvoda szervezésében és óvodai helyszínen orvosi vizsgálaton vettek részt, majd nyilatkoztak arról, hogy támogatják a program megvalósítását.

A program három eleme, az egészséges táplálkozás, a mozgás és a rendterápia már eddig is jelen volt óvodánkban. A gyógynövényekkel való ismerkedés sem volt ismeretlen óvodásaink számára, most hangsúlyosabban szerepelt az óvodai gyakorlatban. A vizes kezelések az újdonság erejével hatottak. Az első évben Garda doktor havonta megjelent a csoportban feleségével, az egészségügyben jártas Anikó nénivel együtt és közösen mutatták meg az adott hónapban alkalmazott vizes kezelést. A gyerekekkel hetente, a mozgás után végeztük a kezeléseket. A szülőknek Garda doktor általános tájékoztatót küldött, mi, óvónők pedig kérésre bemutattuk a kezelést. Összeállítottam egy éves tervet, amit havi lebontásban, a fokozatosság elvét maximálisan figyelembe véve küldtem a szülőknek. A gyerekeknek a vizes kezeléseket nagyon tetszettek, a mozgás lezárásaként beépültek a mindennapjaikba. A legfontosabb eredmény az volt, hogy kevesebbet hiányoztak, egészségesebbek lettek.

2019 júniusában a Nemzetközi Kneipp Szövetség Szombathelyen tartotta konferenciáját. Erre óvodánk is meghívást kapott. A gyerekekkel a vizes kezeléseket a gyakorlatban mutattuk be a nemzetközi közönség előtt. A Kneipp-módszerrel kapcsolatos eredményeinket, tapasztalatainkat is megosztottuk a konferencia résztvevőivel, Kondics Judit óvodavezető előadás formájában, valamint jómagam előadás és kerekasztal-beszélgetés keretében.

A Kneipp-programot folytatjuk az egészséges életmód elemeként, az új szülőket fokozatosan bevonjuk a módszer alkalmazásába.

1. alappillér: Egészséges táplálkozás

A helyes táplálkozási szokások óvodáskorban alakulnak ki, ezért az ételek minőségére, változatosságára, összetételére nagy hangsúlyt kell fektetni. A gyermekek többsége naponta háromszor étkezik az óvodában, ez a napi szükséglet 60-70%-át fedezi. Az óvodások táplálkozásában szem előtt kell tartani, hogy az étel változatos, ízletes és megfelelő mennyiségű legyen. Az óvodai közétkeztetésben dietetikus szakemberek által összeállított ételek kerülnek a gyerekek elé. A gyermekek fejlődő szervezete megfelelő mennyiségben és formában kapja a különböző tápanyagokat, fehérjét, zsírt, szénhidrátot, vitaminokat. Az óvodások tápláléka vegyesen tartalmazza mindazokat az állati és növényi eredetű fehérjéket, zsírokat, szénhidrátokat, ásványi anyagokat és vitaminokat, melyek a növekedéshez, a sok mozgáshoz szükséges energiához, a különböző szervek zavartalan és optimális működéséhez kívánatosak. Fontos, hogy szinte minden táplálékban minden alkotórész helyes arányban és mindig megújuló, változatos összeállításban jelenjen meg. A felnőttek és a gyerekek is hajlamosak arra, hogy egyoldalúan étkezzenek, gyakran 2-3 kedvenc ételüket, kedvenc alapanyagukat fogyasztják. A gyerekek meg sem akarják kóstolni az új ízeket, mereven elzárkóznak előlük, ezért fontos a látvány, az ételféleségek vonzóvá tétele. Nem szabad, hogy az egyoldalú táplálkozással felboruljon a szervezet vitamin- és ásványianyag-egyensúlya.

Néhány alapelv, melyet a kisgyermek étkeztetésénél figyelembe kell venni:

- rendszeresen, azonos időpontokban, naponta négyszer, ötször egyen,
- minél több főzelék szerepeljen a menüben,
- gyümölcsöt többször adjunk főétkezések között, kiegészítő táplálékként ebéd után,
- édesség ritkán szerepeljen, akkor is csak főétkezés után, ne helyette,
- étkezés közben is fontos a nyugodt, derűs légkör.

A vitaminok, nyomelemek, ásványi anyagok szervezetünk gyújtószikrái, különböző módon, de minden életfunkcióban részt vesznek. Szabályozzák az anyagcserét, a só- és vízháztartást, az idegek és izmok anyagcseréjét. Gondoskodnak a táplálék energiává alakításáról és a sejtek táplálásáról. Ezeket a létfontosságú tápanyagokat a szervezet nem tudja maga előállítani. Régi magyar mondás: „Napi egy alma az orvost távol tartja.” A gyümölcs fontos védőtáplálékunk. Teljes tápértéket akkor jelent, ha héjával együtt fogyasztjuk. Csoportunkban gyümölcsnapokat iktattunk be heti rendszerességgel. A gyümölcsöket a gyerekekkel együtt dolgozzuk fel. Alapos, folyó víz alatt történő megmosás után hámozás nélkül, a nagyobb gyerekeink szeletelik, vágják fel a gyümölcsöket. Készítünk kompótot, kínáló tálakat. Törekszünk arra, hogy ne csak sok gyümölcsöt fogyasszanak a gyerekek, de a fajtákat is változtassuk, hiszen minden gyümölcsben, zöldségben más-más mennyiségben vannak jelen a tápanyagok és a hatóanyagok. Szüreteltünk óvodánk kertjében almát, sárgarépat, szőlőt, melyeket a csoportban feldolgoztunk, gyümölcssalátát, mustot készítettünk belőlük. Télen többször facsartunk vitamindús narancslevet. A friss gyümölcsök mellett megismertettük a gyerekeket a gyümölcsök egyéb felhasználási lehetőségeivel is. A csoportszobában található sütőben tököket sütöttünk. Aszaltunk almát, banánt, körtét, ezek segítségével, egészséges ropogtatni valókkal váltottuk ki a chipseket.

A gyermekek étkeztetésénél fontos kritérium még a helyes táplálkozási ritmus kialakítása. Ennek alapja az a tény, hogy a szervezet folyamatosan igényli az életműködéshez szükséges tápanyagokat. A mindennapi tevékenység úgy kívánja, hogy délelőtt és ebédkor több, este kevesebb táplálékot fogyasszunk. A helyes táplálkozási ritmus fogalmához szorosan hozzátartozik az egyes étkezések komplettálása. Ez azt jelenti, hogy minden étkezés tartalmazzon teljes értékű fehérjét, az egyenletes vitamin- és ásványianyag-ellátás érdekében pedig hasznos, ha valamilyen formában minden étkezéskor van valamilyen zöldség vagy gyümölcs. Óvodánkban, csoportunkban erre fokozottan figyelünk a gyermekek étkezésénél. Egészséges táplálkozási szokások irányába terelgetjük óvodásainkat. Kirándulások alkalmával a szülőkkel egyeztetünk a hátizsákba kerülő ennivalóról. Rágcsálni valóként szeletelt sárgarépat, müzliszeletet tesznek a gyerekeknek, a kulacsokba cukros üdítők helyett víz kerül. Csoportunkban a gyerekek mindennap otthonról kulacsban hozzák a vizet, ha napközben bármikor megszomjaznak, azt fogyasztják. Téli időszakban alkalmanként teát készítenek a szülők. Az étkezés az óvodában nyugodt körülmények között zajlik. A csoportban közösen elkészített kínáló tálakat a gyümölcsnapokon az elkészítés után is kóstolják, illetve a nagyok viszik az asztalokhoz ebéd után. Amikor jó időben a tevékenységek nagyobb része az udvaron zajlik, ott is van lehetőségük a gyerekeknek gyümölcsök fogyasztására. A helyes étkezési szokások kialakításánál is lényeges, hogy a pedagógusok és a szülők egységes igény- és követelményszintet állítsanak a gyerekek elé. Amit az óvodában be kell tartani, arról otthon sem szabad elfeledkezni. Így tudjuk közös munkánk eredményeképpen elérni, hogy óvodásaink egészségesen táplálkozzanak.

1. kép: Aszalt gyümölcsök készítése (saját fotó)

2. alappillér: Mozgás

Az egészséges életmódra nevelésnek a mozgás nagyon fontos területe. Megfelelő terhelés mellett ellenállóbbá, erősebbé válik a szervezet. Nehezebben betegszik meg az a gyerek, aki a tevékenységek közül a mozgást részesíti előnyben. A sportolás nemcsak a testnek tesz jót, belőle a lélek is profitál. A rossz kondíció a közérzetet is negatívan befolyásolja. Egész életünkre igaz, hogy az egészséges mértékű mozgás nem cél, hanem eszköz a fizikai és szellemi terhek jobb elviselésére és a teljes értékű egészség elérésére. Óvodáskorban, de a későbbiekben is fontos, hogy a társakkal együtt végzett játékos sport egészséges, ugyanakkor szórakoztató és rengeteg élményhez juttatja a gyerekeket. Külön kell hangsúlyozni a szabad levegőn végzett mozgás fontosságát. A gyerekek többsége bensőből fakadó, természetes ösztönüktől vezérelve el tudják dönteni, hogy mennyi mozgásra van szükségük. Az örökmozgó gyerek szerint jobb futni, mint járni, jobb járni, mint állni, jobb állni, mint ülni, jobb ülni, mint feküdni. A gyerekek hihetetlen aktivitása normális fejlődési jelenség.

A szülőkkel való együttműködés ezen a téren is nagyon fontos. A civilizációs ártalmak, a rohanás óvodásaink szüleinél is megfigyelhető. A legtöbb gyereket autóval hozzák reggel, előfordult olyan is, hogy a gyereket aztán a csoportszobáig ölben hozták. A szülőkkel való személyes beszélgetés után ez aztán megszűnt, belátták, hogy ezzel a cselekedettel ártanak és nem használnak gyermeküknek. Ma már örömmel tapasztaljuk, hogy egyre többen közlekednek az óvodába kerékpárral, a tárólóban egymás mellett sorakoznak a gyermekbiciklik, futóbiciklik. A szülők is megértették a mozgás hatalmas egészségserző és -megőrző szerepét.

Óvodánkban célként fogalmazzuk meg a gyermekek mozgásigényének kielégítését a természetes környezet kínálta lehetőségek és irányított mozgásos játékok alkalmazásával, valamint a gyermekek mozgáskultúrájának, testi képességeinek fejlesztését, egészségének védelmét. A rendszeres egészségfejlesztő testmozgás, a gyermekek egyéni fejlettségi szintjéhez igazodó mozgásos játékok és feladatok a pszichomotoros készségek és képességek kialakításának, formálásának és fejlesztésének is fontos eszközei. A mozgásos játékok, tevékenységek, feladatok rendszeres alkalmazása kedvezően hatnak a kondicionális képességek közül különösen az erő és az állóképesség fejlődésére, amelyek befolyásolják a gyermeki szervezet teherbíró képességét, egészséges fejlődését. A gyerekeket óvodai keretek között sokféle mozgásformával, sporttal megismertettük. Rendszeresen vittük a gyerekeket úszni, télen korcsolyázni. A Bózsik ovifoci programba bekapcsolódva óvodai udvarunkon műfüves pálya épült, melyet labdajátékokra használnak óvodásaink. Zsinórlabda-bajnokságokon, futóversenyeken, focigálákon vehettek részt a mozgásszerető gyerekek. A sokoldalú mozgásos tevékenységek szervezésekor a gyerekek mozgásvágyára, bensőből fakadó igényének kielégítésére támaszkodtunk. A kötetlen mozgást is változatosabbá tettük, az udvari mozgásfejlesztő eszközök mellett a csoportszobában is használhatnák a gyerekek Ayres-terápiás eszközöket – egyensúlyozó korongot, hidat – a szabad játék időszakában.

Füziné Renác Zita:

Az egészséges életmód kialakítása. Kneipp-módszer az óvodában

Az udvari Kneipp-taposót az időjárási viszonyok függvényében használják a gyerekek. A Kneipp-útnál szakaszonként különböző felületeken lépkednek a gyerekek, különböző ingerek érik a talpat és a szervezetet.

2. kép: Udvari Kneipp-taposó (saját fotó)

Közösen készítettünk a csoportszobában is száraz taposót, melyen a nap folyamán bármikor járhatnak a gyerekek. A mezítlábas járás stimulálja a láb izomzatát, fejleszti az egyensúlyérzékét, segíti a helyes testtartást. A különböző felületeken járás pedig nyomást gyakorol a talp reflexzónáira, ellazít, így jó hatással van a szervezetre.

3. kép: Kneipp-taposó a csoportszobában (saját fotó)

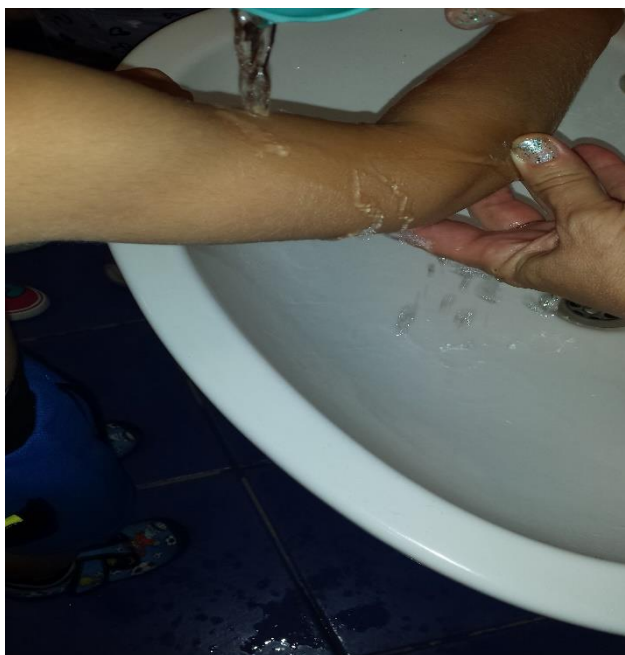
3. alappillér: Víz (hidroterápia)

Sebastian Kneipp hitt abban, hogy a víznek gyógyító hatása van és az emberi szervezet egészségesebbé teszi, illetve segít abban, hogy az hosszú ideig egészséges maradjon. Meglátása szerint a vízkúrának pozitív hatása van az idegrendszerre, karban tartja a szívet és a keringést, az anyagcserét, az immunrendszert, és még a légzésre is jó hatással van. A hideg és a meleg víz bőrre kifejtett ingereit használják fel arra, hogy a szervezet ellenállóbb legyen a betegségekkel szemben és/vagy a megbomlott egyensúly helyreállítására.

Óvodásainknál a vizes kezeléseket fokozatosan vezettük be. Dr. Garda Károly doktor, a Magyarországi Kneipp Szövetség elnöke először a szülőket tájékoztatta a hidroterápia egészségmegőrző szerepéről, majd orvosi vizsgálat után csoportunkban elkezdtek a Kneipp-vízkezeléseket. Hetente egyszer a mozgás után építettük be őket a napirendbe. Lépésről lépésre haladtunk a kezelésekkkel. A rendszeresség fontos a hidroterápiánál, ezért a szülőknek tovább adtuk a tudást, otthon is alkalmazták a terápiát, mivel tapasztalták, hogy a gyerekek egészségesebbek lettek, erősödtek. Az alábbi táblázat az óvodai és az otthoni vizes kezelések tervét mutatja be egy nevelési évben.

Hónap	Vizes kezelés a csoportban	Vizes kezelés otthon
Szeptember	Hideg vizes mosdókesztyű	Hideg vizes mosdókesztyű
Október	Részleges lemosás karon	Részleges lemosás karon
November	Teljes kar lemosása	Teljes kar lemosása
December	Alsó kar leöntése	Alsó kar leöntése Hát leöntése fürdőkádban
Január	Teljes kar leöntése	Hideg vízzel pancsolás a meleg fürdőkádban
Február	Részleges lemosás lábon	Részleges lemosás lábon Hideg leöntés a meleg fürdőkádban
Március	Hideg víz taposása	Hideg víz taposása Emelkedő hőmérsékletű meleg lábfürdő a fürdőkádban Váltó lábfürdő
Április	Lábszár leöntése	Lábszár leöntése Vízi csata a fürdőkádban
Május	Teljes láb leöntése	Teljes láb leöntése
Június	Emelkedő hőmérsékletű lábfürdő a szabadban	Emelkedő hőmérsékletű lábfürdő a szabadban

1. táblázat: Kneipp-vizes kezelések terve a 2018/2019. nevelési évben
Vizes kezelések a csoportban és otthon

4. kép: Alsó kar leöntése (saját fotó)

5. kép: Teljes kar leöntése (saját fotó)

4. alappillér: Gyógynövények (fitoterápia)

A gyógynövényekkel való ismerkedés játékos módon történik. Fűszerkertünkben kakukkfű, citromfű, levendula terem, ezeket a gyerekekkel gondozzuk, gyomláljuk. A tevékenységek közben a gyerekek életkorának megfelelően beszélgetünk azok jótékony hatásairól. Illatszárakba tesszük őket és bekötött szemmel játszunk növényfelismerő játékot. A gyógynövények speciális növények, melyeket akkor alkalmazunk, amikor a szervezetben valamiképpen felborult az egyensúly és serkenteni vagy csökkenteni kell bizonyos szervi funkciókat. A náthás időszak beköszöntével az immunrendszer erősítése érdekében megfelelő adagban, a gyerekek életkorának megfelelően, kúraszerűen készítenek gyógyteát a szülők. A téli hónapokban gyakran töltötték tele a gyerekek ivókulacsát csipkebogyóteával, citromfűteával. Gyógynövényekből készített teát alkalmanként fogyasztottunk a gyerekekkel. Az óvoda kertjében termesztett, a gyerekek által leszedett, majd szárított gyógynövényeket használtuk fel a forrázat elkészítéséhez.

6. kép: Gyógynövények begyűjtése az óvoda kertjében (saját fotó)

7. kép: Gyógynövénytea készítése télire (saját fotó)

5. alappillér: Test-lélek-szellem harmóniája (rendterápia)

Feladatként fogalmaztuk meg az egészséges életmód korszerű értelmezésével a gyermekek testi-lelki-értelmi képességeinek fejlesztését is. A fejlesztéshez olyan esztétikus, rendezett, balesetmentes és célirányos környezet kialakítását valósítottuk meg, amely a gyermek számára impulzusokat ad a tevékenykedésre. Hangsúlyosnak tartjuk a mentális és pszichés fejlesztés érdekében az érzelmi biztonság megteremtését, a gyermekek érdeklődésére, aktivizálására, egyéni sajátosságaira, fejlődési ütemére épülő ismeretnyújtást, a környezeti és művészeti értékek, szépségek felfedeztetését, ápolását. Kirándulások, séták során a természet sokszínűségére, szépségére csodálkoztatjuk rá a gyermekeket. Öntevékenységre, felfedezésre biztatjuk őket, miközben a természet szeretetére, tiszteletére nevelünk. Minden élőlénynek megvan a helye, szerepe a természet körforgásában, arra törekszünk, hogy a gyermekek ismerjék meg a természet rendjét, kérdezzenek, érzékszerveik aktivizálásával, szenzitív játékokon keresztül szerzett ismeretekkel gazdagodjanak. Sokat tartózkodunk a szabad levegőn, közben a gyerekek olyan tevékenységeket végeznek, melyekben jól érzik magukat. Minden évszaknak megtaláljuk a szépségét. Az őszi erdőbe sokszor ellátogatunk, azokat a kincseket, melyeket a természet elengedett, felhasználjuk különböző vizuális tevékenységek alkalmával. Télen nagyokat játszunk a hóban, tavasszal sokat kirándulunk.

8. kép: Őszel a természetben (saját fotó)

9. kép: Erdei kirándulás (saját fotó)

Összegzés

„Az egészség a kereskedelemben nem kapható, csak az életmódon keresztül.” (Kneipp, id. Némethy, 2021. 12.) Ebben az idézetben Sebastian Kneipp nagyon szemléletesen fogalmazta meg a szemléletváltás, életmódváltás fontosságát. Az egészséges életmód iránti igény napjainkban az egyéni és a társadalmi döntések egyre lényegesebb szempontja. E kedvező jelenség része annak az általánossá váló felismerésnek, hogy a károsodások, betegségek megelőzése összehasonlíthatatlanul eredményesebb és gazdaságosabb megoldás, mint azok utólagos felszámolása, gyógyítása. Ezért is fontos az egészségmegtartó módszerekkel való megismerkedés, az egészségőrző tevékenységek használata.

A Kneipp-módszert három évvel ezelőtt vezettük be csoportunkban. Az óvoda pedagógiai programjához illeszkedő módszer segítségével eredményesebbé váltak az egészségmegőrző pedagógiai tevékenységeink. A családokkal való együttműködés az egészséges életmód kialakításánál is fontos, hiszen a kisgyermekkorban lefektetett alapok, a pozitív példák nélkül nem tudjuk megvalósítani céljainkat. Az egészségnevelés átfogó, az intézményes nevelés és a családi élet egészére vonatkozó feladat. A szülők, pedagógusok célja ugyanaz, egészségessé, edzetté, testileg, szellemileg, lelkiileg erőssé tenni a gyermekeket. Hinnünk kell az eredményességben, felnőttként jó példával kell elől járni, csak így ébreszthetjük fel az igényt az egészséges életvitelre a gyerekekben.

Felhasznált irodalom

1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről. Hatályos Jogszabályok. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99700154.tv> (2021. 10. 29.)

A nemzeti köznevelésről szóló 2011.évi CXCV. törvény. Hatályos Jogszabályok. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100190.tv> (2021. 10. 29.)

363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról. Hatályos Jogszabályok. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200363.kor> (2021. 10. 29.)

Elekes Attila (1985): *Egészségnevelési módszertan*. Medicina Könyvkiadó, Budapest

Kapronczay Károly és Virágh Zoltán (2001): Fodor József élete és jelentősége a medicina történetében. *Egészségtudomány*. **14.** 1. sz. p. 15-22.

Marton Tibor (1988): *A korszerű és egészséges táplálkozás*. Medicina Könyvkiadó, Budapest

Magyarországi Kneipp Szövetség (2020): *Kneipp. [történet, alappillérek]*. In: Kneipp Témaút. <http://www.hegyhatikneippterseg.hu/kneipp/tortenet/> (2021. 10. 29.)

Némethy Mária (2021): *Kneipp az oviban. A módszert most óvónők ismerhetik meg*. Vas Népe. 2021. szeptember 16. 12. p., *Vas Népe online*. 2021. szeptember 16. <https://www.vaol.hu/kozelet/helyi-kozelet/kneipp-az-oviban-a-modszert-most-ovonok-ismerhetik-meg-5293274/> (2021. 09. 16.)

Székely, L. (2008): *Gyermek-egészségügyi nevelőprogram*. Egészségesebb Óvodák Nemzeti Hálózata, Budapest

Szombathelyi Weöres Sándor Óvoda (2018): *A Szombathelyi Weöres Sándor Óvoda Pedagógiai Programja*. Weöres Sándor Óvoda, Szombathely

Termálfürdő (2021): *Több mint fürdőzés – a Kneipp-módszer lényege*. <https://www.termalfurdo.hu/wellness/tobb-mint-furdozes--a-kneipp-modszer-lenyege-5624> (2021. 10. 26.)

Velkey László (1984): *Gyermekeink gondozása, nevelése*. Medicina Könyvkiadó, Budapest

Halász Imréné, Márkus Erika:

„Gyökerek és szárnyak”.

Hagyományörzés és népszokások a 21. században

*„Mi is a népszokás?
Voltaképpen a kultúra hagyományozódása.
Az a keret, amelyben a nép ünnepei és hétköznapijai lejátszódnak.
Közösségi magatartásmód, illeten, mítosz, költészet”
(Dömötör, 2003)*

Hitvallásunk

**„...a gyermekeknek két dolgot kell adnunk: gyökereket és szárnyakat.
Gyökereket, amelyek tartást adnak, hogy tudják, hova tartoznak,
de ugyanígy szárnyakat is, amelyek a kényszereiktől és előítéleteiktől szabadítják meg őket,
és lehetőséget adnak nekik új utakat bejárni (vagy inkább repülni.)”
(Johann Wolfgang von Goethe)**

Ez az a hivatástudat, ez az a hitvallás, mely megfogalmazódik a Szombathelyi Vadvirág Óvodában dolgozó óvodapedagógusokban, hogy e két irány, a múlt és a jövő, a régi tapasztalatok, hagyományok megőrzése és a jövőbe mutató új irányok és lehetőségek keresése, kipróbálása jelen kell, hogy legyen mindennapjainkban. Erre alapozva végezzük folyamatosan tevékenységeinket. Lépést tartunk a mai modern világ kihívásaival, a mai gyerekek érdeklődésével, emellett szeretnénk átörökíteni nekik és családjuknak a régi idők hagyományait, szokásait, kultúráját. Célunk az őseinktől ránk hagyományozott műveltség tovább vitele, a régi idők tapasztalatainak átadása, az élet értelmének újralfedezése, a múlt értékeinek őrzésével, a jelen tapasztalatainak felhasználásával a jövő építése, a gyermekek személyiségének teljeskörű kibontakoztatása a boldog felnőttkor reményében. Nagy a felelősségünk nekünk, pedagógusoknak abban, hogy az őseinktől kapott kincseket megismertessük, megszerettessük a gyermekekkel. Óvodánkban a hagyományaink iránti tiszteletet, szeretetet alapozzuk meg, sok-sok tapasztalati lehetőséggel, mintaadással, gyakorlással és rengeteg szeretettel. Úgy gondoljuk, hogy a megfelelő időben kapott tarisznya tartalma kihat és végigkíséri a gyermek egész életét. Évtizedes pedagógiai munkánk során felismertük „a gyökerek” éltető szükségletét, az átadás, az újratereztetés felelősségteljes kötelességét. A múlt értékeinek átörökítése érdekében feladatunk a néphagyományörzés lehetőségeinek megteremtése az óvodai nevelés folyamatában. Évszak-Járó Pedagógiai Programunkba a népi kultúra azon elemeit építettük be, amelyek igazodnak a gyermekek életkori, egyéni sajátosságaihoz és mindennapi életüket gazdagítják.

Óvodánk és a hagyományörzés

Szombathely első konkrétan óvodának épült családi háza, a mai Szombathelyi Vadvirág Óvoda 1942-ben nyitotta meg kapuit. Az intézmény a zanati városrészhez tartozik, egy családi házzal körülvett övezetben fekszik, amely régen falu volt. A falusi jelleg lehetőségeket kínált arra, hogy a gyerekek egy-egy családi háznál aktív részesei lehessenek a kukoricatörésnek, krumpliszedésnek, dióverésnek, szőlőszüretnek vagy elmehessenek a rétre önfeledten játszani. A kolléganők számára már akkor nagyon fontos elv volt, hogy úgy szervezzék meg a gyerekek tevékenységeit, hogy a természetben, saját tapasztalataik által ismerkedjenek meg környezetükkel, annak tárgyaival, az ott folyó élettel, munkával. Nagy hangsúlyt fordítottak a természetközelségre, a természetes közeg, anyagok megismertetésére. Úgy vélték, a természet és a néphagyomány egy töről fakad. Ennek szelleme hatotta át munkájukat.

1993-ban elkészült az akkori Helyi Pedagógiai Program, mely építve az addigi tapasztalatokra és a környezeti adottságokra, a néphagyományörzést jelölte meg kiemelt célként. Már akkor megfogalmazódott, mennyire lényeges, hogy a gyermekek felfedezzék az évszakok körforgását, az események, történések újraismétlődését. Az évszakok adta lehetőségek mellé beépültek az ünnepek, a jeles napok is, és ez egészült ki a környezet megismerésére irányuló, a gyermekek életkori sajátosságának megfelelő, néphagyományokkal kapcsolatos tevékenységekkel. Ennek tükrében íródott meg az Évszak-Járó Pedagógiai Programunk.

Elveink a tervezés és a megvalósítás során

Munkánk jelentőségét abban látjuk, hogy csak akkor tudunk a jövőért lelkesedni tudó és a jövőt építő munkában szívvel-lélekkel részt vevő embereket formálni, ha ráneveljük gyermekeinket az őseink szellemi, anyagi és erkölcsi hagyatékának megbecsülésére. A továbbiakban is a már elődeink által megkezdett úton haladunk.

„Év múlik, évet ér, egymást hajtja négy testvér!” (Csanádi)

Így kezdődik a gyermekvers, és jelzi az évek egymásutániségét, az évszakok és velük együtt az ünnepek körforgását. Az esztendő a legkerekebb időegység, és a természet körforgása az évszakok változásaiban nyilvánul meg, a tavasz megújulásában, a nyár gazdagságában, az őszi érettségében és a tél nyugalmaiban. Ezt a rendet a Nap járása idézi elő, s ez határozza meg az ember életét és munkáját is. A régi ember – együtt élve a természettel – jól tudta ezt, az esztendőt kerek egésznek érezte. Ezt igazolja az alábbi találós mese is:

***„Kerek istenfája, Szép tizenkét ága, Szép tizenkét ágának Ötvenkét virága,
Ötvenkét virágán Három aranyalma. Aki ezt kitalálja, Hull az áldás arra.”*** (Czárán)

A kerek istenfája az esztendő, tizenkét ága a tizenkét hónap, ötvenkét virága az ötvenkét hét, a három aranyalma pedig három legnagyobb ünnepünket jelenti, a karácsonyt, a húsvétot és a pünkösdet.

A népszokások nagy része a naptári évhez fűződik, és az évszakok váltásához, a természet örök körforgásához kötődik. Mindennapi életünkben nagyon fontos szerepet játszanak ezek a körforgásszerű ismétlődések. Az évek követik egymást, és az évszakok változásai, az állami, egyházi, gazdasági vagy családi ünnepek, hagyományok ismétlődése, folytonos körforgása kihat és egyfajta keretet ad életünk folyásának.

A népi kultúrában megfigyelhetjük az ember és a természet szoros kapcsolatát. Az emberek a gazdasági év kezdetét és befejezését különböző rítusokkal tették emlékezetessé. Az emberi élet egyénhez és kisebb közösségekhez kötődő sorsfordulóihoz, valamint állami és egyházi ünnepekhez is meghatározott népszokások fűződtek. Így alakultak ki a naptári évtől elválaszthatatlan ünnepek, a „Jeles napok”. A hagyományörző tevékenységeink közül kiemelkednek azok, amelyek a földhöz, a természethez, a természetes anyagokhoz való kötődést, a gyermektársak megbecsülését állítják előtérbe.

Tervező munkánk során a mértéktartásra törekszünk. Elsősorban az óvodai életbe beilleszthető, a gyermeki élethez jól igazodó hagyományokat ünnepeljük. A természetközelségre, a természetes közeg és annak anyagainak megismertetésére fordítjuk a hangsúlyt. Régen és ma is, bárhol járunk, soha nem térünk haza üres kézzel. Gyűjtjük a természetes anyagokat (nád, vessző, makk, gesztenye, toboz, falevelek, kavicsok stb.), hogy ugyanúgy, mint a régi idők gyermekei, óvodásaink is a környezetük anyagaiból formázhassák meg az őket körülvevő világot, élőlényeket és tárgyakat, hiszen a saját készítésű játékeszközök nagy örömforrást jelentenek számukra.

A 21. század, a rohanó, felgyorsult világunk szinte megköveteli mindannyiunktól azt, hogy mindennel lépést tartsunk, alkalmazkodjunk az új kihívásokhoz. Azonban az innovatív szemlélet mellett nagyon fontosnak tartjuk azt is, hogy visszanyúljunk a gyökerekhez, a régi hagyományokhoz és megmutassuk ezeket a mai gyermekek számára. Egy-egy nép, ország népszokásai különbözőek, ez különböztet meg bennünket másoktól. Ennek tovább örökítése nemcsak azért fontos, hogy megismerjük hagyományainkat, hanem a kulturális örökség ápolásával a nemzeti identitástudat kialakítása is fontos célunk. Az erre való nevelést már otthon a családban és persze az óvodában kell elkezdeni. „A hagyományokba bele kell, hogy nőjön a gyermek. Először nem is annyira beszélni kell, hanem tenni.” (Csókás, 2013. 19.)

Ezek megvalósítása, átörökítése a gyakorlatban azonban egy hatalmas kihívás számukra, hiszen a mai generációtól távol állnak ezek az ismeretek, és az, hogy ezeket közelebb hozzuk számukra, hogy megismertessük és megszeretessük velük, teljes megújulást kíván tőlünk, óvodapedagógusoktól. Nem elég az egyes technikák, szokások vagy éppen dalok ismerete, mindezeket egy másfajta megközelítésben kell a gyerekeknek közvetítenünk annak érdekében, hogy megnyíljanak, fogékonyá váljanak és érdeklődést mutassanak a téma iránt. Nagyon tudatos és rendszeres tervező és szervező munkára van szükségünk ahhoz, hogy az óvodai nevelésbe építve átadhassuk tudásunkat a jövő nemzedékének és fontossá váljon számukra ezen hagyományok tisztelete, a szülőföld iránti szeretet. Fontos elvünk, hogy nem külön területként, hanem az óvodai nevelés komplex részeként gondolunk erre a témára és így építjük be a mindennapi tevékenységeinkbe. Legyen az egy kiemelt ünnepnap, egy hétköznapi tevékenység, egy vers, egy mese, egy barkácsolás, egy ének, egy tánc vagy egy mozgásos játék, ezekbe mind-mind belecsempészhető a hagyományörzés.

A néphagyományörző tevékenységek fejlesztő hatása a gyermekekre

A néphagyományokhoz kapcsolódó tevékenységek elősegítik a gyermekek komplex személyiségfejlődését. Kiemelkedő a közösségformáló erejük, de emellett fontos szerepük van az érzelmi nevelésben, a kreativitás és a fantázia kibontakoztatásában. Segítik a nemzeti identitástudat kialakulását, kiemelkedő az esztétikai, erkölcsi nevelő értékük is. Nyitottá teszik a gyermekeket a természet szépségére, környezetük szeretetére, megóvására, közel hozza számukra a természetes anyagok ismeretét, alkalmazását is. A tevékenységek során fejlődik manuális készségük, beszédük, önkifejező készségük, testsémájuk és még sokáig sorolhatnánk. Az egyénileg vagy közösen készített tárgyakat, dekorációkat, ajándékokat, játékokat az aktualitásnak megfelelően készítjük, melyek az érzelmi ráhangolódás, az ünnepvárás nagyon fontos eszközei. A népi gyermekdalok, gyermekversek az izgó-mozgó eleven világot tükrözik, a tájat, annak jellegzetes részeit örökítik meg. A népköltészet, a népzene, a népművészet gazdag tárháza sok-sok nevelési lehetőséget kínál. Nagy költőink, íróink is szívesen villantják fel gyermekkori tájélményeiket, hiszen egy gyermek „más szinten látja a világot: gondtalanul, játékosan”. Mindezek adják irodalmi-zenei anyagunk alapját (*Évszak-Járó Pedagógiai Program*, 2020. 11.). A népi játékok, a néptánc segítenek a mozgáskultúra fejlesztésében, mert a dallamos, ritmushoz igazodó legegyszerűbb lépésektől, az erőt, ügyességet fejlesztő összetett formákon át, a szép és kecses kifejező mozgásig a lehetőségek széles skálája rejlik bennük.

A visszajelzések igazolják, hogy jó úton járunk. A szülők pedagógiai törekvéseinket kezdettől fogva elfogadják és segítik. Vonzónak tartják a természetközelséget, a néphagyományok ápolását és a sokoldalú pedagógiai munkánkat, melybe közös programjaink során betekintést nyerhetnek. A családokat bevonjuk az ünnepek előkészítésébe, megosztjuk velük az ünnepi készülődés élményét, illetve a néphagyományokhoz kapcsolódó szokásokat megismertetjük velük. Tapasztalataink azt mutatják, hogy az óvodánkban folyó néphagyomány-ápolás a családok szemléletmódjában is tartalmi változásokat idéz elő, ami főként az ünnepnapjaikban mutatkozik meg. Fontos, hogy a gyermekeket körülvevő szűkebb és tágabb környezet, az óvoda és a család összhangja megteremtődjön. Ezáltal a felnőttek együttes, hittel teli ünnepelni tudása maradandóvá válik a gyermekek számára. Úgy véljük, hogy az a gyermek, aki az óvodában olyan – külsőségeiben és tartalmában – visszatérő élményeket élhet át, amelyek a szülőföldjéhez és az otthonához kötik, egy életre szóló örökséget kap, a természet és a nép örökségét.

Régen és ma – néphagyományörzés a nevelés folyamatában a mindennapokban

Régen a gyermekek nevelése a több generáció együttéléséből adódóan nemcsak a szülők feladata volt. A nagyszülők, dédszülők a saját gyermekkorukban játszott játékok továbbadásával nemcsak szórakoztatták, tanították a gyermekeket, hanem egyben lehetővé tették ezeknek a játékoknak a fennmaradását, továbbélését is. A mondókák, népi játékok, népdalok hozzátartoztak az emberek mindennapjaihoz. A kisgyermeket születésétől „irodalmi környezet” vette körül, az altatók, dúdolók, ölbe vevők az érzelmi biztonságát erősítették.

A mai rohanó világban a gyermekeknek korlátozott lehetőségük van környezetük megtapasztalására, mozgásigényük kielégítésére, kulturális értékeink megismerésére. Az óvodánkban folyó nevelést olyan szemléletmód szabályozza, amely tekintettel van a gyerekek egyéni fejlettségére és alkalmas arra, hogy kialakítsa az együttéléshez szükséges szokásokat. Ennek keretét a népi hagyományok ápolása képes megteremteni. Az ismeretek és a hagyományok továbbadásában kiemelkedő szerepünk van nekünk, óvodapedagógusoknak, hiszen minden egyes mozdulatunk, beszédünk, viselkedésünk, tevékenységünk, az egész személyiségünk modellértékű kell, hogy legyen a gyermekek számára. Ebben a korban a gyerekeket az érzelmeik vezérlik, így van ez a tanulással is. Ha mi minta és példa vagyunk a gyermek számára, cselekedetünk, viselkedésünk hiteles a számára, akkor érzelmileg azonosul velünk, és így eredményes a nevelés, a tudásátadás.

Óvodai nevelőtestületünk sajátos arculatát az egységes szemléletmód, a szereteten és elfogadáson alapuló légkör és a mindenki által elfogadott hagyományápoló tevékenység jellemzi. Kiváló közösségünk igényes munkavégzésre ösztönöz mindnyájukat. Egy folyamat részesei vagyunk, melyben mindenkinek megvan a maga szerepe, feladata. Ebben a folyamatban fontos szerepe van az óvodapedagógusok és a dajkák együttműködésének, hiszen kapcsolatuk a csoport életét, óvodánk mindennapjait meghatározza. Óvodapedagógusaink néprajzi ismereteiket folyamatosan bővítik annak érdekében, hogy a hagyományörző tapasztalatszerzés feltételeinek lehetőségét meg tudják teremteni a mindennapokban és a családokkal történő közös programokon. A népi kismesterségek fortélyait, a tárgyalkotás technikai fogásait elsajátították, illetve a hagyományörző munkaközösségi foglalkozásokon mélyítik el tudásukat.

Munkánk során szinte évről évre át kell gondolnunk, hogy a nemzedékről nemzedékre öröklődő néphagyományok ápolását hogyan is tudnánk egy kicsit modernebb formában, mégis természetes módon és talán egy innovatívabb megközelítésben beépíteni a mindennapjainkba. A jeles napokhoz fűződő népszokásokkal, azok megünneplésével, a régi mesterségek eszközeivel, azok szerepével, a természetes anyagokkal, azok felhasználásával, a magyar táncművelés alapvető motívumainak elsajátításával, a népzenei és népi irodalmi kincseink megismertetésével kívántuk mindezt megvalósítani, beépítve az infokommunikációs eszközök alkalmazását is.

A néphagyományörző tevékenységeket tartalmilag és időrendileg egységes rendszerbe foglaljuk. Ennek összefoglaló keretét évszakonkénti rendezésben az "Évkör" adja, melyhez kapcsolódva rendszeresen visszatérő hagyományaink, ünnepeink, jeles napjaink vannak. Programjaink erősítik a hagyományápolást, a közös élmények fokozzák óvodásaink közösséghez tartozásának érzését. Az ünnepre való készülődés sok lehetőséget ad a gyermeknek az együttműködésre, együttes tevékenykedésre, beszélgetésre, az együtt végzett munka eredményességének közös ünneplésére. Az év körforgásában az évszakokhoz kapcsolódnak az ünnepkörök jeles napjai, a hagyományápoló tevékenységek és mindezekhez a népművészeti, népköltészeti alkotások. Rendszerezésünkben a jeles napok az emberi együttélés és a gazdasági év szokásörző napjai, valamint az időjárás-változásokra utaló névnapok is megjelennek. Olyan jeles napok is bekerülnek az évkörbe, melyek a kiválasztott naphoz kapcsolódó természeti jelenségek, tevékenységek, jelképek által válnak „más” nappá, avagy egy-egy környékbeli szokás felelevenítésére adnak lehetőséget.

Őszi ünnepkör

Népmese napja

A nevelési évünk egyik meghatározó eseménye szeptemberben a Népmese napja. Munkánk során hangsúlyos szerepet kap az, hogy e nap a tervező munkánkba minden évben beépüljön és a megvalósítás során megszeretessük a gyerekekkel a népmeséket. Célunk, hogy megismerjék a népmesei elemeket, fordulatokat, érezzék át a népmese hangulatát. A mesék vonzónak tételét úgy érzük el, hogy évről évre interaktív módon dolgozunk fel egyet-egyét a szülők és a kollégák bevonásával. Előre közösen és tudatosan kiválasztva egy mesére szervezzük meg ezt a napot. A nevelőtestület közös ötletelése, a feladatok szétosztása után következik a szervezés és megvalósítás. A munkában mindenkinek megvan a feladata, igazi csapatmunka valósul meg. Fontos elvünk, hogy több oldalról körbejárva, változatos tevékenységekkel összekapcsolva körforgás-szerűen valósítsuk meg ezt az óvodai csoportok között. A szülőket bevonva megkérjük őket, hogy a kiválasztott mesét többször olvassák és mesélik el otthon gyermekeiknek. További feladatuk a családoknak, hogy keressenek és hozzanak olyan tárgyakat az óvodába, amik nekik a meséről eszükbe jutottak. A szülők ily módon történő bevonását fontosnak tartjuk, hisz így ők is részesei a projektünknek, illetve egy kicsit mesélésre ösztönözzük őket. Próbáljuk ráébreszteni őket arra, hogy a mese egy különös dolog, egy nagybetűs varázslat, mely a mesélő és a hallgató között kialakuló varázskörben fejt ki hatását. Azt a gyermeket, akinek sokat mesélnek és ingergazdag környezetben él, főleg a saját aktivitása vezeti, más a fantáziavilága, sokkal fejlettebb a képzelete. Fontos állomása ennek a napnak a dolgozók mesedramatizálása, de emellett beépül ebbe a különleges napba az élő, térbeli társasjáték hétmérföldes csizmában ugyanúgy, mint a meséhez kapcsolódóan a közös barkácsolás és a mozgás is.

*1. kép: Népmese napja – térbeli társasjáték, mesedramatizálás, mozgásos játék
(saját fotók, 2016)*

Egy-egy csoport után egy másfajta megközelítésben, a projekt módszerbe ágyazva még mélyebben is feldolgoz egy témát. Például a Búzavirág csoportunkban a „Mese, mese, mátka” téma során rendszeresen szerveznek olyan hetet a kolleganők, amikor a gyerekek adhatják elő kedvenc népmeséjüket, természetesen a szülők otthoni felkészítésének segítségével. Ilyenkor aztán indul a színházas játék, jegyvásárlással, kialakul a nézőtér, a „színpad”, mindezt nagyon élvezik a gyerekek. Hihetetlen öröm látni a lelkesedésüket, hogyan fejlődik az önkifejező képességük, előadásmódjuk, önfegyelmük, mennyire figyelnek a kifejező előadásmódra, milyen boldogok, amikor megtapsolják őket. Észrevétlenül valósul meg az értelmi, érzelmi és értékorientált közösségi nevelés egyszerre. És persze végül az elismerő oklevél sem maradhat el.

2. kép: Népmese napja – „Mese, mese, mátka” projekt (saját fotók, 2018)

A téma egy különleges feldolgozása lehet még, amikor a népmese átörökítése mellett kiemelten kezelik az óvodapedagógusok az olvasóvá nevelést. Ezen projekt során a helyi Berzsényi Dániel Könyvtárba viszik el a kolléganők a gyerekeket. Itt egy népmese megismerése, feldolgozása után megismerkedhetnek a könyvtár termeivel, a könyvekkel, újságokkal, ők maguk is birtokba vehetik a gyermekrészleg polcain a könyveket. Boldogan és bátran veszik kezükbe és nézegetik ezeket és ismerkednek a könyvtári szokásokkal.

3. kép: Népmese napja – Látogatás a Berzsényi Dániel Könyvtárban (saját fotók, 2018)

Szüret az óvodában

Év eleji programjaink közül kiemelkedik a szüret, mely óvodánk minden kis lakóját megmozgatja. Régen a helyi családi házaknál történt ennek a megvalósítása, ahová meghívást kaptunk és ott a helyszínen együtt szedhették le a gyerekek a gyümölcsöt, majd ott történt a préselés, a mustkészítés. Ilyenkor még lovasszekéren is utazhattak a gyerekek.

Napjainkban ez azonban már egy más formában zajlik, itt az óvodánkban. Előzetesen, a szülőket is bevonva történnek ilyenkor az előkészületek, hiszen kérünk a „nagy napra” – lehetőség szerint – a lányoknak pörgős szoknyát, kendőt, kosárkát, a fiúknak pedig kalapot és mellényt. Természetesen a dolgozók is népviseleti ruhába bújnak ezen a napon. Aztán kezdődik az óvoda teraszán és udvarán az eszem-iszom, a szüreti multság. Előkerül a szőlőprés, a rengeteg gyümölcs, készül a must, a gyerekeket megkínáljuk pogácsával is. Indul a közös préselés, megismerkedhetnek a gyerekek a szüreti hagyományokkal. A felnőttek példamutatása mellett persze jelen van a személyes tapasztalatszerzés is. Természetesen a népzene és a néptánc is elengedhetetlen része ennek a délelőttünknek.

4. kép: Szüret régen és ma: eszem-iszom, dínom-dánom (saját fotók, 1968, 1998, 2001)

5. kép: Szüret és táncház vendég előadóval (saját fotók, 1993, 1998)

Márton napja (november 11.) – lámpás felvonulás a szülőkkel

A régi századokban Márton napja a gazdasági évnek kiemelkedő zárónapja, jobbágytartozási, tisztújítási terminus volt. Mártont már a korai középkorban a jószág egyik jeles patrónusaként tisztelték. Márton napjának – főleg a Dunántúlon – a frissen tömött, szépen kihizlalt lúd volt az ünnepi eledele. (Netfolk, 2014)

Márton napját évről évre megünnepeljük az óvodában, tesszük ezt azért is, mert Márton Savaria szülötte. Márton püspök történek megismertetése és az ehhez kapcsolódó hagyományok átörökítése fontos feladatunk. Ilyenkor az egész hetünk e téma köré épül és közösen készítjük a gyerekekkel a lámpásokat, dalokat tanulunk, felelevenítjük Márton legendáját. Készül a libás süti, a libaszíros kenyér, a forró tea, mellyel megvendégljük délutáni programunkon a kedves családokat, majd meggyújtva a mécseseket, együtt énekelve teszünk egy sétát az óvoda körül. Ez a közös program mindig nagyon meghitt, szívesen érkeznek a szülők, a testvérek, különösen az esti félhomályban világító lámpásokkal tett közös séta, a lámpás felvonulás felejthetetlen mindannyiunk számára.

6. kép: Márton-napi lampionos felvonulás a szülőkkel (saját fotó, 2017)

Az őszi ünnepkörben két időjárásjóslatra szoktunk odafigyelni: ha Márton fehér lovon jön, enyhe tél, ha pedig barnán, azaz, ha nem esik a hó, akkor kemény tél várható. (Csiszár, 2015) A Katalin-napi időjárásjóslás talán közismertebb: ha Katalin kopog, akkor karácsony locsog, ha Katalin locsog, akkor karácsony kopog. Azaz, ha Katalin napján nedves az időjárás, karácsonykor fagyni fog és fordítva. A Katalin-napi fagy azt jelzi, hogy karácsonykor enyhe, nedves lesz az időjárás. (Ha Katalin kopog, 2011)

Téli ünnepekör

*„Harang csendül,
Ének zendül,
Messze zsong a hálaének
Az én kedves kis falumban
Karácsonykor
Magába száll minden lélek.”*

(Ady Endre: Karácsony – Harang csendül... (részlet))

Advent, adventi várakozás

A karácsonyi ünnepekör advent első napjával veszi kezdetét és vízkeresztig tart. Ekkor kezdődik a karácsonyi előkészület négyhetes időszaka (Kocsis, 2019). Advent minden évben kiemelt időszak az óvodánkban. Számunkra ez az elcsendesedés ideje is, sokkal meghittebb, elmélyültebb, mint a többi ünnepekör. Ilyenkor az érzelmi nevelésre helyezük a fő hangsúlyt, hiszen a készülődés, a ráhangolódás, az ünnepi várakozás pillanatai a gyermekek érzelmeit érintik meg elsősorban. Ilyenkor előkerülnek az otthonról hozott családi fotók is, rengeteget beszélgetünk az összetartozás, a szeretet fontosságáról. A beszélgetéseknek, a mesélésnek meghittsége kölcsönöz a karácsony egyik jelképe, a gyertya, mely azon kívül, hogy elbűvöli a gyermekeket, a bennük levő gátlásokat és feszültségeket is oldja. Persze az óvodai ünnepi készülődés meghitt pillanatai mellett lázas tevékenység is folyik a csoportokban. Készülnek az adventi koszorúk, az adventi naptárak, a karácsonyfadíszek, a szebbnél szebb dekorációk. Az óvoda épületét körbe lengi a karácsony jellegzetes illata. Az ünnepi készülődés heteiben sokféle tevékenység, tapasztalás és élmény várja még a gyermekeket. Többek között virágoztatunk gyümölcsfaágot, ültetünk „Luca-búzát”, ismerkedünk a népi időjóslással, babonákkal, szokásokkal, ellátogatunk a karácsonyi vásárba, énekelünk, körjátékozunk, csuhéból, szalmából fenyőfadíszeket készítünk, sütünk és még sorolhatnánk. Egy-egy gyűjtőmunkába, anyagbeszerzésbe bevonjuk a szülőket is (búzamag, virágföld, méz, dió, régi képek, fotók, könyvek stb.), így ők is részeseivé válnak az ünnepi készülődésnek.

7. kép: Adventi készülődés a gyerekekkel (saját fotók, 1996, 2016)

Szent Miklós napja (december 6.)

Miklós püspököt a szegények és a gyermekek védelmezőjeként tisztelték és őrizték emlékét. Legendáját számos hiedelem és hagyomány lengi körül. Régen nagy eseménynek számított a Mikulás megérkezése. A gyerekek előre készültek, a cipőjüket kifényesítették és az ablakba készítették. Estefelé bekopogott a házba a várva várt vendég, aki legtöbbször a család valamelyik férfi tagja volt. Ha a gyerekek jók voltak, akkor ajándékot kaptak, ami némi édesség, alma, dió volt. Ha nem, akkor szén, krumplics, virgács volt a járandóságuk. A szigorú Mikulást versmondással, énekléssel lehetett kiengesztelni.

Mára a családoknál elsősorban az ajándékozás szokása maradt meg. Óvodánkban ennek a várakozásnak és az ajándékozásnak is hagyománya van, de évről évre újabb ötletekkel, játékokkal próbáljuk meg színesebbé tenni ezt az időszakot. Előtérbe kerülnek az ezzel a témával foglalkozó mesék, versek, dalok, hiszen fontos ebben az időszakban az elmélyülés, az érzelmi ráhangolódás. A Mikulás-postaládát kitesszük az előtérbe, melybe a gyerekek beledobhatják a vágyaikat megjelenítő rajzaikat. A postaláda tartalmát természetesen minden hétvégén a Mikulás manói el is viszik. Az érzelmi ráhangolódás, az értékorientált közösségi nevelés ebben az időszakban középpontba kerül. Napi szinten teremtünk arra időt, hogy leüljünk egy körbe és beszéljünk a gyerekekkel. Szeretet-játékunkkal, dramatikus elemeket is alkalmazva előkerül az önkifejezés lehetőségének megteremtése, az érzelmek, vágyak megfogalmazása, a társakra való odafigyelés. Próbáljuk a gyerekek számára még fontosabbá tenni a jócselekedeteket a mindennapok során, melyekről aztán beszélünk is, hiszen nagyon fontos elmagyarázni, megértetni velük azt is, hogy mi a jó és rossz, mi mit jelent. Szorgoskodnak ilyenkor a gyerekek, a nagyobbak már tudatosan oda is figyelnek arra, hogy a jócselekedeteből minél többet gyűjtsenek. Tudják, hogy a Mikulás a „messzelátóján” keresztül figyeli őket és mindent lát. Ebben az időszakban a csoportszobákat díszíti a nagy adventi naptár is, melyet mindennap kinyitunk és egy apró ajándékkal kedveskedünk egy-egy kisgyermeknek.

8. kép: Mikulás érkezése a csoportokba (saját fotók, 2016)

Luca napja, lucázás (december 13.)

Luca ünnepe a magyar néphagyomány egyik legjelesebb napja. A Luca-boszorkány főleg arra ügyelt, betartják-e az asszonyok az erre a napra rendelt munkatiltalmat. Luca a baromfiak védőszentje is, az ő napján szokták a baromfiakat megpiszkálni, hogy jól tojjanak. Luca napját a tilalmak, a következő évet befolyásoló jóslások jellemezték. Az asszonyi ünnepek közt a legjelentősebb, e napon a lányoknak, asszonyoknak tilos volt dolgozni. Ezen a napon kezdtek el a Luca-széket faragni, melynek karácsonyig el kellett készülnie. Luca széke lassan készült, minden nap csak egy műveletet lehetett rajta elvégezni. Ebből ered a mondás: „Lassan készül, mint a Luca széke”. A háromlábú széket készítője elvitte az éjféli misére. A hiedelem szerint ekkor a székre állva megláthatta, hogy a gyülekezet tagjai közül kik a boszorkányok. Miután a szék készítője a boszorkákat felismerte, gyorsan szaladnia kellett, s maga mögé mákot szórva biztosítania, hogy a leleplezett üldözője ne érje utol. Az otthon már biztonságot nyújtott, de Luca székét mindenképpen el kellett égetni. Ha a Luca napján csíráztatni tett búza karácsonyra kizöldült, akkor az a következő évre jó termést jelentett. Régen a Luca-napot követő tizenkét nap időjárását megfigyelték és ez alapján jósolták meg az elkövetkező tizenkét hónap időjárását. Vidékünkön, Vas megyében Luca-nap hajnalán „kotyolni” jártak a kisfiúk. Szalmát vagy fadarabot vittek magukkal, s arra térdepelve mondták el köszöntőjüket. Utána kukoricával vagy vízzel öntötték le őket a háziak, ők pedig a szalmával, fával „megvarázsolták” a tyúkokat, hogy egész évben jól tojjanak. A köszöntőt mondó gyerekek ezután ajándékot kaptak.

Ezek alapján óvodánkban Luca-napján a hagyományok felelevenítése fontos eseményünk. Ilyenkor a fiúkkal útra kelünk, kezükben szalmával vagy kis fadarabokkal, és kezdődik a lucázás. A másik csoportba érve vagy ráülnek vagy rátérdelnek a szalmára, és egy "kotyolós" mondókát adnak elő. A kotyolásért a lányoktól (háziasszonytól) egy kis ajándékot kapnak. Ezt a hagyományt ápoljuk a közelünkben működő iskolával is, ilyenkor óvodásaink beöltözve és szalmával a kezükben ellátogatnak az alsó tagozatos lányokhoz, és előadják nekik a kotyolós rigmusokat. Emellett elültetjük a Luca-búzánkat is, minden gyermek külön-külön. Ezt ők gondozzák és karácsonyra haza is vihetik, díszítve vele a karácsonyi asztalt. (*Németh Takács, 2019*)

9. kép: Lucázás (saját fotók, 1997, 2016)

Adventi barkácsdélután és vásár a szülőkkel

Óvodánkban többéves hagyomány, hogy az adventi időszak kezdeteként kézműves délutánt és vásárt szervezünk a gyerekekkel és a szülőkkel közösen. Fontos számunkra, hogy ebben ők is részt vehessenek, és ennek a meghitt időszaknak ők is a részesei lehessenek. Célunk ezzel, hogy lehetőséget teremtsünk arra, hogy a szülők minőségi időt tölthessenek gyermekeikkel, hiszen pedagógiai programunkban is elköteleztük magunkat a családok óvodai életbe történő bevonása mellett. Tapasztalataink alapján a szülők kérik, igénylik és várják ezt a programot, ahol ajándékötleteket kaphatnak, új technikákat próbálhatnak ki. Mindezek mellett együtt barkácsolhatnak gyermekükkel és közben segítjük a szülő-gyermek közötti kommunikációt, illetve a kapcsolat tovább gazdagodhat, mélyülhet az óvoda dolgozóival is. Ezen alkalmakkor természetesen szintén ötvözzük a tevékenységek során a régi idők hagyományait és a modern technikákat, így jól megfér egymás mellett akár a nemezelés vagy a szalvétatartó készítése is. Az utóbbi időben külső szakembert is szoktunk hívni, aki segít a fával való alkotások készítésében is. Fontosnak tartjuk a generációkon át tartó magyarságtudat átörökítését is. A tavalyi évben szülői kezdeményezésre vásárunkon helyet kaptak a családok alkotásai is. A családtagok önkéntesen kapcsolódtak be ebbe a készülődésbe és hozták magukkal a szebbnél szebb alkotásaikat, igazi együttműködés valósult meg.

10. kép: Adventi barkácsdélután és vásár a szülőkkel (saját fotók, 2016, 2017, 2018)

Betlehemezés

A betlehemezés a legismertebb és legelterjedtebb karácsonyi népszokások közé tartozik. Évkörünk egyik kiemelkedő pontja itt az óvodában. Ilyenkor az egyik csoportunk kis apróságai betlehemes műsorral készülnek és kedveskednek óvodánk minden lakójának. Sok-sok felkészülés, gyakorlás előzi meg mindig az előadást, de aztán a műsor varázsa, a kis előadók hiteles, szép játéka, a régi magyar népi pásztortánc, a szép zenék igazi karácsonyváró hangulatot visznek óvodánk életébe. Betlehemes műsorunkkal meg szoktuk lepni az óvoda közelében lévő idősotthon lakóit is, akik könnyes szemmel, igazán meghatóan figyelik mindig az előadást. A gyermekek jutalma taps, egy kis meleg tea, aprósütemény és az, hogy átélhetik az adni tudás élményét. Próbáljuk közel hozni egymáshoz a generációkat, megismertetni a gyermekekkel az idős embereket, és jelenlétünkkel az idős, otthonban élő emberek életébe egy kis fényt is szeretnénk varázsolni. Jó látni ilyenkor az idősek és a gyermekek mosolyát, csillogó szemét.

11. kép: Betlehemezés (saját fotók, 2016, 2018)

Karácsony

A karácsony az otthon és a család bensőséges ünnepe, így az óvodában csak csoportszinten kerül sor egy kis ajándékozásra. Az óvoda előterében állítunk fenyőfát, melyet kizárólag az általunk természetes anyagokból készített díszekkel dekorálunk.

12. kép: Közös karácsonyi ünneplés, ajándékozás (saját fotó, 2018)

Farsang

A tavasz közeledtét a vízkeresztől hamvazószerdáig tartó vidám, farsangi szokások hirdetik. Már a középkorban zajos multságok időszaka volt. Ez az időszak a tél és a tavasz szimbolikus küzdelme, amely már az óév temetésével kezdődik és a farsang farkán éri el a tetőpontját. A farsangi jókedv, multság eredetileg a tavasz eljövetelén érzett öröme volt archaikus kifejezése. A farsanghoz sokféle hiedelem, népszokás, hagyomány fűződik. Ezek közé tartoznak az időjárásjóslások, a termésvarázslás, az álarcos alakoskodás, a táncmultságok. (Lovas, 2020) A népi időjóslás szerint Zsuzsanna (február 19.) elviszi a havat. Ha ezen a napon megszólal a pacsirta, akkor közel a tavasz, már nem kell nagy havazásokra számítani (Zrínyi Ilona Városi Könyvtár, 2021). A néphit az idő lassú enyhülését, a hó olvadását hozta kapcsolatba Mátyás napjával (február 24.). A hiedelem szerint Mátyás megkönyörül az embereken, és bárdjával megtöri a jeget, elúzi a hideget. Közismert időjárásiregula fűződik ehhez a naphoz: “Ha Mátyás jeget talál, akkor töri, ha nem talál, akkor csinál” (Magyar Nő Magazin, 2014).

Óvodánkban a farsangot is, mint minden ünnepet nagy készülődés előz meg. Díszes farsangi szemüvegeket, álarcokat készítenek a gyerekek. A farsang napján a gyerekek és a felnőttek egyaránt valamilyen jelmezbe bújnak. A csoportok erre az alkalomra tanult vidám versekkel, csúfolókkal, dalokkal szórakoztatják magukat.

13. kép: Farsangi mulatozás az oviban (saját fotók, 2016)

Tavaszi ünnepkör

A tavaszi népszokások két nagyobb ciklusra oszthatók, a húsvéti és a pünkösd-i ünnepkörre. A téma óvodai vonatkozásának kibontása előtt nézzük a tavaszi ünnepkör legjelentősebb időjós-ló hiedelmeit. Március közepén, a tavaszi napéjegyenlőséggel egy időben, a népi hiedelem szerint megérkezik a jó idő. Weöres Sándor Tavaszköszöntő című versének első versszaka utal a néphagyományok időjárás-i regulájára, miszerint „Sándor, József, Benedek, zsákban hozzák a meleget!”. A versben ez így hangzik: „Sándor napján megszakad a tél, József napján eltűnik a szél, zsákban Benedek hoz majd meleget, nincs több fázás, boldog, aki él.” A néphagyomány szerint, ha Sándor, József és Benedek napján süt a nap, akkor hosszú, meleg nyárra, ha nem, akkor esőre, és hosszú lucskos őszre kell számítani. A hagyomány szerint József-napon megszólalnak a madarak, mert „Szent József kiosztotta nekik a sípot”. Ezen a napon érkeznek a fecskék, s ilyenkor mondogatják a gyermekek: „Fecskét látok, szeplőt hányok” (*Arcanum*, é. n.)

Húsvét, húsvéti várakozás

Húsvét a kereszténység egyik legnagyobb ünnepe, emellett a tavasz köszöntésével, az élet megújulásával, a termékenységgel is szorosan összefonódik.

Évről évre többnapos készülődés, ráhangolódás előzi meg az óvodai húsvéti ünnepet. A gyerekek különböző technikákkal, különböző anyagok felhasználásával készítik el a húsvét jelképeit, a nyuszit, a bárányt, a tojásokat. Az óvoda és a csoportszobák dekorálása is a húsvét és a tavasz jegyében történik. Ezekben a napokban a délelőtti foglalkozásokon a gyerekek nyuszis meséket, verseket hallgatnak, nyuszis játékokat játszanak. Természetesen közben titokban folyik a locsolóversek gyakorlása azért, hogy a lányok számára meglepetés legyen.

14. kép: Megérkezett a nyuszis – húsvéti ajándékozás (saját fotók, 2017)

Húsvéti barkácsdélután a szülőkkel

Fontosnak tartjuk, hogy a szülők ennek a tevékenységnek is részesei lehessenek, együtt tölthessenek gyermekükkel egy meghitt, kellemes délutánt, ezért szervezzük meg évről évre a húsvéti barkácsdélutánunkat. Tudatosan odafigyelünk itt is, hogy ötvözzük a népi hagyományokat a modern technikákkal. Szeretnénk, ha a szülők számára is ezen tevékenységek segítségével átörökíthetnénk a régi szokásokat, kézműves technikákat. Dolgozunk ilyenkor például gyapjúval, bemutatjuk nekik a változatos tojásfestési technikákat. Megismerkedhetnek például a berzseléssel, az írókázással, a viaszos technikákkal is.

15. kép: Húsvéti barkácsdélután a szülőkkel (saját fotók, 2018)

Locsolkodás

Természetesen a locsolás hagyományát is szeretnénk megőrizni óvodánkban. Ilyenkor mi is tanítunk verset a fiúknak, de akad olyan is, aki otthonról hozza kis költeményét. Persze a lányok is előre készülnek apró ajándékokkal a kedves szavakért. A fiúk locsoló tarisznyát vagy vödört kapnak, hogy legyen mibe gyűjteni a lányoktól a locsolásért kapott piros tojásokat és édességeket.

16. kép: Locsolkodás (saját fotók, 2017)

Pünkösödölés

A pünkösdi ünnepkör az évkörünk utolsó állomása. Az ünnep jellegzetes virága, jelképe a pünkösdi rózsza, a bazsarózsa. A pünkösdi játékkal készül csoportunk ilyenkor közös énekléssel, néptáncsal, körjátékkal, ütőhangszeres zenéléssel készül. Néphagyományaink szerint ekkor a közösségek versenyjátékokat, tréfás viadalokat rendeztek saját örömeikre és így versengtek a pünkösdi király címért a legények. Megválasztották párját, a pünkösdi királynét is, és tréfásan „összeházasították” őket egy esztendőre. Ezt a hagyományt megőrizve építjük fel mi is tréfás, zenés-táncos műsorunkat, melynek a végkimenetele itt is a pünkösdi király és királyné megválasztása (Somogyi, 2018).

17. kép: Pünkösödölés (saját fotók, 2004)

Nyári ünnepkör

A nyári élet egy kicsit kötetlenebb időszak a gyerekek életében, mégis emögött is egy nagyon tudatosan felépített óvodapedagógusi tervező és szervező munka áll. Előterbe kerül ilyenkor a szabadban való játék, mozgás, ugyanakkor ekkor is belecsempésszük a gyerekek mindennapjaiba a néphagyományörzés morzsáit. Emellett a nyári időszakban elmaradhatatlan ünnep nálunk a nagyok búcsúztatója és a gyermeknap vagy juniális.

Nagyok búcsúztatója – „Király nap”

Óvodánkban – szakítva a megszokott óvodai ballagások rituáléjával – egy új programot vezettünk be, mely mára már hagyománnyá vált. Nevelőtestületünk konstruktív gondolkodásának köszönhetően megszületett a „Király nap” ötlete. Arra gondoltunk, hogy ne a búcsúzóknak adjanak műsort, ne őket „szerepeltessük”, hanem a maguk örömeire, játékkal tölthessék a társaikkal együtt töltött utolsó napot az óvodában. A közös ötletelés eredményeképp játékos feladatokkal tarkított királlyá és királynővé történő koronázási

Halász Imréné és Márkus Erika:

„Gyökerek és szárnyak”. Hagyományörzés és népszokások a 21. században

ceremónia részesei lehetnek a nagycsoportosaink. A trónra úgy juthatnak, ha a vidám feladatokat megoldják és a kis füzetekbe a megfelelő számú pecséttel ezt bizonyítani is tudják.

18. kép: Király nap a búcsúzó nagycsoportosoknak (saját fotók, 2019)

Gyermeknap, júniális

A gyermeknap vagy júniális elengedhetetlen része az óvodai programoknak és egyben a nevelési év lezárása óvodánkban. E napba a szülőket is bevonjuk és vendégül látjuk. Sokszínű, változatos tevékenykedési lehetőség biztosításával szeretnénk élményekben gazdaggá tenni mindannyiuk délutánját. Az utóbbi években itt is előtérbe helyezzük a hagyományok ápolását, így a modernebb játékok és tevékenységek – mint ugrálóvár vagy csillámtetoválás – mellett egyre hangsúlyosabbak a népi játékok. Külső szolgáltató segítségével élve, rengeteg eszközzel tarkítva, a régi idők játékait csempésszük be az óvodába, visszacsalogatva a szülők és az óvodapedagógusok gyerekkorát is. Tapasztalataink azt mutatják, hogy a szülőket és a gyermekeket egyaránt érdeklik ezek a játékok. Jó érzés a mai modern, számítógépes világban megismertetni a gyermekeket például a kézzel hajtott kosaras körhintával, a gólyalábbal vagy a lépegetővel.

Mindennapok a nyári élet során

Az óvoda udvara számtalan mozgásos lehetőséget biztosít a nyár folyamán, és fontos számunkra, hogy mindenki megtalálja a számára legmegfelelőbb tevékenységet. Emellett azonban hangsúlyos szerepet kap a nyári élet során is a népi kézműves technikák felkínálása a gyermekek számára. A természet adta lehetőségeket felhasználva alkotunk és az udvarra kivisszük a régi idők kézműves technikáit is. Előkerül az agyag, a fonal, a gyapjú, a gyermekek

Halász Imréné és Márkus Erika:

„Gyökerek és szárnyak”. Hagyományörzés és népszokások a 21. században

nagyon szívesen szőnek, fonnak, körmöcskéznek vagy épp agyagból alkotnak. Folyamatos magyarázattal, példamutatással, segítségnyújtással fordulunk a gyermekek felé, és megfelelő hely és eszköz biztosításával örökítjük át számukra szinte észrevétlenül a régi idők kézműves tevékenységeit.

19. kép: Nyári alkotások az óvoda udvarán (saját fotók, 2019)

Kézművesség az óvodában

A gyerekek régen a felnőtteket utánozva, észrevétlenül tanulták meg a népi mesterségek alapjait. Digitális világunkban ma már nem szőnek, kötnek, horgolnak az asszonyok, de a család férfi tagjai sem igazán töltik barkácsolással a szabadidejüket. A gyerekek így nem jutnak ilyen irányú információkhoz, tudáshoz, így nekünk, pedagógusoknak kell kézműves tapasztalatokhoz juttatnunk őket. Óvodánkban a népi kismesterségek közül agyagozással, nemezeléssel, szövéssel-fonással, gyöngyfűzéssel, bőrozéssel foglalkozunk. Ezek mellett az ünnepekhez kapcsolódóan mézeskalácsot sütünk, tojást berzselünk, gyertyát mártunk. A személyiség formálását, a készségek és képességek kialakulását, fejlődését, a magyar hagyományok közvetítését a kézműves tevékenységeink nagyban segítik. A foglalkozásokon alapul vesszük a gyermeki kíváncsiságot, a mesék világát, a népi hagyományokat, mondókákat, de mindenképpen a tervezetten irányított, tapasztalati ismeretszerzésre összpontosítunk. Sokéves tapasztalatunk alapján bátran kijelenthetjük, hogy azoknak a gyerekeknek, akiknek kedvelt időtöltésük a kézműveskedés, jobb a kudarc- és monotoniatűrésük és az empátiájuk, valamint bátrabbak az új dolgok befogadására.

Agyagozás

Óvodánkban az agyagozás a legkedveltebb kézműves tevékenység. A gyermekeket először az agyag tulajdonságaival ismertetjük meg. Az agyag mint természetes anyag tiszta állapotában szennyeződésmentes, tele van ásványi anyaggal, amelyek jó hatással vannak a szervezetre. Puha, lágyan formálható textúrájú, bizonyos ideig könnyen kezelhető, alakítható. A gyerekek munka közben megtapasztalhatják, hogy az agyag megdolgozhatósága miben különbözik a gyurmától. Míg a gyurmával hosszas foglalatosság, melengetés után lehet igazán jól dolgozni, addig az agyag nem tűri a hosszas formálgatást, hisz szárazzá válik, és ennek hatására repedezik. A gyerekek a munka során megfigyelhetik, hogy az agyag milyen változásokon megy keresztül a termék elkészültéig. Agyagozás közben mindig nagy gondot fordítunk az anyagtakarékosságra, a legkisebb leeső darabot is felhasználjuk. A gyerekek kreativitására bízva készülhet belőle bármi, amit megálmodnak, vagy ha már száraz az agyag, bekerülhet a „paszatba”, mellyel az egyes agyagdarabokat ragasztjuk össze. Az agyagozás serkenti a gyermekek kreativitását, fejleszti kez ügyességüket, fegyelemre és figyelemre tanítja őket. A formázás során észrevétlenül is erősödik a kéz, s a pontos, aprólékos mozdulatok elvégzésekor ügyesednek az ujjak, nagyon jól fejlődik a finommotorikus mozgás, amelynek a gyermekek az iskolában nagy hasznát veszik majd. A gyerekek az agyag segítségével könnyedén elsajátíthatják a plasztikai formálás alapjait. A lesimított képlékeny agyagfelületen terményekkel, termésekkel, az ujjukkal, tenyerükkel nyomot hagyhatnak. A különböző mélységű és minőségű plasztikai hatások változó fényviszonyok mellett más-más élményt adnak, és a különbözőségek tapintással is érzékelhetők. Ily módon szoktunk termés-, levél- és áglenyomatokat készíteni. A gyerekekkel edénykészítéssel is próbálkozunk. Az edény aljára körkörösén felhelyezett hurkák összedolgozása után az edényeket karcolással, ráépített plasztikus elemekkel díszítjük. Szeretnénk elérni, hogy az agyagozás a gyermekek számára mindinkább az önkifejezés eszközévé váljék.

20. kép: Agyagozás (saját fotók, 2018)

Nemezelés

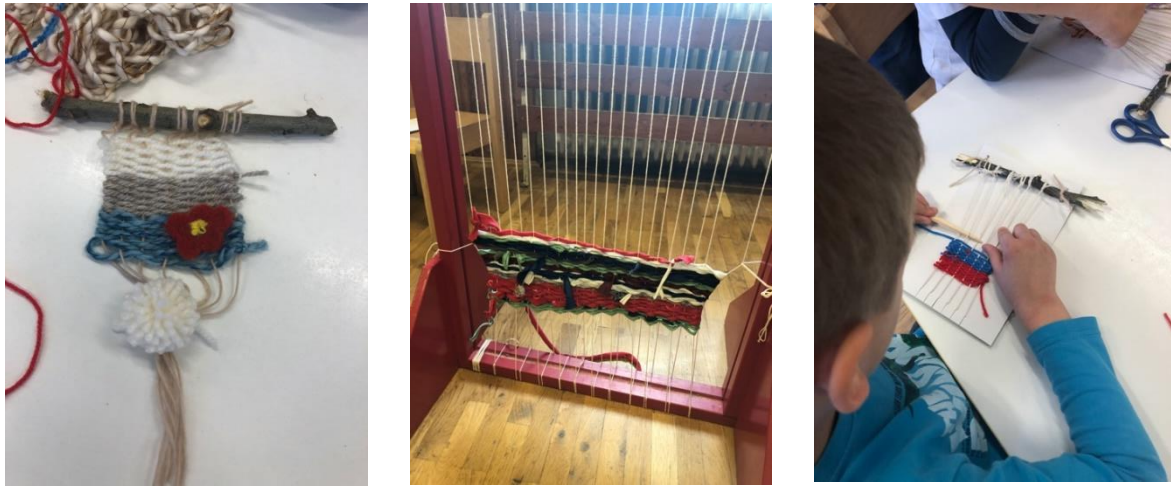
A nemezelés az egyik legősibb textilkészítési eljárás. A birkagyapjúval való ismerkedés mindig nagy sikert arat a gyermekek körében. Puhasága miatt szeretnek vele munkálkodni, sokáig simogatják, ölelgetik az anyagot, érzik a melegségét, lágyságát. A nemezelés lényege, hogy melegvízzel és kevés szappannal összedolgozzuk a gyapjút. Ez csak az alap, mivel rengeteg technika létezik. A száraz tűnemezelés technikáját többnyire csak az óvodapedagógusok alkalmazzák, játékokat, dekorációkat készítenek ily módon. A vizes technika során a forró vizes és szappanos gyúrás hatására az anyag összeáll. A gyerekek sokszor elcsodálkoznak, hogy minden ragasztás nélkül alakulnak ki a formák. A nemezelés során megjelenő különböző tevékenységek fejlesztik a gyermekek kézügyességét, feladattudatát, kreativitását.

21. kép: Nemezelés (saját fotó, 2016)

Szövés-fonás

A fokozatosság elvét követve a szövés elsajátítását az óvodában először nagyméretű textilcsikkokkal, kukoricacsuhéval, vastagabbra gyúrt birkagyapjúval kezdjük. Ezután adunk a gyerekeknek szövőkeretet és textilcsíkokat. Különálló szálakkal dolgozunk, így gyakoroljuk a fonál váltását. Amikor mindez már jól megy, fonálból szőnyeget szövünk. A szövéssel a gyermek addig foglalatoskodik, amíg kedve tartja, hisz a tevékenység bármikor folytatható, tehát saját maga diktálja magának az elkészítés menetét. A tevékenységek során a gyermekek finommotorikája fejlődik, ügyesedik, erősödik a kéz izomzata, fejlődik a szem-kéz koordináció és nem utolsósorban erősödik kitartásuk, alakul feladattudatuk. A gyermekek figyelemkoncentrációjának, megfigyelőképességének jelentős szerepe van a tevékenységben. A vetülék le- és felkerülésének ritmikus váltogatására a munka folyamán mindvégig figyelni kell. Nyáron jó alkalom nyílik az udvaron való szövésre, a természetben fellelhető anyagokból is. A gyermekek színharmónia-érzékét, színismeretét könnyedén lehet fejleszteni, valamint az egyes színek, színcsoportok használata a gyermekek lelkiállapotáról, személyiségük jellemzőiről ad képet.

22. kép: Szövés-fonás a gyerekekkel (saját fotók, 2018)

Gyöngyfűzés

A gyöngyfűzés főleg a lányok kedvelt tevékenysége. A gyöngyfűzésnek mintegy előgyakorlataként készítünk szalmafüzéseket. Élünk a könnyítés-nehezítés eszközeivel, sima fűzéstől indulva különféle minták elsajátítására adunk lehetőséget.

Bőrözés

Bőrből is változatos tárgyakat, eszközöket készíthetünk. A textilmunkák során a gyerekek már megtanulhatták a formákat vágni, fonni, alakítani. Ezeket az ismereteket a bőr megmunkálása során is tudják alkalmazni. Bőrözéskor kiváló alkalom nyílik a három- és többágú fonás gyakorlására. Megtapasztalhatják a bőrdarabok különbözőségét minőségük szerint. A gyerekekkel egyszerűbb bőrtartókat, zacskókat el tudunk készíteni.

Óvodánk a városi rendezvényeken

Intézményünk fontos szerepet vállal abban is, hogy az egyes városi rendezvényeken részt vegyünk, szerepeljünk, megmutathassuk, kis apróságaink milyen ügyesek, milyen munka is folyik az óvodánkban. Ott vagyunk helyi vásárokon, ahol népi játékokból összeállított műsorral lépünk fel. Emellett például intézményünk jubileumi ünnepségén is adtunk műsort az óvodánkban ugyanúgy, mint a Bartók Béla Zeneiskolában a pedagógusnapi rendezvényen. Bekapcsolódunk jótékonyági programokba is, rendszeresen jelen vagyunk a közeli Idősek Otthonában, kapcsolatot tartunk a közeli iskolákkal. A város által szervezett hagyományörző programok aktív részesei vagyunk.

23. kép: Fellépés óvodánk jubileumi ünnepségén (saját fotók, 2017)

24. kép: Szereplés a Szent György-napi vásáron (saját fotók, 2018)

25. kép: Húsvéti tojásfa állítása és műsora Szombathely Fő terén (saját fotók, 2017)

Szakmai napjaink és műhelyeink, bázisóvodai napjaink

Az ELTE Savaria Regionális Pedagógiai Szolgáltató és Kutató Központ bázisintézményeként folytatott tevékenységeinkkel ösztönözzük más köznevelési intézmények pedagógiai szakmai fejlődését. Készen állunk arra, hogy tudásunkat megosszuk az érdeklődő pedagógusokkal, így segítve az intézmények szakmai tevékenységét, az ott folyó nevelő-oktató munka eredményességét.

A gyerekek az idejük nagy részét a köznevelés rendszerében, az óvodában töltik, így a pedagógusok szerepe óriási a gyermekek személyiségfejlődésében. Évtizedekre visszanyúló pedagógiai gyakorlatunk a bizonyíték arra, hogy az óvodában átélt jeles napok és a hozzájuk fűződő népszokások, kézműves tevékenységek sokrétű, komplex nevelési lehetőséget nyújtanak. Gyakorlatunkban található minden műveltségi terület, helyet kap benne a játék, a dramatizálás, a gyermekek nyelvi improvizációja, a népzene, a néptánc, a népi díszítőművészet (maszkok, tárgyak, viselet), a tréfa, az ünnepi ételek. A néphagyományhoz kapcsolódóan átélt tevékenységek a közös élmény erejével hatnak a gyermekekre, erősítik a közösséghez tartozás érzését. Nemcsak az érzelmi kötődés, hanem egy komplex személyiségfejlődés elősegítői is. Óvodánkban fontosnak tartjuk a hagyományörzést, igyekszünk minél több kézműves technikával megismertetni a gyermekeket, illetve a különböző tevékenységekben használt anyagok és eszközök tulajdonságait és a velük való bánásmódot. Jó látni, hogy az alkotás minden pillanatában benne van a sikerélmény, a felfedezés öröme, a gyermekek őszinte érdeklődése, a flow élmény átélése.

Szakmai napjainkon a hagyományörzés fontosságára és szerepére szeretnénk ráirányítani a figyelmet. A régi hagyományok megszerettetésével, megismertetésével átörökítjük a rég elfeledett ősi kézműves mesterségeket, elődeink népszokásait. Jó gyakorlataink alkalmával bemutatjuk, hogy az óvodai élet mindennapjaiba hogyan építjük be a kézműves tevékenységeket a gyermekek korának megfelelő szinten, az életkori sajátosságaikhoz igazítva. Szakmai napjainkon népi kézműves technikákat mutatunk be az érdeklődő pedagógusok számára.

26. kép: Szakmai napok óvodánkban (saját fotók, 2017,2018)

Zárógondolatok

A világ folyamatosan változik, mégis vannak olyan ősi elemek, melyek mindig meghatározói lesznek a magyar nép kultúrájának, történelmének, melynek megőrzése, ápolása mindannyiunk közös feladata.

Mi, a Szombathelyi Vadvirág Óvoda dolgozói hiszünk abban, hogy pedagógiai munkánkkal elősegítjük óvodás gyermekeinkben a népi hagyományaink iránti szeretet kialakulását, így erősödik bennük egyfajta kötődés a szokásokkal kapcsolatban, és szeretettel, megbecsüléssel fogják tovább adni őket majdan a leszármazottaiknak. Munkánkat továbbra is a múlttal átkarolva, a jövőbe vetett hittel végezzük.

Felhasznált irodalom

Ady Endre: *Karácsony – Harang csendül...* (részlet)

https://www.szepe.hu/irodalom/vers/karvers/karv_010.html (2021. 10. 10.)

Arcanum Digitális Tudománytár (é.n.): *Március 18., 19., 21. Sándor, József, Benedek.*

<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/MagyarNeprajz-magyar-neprajz-2/vii-nepszokas-nephit-nepi-vallasossag-A33C/szokasok-A355/jeles-napok-unnepi-szokasok-A596/marcius-A6B0/marcius-18-19-21-sandor-jozsef-benedek-A6C2/> (2021. 10. 21.)

Czárán Eszter: *Előszó a felnőttekhez. Kerek istenfája – népi gyermekmondóka.*

<http://www.vilagnakviraga.hu/irodalom/felnott.htm> (2021. 09. 18.)

Csanádi Imre: *Kergetőző négy testvér.* <http://babahaz.gportal.hu/gindex.php?pg=6584758> (2021. 09. 13.)

Csiszár Attila (2015): „*Ha Márton fehér lovon jön...*”

<https://sopronimuzeum.hu/2015/11/02/ha-marton-feher-lovon-joen/> (2021. 10. 23.)

Csókás Adrienn (2013): A gyermeknek bele kell nőnie a hagyományokba. *Új Köznevelés.* **69.**

2. sz. <https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-kozneveles/a-gyermeknek-bele-kell-nonie-a-hagyomanyokba> (2021. 10. 05.)

Cultura (2015): *Luca, luca, kity-koty.* <https://cultura.hu/blog/luca-luca-kity-koty/> (2021. 10. 22.)

Dömötör Tekla (2003): Az első magyar népszokásgyűjtemény: Mi a népszokás? In: Dömötör

Tekla: *Magyar népszokások.* Neumann Kht., Budapest

<http://mek.oszk.hu/04600/04691/html/dtmagynepsz0002.html> (2021. 09. 15.)

Goethe, Johann Wolfgang: *Szárnyak és gyökerek.*

<https://szarnyakesgyokerek.wordpress.com/szarnyak-es-gyokerek> (2021. 09. 13.)

Ha Katalin kopog... <https://www.szeretlekmagyarorszag.hu/multunk/ha-katalin-kopog/> (2021.

10. 21.)

Hagyományok Háza (2007): *Népi játszóház. Szöveggyűjtemény és segédanyag a népi játszóházi*

foglalkozásvezetői tanfolyam hallgatói számára. Hagyományok Háza Népművészeti Módszertani Műhely, Budapest

Haider Edit (1997): *Bújj, bújj, zöld ág – népi gyermekjátékok.* Sziget Kiadó, Kalocsa

Karlócai Mariann (2015): *Komámasszony, hol az olló? Gyermekjátékok óvodásoknak, kisiskolásoknak.* Flaccus Kiadó, Budapest

Kocsis Erika (2019): *Adventi hetek – ünnepi készülődés az óvodában.*

<https://ovonok.hu/2019/12/adventi-hetek-unnepi-keszulodes-az-ovodaban/> (2021. 10. 21.)

Lovas Katalin (2020): *Farsangi hagyományok, népszokások.*

<https://m.utisugo.hu/farsang/farsangi-hagyomanyok-nepszokasok-94030.html> (2021. 10. 23.)

Halász Imréné és Márkus Erika:
„Gyökerek és szárnyak”. Hagyományörzés és népszokások a 21. században

Ludánszkiné Szabó Éva (2008): *Óvodai zenei hagyományápolás – népszokások*. Szerzői kiadás, Hajdúböszörmény

Magyar Nő Magazin (2014): *Ha Mátyás jeget talál, akkor töri, ha nem talál, akkor csinál*. <https://magyarono.com/ha-matyas-jeget-talal-akkor-tori-ha-nem-talal-akkor-csinal/> (2021. 10. 15.)

Németh Takács Henrietta (2019): *Luca-napi babonák, népszokások és hiedelmek*. <https://korkep.sk/cikkek/kultura/2019/12/13/luca-napi-babonak-nepszokasok-es-hiedelmek/> (2021. 10. 22.)

Netfolk (2014): November – Szent András hava – enyészet hava. In: *Netfolk: népművészet, hagyományok*. https://netfolk.blog.hu/2014/10/27/november_szent_andras_hava_enyeszet_hava (2021. 10. 07.)

Somogyi Ibolya (2018): *Pünkösöd*. <https://www.tanulasjatek.hu/2018/05/17/punkosd/> (2021. 10. 23.)

Szombathelyi Vadvirág Óvoda (2020): *Évszak-Járó Pedagógiai Program*. Szombathely

Vass Katalin (2014): *Advent az óvodában*. <https://oviadmin.hu/index.php?menu=cikk&id=126> (2021. 09. 23.)

Weöres Sándor: *Tavaszköszöntő*.

https://varazsszavak.blog.hu/2018/04/28/weores_sandor_tavaszkoszonto_375 (2021. 10. 24.)

Zrínyi Ilona Városi Könyvtár (2021): *Februári időjósítás*.

<http://www.bazkonyvtar.hu/spatak/hu/node/7041> (2021. 10. 07.)

Kocsis Orsolya:

Beltéri Kneipp-száraztaposó gyakorlati alkalmazása az óvodai nevelésben

A Szombathelyi Kőrösi Csoma Sándor Utcai Óvoda a 2016/17-es nevelési évben kezdte meg a Vas megye számos pontján is népszerű Kneipp-terápiás módszer megvalósítását. Először a vízgyógyászat egyik ágazatát, a vizes blokkot alakították ki az udvaron, majd száraztaposót hoztak létre, szintén az intézmény udvarán. A száraz blokkhoz közel található a fűszerkert, mely a Kneipp-gyógyászat szintén fontos eleme. Ezekkel a törekvésekkel egészségközpontú pedagógiai programunk meghatározó motívumává vált a Kneipp-módszer: a tárgyi feltételek megléte motiválta az óvodapedagógusi közösséget, hogy többen elsajátítsák ennek az integratív gyógyászati módszernek az alapjait, hogy az óvodai nevelési életbe integrálva a gyermekek még harmonikusabb fizikai és szellemi egészségnevelésben részesüljenek. A kollégák szélesebb körű bevonásának érdekében nevelés nélküli munkanapokon a kollektíva szakmai kirándulásokon vett részt.

A Kneipp-módszer öt oszlopa intézményünkben

1. Vízkézelések

Intézményünk többek között Dr. Garda Károly gyermekorvos, Kneipp-orvos és felesége segítségével vezeti be a gyermekeket és a családokat a módszer alapjaiba. A vízkézelések a csoportok mosdójában, zuhanytálcáknál, valamint az udvari vizesblokknál zajlanak.

1. kép: Dr. Garda Károly felesége leöntést alkalmaz a Tulipán csoport gyermekével

Kocsis Orsolya:

Beltéri Kneipp-száraztáposó gyakorlati alkalmazása az óvodai nevelésben

Az udvari vizes blokkot a nyári hónapokban rendszeresen használjuk, főként hűsítő vízpermetként, valamint óvodapedagógus által kezdeményezett vizes-mozgásos játékok formájában. Szintén a vízkezelésekhez tartozik a téli időszakban a rövid ideig tartó, hóformázással alkalmazott vizes kézterápia, mely az óvodáskorú gyermekek körében méltán kedvelt.

2. kép: Dr. Garda Károly és felesége térdleöntést alkalmaz a nyári melegben az udvari vizes blokknál

2. Gyógynövények

Ennek az egyik, a gyermekekhez legközelebb álló módját alkalmazzuk óvodánkban: fűszer- és gyógynövénykertünk kincseit szenzitív játékokra (illatpárok, illatfelismerés), limonádék és teák ízesítésére, valamint a csoportszoba illatosítására használjuk. Növényeink között megtalálható a menta, a citromfű, a levendula, a rozmaring, az oregánó és a kakukkfű. A csoportszobákban elektromos párologtató berendezést alkalmazunk, melyekbe csak természetes összetevőkből álló illóolajat csepegtetünk. Gyógy- és fűszernövénykertünk gondozását a gyermekek játékos bevonásával végezzük.

3. kép: A gyógynövények gondozását a gyermekekkel közösen valósítjuk meg

4. kép: A Kneipp szakmai napon részt vevő kollégák ismerkednek óvodánk gyógynövényeivel

3. Táplálkozás

Az öt oszlop közül a táplálkozás már a Kneipp-módszerek bevezetése előtt is szerves része volt egészségközpontú óvodánknak. Intézményünk tárgyi felszereltsége (aszalók, csíráztatótálak, gyümölcscentrifugák, vízszűrő kancsók, sütők, magasgyások) gondoskodnak az óvodai étkeztetés komplettálásáról. 2020-tól minden csoport rendelkezik magasgyás-területtel, melyen a csoport számára nevelnek, gondoznak és természetnek különböző zöldségfélét (hagyma, répa, retek, cékla, paradicsom, burgonya, saláta- és káposztafélék). A távolba mutatóan, 2019-ben hét gyümölcsfapalántával gazdagodott intézményünk, reméljük, hogy a fák termései évek múltán a gyermekek gyümölcsfogyasztását fogják bővíteni. Az egészségtudatos táplálkozás szülők körében való népszerűsítésére jó alkalmat teremtenek a családi játékdélutánok. Ilyenkor a Szülői Közösség aktív segítségével köszönhetően a szülők látványos és interaktív módon ismerkedhetnek az egészségtudatos táplálkozás alapjaival, különös tekintettel arra, hogyan motiválhatják erre az óvodás korosztályt.

5. kép: Egészséges és finom falatok várják a családi délután résztvevőit

6. kép: Szülői alkotás a családi délutánra

7. kép: A gyermekekkel közösen gondozott magaságyás

4. Rendterápia

A Kneipp-módszerben a rend a lélek rendezettségét jelenti, melynek egyik fő feladata, hogy az ember a lehető legstresszmentesebb életre törekedjen, hogy ezáltal csökkentse a testi megbetegedések kockázatát. A lelki folyamatok a gyermekeknél is kimutatható egészségügyi hatást válthatnak ki, ezért óvodánk egészségközpontúsága a mentálhigiénét is fontos egészségügyi elemnek tekinti. Feszültségoldásra a mesék világát tartjuk kiemelkedőnek. A mesélés, verselés tevékenységet a szobába is szoktuk szervezni, hogy egyszerre nyújthassunk lehetőséget a testi és lelki egészség erősítésére.

8. kép: Mesére várnak a szobában a családi délutánon

5. Mozgásterápia

Az óvodáskori mozgásfejlődés egy életen át meghatározó. Az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramja is kiemelten fontosnak tartja a mindennapos, lehetőleg szabad levegőn való mozgást. Ezt óvodánk Pedagógiai Programja is tartalmazza. Maga a mozgás mint terápiás eszköz a gyermekkorban kevésbé hangsúlyos, azonban bizonyított, hogy az évek előre haladtával egyre csökken a gyermekek napi mozgásbevitel, ezért az óvodapedagógusoknak fontos feladata a mozgásigény kielégítése (kötetlen és szervezett formában). A mozgásterápia szorosan kapcsolódik a vízgyógyászat alkalmazásához.

A Kneipp-módszer és az óvodai mozgás összekapcsolásának egyik jelentős példája a Kneipp-szárzaposó. Óvodánk udvarán, jelentősen nagy zöldövezetben helyezkedik el a nyolc rekeszből álló, hagyományos modellű Kneipp-ösvény, melyen a durvább felülettől az egyre puhább felé haladva lehet fokozni talpunkon keresztül az egész szervezet vérkeringését.

9. kép: Óvodánk Kneipp-szárzaposója, jobb oldalt a fűszerkerttel, egy nyári reggelen

10. kép: Az ösvény körüli gyomlálást a gyerekekkel közösen, játékos formában végezzük, s csak azután lépünk meztláb a gyepre és az ösvényre

11. kép: Szervezett játékos mozgásos tevékenység a nyári időszakban

Beltéri Kneipp-száraztaposó óvodánkban

A kültéri száraztaposón három évszakon át tudunk szervezni játékos, mozgásos tevékenységeket. Azonban felmerült a kérdés: hogyan lehetne ezt a vérkeringést fokozó nagyszerű eszközt rossz idő esetén használni? Hogyan alkalmazhatnák a családok, akik panellakásban vagy kert nélkül élnek a „betondzsungelben”? Mivel lehetne motiválni azokat a gyermekeket, akik egy esetleges szenzoros integrációs zavar miatt vagy más okból nem mernek nedves környezetre lépni vagy mezítláb járni? Ezekre a kérdésekre szerettünk volna egy alternatívát találni, melyet az alábbi leírással, gyakorlatban is alkalmazott tervszel, valamint a tanulságok levonásával szeretnék most bemutatni.

A beltéri száraztaposó ötletét akkor határoztuk el és valósítottuk meg először, amikor egy családi délutánra való készülés során az időjárás nem tette lehetővé, hogy az udvari Kneipp-ösvényt használjuk. A taposó tartalmát igyekeztünk az évszaknak megfelelő elemekkel feltölteni. Papírdobozokba helyezett őszi termésekkel (dió, gesztenye, kukoricacsuhé), valamint kavicssal, papírral és vattával valósítottuk meg az első „szoba-Kneippünket”.

12. kép: Az első beltéri Kneipp-taposó alkalmazása

Kocsis Orsolya:

Beltéri Kneipp-száraztaposó gyakorlati alkalmazása az óvodai nevelésben

A családi délutánon a szülők is kipróbálhatták ezt a lehetőséget, sokak tetszését elnyerte, így jutottunk társ-óvodapedagógussal arra az elhatározásra, hogy az évszakonként megrendezett családi délutánokon ezentúl mindig biztosítunk „szoba-Kneippet” (ahogy csak magunk között hívjuk) az érdeklődők számára. Azt tapasztaltuk, hogy a papírdobozokat stabilizálni kell, mert belelépve kicsúszhat a gyermekek talpa alól. Az elemek is könnyedén rátapadhatnak a talpra, ezért az ösvény végén biztosítottuk törölközőt, papírtörülőt. Minél több alkalommal használtuk, annál több tanulságot tudtunk levonni a felhasznált anyagokról, tárolókról.

13. kép: Tavaszi Kneipp-ösvény fűszálakkal, kövekkel, szalmával, gyapjúval

A későbbiekben kaptunk egy közel 2,5 m hosszúságú, fából készült tokot, mely sokkal stabilabbá tette a közlekedést az ösvényen.

14. kép: Az új tárolóval biztonságosabb a játék

Kocsis Orsolya:

Beltéri Kneipp-száraztaposó gyakorlati alkalmazása az óvodai nevelésben

A beltéri Kneipp-ösvényt nemcsak családi délutánokon, hanem a mindennapokban is használjuk. Márton-nap alkalmából például témához kötötten tollpárnával töltöttük meg a legpuhább szakaszt, a középsőbe pedig kukoricaszemeket töltöttünk. Sokféle tematikához lehet Kneipp-ösvényt kapcsolni. Az alábbi példa többek között az újrahasznosítás témakörét dolgozta fel. A következő tevékenységtervezet egy Kneipp-bemutatóra készült és került bemutatásra 2019 júniusában.

15. kép: Kneipp-módszertani bemutató 2019 júniusában

Tevékenység/foglalkozástervezet – Mozgás

Az óvodapedagógus neve: Kocsis Orsolya

Csoport: vegyes életkorú

Tevékenységi forma: mozgás

A tevékenység helyszíne: Szombathelyi Körösi Csoma Sándor Utcai Óvoda (9700 Szombathely, Körösi Csoma Sándor utca 7.) – tornaterem

A tevékenység előzménye: Utánzó mozgások (járások) elsajátítása és ismétlése játékos formában.

A tevékenység tartalma/témája: Utánzó mozgások gyakorlása meghatározott eszközökön és azok segítségével. A Kneipp-száraztaposó elemeinek beépítése a mindennapos mozgásba és a szervezett nagymozgásos tevékenységekbe.

A tevékenység célja: A Kneipp-száraztaposó alternatív alkalmazása játékos úton. Mozgáskoordináció fejlesztése játékba ágyazottan. Analogikus gondolkodás fejlesztése a témaazonosság – eltérő eszközhasználat alkalmazásával.

A tevékenység feladatai:

- **Nevelési feladatok:** a mozgásbátorság és az önkép megerősítése. Érzelmi nevelés terén az egymás testi épségére való odafigyelés, a mozgás feszültségoldó hatásának alkalmazása. Anyanyelvi és értelmi nevelés terén a kommunikációs formák értelmezése, a feladattudat kialakítása, a fantázia, a személyiség, a szereptudat fejlesztése.

Egészségnevelési szempont: a mozgásigény kielégítése, a test edzettségének fenntartása, a vérkeringés fokozása, lábboltozat erősítése, korrekciós és prevenciósi játékok (lúdtalp).

- **Didaktikai feladatok:** a mindennapi életben alkalmazott mozgásformák rögzülése, megerősítése, korrigálása játékba ágyazottan.
- **Képesség- és készségfejlesztés:** tartásjavítás, vázizomzat erősítése, kondicionális képességek (erő, gyorsaság, állóképesség), egyensúlyérzék, testséma és téri tájékozódás fejlesztése.

Alkalmazott módszerek: magyarázat, bemutatás, gyakorlás, ismétlés, ellenőrzés, értékelés

Eszközök: Kneipp-száraztaposó (5 doboz) + töltőanyagok: nagy kövek, kisebb kavicsok, faforgács, fagyöngyök, gyapjúpulóver, karikák (kék és sárga), Kinder meglepetések, plüssállat

A tevékenység/foglalkozás kidolgozása		
Idő	A fejlesztő tevékenység felépítése, a foglalkozás menete	Nevelési-oktatási stratégia, a fejlesztés módszerei, munkaformák, eszközök, megjegyzések
3p	<p><u>A foglalkozás előkészületei:</u> A tornateremben az eszközök előkészítése, a terem kiszellőztetése, zsebkendő biztosítása. A gyermekek mosdóztatása.</p> <p><u>Motiváció:</u> a tornatermet „varázsúton” közelítjük meg.</p> <p><u>Bevezető rész:</u> Légzőgyakorlattal az oxigénellátottság optimalizálása. A szervezet bemelegítése, vérkeringés fokozása, rávezető játékkal a futásigény kielégítése. <i>Fejlesztési feladat: gyorsreagálás, térlátás, perifériás látás, egymásra figyelés, irányváltoztatás</i></p> <p><u>Játék:</u> fogójáték ki- és becsatlakozással: akit megfognak, a karikákba kell lépnie, mászni, ugrania. Utána visszaállhat menekülőnek.</p>	<p>Foglalkoztatási forma: mikrocsoportos foglalkozás</p> <p>Gyakorlatvezetési mód: játékos utánzó mozgásformájú</p> <p>„Ha belépünk ezen az ajtón, átérünk a varázserdőbe, ahol madarakká változtok. Vegyetek nagy levegőt többször is, úgy változtok madárrá. Ha elkap benneteket a sassá változott varázsló, nem tudjátok használni a szárnyatokat addig, amíg nem teljesítitek a varázsló akadálypályáját. Jól füleljetek, mert lecserélődik majd a varázsló, és az új mágus más feladatot jelöl ki nektek!”</p>
8p	<p><u>Fő rész:</u> A Kneipp-száraztaposó használata utánzó járással (ember, macska, medve, gólya)</p> <p>1. ember (természetes járás) – kétszer <i>Egyensúlyérzék fejlesztése, a talp hozzászoktatása a pályához.</i></p> <p>2. macska (utánzó mozgás) – kétszer lábujjhegyen járnak a pályán <i>Vérkeringés fokozása, egyensúlyérzék, feladattudat, koncentráció fejlesztése.</i></p> <p>3. medve (utánzó mozgás) – kétszer teli talppal mennek végig a pályán</p> <p>4. gólya – kétszer magas térdemeléssel mennek végig a pályán <i>Szabálytudat erősítése, figyelem fejlesztése.</i></p>	<p>„Most csiribú-csiribá, emberekké változtatlak benneteket, akik az erdőben kirándulnak. Vegyétek fel a hátizsákotokat, és vegyétek le bátran a cipőt! Varázserdőbe érünk, ahol nagyon kellemes a talaj!” (amíg leveszik a cipőt és a zoknit, előkészítem a pályát)</p> <p>„Elérkeztünk az erdő sűrűjébe! Ti lesztok a vadmacskák, akik az erdő sűrűjében, nesztelenül lopakodnak.” (lábujjhegyen megyünk végig a pályán, bemutatom).</p> <p>„Még mélyebbre értünk az erdőbe, ahol tenyeres-talpas medvékké változtatok. Ki az az ügyes, aki megmutatja a többieknek az erdei úton, hogy milyen egy igazi, széles talpú medve?”</p> <p>„Az erdő túlsó végében egy folyó holtága nagyon iszapos. Hogy könnyen át tudjatok menni, változtatok gólyákká! Emlékeztetek, hogyan jártunk, mikor gólyák voltunk múlt héten?”</p>

A tevékenység/foglalkozás kidolgozása		
Idő	A fejlesztő tevékenység felépítése, a foglalkozás menete	Nevelési-oktatási stratégia, a fejlesztés módszerei, munkaformák, eszközök, megjegyzések
2p	<p><u>Új játék:</u> a pálya mentén elhelyezett szelektív hulladékot kell összegyűjteniük (mindegyiküknek egyet-egyét), és a Kneipp-pálya végén a megfelelő színű karikába helyezni (kék: papír, sárga: műanyag) <i>Figyelemmegosztás, szem-kéz koordináció, oldaliság fejlesztése. Környezettudatos szemlélet megerősítése.</i></p>	<p>„Átértünk az iszapos részen. De én egy nagyon rendetlen ember voltam, mert kiszakadt a szemeteszákom, és szétszóródott a hulladék az erdőben. Mindenki vegyen fel legyen szíves EGY hulladékot, és vigye el az erdő szélén lévő szelektív hulladékgyűjtőbe! Biztos sokan tudjátok, hogy melyik színhez mi tartozik.”</p>
2p	<p><u>Befejező rész:</u> Fogd meg a nyulat!: kör alakban elhelyezzük a karikákat, a kör közepére egy plüssnyulat teszünk. A gyerekek körbejárnak a karikákba lépve, és mikor meghallják, hogy „fogd meg”, akkor mindenki a kör közepébe ugrik, hogy elkapja a nyulat. Aki megfogja, az mondhatja legközelebb a vezényszót. <i>Gyorsreakálás, reflexek fejlesztése.</i></p>	<p>„Megtisztult az erdő. Nagyon figyelmesek és ügyesek voltatok! (egyéni értékelések is) Most rókává változtatlak benneteket, reméljük, az emberek nem fognak háborgatni benneteket. Nyúlra fogtok vadászni.” (elmondom a szabályt)</p>
1p	<p><u>Levezető rész:</u> játékos légzőgyakorlatok</p> <p><u>Egyéni dicséret:</u> minden gyermek a száraztaposóban elrejtve talál műanyag figurákat. A lábukkal kell feltúrniuk a keményebb és puhább részeket, és a lábujjaikkal kell felvenniük a figurákat. Amit megtalálnak, az az ő ajándékuk.</p> <p>A játékok után közösen elrendezzük a termet, majd felmegyünk a csoportba a „varázsúton”.</p> <p>A felnőttek is kipróbálhatják a száraztaposót.</p>	<p>„Nagyon jó volt veletek játszani az erdőben. És ez a varázserdő mindenkinek kincset rejt. Keressétek meg az ősvényen őket!”</p> <p>Megjegyzés: A játékok hosszán és a megvalósításon az idő függvényében, valamint a körülményeket tekintve módosítás történhet. Az instrukciók megfogalmazása is rugalmasan történik.</p>

Reflexió a foglalkozáshoz

Tekintettel arra, hogy a fenti tevékenység bemutatóként zajlott, kisebb csoportlétszám (8-10 fő) volt jelen a Katica csoportból. Vegyes életkorú gyermekeket választottam, hogy a jelenlévőknek megmutathassuk, a Kneipp-gyakorlatok nem életkorhoz kötöttek.

Fontosnak tartom a bevezető, ráhangoló játék szerepét, amennyiben a mozgásterápiát mint Kneipp-elemet szervezett tevékenységben alkalmazzuk. A ráhangoló játékok tematikája rávezető jellegű lehet a Kneipp-ösvényre (pl. egymás után rakott karikákban szökdeléssel kapcsolatos játékok, egyensúlyérzék-fejlesztő játékok).

Már a tevékenység kezdetén tapasztaltam a gyermekekkel együtt, hogy nyáron, ahogy megizzad a talpuk, az apróbb kavics és faforgács rájuk tapad, így az elemek szétszóródnak, összekeverednek, és ez megzavarja a gyermekeket. Ez jó lehetőség volt a gyermekekkel a jelenség megfigyelésére és a magyarázat közös megfejtésére. A következő csoport előtt már zokniban mutattuk be a gyakorlatokat (15. kép).

Mind a bevezető, mind a befejező rész zökkenőmentesen zajlott. A fő rész során ez az egy probléma jelentkezett, illetve akkoriban még nem rendelkezünk azzal a fatokkal, amelybe manapság szoktuk az ösvényt feltölteni.

A „szoba-Kneipp” gyakorlata sokaknak felkeltette az érdeklődését, a szakmai napon részt vevő óvodapedagógus kollégák (21 fő) is pozitívan értékelték a látottakat.

Véleményem szerint a beltéri Kneipp előnye az, hogy a meglévő anyagokból, akár környezettudatos szemlélettel, tematikához igazítva létre lehet hozni egy olyan gyógyászati, egészségnevelési módszert alkalmazó nagymozgásos játékot, amelyben sok gyermek lelheti örömét, akár otthon is. Az anyag- és tárolóegységek kiválasztása egyéni tapasztalatot igényel, de a gyermekek körében szerzett pozitív tapasztalatok azt erősítik meg, hogy érdemes ezzel a játékos alternatívával közelebb hozni a fiatalabb korosztályhoz a Kneipp-módszer alapjait.

Felhasznált irodalom

363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról. In: *Hatályos jogszabályok*. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200363.kor> (2021. 09. 29.)

Garda Károly (2019): *Tradicionalis gyógymódok. „Aktívan és egészségesen a Kneipp-módszerrel”*. Szombathely, Szombathelyi Egyházmegyei Karitás.

Szombathelyi Kőrösi Csoma Sándor Utcai Óvoda (é.n.): *Egészségközpontú Pedagógiai Program*. <http://www.szombathely.hu/intezmenyek/kozneveles/ovodak/szombathelyi-korosi-csoma-sandor-utcai-ovoda.2515/> (2021. 09. 28.)

A képek forrása a Szombathelyi Kőrösi Csoma Sándor Utcai Óvoda Facebook oldala. <https://www.facebook.com/groups/458758537836722/media> (2021. 10. 20.)

Kondics Judit:

Erdei ovi – Erdőpedagógia az óvodában

Bevezető gondolatok

*„Ebben nem csalódsz.
Nem beszél, hát nem is hazudik,
nem ígér, mégis odaadja mindenét,
nem szól, mégis többet mond, mint amit valaha ember mondott.”*
(Fekete István)

A nyári szünetet a nagyszülőknél falun töltöttem, annak valamennyi szépségével és izgalmával. Olyan élményeket szereztem, amik számomra meghatározóak voltak, sok mindenre megtanítottak. Nem volt televízió, így sokat beszélgettünk, vagy hallgattuk a felnőttek okos történeteit. Nem volt sok játékunk, ezért csináltunk magunknak például kukoricababát; kavicsokból, levelekből, botokból, csigaházból kirakóztunk; fűből fontunk békaszéket vagy épp sípoltunk vele. Ki kellett találnunk és el is kellett készítenünk a játékokat. Reggeltől estig a szabadban voltunk, fára másztunk, tarlót jártunk, segítettünk az állatok körül etetni, legeltetni, gondozni őket, a kerti munkából is kivettük a részünket. Megvolt mindennek az ideje, a rendje.

Ezek az élmények adták azt az alapot, amit az óvodai mindennapokban szerettem volna a gyerekekkel is megismertetni. A természet szeretete, az egyszerű, természet adta termésekkel, terményekkel, kincsekkel való játék meghatározó az óvodapedagógusi pályámon is. Célom, hogy a gyermekeket és általuk a szülőket visszavezessem a természethez, amitől a mai rohanó, világhálón élő emberek egyre távolabb kerültek. Már csak szemlélői a természetnek és nem részesei, félnek a természettől, a széltől, az esőtől, a veszélyes növényektől, a „nemszeretem” állatoktól, nem találják a helyüket a természetben. Fontosnak tartom, hogy a gyermekekkel megismertessük, megértessük, megtapasztaltassuk a természetet, állandóságának és változásainak okait, érezzék megnyugtató, oltalmazó hatását, lássák csodás erejét, érezzék felelőségüket a természetvédelemmel kapcsolatban, és csodálják annak egyszerű és bonyolult szépségét.

A környezeti nevelés az óvodában

Környezetismeret – természetismeret – külső világ tevékeny megismerése – környezeti nevelés – természetvédelem – erdei óvoda – erdőpedagógia: ezek azok a fogalmak, amelyekkel tanulmányaim és munkám során találkoztam. Ezek lényegében ugyanazt jelentik? Ha nem, mennyiben jelentenek mást? Melyik több vagy kevesebb a másiknál? Lehet-e lazábban, netán szigorúbban értelmezni az ismeretszerzés ezen egy-egy módját, kizárhatja-e egyik a másikat, hol vannak a határok ezek között?

Mindegyik célja és tartalma a természet törvényszerűségeivel és szépségeivel való megismertetés, a természetre való rácsodálkozás, a természet szeretetére nevelés. Úgy vélem, nincs olyan ember, aki valamilyen szálon ne kapcsolódna a természethez, a környezethez, legyen az hegyvidék sziklával vagy egy nagy búzamező vagy akár kisebb-nagyobb vízfelület, de ide tartozik az épített környezetünk is a maga sokszínűségével, ember által létrehozott alkotásaival.

Hogyan is jutott el a társadalom a felismeréshez, hogy a természet védelmében a környezetkárosító szokásainkkal valamit kezdeni kell, hogy elengedhetetlen a jövő nemzedéke és földünk érdekében a magatartásformák megváltoztatása?

A környezeti nevelés története

A környezettel, a természettel az ember valamikor harmóniában élt. Tisztelte, elfogadta, nem háborgatta, gyűjtögette és megköszönte kincseit. Ez a kapcsolat hol szorosabb, hol lazább volt az idők során, de a természet ereje, ezernyi arca, megújulási képessége mindig csodálatra készítette az embert.

Tanulmányainkból emlékezhetünk, hogy az ókori görög és római filozófusok az erkölcsi nevelés mellett a természetben, a természetről való tanulást központi feladatnak tartották a művészetek és a retorika mellett. A görög paideuszisz szó éppúgy jelentette a gyermeknevelést, képzést, oktatást, mint a műveltséget, a kultúrát. Ha jobban belegondolunk, a mai óvodapedagógusoknak éppúgy polihisztornak kell lenniük, mint az egykori filozófusoknak.

Fontos megemlíteni Rousseau és Diderot nevét, akik a felvilágosodás kiemelkedő alakjaiként hangsúlyozták a természettudományos nevelés fontosságát. A felvilágosodás korában az ész, az értelem, a szellem szabadsága egyre nagyobb teret nyert. A korábbi dogmatikus nézettel szemben, miszerint minden ember eredendően bűnben születik, a nevelés mindenhatóságát hirdették: a gyermek jónak születik, csak a rossz erkölcsű társadalom megrontja őt. Rousseau leghíresebb műve az Emil vagy a nevelésről, melyben a gyermekgondozással és a neveléssel kapcsolatos újszerű gondolatait fejti ki. Nézete szerint a természet közelségében, mint a legmegfelelőbb nevelési környezetben lehetséges az erkölcsi értékek kialakítása a direkt

tanítással szemben a megtapasztaltatással, a problémahelyzetek kialakításával, a természeti jelenségek széleskörű megismertetésével.

Nagyot ugorva a történelemben a társadalmi fejlődés, a technikai vívmányok, a természet- és egészségkárosító tevékenységek, a megnövekedett népességszám, a civilizáció okozta problémák egyre több gondot okoztak, melynek hatására egyre nagyobb figyelem fordult a környezetvédelem felé a folyamatok visszafordítása érdekében.

Az 1900-as években az általános iskolák tantervében megjelent a környezet- és természetismeret mint tanegység. Fokozatosan fellendült a szabadban való oktatás bevezetése az iskolákban. Számos környezetvédelmi megmozdulást kezdeményeztek civil és nemzetközi szervezetek és több olyan eseményt indítottak el, amelyek felhívták az emberek figyelmét a környezeti problémákra, hiszen már akkor voltak olyan területek, ahonnét számos növény- és állatfaj végleg eltűnt.

1948-ban a Nemzetközi Természetvédelmi Unió (IUCN) Nevelési Bizottsága kimondta a környezet védelmére irányuló nevelés fontosságát. A természet értékeinek megőrzését mindenki számára erkölcsi kötelességként fogalmazták meg. *(Bihariné Krekó és Kanczlerné, 2019)*

Jelentős évszám a témában 1962, mivel ebben az évben jelent meg az Amerikai Egyesült Államokban Rachel Carson *Néma tavasz* című könyve a DDT-szennyezés káros hatásairól. A tudományos alapokon nyugvó ismeretterjesztő könyv megjelenése elindította az 1960-as, 1970-es években az egyre erőteljesebbé váló környezetvédelmi mozgalmakat. *(Bihariné Krekó és Kanczlerné, 2019)*

1970. április 22-én az Amerikai Egyesült Államokban a vizek és a levegő tisztaságáért, az élővilág további pusztulásának megakadályozásáért tüntettek. Azóta a Föld Napját ezen a napon ünnepeljük. *(Bihariné Krekó és Kanczlerné, 2019)*

1972-ben Stockholmban zajlott az ENSZ környezeti világkonferenciája. A tanácskozás eredményeként megalkották az ENSZ környezeti programját, megfogalmazták a környezetvédelem alapelveit és nemzetközi feladatait. Azóta június 5. környezetvédelmi világnapként szerepel. Kialakultak a zöldmozgalmak és „elfogadták az ökológiailag egészséges fejlődés érdekében szükséges környezetvédelmi szemlélet és gazdálkodás gondolatát”. *(Bihariné Krekó és Kanczlerné, 2019. 12.)*

Az 1975-ben elfogadott Belgrádi Charta az első hivatalos dokumentum, amelyben megfogalmazták a környezeti nevelés definícióját és feladatát. Az 1977 októberében Tbiliszi tartott Környezeti Nevelési Kormányközi Konferencia tovább pontosította a környezeti nevelés jellemzőit. „A környezeti nevelés olyan folyamat, melynek célja, hogy a világ népessége környezettudatosan gondolkodjék, figyeljen oda a környezetre és minden azzal kapcsolatos problémára. Rendelkezzen az ehhez szükséges tudással, beállítódással, képességekkel, motivációval, valamint mind egyéni, mind közösségi téren eltökélten törekedjék a jelenlegi problémák megoldására és az újabbak megelőzésére.” *(Bihariné Krekó és Kanczlerné, 2019. 12.)* Ma is ezt tekintjük a környezeti nevelés alapdefiníciójának, melyet a 2003-ban megjelent Nemzeti Környezeti Nevelési Stratégia is alapul vesz.

Az 1980-as években megindultak a környezetvédelmi szabályozást célzó intézményes tervezések, konkrét környezetvédelmi tevékenységek. A környezeti neveléssel foglalkozó kiadványok jelentek meg, rendszeressé váltak a továbbképzések. Konferenciákat szerveztek, bizottságokat hoztak létre számos ország részvételével. 1984-ben megjelent a fenntartható fejlődés gondolata: „A harmonikus fejlődés a fejlődés olyan formája, amely a jelen igényeinek kielégítése mellett nem fosztja meg a jövő generációit saját szükségleteik kielégítésének lehetőségétől.” (*Bihariné Krekó és Kanczlerné, 2019. 13.*)

Az 1990-es, a 2000-es és a 2010-es években is több nemzetközi ENSZ konferencia foglalkozott a fenntartható fejlődéssel, a környezeti neveléssel, például 1992-ben és 2012-ben Rio de Janeiroban, 1997-ben Kiotóban, 1999-ben Brüsszelben, 2002-ben Johannesburgban.

A környezeti nevelés története hazánkban

A világ eseményei természetesen hatással voltak a hazai nevelés történetére, hiszen a tudósok, gondolkodók, filozófusok világról alkotott nézetei, a tudományos felfedezések nem maradtak az országhatáron kívül.

Az első fontos személy hazai viszonylatban Brunsvik Teréz, aki 1828-ban megnyitotta az első óvodát, kiseddóvót. Az intézményben a beszélgetéseket összekötötték a szemléltetéssel, ezenkívül széleskörű oktatási területekkel foglalkoztak, de már nemcsak az óvoda épületében, hanem a szabadban is. Számos természetes, a környezettel kapcsolatos anyaggal foglalkoztak, többek között a következő tevékenységeket folytatták: szalma- és gyékényfonat készítése, hálószövés cérnából és fonalból, selyem- és más rongydarabok tépése, fonalgombolyítás, különféle gyümölcs- és magválogatás, kötés fakötőtűvel. Különös tevékenységnek tűnik, hogy a kiskert egy elkülönített részében, felnőtt gondos felügyelete mellett a legelterjedtebb mérgező, veszélyes növényeket természetették, mivel nagy figyelmet fordítottak ezeknek a megismertetésére. (*Bihariné Krekó és Kanczlerné, 2019*)

Rapos József a pesti kiseddóvó intézet alapítójaként felismerte a közvetlen tapasztalatszerzés, az élményszerzés jelentőségét, a szabadban tartott foglalkozások fontosságát.

Fontos megemlíteni az 1891-ben megjelent első óvodai törvényt, majd az azt követő miniszteri utasítást, amely egyértelműen meghatározta a környezeti nevelés tartalmát, természetesen a kor társadalmi szemléletének, elvárásainak, illetve tudományos ismereteinek megfelelően. A főbb tevékenységek a következők voltak: a gyermekek kinti, benti közvetlen környezete tárgyainak, eszközeinek megismertetése; növény- és állatgondozás; háztartási tárgyak, ruhák, lábbelik előállítás; természeti jelenségek, égitestek megismertetése; természeti gyűjtemények készítése az ismeretek átadásához (kitömött állatok, rovarpreparátumok, magvak, ásványok, fontosnak ítélt eszközök gyűjteménye).

Peres Sándor „vezérkönyve”, pedagógiai munkái a 19. és 20. század fordulóján elméleti és módszertani segítséget adtak az óvodai nevelőknek. Módszereinek jelentősége abban rejlik, hogy közülük némelyik még ma is helytálló: koncentrikus elrendezés, fokozatosság elve, kép –

szó – cselekvés összhangja, alkalomszerű beszélgetések – kötetlen jellegű foglalkozások – kötelező foglalkozások, szemléltetés elsődlegessége valódi „tárgyakkal”. (Bihariné Krekó és Kanczlerné, 2019)

A 20. század első felében megfogalmazott és a Népjóléti Minisztérium által 1946-ban központilag elrendelt környezetismeret oktatásában a foglalkozások témajavaslatai között szerepelt az évszakok és az időjárás, az állatok és a növények, a tűz és a víz, a közlekedési eszközök, valamint a betegségek témájának feldolgozása is. Az 1950-es években fokozatosan kezdtek nagyobb hangsúlyt fektetni a természet közvetlen megfigyelésére. Megjelentek a csoportokban az élősarkok, az óvodaudvaron a gyerekekkel közösen gondozott kiskertek, és egyre gyakrabban került sor a foglalkozások során sétára, a szűkebb környezet és a természeti jelenségek közvetlen megfigyelésére, megtapasztalására. (Bihariné Krekó és Kanczlerné, 2019)

Meghatározó jelentőségű volt az 1971. szeptember 1-jén életbelépett Óvodai Nevelési Program. Jellemzően oktatásról beszélt, amit kötelező és tervszerűen kötetlen foglalkozások keretein belül többnyire frontális formában oldott meg. Jelentősége volt, hogy megfogalmazta az elsajátítandó oktatási anyag követelményeit, amit a gyermekek társadalmi és természeti környezetéből merített, ezáltal a gyermekek természethez való pozitív viszonyának elősegítését célozta meg. Jellemző volt a bemutatás, a megismertetés és a magyarázat módszere, míg az élmények, a megtapasztalás lehetősége, a közvetlen környezetben való megfigyelés, esetleg kísérletezés kevésbé.

A program módosított változata 1989-ben jelent meg, amely egy korszerűbb szemléletet, szemléletváltást tükrözött, hiszen a „környezet megismerésére nevelést” (Bihariné Krekó és Kanczlerné, 2019) az óvodai nevelés egészére érvényesülő folyamatként értelmezte. Az oktatás helyett tanulásról beszélt, mely spontán és szervezett, kötött és/vagy kötetlen formában valósul meg. További jelentős szemléletbeli váltás volt, hogy az alapelvek közt olyan fontos gondolatok jelentek meg, mint a motiváció, a szemléletesség, az egyéni fejlettségnek megfelelő differenciálás, a játékos jelleg, a társas helyzetekben való együttműködés stb. Látható, hogy nagyobb módszertani szabadságot biztosított az óvónőknek, melyet majd néhány átmeneti év után a sajátosságokat, egyéni arculatokat bemutató Helyi Nevelési Programokban rögzítenek az óvodák 1996-tól.

Fokozatosan beszivárogtak a magyar pedagógiai köztudatba az alternatív pedagógiák, egyre szélesebb körben terjedt el a németországi gyökerekkel rendelkező Waldorf-pedagógia vagy éppen Freinet szellemisége. Az akkor néha eretnek tűnő gondolatok ma természetes pedagógiai módszerekké, mindennapi gyakorlattá váltak, és lettek például az erdei óvodai programok, az erdőpedagógiai projektek alapjai.

A 137/1996. (VIII. 28.) Kormányrendelet kimondja, hogy minden óvoda saját nevelési program alapján dolgozik, melyet vagy önállóan készít el vagy adaptál a kész programok közül. A külső világ tevékeny megismerése a gyermek cselekvő aktivitásával, a közvetlen, sok érzékszervét foglalkoztató tapasztalás lehetőségének biztosításával az egész személyiséget fejleszti, elősegíti a problémamegoldó gondolkodás, a kommunikáció, a kreativitás és egyéb kognitív képességek fejlődését. „Az óvodában a tanulás folyamatos, jelentős részben utánzásos, spontán tevékenység, amely nem szűkül le az ismeretszerzésre, az egész óvodai nap folyamán adódó helyzetekben, természetes és szimulált környezetben, kirándulásokon, az óvodapedagógus által

kezdeményezett foglalkozásokon és időkeretekben valósul meg.” (ONOAP, 1996. 7.) „A valóság felfedezése során pozitív érzelmi viszonya alakul a természethez, az emberi alkotásokhoz, tanulja azok védelmét, az értékek megőrzését.” (ONOAP, 1996. 6.)

Óvodánkban a Helyi Nevelési Programunkat mi is elkészítettük, melyben igyekeztünk a saját elképzeléseinket, alapelveinket, egyéni arculatunkat megfogalmazni, keretbe foglalni. Természetesen megtalálhatóak benne a Waldorf, a Freinet és más reformpedagógiák egyes elemei, gondolatai, módszerei, csakúgy, mint a mai modern pedagógiai elképzelések számunkra elfogadható elvei és gyakorlatai.

A társadalmi hatások szükségessé tették a 221/2010. (VII. 30.) Kormányrendelet az Óvodai nevelés országos alapprogramjának kiadásáról szóló 137/1996. (VIII. 28.) Kormányrendelet módosítását, melyben a változások az alapelvek szélesebb spektrumban való megfogalmazását hozták. Meghatározó fogalmak jelentek meg: az egyéni szükségletek, az inklúzió, az elfogadás, a differenciált bánásmód, a spontán szabad játék és a tanulásként értelmezhető fejlesztő játék, a csoportmunka vagy a projekt alapú tervezés.

Jelenleg az óvodák a 363/2012. (XII. 17.) Kormányrendelet az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról 2020. szeptember 1-től hatályos jogszabálynak megfelelő pedagógiai programokkal működnek. A napi működést meghatározó nevelési feladatokban már érezhető hatással vannak jelen a klímaváltozással és a környezetvédelemmel kapcsolatos tevékenységek. Fontos gondolatok jelennek meg: a valóság felfedezése, pozitív érzelmi viszony kialakítása a természethez és az emberi alkotásokhoz, azok védelme és megbecsülése, az értékek megőrzése, megóvása. A fenntartható fejlődés érdekében hangsúlyt helyez a környezettudatos magatartásforma alapozására és alakítására, mindezt természetesen játékos, tapasztalati úton történő ismeretszerzéssel. A tanulás helyszínei közt megjelennek a természetes és szimulált környezetek, a kirándulások, valamennyi társas kapcsolat és élethelyzet. (363/2012. (XII. 17.) *Korm.r.*)

A környezetvédelmi nevelés fejlődésével, a zöld jeles napok ünneplésének meghonosításával kapcsolatban *Nádai Magda* (2005) nyomán a következő fontosabb eseményeket, rendeleteket kell megemlíteni:

- 1894 – Magyar Ornitológiai Központ létrejötte Hermann Ottó vezetésével
- 1900 – Országos Állatvédő Egyesület megalakulása
- 1902 – Első Madarak és fák napja megrendezése Kőszegen Hermann Ottó és Chernel István vezetésével, majd évenkénti megünneplése
- 1908 – Kaán Károly: „A természeti értékek fenntartása” című természetvédelmi munkájának megjelenése Darányi Kálmán földművelésügyi miniszter megbízására
- 1908 – Mátyásföldön az első magyar erdei iskola (munkaiskola) megalapítása, illetve a szombathelyi erdei iskola (elsődlegesen gyógyászati és prevenciók célokkal) létrejötte
- 1939 – Országos Természetvédelmi Tanács felállítása
- 1961 – Országos Természetvédelmi Hivatal létrehozása
- 1995. évi LIII. törvény a környezet védelmének általános szabályairól: a környezeti ismeretek terjesztése és fejlesztése elsősorban állami és önkormányzati feladat.
- 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről: előtérbe helyezte a környezeti nevelést és a környezettudatos magatartás fejlesztését.

- 1996 – Erdőpedagógiai projekt a Nyugat-magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Karán Kovátsné Németh Mária vezetésével
- 1997 – első „Erdők hete” programsorozat
- 1999 – erdei iskolai program indulása
- 2000. évi XLIII. törvény a hulladékgazdálkodásról
- 2003 – Nemzeti Környezeti Nevelési Stratégia megalkotása
- 2006 – az első Zöld Óvoda címre kiírt pályázat 109 nyertes óvodával
- 2007 – Magyar Zöld Óvodák Hálózatának létrejötte
- 2008 – A Környezetügy Középtávú Stratégiájának megalkotása: a fenntartható fejlődés elvein alapuló szemléletmód megfogalmazása, valamint ismeretek, eszközök, módszerek terjesztése a környezetért felelős magatartás kialakításának segítéséhez.
- 2009 – Erdőpedagógiai Kézikönyv megjelenése erdei iskoláknak

A környezetünk szennyezésével, az egyre nagyobb és ijesztő károkozással szemben rendeletekkel, szabályozásokkal, civil kezdeményezésekkel és mozgalmakkal próbáljuk felvenni napjainkban a versenyt. Látjuk, érezzük a klímaváltozás hatásait, a természetes élőhelyek megváltozását vagy pusztulását, a föld kihasználását, és tudjuk, hogy a természet a végtelenségig nem bírja el azt a terhet, amit az emberiség rárak. A környezetszemlélet formálása, a természethez való pozitív viszony kialakítása ma kiemelt helyet foglal el nemcsak a nevelés, oktatás területén, hanem a gazdaság és a hétköznapi élet minden szegmensében. A környezeti tudatformálást, a felelős, környezetkímélő életformára nevelést már kisgyermekkorban szükséges elkezdeni. Rá kell vezetni a gyermekeket az élményeken, magtapasztaláson keresztül, hogy hogyan lehet saját környezetünket élhetővé tenni, hogyan tudunk energiatakarékosan, a lehető legkevesebb hulladékkal vagy akár hulladékmentesen élni, a pazarló fogyasztói társadalmi minták ellenére környezettudatosan gondolkodni.

Erdei ovi és/vagy Erdőpedagógia az óvodában

Óvodánk természeti adottságainak következtében rendszeresen jártuk az erdőt, mezőt, patakpartot. Megfigyeltünk, bogarásztunk, facsemetét ültettünk a közeli erdőben civil kezdeményezéshez kapcsolódóan. Számos környezeti neveléssel kapcsolatos továbbképzésen vettünk részt, több civil és országos kezdeményezéshez csatlakoztunk (KOKOSZ, Zöld Óvoda, Madárbarát kert, stb.). Madarász, erdőmérnök és környezetvédő szakember segítségével és támogatásával kezdtünk a 90-es években egy újfajta tevékenységgel, tanulási formával megismerkedni, és egyre többet és más szemmel járni az erdőt. A foglalkozások, tevékenységek a természetben rendszeresek voltak, „erdei ovi” néven futottak. Nem ismertük még a pontos meghatározást, a formát, a módszert, csak tudtuk, hogy ez más, ez jó, ez tetszik nekünk és a gyerekeknek, tehát kell nekünk az „erdei ovi”. A tervezésnél fontos volt, hogy a helyszín a gyermekek számára biztonságos, továbbá könnyen megközelíthető legyen gyalog vagy tömegközlekedéssel, a foglalkozás férjen bele egy délelőtti vagy egy napba, rendszeresen visszatérhessünk valamint a játékos ismeretszerzésre sok lehetőség nyíljon.

Az erdei ovi fogalmát az Erdei Óvoda – Iskola Program Érdekegyeztető Tanácsa fogalmazta meg 2008-ban, a meghatározás azóta is mérvadó. Az erdei óvoda a nevelési intézmény székhelyén kívül tudatosan tervezett és szervezett, különböző helyszíneken folytatott, a helyi természeti adottságokra támaszkodó tevékenység. Célja a gyermekek környezethez, természethez való érzékenyítése, a pozitív környezettudatos viselkedéskultúra kialakulása. Módszerei, alapelvei meghatározottak, a cselekvésre, cselekedtetésre, élménypedagógiára, tapasztalatszerzésre épülő komplex ismeretszerzés. Az erdei óvodai program feladatai a helyi nevelési/pedagógiai programra épülnek, messzemenően figyelembe veszik a fenntarthatóságra nevelés elvét, az óvodai nevelés folyamatjellegét, a nevelési területek kölcsönhatását és azok egymásra épülését. Többnyire bentlakásos vagy egész napos formában megvalósuló, legalább egymást követő minimum három napot igénybe vevő tevékenység. A fogalom értelmezésénél további pontosítás, hogy nem azonos a kirándulással, a múzeumok, bemutatóhelyek felkeresésével, nem szabadidő-eltöltés, nem témahét és nem is terepi foglalkozás. (*NATURA 2000*, 2013)

Az alapelvek – az óvodás gyermek játékának jellemzőit alapul véve – az erdei óvodára nézve kötelező érvényűek:

- **élménypedagógia:** Minél több érzékszerv bekapcsolása a különböző élmények átélése és felidézése, a tapasztalat- és ismeretszerzés során a mélyebb bevéődés érdekében.
- **közvetlen cselekvő tapasztalatszerzés:** A gyermekek aktív részesei az ismeretszerzésnek, az élménynek, számukra minél több és változatosabb lehetőség biztosítása, kipróbálása.
- **befogadó, inkluzív pedagógia:** Az egyéni képességfejlődésre épít, figyelembe veszi a gyermekek egyéni sajátosságait.
- **felfedezés lehetősége:** Sikerélmény, pozitív megerősítés biztosítása a tapasztalatszerzés során, amely az ismeretek mélyebb bevéődését is segíti. Növeli az önbizalmat, a problémamegoldó képességet, a kreatív gondolkodást és a kooperációt.
- **kíváncsiságra épít:** Közelebb visz a cselekvéshez, a sokféle ismeretnyújtás lehetőségéhez. A változatos, izgalmas, érdekes tevékenységekkel a pedagógus kíváncsisága, érdeklődése is fontos a gyermek irányába.
- **kivárás, türelem:** Hagyjunk időt a tapasztalatgyűjtésre, a kipróbálásra, vezessük rá a gyermekeket a következtetések levonására. Hallgassuk meg, válaszoljunk, javasoljunk új lehetőséget, támogassuk érdeklődésének, kíváncsiságának megfelelően.
- **pozitív érzelmi megerősítés:** Kialakítása erősíti a gyermekek kapcsolatát a természettel, segíti a pozitív erkölcsi tulajdonságok fejlődését. Megerősödik a gyermek felelősségvállalása saját maga, magatartása és gondolkodása iránt. Kezdeményező készsége, érdeklődése szélesebb körű lesz, kommunikációja, társas kapcsolatai fejlődnek.
- **folyamatosság és fokozatosság:** Az ismerkedés lépései ütemezve, megtervezve, a gyermekek életkorának megfelelően, differenciált módon történjenek. Épüljenek egymásra az ismeretek, hagyjunk időt a befogadásra, az elmélyülésre.
- **a szabadság érzése:** Meg kell tanítani a gyermekeket a keretek nélkül is bizonyos szabályok betartására, amik a veszélyelhárításra, a biztonságra és a védelemre vonatkoznak. Tapasztalják meg a szabadság, önállóság, bizalom erejét, jelentőségét. (*NATURA 2000*, 2013)

Ezek az alapelvek nemcsak az erdei óvodára nézve egyértelműek, hanem az óvodai nevelés egészére vonatkoztathatók és alkalmazandók nézetem és az óvodai gyakorlatunk szerint. A definícióban meghatározottaknak részben megfeleltek a programjaink, a meghatározott alapelveknek teljes mértékben. Ha ezen alapelvek mentén vizsgáljuk az erdőben, mezőn, patakparton stb. történt tevékenységeinket, akkor erdei óvodai foglalkozásoknak tekinthetem azokat. A programot szakember vezette, külső, rendszeresen látogatott helyszínen, a fentebbi alapelveknek maximálisan megfelelően. Viszont a definíció azon kitételének, miszerint egymást követő minimum három napon kell ilyen választott helyszínre az óvodát kiköltöztetni, nem feleltek meg az erdei ovis programjaink. Véleményem szerint az óvodában ráhangolódásnak lehet tekinteni ezeket a foglalkozásokat, és a rendszeresség, a tudatosság, a más szemléletű, szenzitív játékokkal történt ismeretnyújtás alapján mégis erdei ovis foglalkozásnak tekinthetők.

Az éves munkatervvel összhangban az időközben szakvezető képesítést szerző kolléganőnk felépítette, kidolgozta az egy évre szóló erdei ovis foglalkozások menetét, a meghívandó szakemberek listáját, a kinti, benti tevékenységek tematikáját, a szükséges eszközöket, a kézművességhez szükséges anyagokat. A foglalkozások a pedagógiai programunk kiemelt jelentőségű programjaihoz kapcsolódtak, rendszeresek, projekt alapúak, zöld jeles napokhoz vagy néphagyományhoz kötöttek voltak. Az erdei tevékenységek témája, versei, történései fényképekkel dokumentálva, rövid szöveges összefoglalóval a szülők felé is nyilvánossá lettek téve a „Zöld faliújságon”, melyen az aktualitások mindig nyomon követhetőek voltak. Itt olvashattak a szülők egyéb környezetvédelemmel kapcsolatos hírekről, eseményekről, tennivalókról, így az év fájáról, az év madaráról, a madáretető körüli teendőkről, a hulladékgazdálkodásról, a komposztálásról, a zöld jeles napok tudnivalóiról, az erdei etiketről, stb.

Intézményünk kiemelt jelentőségű projektjei, zöld jeles napokhoz kötődő rendezvényei és azok jellemzői Pedagógiai Programunk alapján:

- **Autómentes nap:** Heti projekt, közlekedési ismeretek gyakorlása forgószínpad-szerűen az óvoda udvarán, rendőr beszélgetős előadása, kerékpártúra szülőkkel rendőri biztosítással az óvoda környékén forgalommentes úton.
- **Állatok világnapja:** Múzeumpedagógiai program a skanzenben a népi építészettel és az ott tartott háziállatokkal kapcsolatban, baromfiudvar látogatása a faluban, állatkereskedésben ritka állatok megismerése, földünk állataival és vadgazdálkodással kapcsolatos foglalkozás, erdőpedagógiai foglalkozás.
- **Erdők hete:** Erdésszel erdőpedagógiai foglalkozás, madarász szakemberrel madárodú készítése, fafaragó segítségével ismerkedés a fával, barkácsolás. „Fától az erdőt” – az erdő ökoszisztémája című foglalkozás.
- **Márton-nap:** Néphagyomány, népi kultúra megismerése, vásár rendezése népi iparművészekkel, kézműves technikákkal és anyagokkal ismerkedés, néptáncosok és zenészek meghívása.
- **Advent, karácsony:** Az ünnephez kötődő hagyomány, népi kultúra megismerése, szülőkkel közös készülődés délután, betlehemezés a falu kistemplomában.
- **Farsang:** Néphagyomány, népi kultúra megismerése, alakoskodás, kiszabábégetés, foglalkozások étkezés, táplálkozás, böjt, természet megújulása témában.

- **Víz világnapja:** Természetes vizes élőhelyek felkeresése, Csónakázó-tó madárvilágának és egyéb állatainak megismerése, patakparti vízvizsgálat szakvezetővel.
- **Húsvét:** Néphagyomány, magyar hiedelemvilág megismerése, erdőpedagógiai foglalkozás a természet ébredése, körforgása, erdő-mező ökoszisztémái témában.
- **Föld napja:** Projektek a következő témákban: ember és természet egymásra hatása, természetkárosító tevékenységek, környezetvédelem, kultúrák a földön, kultúrtörténeti értékek, környezetvédelem, elődeink és a mai ember.
- **Madarak és fák napja:** Madarász szakemberrel, erdésszel erdei ovis, erdőpedagógiai foglalkozások az óvoda környezetében, ill. utazással Felsőcsatáron, Tömördön, faültetés és virágosítás az óvodaudvaron, a gyógynövényes kert kincsei (Kneipp).
- **Év végi „erdőpedagógiai” kirándulás:** Szülőkkel közös program erdész, erdőmérnök, erdőpedagógus, madarász vezetésével a Fertő-Hanság Nemzeti Park területén, a Kis-Balaton Kányavári szigetén, a Soproni-hegységben stb., a nemzeti parkok jelentőségének és a természetvédelem fontosságának megismerése.
- **Táborka:** Egyhetes program a nagycsoportos gyerekek számára. Az erdei ovis, erdőpedagógiai foglalkozások során szinte valamennyi erdőpedagógiai modul témaköre feldolgozásra kerül: természetvédelem, életmód, kultúra, táplálkozás stb. Minden nap más helyszínen vannak a foglalkozások, a délelőtti programok, pl.: Velem – erdő, Kőszeg/Tömörd – Chernel-kert, Bechtold István Természetvédelmi Látogatóközpont, Madárvárta, Felsőcsatár – patak, Szombathelyi Falumúzeum – falusi porta, hagyományok, Lukácsháza – Biotájház, kenyérsütés, ételek.

Az óvodás gyermek legmeghatározóbb, személyiségét legsokoldalúbban fejlesztő elsődleges tevékenysége a játék. Jellemzően szabadon választott, örömszerzéssel párosuló, a gyermeki kíváncsiságot kielégítő, feszültségoldó tevékenység, mely által megismeri az őt körülvevő világot. A gyermekek különböző tanulási színtereinél, a módszerek kiválasztásánál, a témák összeállításánál ezekre a tulajdonságokra építünk. Ennek remek színtere az erdő, a mező, a patakpart, a vizes élőhelyek, a kulturális örökség helyszínei, a múzeumok, ahol a gyermekek valami izgalmasat, valami újat, valami érdekes dolgot tapasztalhatnak meg. Az óvoda környezetében adódó természetes színterek rengeteg lehetőséget adnak a változatos, szabad téri ismeretadásnak és -szerzésnek, a tapasztalatszerzés útján szerzett tanulásnak, ezek által a környezethez való pozitív viszony kialakításának. Óvodánkban vegyes csoportok vannak, a programokat egész csoportra tervezzük és végezzük, természetesen a gyermekek életkorának megfelelő differenciált feladatadással, játékkal. Olyan játékos tanulási formákat, módszereket keresünk, amelyekbe más műveltségi nevelési területek bevonása is lehetséges, fejlesztik a szociális készségeket, az önbizalmat, a kreativitást, az egyéni képességeket. A játékokon keresztül fejlődik a gyerekek testtudata, mozgáskoordinációja, téri tájékozódása, egyensúlyérzéke. A manipulációs, több érzékszervre együtt ható játékok által fejlődik a finommozgásuk, a szem-kéz koordinációs készségük, a logikai készségük, a gondolkodásuk. Fejlődik továbbá a fantáziájuk, a nyelvi és kommunikációs készségeik, a társas kapcsolataik, a felelősségtudatuk és a szabálytudatuk. A tervezett nevelési célok és feladatok lehetőségeit mindig az adott helyszín határozza meg, ami komplex, valamennyi megismerési funkciót fejlesztő tevékenységek és játékok által valósul meg. (Körmöci, 2002)

Az erdőpedagógiai foglalkozások megjelenése az óvoda gyakorlatában

Szakmai pályám során a környezeti neveléssel kapcsolatos ismereteimet tudatosan bővítettem, tanfolyamokon, szakmai megbeszéléseken vettem részt, és egyre meghatározóbb lett számomra az óvodai nevelésnek ez a területe.

„Az erdőpedagógia németországi eredetű környezeti nevelési tevékenység, de ma már Európa számos országában szerves része az erdőgazdálkodással foglalkozók közjóléti tevékenységének. Létrejöttét az erdészek/erdőmérnökök szerepkörének második világháborút követő változása hívta életre. A korábbi erdőőri szerep (emberek többségének távoltartása az erdőtől) megszűnte után néhány évtized alatt sokkal inkább egyfajta vendégváró házigazdákka kellett válniuk, akiknek az emberek erdőbe való hívása, az erdő szépségének és értékének megismertetése, az erdőgazdálkodás jelentőségének a megértetése lett a feladatuk. Fel kellett ismerniük a közönségkapcsolatok fontosságát és közjóléti kötelességeik részeként feladatukká vált a fiatal generációk (óvodától a középiskoláig) környezeti nevelésébe való aktív és szakszerű bekapcsolódás is. A felsorolt feladatoknak való megfelelés azonban csak úgy lehetséges, ha arra a leendő erdészek, erdőmérnökök megfelelő elméleti és gyakorlati felkészítést kapnak a képzésük során, ezért megszületett az erdőpedagógia.” (Lampert, 2016. 1.)

Az erdőpedagógia tehát új fogalom, a környezeti nevelés egy speciális formája. A nevelés helyszíne az erdő, ahol az erdészeti ismeretek bemutatása dominál, a gyermekek életkorának megfelelő tartalom közvetítésével, erdész és egyéb szakember vezetésével. Az erdőpedagógia a természet értékein túl annak működését, törvényszerűségeit igyekszik bemutatni, valamint az erdészek munkáját, az erdőgazdálkodás és erdőhasználat jelentőségét. Küldetése, hogy legyen ismert az erdésznek, a vadásznak, egyéb szakembereknek a természetért történő munkája, mutassa be a természetet védő, gondozó feladataikat. Az erdőpedagógia rávilágít az ember és a természet közötti harmonikus kapcsolat lehetőségére: a fenntarthatóság irányelveinek betartása mellett megvalósítható a hosszútávú, tudatos tervezéssel a korlátozottan rendelkezésre álló természeti erőforrásokkal való gazdálkodás. (Kovátsné Németh, 2011)

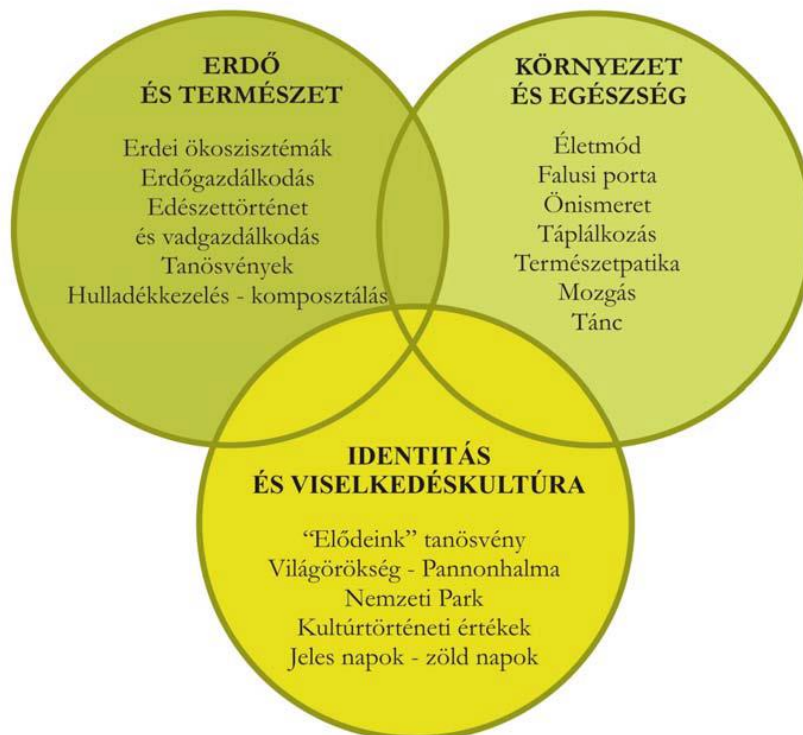
Az erdőpedagógia a módszereiben hasonlít az erdei óvodák gyakorlatára, hiszen mindkettő az aktív, cselekvő együttműködésen, a tapasztalatszerzés által történő ismeretszerzésen alapul, és az élménypedagógiai módszerein keresztül a természethez való pozitív viszony kialakítására törekszik. Fontos a bemutatás, a szemléltetés, a felfedező kísérletezés, a kommunikáció, a kérdezés – magyarázat – beszélgetés, a problémafelvetés és -megoldás. A témák és tevékenységek összhangját a projekt módszer teremti meg. (Lampert, 2016)

Mégis más, hiszen az erdőpedagógiai projekt elméleti koncepciója az egyén harmonikus fejlődésének kialakítását célozza meg a környezettudatos viselkedéskultúra, a testi, lelki egészség és a környezetkultúra tevékenységein keresztül, komplex módon. Az erdőpedagógiát gyakorlatként, kutatásként, iskolafejlesztési modellként is megfogalmazhatjuk. Moduljai, témakörei meghatározottak, az iskolai közösségre konkrét tananyag-feldolgozási tervvel, melyet az óvodai élet tevékenységformáira vetítve tervezünk meg.

A modulok a következők:

1. **Erdő és természet modul:** a környező világ tevékeny megismerése és a művészeti ágak nevelési területei kapnak hangsúlyt.
2. **Környezet és egészség modul:** a mozgással és egészségneveléssel kapcsolatos nevelési területek hangsúlyosak.
3. **Helyi identitás – viselkedéskultúra modul:** a hagyományörzés, az érzelmi, erkölcsi és az értékorientált közösségi nevelés, ill. a művészeti ágak, valamint az anyanyelvi nevelés területei jelennek meg kiemelten. (Kováts-Németh, 2010)

Az óvodai élet tevékenységformái mindhárom modulban komplexen jelennek meg, egymást kiegészítve, erősítve, összefüggve egy erdőpedagógiai foglalkozás alkalmával. Minden tevékenység alapja a játék, a játékos ismeretnyújtás, de megtalálható bennük valamennyi nevelési feladat és fejlesztési terület, a külső világ tevékeny megismerése, az egészséges életmód alakítása, az értelmi, az anyanyelvi, az erkölcsi és az értékorientált közösségi nevelés. A modulokban konkrétan meghatározott tananyag-feldolgozási tervet át lehet ültetni az óvodai gyakorlatba. Az egyes foglalkozások témáinak feldolgozásakor figyelemmel kell lenni az óvodás gyermekek életkori sajátosságaira, ismereteire, kognitív képességeire és a helyi sajátosságokra, adottságokra. A legfontosabb feladatunk az érdeklődés felkeltése, a kíváncsiság felébresztése, a természethez fűződő pozitív érzelmi viszony megalapozása.

1. ábra: Kováts-Németh Mária erdőpedagógia modellje (Kováts-Németh, 2010. 151.)

Az erdőpedagógia különlegessége tehát, hogy elsősorban az erdővel mint élőhellyel, az ott található életközösségekkel ismerkedünk meg az óvodai foglalkozások alkalmával. Legközelebbi helyszínünk az óvoda közelében karnyújtásnyira lévő erdő, amely jól ismert már a gyermekek körében. Rendszeres felkeresett helyszíneink közé tartozik Felsőcsatár, Tömörd, Kőszeg, Velem, a szombathelyi Parkerdő, melyek számtalan lehetőséget adnak az erdőpedagógiai foglalkozások megszervezésére, a komplex ismeretszerzésre. Ezen alkalmakkor megfigyeljük magát a természetet a talajszinttől a lombkoronáig, az ott élő növényeket, gombákat, a hallható, látható állatokat. A gyermekek megismerik az erdei életközösségek kapcsolatát, össze tudják hasonlítani a különböző helyszíneken tapasztaltakat, látottakat. Ezeken a helyszíneken nemcsak az erdei, hanem a mezei vagy vizes élőhelyek megfigyelésére is lehetőség van, melyeket összehasonlítunk, az ok-okozati összefüggéseket megbeszéljük. A játékos tevékenységeken keresztül az óvodások megismerik szűkebb és tágabb környezetük szépségeit, kialakul pozitív viszonyuk, kötődésük a természethez. Ezek az élmények ösztönzik őket a környezetük védelmére, megőrzésére, gyarapítására. Erdőpedagógiai, terepi foglalkozásokat rendszeresen szervezünk, jellemzően a zöld jeles napokhoz, az évszakokhoz és egyéb aktuális témához kapcsolódóan. A csoportszervezés változó, alkalmanként nagycsoportosokkal, máskor vegyes életkorú csoportokban is történik témától függően. Az erdei ovi szervezésében meghatározott alapelvek itt is érvényesülnek. A foglalkozásokat erdőpedagógiai szakvezető kollégánál vezeti, de igénybe vesszük erdész, erdészeten dolgozó szakember segítségét is. Óvodánkban plusz lehetőséget ad a Kneipp-módszer óvodai gyakorlatban történő alkalmazása, amely jelenleg egy csoportban működik 2017 óta. A módszer az egészséggel, egészséges életmóddal, fitoterápiával, a természet gyógyító erejének megismertetésével hozzájárul a gyermekek és általuk a szülők környezettudatos személetmódja kialakításának megalapozásához.

Programok, projektek, játékok a gyakorlatban

Az alábbiakban az óvodánkban megvalósult egy-egy programot, projektet és játékot mutatok be, amelyek akár vegyes csoportban, de azonos korcsoportú gyerekek között is megszervezhetők. A foglalkozások ideális létszáma 10-15 fő, nagyobb létszám esetén nagyon fontos a szervezés kérdése. Ilyenkor általában csoportos vagy páros játékokat játszunk, amelyek az egymásra figyelmet, a társas kapcsolatokat fejlesztik. A csoport- és páralakítást is játékosan, játékos feladattal oldjuk meg, nem direkt kijelöléssel.

PROGRAM

Erdők hete alkalmából szervezett erdőpedagógiai foglalkozás az óvoda melletti erdőben, amely jó lehetőség az erdő ökoszisztémájával való ismerkedésre, az őszi erdő, a természet változásainak megfigyelésére. A tervezett téma rövidíthető vagy bővíthető a gyermekek aktuális érdeklődésétől, fejlettségétől, előzetes ismereteitől függően.

Téma: Őszi kincsek és játékok az erdőben

Helyszín: az őszi erdő

Feladatok, fejlesztési lehetőségek: Viselkedéskultúra kialakítása a természetben, a természet tiszteletére nevelés, ismeretbővítés szenzitív játékokkal, társas kapcsolatok fejlesztése, a természet szépségére való rácsodálkozás, ok-okozati összefüggések megláttatása, őszi termények, kincsek megfigyelése, gyűjtése, memória fejlesztése, türelem fejlesztése.

A foglalkozás menete:

A gyermekekkel megtanuljuk, hogy az erdőben vendégként viselkedünk, figyelünk az ott élő állatokra, növényekre.

„Az erdő lakóira, az erdő rendjére, a csendre az erdő őre vigyáz. Fogjunk vele kezét! Ha nem csíp meg, akkor látja, hogy jó szívvel jöttünk, csendben, vigyázva járunk.” Az út szélén lévő erdő őrével „kezet fogunk”, azaz megsimogatjuk a csalánt. A földtől felfelé lágyan simítva nem csípnek a csalánszörök, ez egy varázslatként hat a gyermekekre. Mindenkit beengedett az őr, beléphetünk a kapun. Mielőtt beljebb sétálnánk, körbe állunk és megbeszéljük az erdőben való viselkedés szabályait. Nem zajongunk, csak azt szedjük fel, amit a természet elengedett, magunk után szemetet nem hagyunk.

Játék: „Nicsak, valami ideugrott a vállamra, és bebújt a gallérom alá!” A jellemző jegyeit elmondom, a gyerekek kitalálják, hogy ez egy mókus. A vállunkon a mókust táncoltatjuk úgy, hogy a mellettem lévő gyermekkel a vállunkat összeérintjük és így „átugrik” a mókuska az egyik gyerekről a másikra. Amikor hozzám visszaért, már fel is futott a fára. A játékot visszafelé, a másik irányba is elindíthatjuk. A mókus után még kismadarat, falevelet, szellőt stb. is „körbe röptetünk” egy-egy mozdulattal, simogatással, érintéssel. Ezek elcsendesítő, kapcsolatépítő játékok, csak a mozdulatot végezzük.

Játék: Elindulunk az erdőbe. „Amíg az emelkedőn felérünk, számold meg magadban, mennyi féle színt láatsz!” Az emelkedő tetején elmondják, ki milyen színt látott, és hol látta. Körül nézünk, megnézzük a fákat az „aljától a tetejéig”. Magasak, terebélyesek, vékony a törzsük, vastag a törzsük, kopasz, lombos, öreg, csemete, bokor, gyökér, tölgy, kőris, fenyő, bokor, magonc stb.

Játék: „Keress magadnak egy fát, ami tetszik! Menj oda hozzá, simogasd meg, hallgasd meg, hogy üzen-e valamit, látsz-e valami érdekeset rajta stb.” Elmondhatják a gyerekek, hogy miért választották azt a fát, miért szép, miért tetszik nekik a választott fa, mit éreztek stb.

Játék: Erdei kiállítás. Mindenki kap egy tükröt, amivel megvizsgálhatja a növényeket, a földet, az eget különböző nézetből, helyzetből és választhat egy kiállításra érdemes, érdekes képet, beállítást a tükörrel.

Játék: Memória játék. A séta, a kiállítás nézegetése közben az erdőben gyűjtöttem kavicsot, botot, magot, termést, amiket egy fehér kendőre teszek, letakarva egy másik kendővel. Öt másodpercig felemelem a felső kendőt, a gyerekek megnézik, majd újból letakarom. „Mi van a kendő alatt?” A memória játékot tovább is lehet fejleszteni, ha kiegészítem az általam hozott dolgokkal (fakocka, műanyag gomb, fagomb, papírlap, fémcsat, üres csigaház stb.). Megbeszéljük, hogy maradhatna-e az erdőben az adott tárgy, ha igen, miért, ha nem, miért nem.

Játék: Elbúcsúzunk a választott kedves fától, elindulunk hazafelé. Közben száraz faleveleket gyűjtünk, mindenki kétszer annyit, mint ahány éves. A tisztáshoz érve megszámloljuk a leveleket, majd egy színes kendőbe tesszük őket, amit két gyermek tart a két-két sarkát fogva, kifeszítve, magasan, mint egy kaput. A gyerekek egymás után aláállva, a leveleket megröptetve szökkennek egyet a kapu alatt, és egy, a mai nappal kapcsolatos szót mondanak, ami jó volt, szép volt, érdekes volt. Addig szökkennek, míg minden levelet kiröptetünk a kendőből.

Játék: A kirepült faleveleket a játék végén kupacokba gyűjtjük és mindenki egy fészket csinálhat belőle egy bokor tövébe. Arról beszélgetünk, hogy vajon az erdőnek fontos-e az avar, milyen állat bújlik majd meg benne, melyik állat örül meg majd neki és miért, össze kell-e gereblyézni otthon minden falevelet stb.

Játék: Az erdő kapujában körbe állunk és elbúcsúzunk tőle, megköszönjük a vendéglátást, és mindenki megköszönhet valamit, amit ma az erdőtől kapott.

Búcsúzól elmondom Weöres Sándor Ballada három falevélről című versét.

Végül az erdő őrével ismét kezét fogunk, aki, ha nem csíp meg, akkor örült a látogatásunknak és visszavár bennünket.

PROJEKTEK

Víz világnapja – kéthetes projekt

1. nap:

Téma:

A víz az élet eleme. Szabad játéktevékenység alatt ráhangolódás: könyv, lexikon nézegetése, színezés, vízben, vízparton élő állatok horgászós játékhoz (hal, rák, vízicsikó, csiga, kagyló, stb.). A vízszennyezés lehetséges okai, környezeti hatásai, vizek élővilágának pusztulása, földünk vízkészlete, a víz körforgásának szemléltetése esőerdő barkácsolásával (üvegben moha, nedves vatta lefedve). Takarékos vízhasználat. Víz tisztítás, vízszűrés, ízesített vizek kóstolása (citromos, édes, ecetes, tea stb.). Eszközök: könyvek, lexikonok, hal, csiga, rák, formák színezéshez, hurkapálca, kapocs, földgömb, barkácsolás kellékei, víztisztító készülék, különböző ízesítésű vizek, állatos képek.

Játék:

Ki vagyok én?

1. variáció: Minden résztvevő kap egy "állatos" kártyát, a társainak nem mutatja meg. Jellemző tulajdonságokat mond magáról, a többieknek ki kell találni, hogy melyik állat van a kártyán.
2. variáció: Minden résztvevő kap egy "állatos" kártyát egy ruhacsipesszel a hátára, a ruhájára erősítve. A játékosok egymásnak kérdéseket tesznek fel, amire igennel vagy nemmel lehet felelni. Például: Van lábam? Tudok úszni? Nagyobb vagyok egy kagylónál?

Így próbálják kitalálni, melyik állatot kapták. Aki kitalálta, milyen állatot kapott, a kártyát a ruhája elejére teheti (halak, delfin, cápa, vízicsikó, polip, flamingó, sirály, vadkacsa stb.).

2. nap:

Téma:

Séta a patakpartra, vízínövény-társulások (hínár, nád, sás) megfigyelése. A patak épít és rombol, honnan ered, hova folyik. Szókincsbővítés (ér, csermely, patak, folyó, csordogál, csörgedezik, zuhog, vízlépcső, gát, híd stb.). A patakban látható állatok, növények és egyéb dolgok. Tiszta/szennyezett víz, a folyók haszna (hajózás, halászat, öntözés). A patak hangja mit üzen?

Játék:

1. Eljártsszuk a víz születését, útját, hogyan nő, dagad folyamatosan a tengerig. Az első gyerek guggol, majd áll, majd már ketten állnak, majd ketten széttárt karokkal stb. Milyen állat élhet benned, mekkora hajót bírsz el? stb.
2. Halbeszéd – szájról olvasás. Körbe állunk, hogy mindenki mindenkit lásson. „Én egy ... hal vagyok, és úgy hívnak, hogy ...” – eddig ezt hangosan mondja, egy másik gyermek nevét pedig tátogva, hang nélkül. Ki kell találni, hogy kinek a nevét mondta, akkor ő következik.
3. Mindenki elmondhatja, hogy mit hallott, mit üzent neki a patak.

3. nap:

Téma:

Séta a Csónakázó-tóhoz. Ismerkedés vízínövényekkel: gyökerező hínár, nád, sás, békalencse. A tó kerülete, partja, állat- és növényvilága, haszna, jelentősége (sport, csónakázás, horgászat, vízgyűjtő tér, vízimadarak költése, fészkelő hely stb.). Nagy tavak, víztömegek: Balaton – tengerek – óceánok. Vízimalom megnézése, funkciója, működése, régmúlt idők.

Játék:

1. Állatok képeit rakjuk csipesszel a gyerekek hátra, a magáét senki nem látja. Keresd meg a párod! Szabad mozgásban egymás kérdegetése, fontos az egymásra figyelés, az emlékezet, a figyelem stb.
2. Ülj a fészekbe! Fogójáték, amelyben én vagyok a kacsamama, a gyerekek a fiókák, akik szabadon úszkálnak. Ha jön a héja, gyorsan beúsznak a kacsamama szárnyai alá.
3. Mocsárjárás: A gyerekek két lapból álló újságpapírt kapnak. Egyik lapot leteszik, és egy lábbal rálépnek, a következő lábukat a másik, általuk letett újságlapra tehetik. És így haladnak a kijelölt célíg.

4. nap:

Téma:

Akváriumgondozás, új halak telepítése, állatkereskedésben látogatás, beszélgetés, haleledel vásárlása. Díszhalak és egyéb állatok a terráriumban, formájuk, szépségük, fajtáik, érdekes tulajdonságaik. Mire kell figyelni, miért fontos: víz hőmérséklet, talaj – kavicsok – növények – bújó helyek, fűtő és levegőztető berendezések, halak fajtái, etetésük, gondozásuk.

Játék:

Tápláléklánc, pókhálókészítés fonállal: Körbe állunk, fogom a gombolyag végét és mondom: én egy kis kukac vagyok, tudsz-e olyan állatot, ami megeszi a kukacot? ...hal! – aki mondta, továbbadom neki a gombolyagot, úgy, hogy nem engedem el a fonalat, és ő is megfogja... Melyik állat eszi meg a halat?... Folytatjuk a láncot és kiegészítjük egyéb kérdésekkel is, ami az élőhelyre, a veszélyre vagy más szempontból fontos kérdésre ad választ. Szóba kerülhet a szitakötő, a szúnyog, a béka, a mocsár, a gólya, a nádas, a fűzfa stb. Aki mond egy-egy választ, az megfogja a fonalat, majd továbbadja. Elkészül a mi tavi életközösségünk, mint egy pókháló, amiből ha egy elemet kiemelünk, mert valami történik vele (például szennyezett lesz a víz), megbomlik az egyensúly, a madzaggal megrántja a vele kapcsolatban állót, és az is továbbadja a vele kapcsolatban állónak, így mindenki érezni fogja, hogy hatással van rá a vízszennyezés.

5. nap:

Téma:

Terepasztal-készítés, hajóhajtogatás, vízimalom-készítés, tó és patak medrének készítése, a hét élményeinek, állatainak, növényeinek megörökítése. Kommunikáció, szociális készségek, kreativitás, finommotorika, emlékezet és képzelet fejlesztése.

Játék:

Balatoni halászok – fogójáték. Egy gyermek lesz a halász, akit megfog, azzal kézen fogva fut tovább, így gyarapszik a sor, azaz ahogy fognak a halak, úgy nő a sor.

6. nap:

Téma:

Séta a patakhoz, ahol vízmintát veszünk a környezetvédelmi szakiskola tanulóinak segítségével. Mit, miért és hogyan kell, lehet, fontos megvizsgálni? Vízvizsgálat laboratóriumban mikroszkóppal, lakmuszpapírral. A patak élőlényeinek vizsgálata: bolharákok, tegzesek, planáriák, kérészlárva, férgek, csigák. A végén visszavisszük a vett mintát a patakba.

Játék:

Keresd a kincset! Egy halászháló-szerű hálódarabot eldobunk a mezőn, ahol földet ér, ott kell keresni a kincset. Mindenki talál valami érdekeset: kavicsot, botot, virágot, bogarat, levelet. Négyszer, ötször eljártsszuk, az összegyűjtött kincsekből kirakunk egy képet.

Vagy: csapatjáték, az győz, aki a leghamarabb megtalálja a sárga/gömbölyű/stb. kincset.

7. nap:

Téma:

Kísérletezés a vízzel. Víz szűrése szűrőn, papírtörőn, anyagon, fán keresztül. Különböző tárgyak úsztatása a vízen. A tárgy miért lebeg vagy merül le? Víz színezése, megfestése, keveredése. Öntögetés, mérés súlyra, térfogatra. Fagyasztás – olvasztás. Tölcsérek, poharak, mérőedények használata.

Játék:

Vigyázz a vízre! A gyerekeknek egy felrajzolt vonalon (egyenes, kacsaringós) vagy ugrálókötelekből kijelölt folyosón egyensúlyozva kell végig menniük úgy, hogy a kezükben egy tálka vizet tartanak. A víz nem loccsanhat ki a földre. A játékot nehezíthetjük, lehet egyenes és lejtős padon végezni, akadályokat átlépve, kikerülve menni stb.

8. nap:

Téma:

WeKing Egyesület az óvodában. Vízi sportok: kajak, kenu, úszás. A víz veszélyei, áldásai. A hajózás rejtelmek. Találkozás „nemszeretem” állatokkal: ízeltlábúak, hüllők, kételtűek, vízipók, molnárpoloska, béka, vízisikló. Kételtű fogalma.

Játék:

Palackposta: a vizes asztalon kis üvegcében lévő képek mindegyikét kihorgásszuk. Ha minden képet kihorgásztunk, a képekből egy mesét találunk ki. A mese főszereplői a „nemszeretem” állatok. Úgy irányítjuk a meseszöveget, hogy pozitív tulajdonságokkal ruházzuk fel őket, a történet vidám, pozitív érzelmi kicsengésű legyen.

9. nap:

Téma:

A víz haszna: ivóvíz fontossága, testünk vízháztartása, tisztálkodás, tisztítás, öntözés, tűzoltás. Tűzoltóautó az óvoda előtt, tűzoltás hogyan és mikor, riasztás, felszerelések, víznyomás, egyéb tűzoltási lehetőségek.

Játék:

Célba fecskendezés kipróbálása segítséggel tűzoltó fecskendővel.

10. nap:

Téma:

A projektzáró napon kiállítást rendezünk az elkészült rajzokból, a barkácsolt hajókból, tutajokból, halakból stb. Tárlatvezetést rendezünk, mindenkinek lehetősége van bemutatni a számára fontos, tetsző és legérdekesebb alkotásokat. Kavicsképeket rakunk ki előre megrajzolt formák alapján vonalkövetéssel vagy szabadon, egyéni ötlet alapján.

Játék:

Dobbants, tapsolj! Mindenféle vízzel, vizes élőhellyel kapcsolatos és nem kapcsolatos szavakat mondok. Ha vízzel, vizes élőhellyel kapcsolatos szót hall, akkor dobbantaniuk kell a lábukkal, ha nem azzal kapcsolatos a szó, akkor tapsolniuk. Minél gyorsabban mondom a szavakat, annál nagyobb lesz a keveredés, a móka, a nevetés.

A jeles naphoz kapcsolódó projektek témái komplex módon vannak feldolgozva, hiszen közben verselünk, mesélünk, éneklünk, mozgunk, valamennyi óvodai tevékenységi forma megjelenik egy délelőtti program alatt.

JÁTÉKOK

Az erdei foglalkozások alkalmával játszható közösségalkotó, lecsendesítő, mozgásos és érzékelő játékok bármikor eljátszhatók akár az udvaron, egy kiránduláson, vagy egy-egy séta során. A játékok helyzetnek, évszaknak megfelelően variálhatók, bővíthetők, tovább fejleszthetők.

A foglalkozások köszöntő játékkal kezdődnek. Köszöntjük a szakembert, az erdőt, elmondjuk a témát röviden. Leggyakoribb játékunk a „napvarázslás”, add tovább játék, pl. egy kézszerítés egyik, majd másik irányba.

A köszöntés után bemutatkozó játékkal egymásra és a természetre hangolódunk. A bemutatkozások sokat elárulnak a gyermekek habitusáról, személyiségéről, illetve így a szakember a nevükön tudja majd szólítani a gyerekeket. Lehet segítség egy „beszélő bot” vagy „vándorló tárgyak” névvel tovább küldve. Az ismerkedésnek és bemutatkozásnak a lecsendesítés, a ráhangolódás a célja, és azon viselkedési szabályoknak a megbeszélése, amiket az erdei vendégségben be kell tartani. Mi került a hátizsákba? – szükséges és felesleges tárgyak az erdőben.

A foglalkozás témája adja a játékok lehetőségeit, játszva tanulva adunk lehetőséget az ismeretek szerzésére, a tapasztalatok gyűjtésére, a képességek fejlesztésére. A tanulás formái a vita, a kutatva tanulás, a szerepjátékok, a mozgásos tevékenységek és feladatok, a keresés és gyűjtés. Plusz lehetőség a gyűjtött kincsekkel az alkotás, akár a művészeti eszközök bevonása. Nagyobbaknak nagyon kedvelt feladatai a kvízek, rejtvények, barkóba játékok, találós kérdések.

A foglalkozás végén szükség van ismét a közös lezáró tevékenységre, amely megnyugvást adó feladat vagy egy meditációs gyakorlat is lehet.

A zárókörben felidézzük az erdei látogatás során szerzett legfontosabb ismereteket, élményeket, a legérdekesebb pillanatok, amiket a gyermekek elvisznek magukkal emlékébe. Az elkészülő játék hasonló módon történik, mint a találkozás alkalmával, mely lehet egy napvarázslás vagy egy jókívánságot mondó beszélő kavics körbeadása.

Remek játékok találhatóak a következő könyvekben:

Adorján Rita (1998): Magonc, természeti játékok az erdőben.

Antal Judit (2010): Mi lennék, ha ÁLLAT lennék?

Franz Lohri és Astrid Schwyter (2002): Találkozzunk az erdőben! – Erdőpedagógia.

Joseph Cornel (1998): Kézenfogva gyerekekkel a természetben.

Nagy Mari, Vidák István (1998): Fűben, fában játék.

Különböző civil szervezetek is rendelkeznek kiadványokkal, amikben a sok hasznos információ mellett szintén találhatunk játékötleket a foglalkozások színesítésére.

Zárógondolatok

A környezeti nevelést, a természettel való ismerkedést nem lehet elég korán kezdeni. A környezettudatosság, a környezetkultúra alakítása a gyermek életében már a kisgyermekkorban, a családban elkezdődik. Az otthon látok példák, viselkedésminták meghatározóak a gyermek ez irányú érzékenyítésében. A felnőtt példája beépül a gyermek valamennyi tevékenységébe és szokássá, mindennapi rutinná válik. Például a szelektív hulladékgyűjtés, a komposztálás, az esővíz felfogása az öntözéshez, az állatokhoz való viszony, a fogyasztói társadalmi szokások átértékelése mind az ökológiai lábnyomunk tudatos csökkentését támogatja.

Mindenkinek szüksége van a természetre, hiszen szinte nincs ember, aki ne szeretne a hegyekben túrázni, tavak mellett pihenni, dombokon kerékpározni vagy a terepet lóháton bejárni. A túraútvonal-hálózat, a tanösvények egyre kiépítettebbek és egyre több a természetben a természetről szóló látnivaló. Sorban kerülnek kialakításra az ismeretterjesztés érdekében a természetre érzékenyítő „látogatóközpontok”.

Mivel a gyerekek nagyon fogékonyak, nyitottak és érdeklődőek, ezt a nyitottságot ki kell használni az óvodai nevelésben. A gyerekeken keresztül a családokra is hatunk, hozzájuk is elérnek a gyermekek felé közvetített környezetvédelmi, természetvédelmi tartalmak. A természettel való harmonikus kapcsolat kialakításában van nagy segítségünkre az erdőpedagógia. Célunk, hogy segítők, támogatóik, társaik legyünk a gyermekeknek azon az úton, amely a természet szépségét, különleges harmóniáját, ezer apró csodáját, titokzatosságát, nagyszerűségét megmutatja nekik. Szeretnénk egy olyan nemzedéket útjára engedni, amelynek tagjai felelősen gondolkodnak, a természettel harmóniában élnek, pozitív kisugárzásukkal és kreatív tevékenységeikkel mintaként szolgálnak a közösségükben.

*„A világ olyan gyönyörű, hogy egyre nagyobb felelősség embernek lenni.”
(Szabó Magda)*

Felhasznált irodalom

20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról. *Hatályos Jogszabályok.*
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200020.emm> (2021. 11. 05.)

137/1996. (VIII. 28.) Korm. rendelet az Óvodai nevelés országos alapprogramjának kiadásáról.
https://pk.uni-neumann.hu/images/dokumentumok/korm_hatarozatok/ONOAP.pdf (2021. 09. 25.)

363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet - az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról
Hatály: 2021.II.15. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200363.kor> (2021. 11. 05.)

Adorján Rita (1998): *Magonc, természeti játékok az erdőben.* Mecseki Erdészeti Rt., Pécs.

Antal Judit (2010): *Mi lennék, ha ÁLLAT lennék?* Palatia Nyomda, Győr.

Bihariné Krekó Ilona és Kanczler Gyuláné (2019): *Az óvodai környezeti nevelés módszertana.* ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.

Cornel, Joseph (1998): *Kézenfogva gyerekekkel a természetben.* Magyar Környezeti Nevelési Egyesület, Medicina Könyvkiadó Rt., Debrecen.

Gyöngyössy Péter (2001): *Erdei iskola Felsőcsatáron.* In: Gyöngyössy Péter (szerk.): *Természetről a természetben.* Kerekérdő Alapítvány, Szombathely. p. 105-114.

Hortobágyi Katalin (1993): *Erdei iskola. "Ahol a fáktól jobban látni az erdőt".* IFA-OKI, Budapest.

Kanczler Gyuláné (2002): *Környezeti nevelés az erdőben a művészet eszközeivel.* ADECOM Rt, Budapest.

Kováts-Németh Mária (2010): *Az erdőpedagógiától a környezetpedagógiáig.* Comenius Kft., Pécs.

Kovátsné Németh Mária (2011): Az Erdőpedagógia projekt a fenntarthatóságra nevelés életmód-stratégiája. *Új Pedagógiai Szemle.* **61.** 1-5.sz. 409-421.
<https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-pedagogiai-szemle/az-erdopedagogia-projekt-a-fenntarthatosagra-neveles-eletmod-strategiaja> (2021. 11. 13.)

Körmöci Katalin (2002): A gyermeki játék és a tanulás.
<http://www.kormocikatalin.hu/?menu=30> (2021. 11. 10.)

Labanc Györgyi (1998): *Óvodások környezeti nevelése.* Alapítvány a Magyarországi Környezeti Nevelésért, Budapest. (Réce füzetek; 5.)

Lampert Bálint (2016): *Erdőpedagógia a Nyugat-magyarországi Egyetemen és a Weihenstephani Főiskolán.* Kézirat.
[http://www.fokusz.info/File/Termeszett/Lampert_b_nemzetkozi_eped_tapasztalatok_\(1\).pdf](http://www.fokusz.info/File/Termeszett/Lampert_b_nemzetkozi_eped_tapasztalatok_(1).pdf) (2021. 11. 13.)

Lohri, Franz és Schwyter, Astrid (2002): *Találkozunk az erdőben! – Erdőpedagógia*. Öko-Fórum Alapítvány, Budapest.

Nádai Magda (2005): *Erdei ünnepek és hétköznapiak gyerekekkel*. Flaccus Kiadó, Budapest

Nagy Mari és Vidák István (1998): *Fűben, fában játék*. Planétás Kiadó, Budapest

Nagy Zsuzsanna, F. (1998): *Természetismereti játékgyűjtemény*. Ökológiai Intézet a Fenntartható Fejlődésért Alapítvány, Miskolc.

NATURA 2000 (2013): *Módszertani segédanyag Óvodapedagógusok részére*. https://www.mme.hu/binary_uploads/5_kornyezeti_neveles/SH_4_10_natura2000_ovodai_modszeran.pdf (2021. 11. 05.)

Némethné Katona Judit (2005): *Erdei iskolák szerepe a környezettudatos szemléletformálásban*. OFI, Budapest. <https://ofi.oh.gov.hu/publikacio/erdei-iskolak-szerepe-kornyezettudatos-szemleletformalasban> (2021. 09. 25.)

Petróczi Gábor (2020): *A pedagógiai program ellenőrzése. A pedagógiai program készítésével és végrehajtásával kapcsolatos előírások, 2020*. https://www.petroczigabor.hu/cikkek/tanugyigazgatas/pedagogiai_program_ellenorzese.html (2021 05. 31.)

Puskás Lajos (2017): Az erdőpedagógia gyakorlata az erdészeti erdei iskolákban. In: Lett Béla és mársai (szerk.): *Tanulmánykötet Mészáros Károly Tiszteletére 2017*. Soproni Egyetemi Kiadó, Sopron. p. 59-64. http://publicatio.nyme.hu/1347/1/06_Puskis_Lajos_Erdpedag_gia_gyakorlata_u.pdf (2021. 11. 13.)

Sebők Éva (2013): *Módszertani segédanyag. Óvodapedagógusok részére*. NATURA 2000, Budapest.

https://www.mme.hu/binary_uploads/5_kornyezeti_neveles/SH_4_10_natura2000_ovodai_modszeran.pdf (2021. 10. 25)

Weöres Sándor (1973): *Ha a világ rigó lenne*. Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest.

Korcsmáros-Kánnár Edina:

MZ/X jelentkezz!

Bevezető gondolatok

Az óvodai élet során a pedagógusok mindennapi munkáját a komplexitás jellemzi, például barkácsolás és mozgás közben énekelünk, mondókázunk, míg éneklés közben táncolunk. Az összetett tevékenységek sora hosszú, amit az évszakok, napszakok, ünnep- és jeles napok köré építünk. Folyamatosan ingergazdag környezetet próbálunk teremteni, hiszen a gyermekek már olyan fejlett informatikai világba születnek, ahol a különböző eszközök használata minden másodpercben új képi és hangimpulzust biztosít számukra. Az információs és kommunikációs technológia (továbbiakban IKT) eszközeinek megfelelő használatára nevelés, valamint a régi idők hagyományainak, szokásainak megismertetése és megszerettetése egyformán fontos feladatunk. Első gondolatra talán két ellentétes vagy egymástól nagyon távolálló területről van szó, de mindezt mégis a tőlünk már megszokott komplexitással, játszva és vidáman adhatjuk át csoportunknak. A tervezés során a projektmódszer nagy segítségünkre van. A gyermekek érdeklődésére, kíváncsiságára és előzetes ismereteire alapozva választjuk meg a témakört, melyben fokozatosan, minden tevékenységi területet bejárva építjük azokat egymásra. Fontos a jó témaválasztás, melynek elemei közel állnak a csoport életéhez, valamint fontos az ehhez kapcsolódó módszerek kiválasztása, amelyek a kitűzött nevelési céljainkat szolgálják. Az alábbiakban mindezt a szemléletmódot gyakorlati példa segítségével, valamint elméleti háttérrel alátámasztva mutatom be.

Az IKT szerepe a projekt megvalósulásában

Az IKT eszközök használatát a pedagógiai munkánk során két részre oszthatjuk. Az első a tudás, a készség maga, azaz a mi saját kompetenciánk, amit alkalmazni és fejleszteni tudunk. Ennek a tudásnak a birtokában kezdtük el tervezőmunkáinkat és a csoport életéhez kapcsolódó dokumentációkat elektronikusan jegyzetelni. A számítógépen való tevékenység sokak számára könnyebbséget hozott a mindennapi munkába, hiszen az elrontott szöveget sokkal egyszerűbben lehet javítani, az ismétlődő részeket másolni, mint egy kézzel írott papíron. Ez a technika azonban nem minden pedagógus számára volt ismert és nem mindenkinek volt kézenfekvő a használata sem, ezért számos képzés indult minden korosztály számára, hogy ezeket az ismereteket elsajátíthassák. Az IKT mindössze csak pár évvel ezelőtt jelent meg az óvodai életben, amikor az ez irányú kompetencia leginkább a pedagógus által birtokolt tudásra irányult. Gyors fejlődésének és terjedésének köszönhetően mára már az IKT ezen része olyannyira beépült és fontossá vált a pedagógiai munkánkban, hogy elvárt hozzáértésként részévé vált a jelenleg is hatályos pedagógus kompetenciáknak.

A második része az, hogy óvodapedagógusként mindezen tudásunkat hogyan tudjuk alkalmazni és beépíti a gyerekek tevékenységeibe. Az IKT ezen területe még csak kezdetlegesen van jelen az életünkben, de egyre több felületen tájékozódhatunk róla és egyre nagyobb hangsúlyt kap, hiszen az óvodában minden olyan terület fejlődését elősegítjük, amellyel az általunk nevelt korosztály a mindennapi életében találkozik, és amelyekre életük során a későbbiekben szükségük lehet. Az eddigi időszakban még nem volt jellemző a 3-4 éves gyermek kezében a mobiltelefon, manapság azonban már akár a kisebb gyermekek kezében se ritka látvány. Ez az új helyzet eddig leginkább a gyermekek otthoni környezetében jelent meg, míg az óvodai nevelésben igencsak óvatosan közelítünk feléje. Fontos, hogy ezen eszközök jelenlétéről tudomást kell vennünk, nem tehetünk úgy, mintha nem lennének és tiltanunk sem szabad őket, ugyanakkor a túlzott használatukat sem szabad megerősítenünk, mivel súlyos fejlődési rendellenességet okozhatnak. Az IKT eszközök pozitív szerepére, azok megfelelő használatára kell megtanítanunk a gyermekeket. Fontos, hogy megtanulják a mértékletességet és azt, hogy a technológia jelenléte jelentős könnyebbséget hozhat mindenkinek. Azonban tisztában kell lenni azzal is, hogy az informatikai eszközök nem megfelelő használata káros lehet mindannyiunk számára.

Hagyományőrzés

Az IKT-val szemben sajnos a néphagyományőrzés egyre kisebb szerepet kap napjainkban. A gyermekek többsége nem is hallott a régi idők hétköznapjairól, az okoseszközök nélküli életről, a generációk együttlakásáról, a földművelésről, illetve az ehhez kapcsolódó munkákról sem, mint például tollfosztás, disznóölés, szüret, vetés, aratás. Kisgyermekkorban a néphagyományőrzést különböző területekről megközelítve, sokféle módon valósíthatjuk meg. Így leginkább a népdalokkal, népmesékkal, néptáncsal, néhány kézműves tevékenységgel és egy-egy néphagyományőrző „mulatsággal” valósítjuk meg ezeket a délelőtti tevékenységeinkben, ezzel biztosítva fennmaradásukat, tovább élésüket.

Az óvodai élet során a gyermekek érzelmi nevelése, a hovatartozás érzésének kialakítása jelentős szerepet kap. Ebből adódóan az Óvodai nevelés országos alapprogramja (ONOAP) is megfogalmazta feladatunkat, miszerint már óvodás korban olyan tapasztalatokhoz kell juttatnunk a gyermekeket, melyek segítségével megismerhetik a szülőföldjüket, az ott élő embereket, a hazai tájat, a helyi hagyományokat és a néphagyományokat, népszokásokat. Valamint átélhetik a közösséghez való tartozás élményét, megismerhetik a nemzeti, a családi és a tárgyi kultúra értékeit, megtanulhatják ezek szeretetét, védelmét is.

Minden kis zárt közösségnek, egy-egy városnak, falunak vagy egy kis egyesületnek is megvannak a maga írott és íratlan szokásai, törvényei. Minden ilyen csoportnak megvan a maga összetartó ereje, a hozzájuk tartozó közös tulajdonságok, célok, amik hajtják előre a közösség működését. Szűkebb értelemben nézve ilyen egy óvodai csoport is, amit a gyermekek hasonló életkora, a közös szokás- és szabályrendszer, az egészséges testi-lelki fejlettség és iskolaérettség elérésének célja tart össze. Tágabb értelemben akár egész Magyarországot is

tekinthetjük egy közösségnek, ahol a közös nyelv, a közös történelem és a közös hagyományok tartanak össze bennünket. Minden ilyen szokás, hagyomány a hovatartozás érzését és az érzelmi biztonságot erősíti. Segíti a pozitív énkép és az önbizalom kialakulását, empátiára nevel és képessé tesz a kooperatív munka megvalósítására.

Néphagyományörző tevékenységek az óvodai csoportban

A verselés, mesélés tevékenységkörön belül a hagyományörzésben a mondókák és népmesék kerülnek előtérbe. Leginkább ehhez a területhez kapcsolódó tevékenységek maradtak meg mindennapjainkban, hiszen ezeket már születés után a legelső napoktól hallják gyermekeink. Az óvodai életben is minden időszakban előkerülnek a rövidebb-hosszabb mondókák, legyen szó bármilyen összetételű gyermekcsoportról. A mondókák ritmusa könnyen tanulhatóvá válik, ha mozgás kíséri őket, a kicsik számára főképp. A mondókához hasonlóan a népmesék széles tárházából is találunk tanulságos történetet minden korosztály számára. A népmesei történetek leginkább egy-egy emberi tulajdonságot ragadnak meg és történetbe ágyazva mutatják be az adott jellemvonás pozitív és negatív oldalát, illetve az emberekre, társadalomra mért hatását. A gyermekek ebben az életkorban még nehezen mérik fel a köztes jellemvonásokat, ezért gyakoriak az ellentétpárok például jó-rossz, erős-gyenge, óriás-törpe. A meséken keresztül fejlesztjük a gyermekek belső képi világát, önbizalmát, segítjük személyiségük kibontakozását, bővítjük szókincsüket és emlékezetüket. A népmese különleges szerepéről megemlékezünk minden évben szeptember 30-án Benedek Elek születésnapján, a Magyar Népmese Napján.

Az ének-zenére, az énekes játékokra, a gyermektáncra szinte kivétel nélkül nagyon nyitottak a gyermekek. A néphagyományápolás területén a népdalok, a néptánc és a körjátékok szintén részét képezik mindennapjainknak. A népdalok éneklése délelőtt a csoportszobában gond nélkül szokott megvalósulni az adott témakörbe építve. A néptáncos elemek azonban – bár dinamikájuk és látványuk miatt csábítók a gyermekek számára – már nehezebb, összetettebb feladatok számukra. A népmesei világban találunk olyan hangszereket is, amelyek bemutatása érdekes lehet a csoport számára, hiszen a modern zenékben ezek egyre kevésbé kerülnek a szemünk elé. Ilyenek például a kereplő, a csörgős dob, a kolomp, a citera, a harmonika, a hegedű és a klarinét. Ezek a hangszerek természetesen nem csak a magyar népmusikában jelenhettek meg, de hangzásuknak köszönhetően igazán jellegzetessé tudták tenni velük az adott nemzet zenéit. Ezek bemutatására csak szerencsés helyzetben vagy nagy gyűjtőmunka után van lehetőségünk, ezért akár már itt is segítségünkre lehetnek az IKT eszközei, melyek segítségével a hangszerek formáját és hangzását is megfelelően tudjuk szemléltetni.

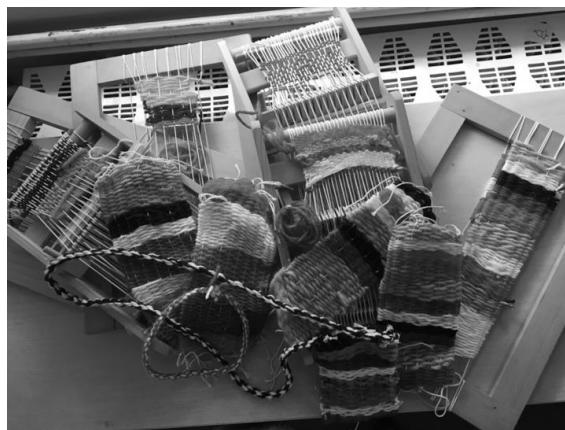
A rajzolás, festés, mintázás, kézimunka területén szintén rendkívül színes tárházat találunk a magyar néphagyomány kincsestárában. Minden ünnepnek megvan a hozzá kapcsolódó kézműves tevékenysége, valamint az évszak terményeihez igazodó szezonális alkotásoknak is megvan a maga hangulata. Vannak olyan eszközök is, amelyekkel egész éven át foglalatostkodhattak az alkotni vágyók, de ezekre is leginkább csak a téli időszakban volt idejük elődjainknak a nyári földművelő élet miatt. Ezek közül szinte mindent be tudunk vinni

gyermekcsoportunkba a megfelelő módon. Az agyagozás a gyermekek kedvelt tevékenysége, szeretik a kézzel jól formálható, gyúrható anyagokat. Az agyaggal való dolgozás menetét fokozatosan fel tudjuk építeni, a legkisebektől a legnagyobbakig. Fontos, hogy megtanulják a helyes technikák alkalmazását, mint például gömbölyítés, kicsípés, lapítás, sodrás, kihúzás. A formázás után a mintázás ad rendkívül sok lehetőséget a kreativitás kibontakozásának, hiszen szinte bármilyen módon és eszközzel mintát hagyhatunk az előkészített felületen. Az anyag felhasználása síkban és térben, az egymásra építhetősége és dekorálása, valamint az elkészült tárgyak felhasználhatósága mindig újabb és újabb kihívásokat tartogatnak a gyermekek számára, ezért bármilyen témakörben könnyen igazíthatjuk a terveinkhez őket.

1. kép: Agyagozás óvodás csoporttal. Saját fotó

A gyermekek taktilis érzékét tovább fejlesztve fonalat és gyapjút is adhatunk a kezükbe. Ezeket a finom, puha dolgokat is igazán kedvelik, így a nemezelés, a szövés, a fonás, a sodrás és körmöcskésítés is hamar felkelti az érdeklődésüket. A változatos színek és a munka folyamatosan nyomon követhető gyarapodása igazán nagyon motiváló tud lenni egy óvodás gyermek számára. A helyes technikák elsajátítása és gyakorlása ebben az esetben is rendkívül fontos, hiszen ennél a módszernél csak ezek pontos ismeretével és betartásával kapunk esztétikus végeredményt. Bár hamar láthatjuk munkánk gyümölcsét, az elkészült alkotások csak hosszabb, kitartó munkával születhetnek meg, így a türelemre és kitartásra nevelés is jól érvényesül.

2. kép: Szövő gyermekmunka. Saját fotó

A mozgásos tevékenység kitűnő alkalmat nyújt felfedezni a „régidők” játékeit, mint például ugróiskola, középcica, fűnyírozás ugrókötéllel, a Sári-Kati-Juli-hopp ugró játék. Ezek mellett az adott időszakhoz tartozó munkák mozdulatait is bemutathatjuk játékba ágyazva a csoportunkba járó gyerekeknek. Az időjárási viszonyoktól függően a külső világ tevékeny megismerésével összekapcsolódva udvarrendezést, kerti munkát is tervezhetünk csoportunknak. Az őszi időszakban eljátszhatjuk például a falevelek gereblyézését, összegyűjtését kisvödörkbe, elhordását talicskával, a növények gondozását és az őszi nagytakarítást mozgáselemekbe ágyazva.

A néphagyományörzés az óvodai élet minden tevékenységi területén megtalálható. Ezeknek a különleges kulturális értékeknek az átadása, tovább örökítése kiemelt feladat minden generáció számára, szülőként és pedagógusként egyaránt.

Projekt módszer

Az óvodai élet tervezésénél, szervezésénél és ezek megvalósításánál különböző módszerek mentén haladhatunk. Ilyen a projekt módszer is, aminek használata – bár nem új jelenség – mégsem terjedt el. A projekt módszer fő jellemzője az egymásra épülés, egy-egy témakörön belül megvan a kiinduló és a végpont is, hogy honnan hová szeretnénk eljutni a téma feldolgozása során. Ezek a projektek lehetnek 2-3-4 hetesek is, vagy akár még hosszabbak is attól függően, hogy mennyire szeretnénk elmélyedni az egyes témakörökben. Fontos, hogy minden tevékenységnek megvan az előzménye, amire építünk és mindig adunk lehetőséget annak folytatására, tovább élésére is. A módszernél kiemelt szerepet kap a komplexitás, hiszen nem feltétlen külön tevékenységekről beszélünk a délelőttök során, hanem – ha jobban megvizsgáljuk – szinte minden területet magában foglal egy-egy délelőtt. A projekt módszer alappillére a jó témaválasztás, ami a gyermekek érdeklődésére, kíváncsiságára épül, amit a megvalósítás során akár rugalmasan változtatni is tudunk a gyermekek igényei szerint, hogy úgy érezzék, ők is irányíthatják a projekt menetét. A módszer lényege az egyes témák feldolgozásán nyugszik. Mondhatni, hogy minden projekt középpontjában az új ismeret, a külső világ tevékeny megismerése áll. Ezekben az időszakokban minden a téma köré épül, megpróbáljuk minél több oldalról megközelíteni azt. Egy projekt sikeressége annak sokszínűségén is múlik. Éppen ezért jó, ha minél több érzékszerven keresztül juttatjuk a gyermekeket a tapasztalatszerzéshez, valamint élményszerűvé tesszük ezeket számukra. Ha lehetőségünk adódik rá, akkor a témafeldolgozás során egy ahhoz kapcsolódó külső programot is szervezhetünk. Mindig nagy élmény a gyermekek számára, amikor kimozdulunk az óvoda falai közül és a projekthez kapcsolódó helyszínt látogatunk meg, az szinte minden alkalommal élményként tovább él az egész témafeldolgozás során. A külső helyszín helyett egy külsős vendéget hívhatunk, aki az általunk feldolgozott téma területén dolgozik vagy hitelesen tud róla egy bemutatót tartani. A vendég érkezésére már napokkal előtte felkészíthetjük a gyermekeket, és ennek sikere hasonló lehet a helyszíni látogatáshoz, hiszen így is élményt hozunk a csoportszobánkba.

Mindezt jól kiegészíti a szülők bevonása is, hiszen ha bármilyen gyűjtőmunkát vagy otthoni barkácsolást kérünk tőlük, akkor otthon is folytatódik az óvodai projekt feldolgozása. Az új ismereteket otthon a szülőkkel is átbeszélhetik a gyermekek vagy az igazán sikeres esetben akár az új ismereteket otthonról hozzák a csoportba. Ezek elmesélése fontos szempont az élményfeldolgozás területén és tovább lendítheti, kiegészítheti az általunk tervezett ismereteket. Az otthoni munkák gyümölcse akkor válik igazán értékké, amikor ezekből kiállítást szervezünk és a gyermekek büszkén mutathatják be társaik előtt az alkotásaikat.

3. kép: Kiállítás otthon készített gyümölcs- és zöldségfigurákból. Saját fotó

A komplexitás mindezek megvalósulásával teljesedik ki igazán, nem csak a tevékenységterületek egymásba fonódásával, hanem a külső és belső kapcsolatok mozgatásával, kialakításával és ápolásával. A tökéletességhez hozzájárul a legapróbb részletekre való odafigyelés is, akár a csoportszoba dekorációjában, akár a heteken át tartó szerepjátékokban, akár alkalmanként egy-egy kézzel készített játékban is.

A projektmódszerhez kapcsolódó tervezőmunka több lépcsőn keresztül valósulhat meg. A legelső lépés a téma kiválasztása, majd ezután minden gondolatot, ötletet összegyűjtünk magunknak egy úgynevezett gondolattérképre. A gondolattérkép aprólékos kidolgozása fontos szereppel bír, mivel ez lesz a mi kis „piszkozatunk”, amire támaszkodva később megírjuk a több hetet magában foglaló tematikus tervünket. A gondolattérkép középpontjában maga a projekt címe, a fő témánk áll és az ebből induló nyilak lesznek a fő tevékenységterületek, amelyek megjelennek az óvodai életben. Minden gondolatunkat, ötletünket besoroljuk valamelyik területhez. Ha segít, akkor egy új főcímkét is megadhatunk a tevékenységterületek mellé, ami alá azokat az ötleteinket gyűjtjük, amelyeket egyik alá sem tudjuk besorolni. A háló kialakulásánál már megjelenik az egymásra épülés is, hiszen minden új szint az egyes tevékenységterületek alatt egy új hét, így látjuk, hogy mi után mi következik. Az elkészült gondolattérképünk első ránézésre egy kusza, kaoszos ábra, olyan, mint egy rendetlen szoba, amiben minden megtalálható, de csukott szemmel csak a saját gazdája tudja, hogy mi hol található.

A gondolattérkép után a tematikus terv kidolgozása következik. A tematikus terv mindannyiunk számára ismerős, hiszen bármilyen módszerrel dolgozunk, ez közös pontja mindegyiknek. A tematikus terv a téma folyamatának, egymásra épülésének bemutatására szolgál. Ennek megírása a kidolgozott gondolattérképünk segítségével már hamar és könnyedén megy. Az így megtervezett projektek megvalósítása gördülékeny, eseményekkel és élményekkel teli tevékenységeket, délelőttöket eredményeznek, amelyekre sokszor még hetekkel később is szívesen emlékeznek vissza a gyermekek.

Az IKT és a hagyományápolás összekapcsolása projektmódszerrel a család témakörében

Témaválasztás: Család

A témaválasztás során fontos szempont, hogy a kiválasztott témakör minél több kisgyermeket érintő terület legyen. Jó, ha van előzetes ismerete és tapasztalata a gyermeknek a témáról, így aktív tagja tud lenni a projekt megvalósításának. Ez pedig sikerélményt nyújt számára, így a következő időszakokban is bátrabban vállal szerepet bizonyos helyzetekben.

A család témakör e tekintetben nagyon hálás terület, hiszen normál körülmények között erről minden gyermeknek van ismerete, tapasztalata. Szívesen mesélnek kérdés nélkül is az otthon történt dolgokról, szeretteikről és kíváncsiak társaik családjára is. Az óvodás korú gyermek életének két fontos színtere van. A család, az otthon a nevelés elsődleges és legfontosabb közege. Innen hozza a gyermek a vele született és a születés után tanult első évek szokásait, szabályait, az alapvető értékrendjét. A másik fontos színtér az óvoda, ami intézményes keretek között az elsődleges szocializációs helyszín, kiegészíti az elsődleges környezetét, ahol játszva sajátíthatja el az új ismereteit. Emiatt ez a két terület lesz számára a legfontosabb, ezekhez köti majd szoros érzelmi kötelék, így mindkét helyszínről szívesen mesél és osztja meg a velük kapcsolatos élményeit.

Ezen kívül a család egy nagyon tág tématerület, ahol a régi idők szokásaitól, hagyományaitól egészen napjaink pörgős, modern eszközeivel és szokásaival teli világunkba barangolhatunk. Ez alatt az utazás alatt megismerkedhetünk akár azokkal a munkaformákkal, ruhadarabokkal, viselkedési formákkal, amelyek leginkább a nőkre, a férfiakra, a nagyszülőkre, a szülőkre vagy a gyermekekre jellemzőek. Kitérhetünk a családok összetételére, ami rendkívül sokat változott az évek során. A projekt tartalmának csak a kreativitásunk és az ötlettárunk szab határt, a hetek egymásra épülése során rendkívül sok mindent bemutathatunk a csoportunknak.

A család mint projekttema tehát a fontossága és a sokszínű tartalma miatt került kiválasztásra, amely már önmagában is rendkívül jól összefoglalja a néphagyományt és a modernitást, de kidolgozva, több oldalról megközelítve ezt még inkább hangsúlyozhatjuk.

Gondolattérkép

A munkánk legelején kitűzünk egy témát (például család), ami a gondolattérképünk középpontjában áll. Később ezt egy fantáziánévvel helyettesítjük, ami rövid és figyelemfelkeltő. Így lett a projekt címe MZ/X jelentkezz!

A gondolattérkép elkészítésének számítógépes és papír alapon is nekiállhatunk. A lényeg, hogy minden ötletet, gondolatot feljegyezzünk, ami később része lehet a projektünknek. Az általam készített gondolattérkép egy gépen szerkesztett miniplakát. Ennek elkészítése során a tevékenységterületeket színek szerint is szétválasztottam, hogy az első ránézésre zsúfolt ábrán könnyebb legyen kiigazodni. Először minden gondolatot kisebb blokkokba írtam össze, ekkor még csak a projekt tartalmát lehetett látni tevékenységterületenként. Gondolataimat a feljegyzés után nyilakkal kötöttem össze, az ekkor kapott kép már nem csak a témafeldolgozás tartalmát, hanem azok egymásra épülését is jól tükrözi. Ezek elkészülésével már kezd összeállni egy teljes kép, egy elképzelés arról a pár hétről, amit a gyerekekkel együtt szeretnénk majd megvalósítani. Bár minden tevékenységterület külön feltüntetésre került, mint ahogy bármely tervezőmunkánkban, de a megvalósítás során ezek sokszor kiegészítik egymást és sokkal színesebb tevékenységeket kapunk.

A hagyományápolás megjelenését és az IKT használatát már itt a gondolattérképnél is feltüntethetjük. A hagyományápolás bármelyik tevékenységterület keretén belül megvalósulhat a korábban már kifejtett módon. Az IKT pedig megjelenhet egészen apró segédeszközként (például zenéhez hanglejátszó hangfal, képnézegetéshez laptop és projektor) a tevékenységeken belül vagy az egész délelőttöt magába foglaló komplex tevékenységünk alapjaként is. Az apró segédeszközöket szinte bármikor, bármilyen formában használhatjuk. A tervezés és a megvalósítás során érezzük, hogy mikor tudunk ezekkel lendíteni, egy ívet adni a délelőttünknek. Azonban a tevékenységek alapjaként szolgáló technika alkalmazását már jól átgondolt módon kell alkalmaznunk. Nehéz megtalálni az egyensúlyt, hogy a modern technikai eszközök felé tartó életünkben az élő szó, a személyes kapcsolatok maradjanak előtérben, de ezeket jól kiegészítve, tudatos használóként bánjunk az okoseszközökkel. Ezzel a tudatossággal kell bevinnünk az alapként szolgáló IKT eszközöket az óvodai csoportunkba is. Úgy gondolom, hogy egy hosszabb projekt tervezésénél annak elejére hangulathozó és új ismeretet átadó funkcióval, illetve záraskor ismeretellenőrzésként vagy élményfeldolgozásként érdemes alkalmaznunk őket. A bemutatott projektben az alapként szolgáló IKT-t élményfeldolgozásként és ismeretellenőrzésként, azaz zárásként alkalmaztam, melynek bemutatását a későbbiekben folytatom.

Tematikus terv

Az alábbi tematikus terv bemutatásánál nem a pontos kidolgozásának és elkészítésének módját, folyamatát szeretném bemutatni, sokkal inkább a projekt módszer ötlettáraként szerepel.

MZ/X jelentkez! – 1. hét

Verselés, mesélés	A külső világ tevékeny megismerése		Rajzolás, festés, mintázás, kézimunka	Ének, zene, énekes játék, gyermektánc	Mozgás	Egyéb ötletek
	Környezeti nevelés	Matematikai nevelés				
<p>Mondókák: Kipp-kopp kalapács... Szita, szita, sűrű szita...</p> <p>Anyanyelvi játékok: Nyelvtörő játékok</p> <p>Népmese: Szegény ember meg a lova</p>	<p>Külső program: Falumúzeum meglátogatása</p> <p>Beszélgetünk róla, hogy hogyan éltek régen az emberek. Mi volt a foglalkozásuk? Milyen házakban éltek? Kik éltek egy háztartásban?</p> <p>Beszélgetés a régi idők hétköznapjairól</p> <p>A fölművelés, az állattartás és a több generáció együttélésének eljátszása</p>	<p>A régi idők összehasonlítása napjaink hétköznapjaival</p> <p>Régen és most kik laktak egy házban? A te családod kikből áll? Régen vagy most élnek többen egy háztartásban? Mennyi felnőtt és mennyi gyermek van? Van háziállatok, ha igen, mi és mennyi? Kinek van a legtöbb háziállata?</p> <p>Több – kevesebb – ugyanannyi</p>	<p>Néphagyományörző kézműves tevékenységek gyakorlása: fonás, sodrás</p> <p>A kreativitás kibontakoztatása a különböző színű fonalak felkínálásával és az elkészült művek sokszínű felhasználhatóságára való figyelemfelhívásban nyilvánul meg.</p> <p>Differenciált segítségnyújtás egyéni képességeknek megfelelően</p>	<p>Éneklés: Süssünk Járjunk táncot</p> <p>Zenehallgatás: Magyar népdalok hallgatása CD-n</p> <p>Készségfejlesztés: Egyenletes lüktetés érzékeltetése</p>	<p>Mozgás a szabadban: Aktuális kerti munkák eljátszása, növénygondozás, környezetünk tisztántartása</p> <p>Az időjárás lehetőségeit kihasználva udvari játék és mozgás a szabadban és az óvoda sportpályáján</p> <p>Állóképesség fejlesztése: rövid és középtávú futások játékba építve</p> <p>Játék: Szincápa</p>	<p>Szervezés: „A régi idők eszközei” című kiállítás megszervezésének elkezdése</p> <p>A szülők megkérése, hogy a témához kapcsolódó eszközöket hozzák el a kiállítás erejéig.</p>

MZ/X jelentkezz! – 2. hét

Verselés, mesélés	A külső világ tevékeny megismerése		Rajzolás, festés, mintázás, kézimunka	Ének, zene, énekes játék, gyermektánc	Mozgás	Egyéb ötletek
	Környezeti nevelés	Matematikai nevelés				
<p>Vers: Új: Volt egyszer egy ember</p> <p>Mondókák: Ismétlés: Kipp-kopp kalapács... Szita, szita, sűrű szita...</p> <p>Új: Egyedem, begyedem, tengertánc</p> <p>Találás kérdések: ház körüli állatokról, földműves tevékenységekről</p>	<p>Néphagyományörző események felidézése, képek nézegetése</p> <p>Magyar ételek kóstolása, a „szájról szájra terjed” fogalom játékos elsajátítása</p> <p>A kiállított tárgyak végig nézése Megbeszéljük, hogy mit mire és hogyan használtak, milyenek ehhez képest a napjaink eszközei.</p> <p>Az előző hét témájának folytatása, ismétlése és a téma tovább bontása: Beszélgetés az öltözködésről Népi motívumok típusai, megjelenései</p>	<p>A kiállított eszközök vizsgálata közben az ok-okozati viszonyok kiemelése, megfigyelőképesség fejlesztése</p> <p>A kiállított tárgyak csoportosítása használatuk szerint</p> <p>Rész – egész viszonyok szemléltetése</p> <p>Sorrendiség a munkafolyamatok bemutatásával, magyarázásával</p>	<p>Néphagyományörző kézműves tevékenységek gyakorlása: szövéss, kőrmöcskésés</p> <p>Kreativitás kibontakoztatása a különböző színű fonalak felajánlásával és a többféle dekorációs eszköz felkínálásával</p> <p>Differenciált segítségnyújtás egyéni kéességeknek megfelelően</p>	<p>Éneklés: A csengeri piacon Táncolj hát... Kör, kör, ki játszik? Süssünk Járjunk táncot</p> <p>Zenehallgatás: Táncos népzeneegyüttes meghívása, élő zenéjük meghallgatása</p> <p>Készségfejlesztés: Ritmusérzék fejlesztése, néptánc lépések elsajátítása és gyakorlása</p>	<p>Mozgás a szabadban: Séta az óvoda körül, egyre nagyobb távokat megtéve.</p> <p>Népi mozgásos játékok játszása: ugróiskola ugrálókötelezés Sári, Kati, Juli hopp bújócska fogócska</p> <p>Játék: Szoborjáték</p>	<p>Szervezés: Szülők bevonása a projektünkbe: Régi használati tárgyak gyűjtése a szülők segítségével (pl.: vasaló), majd ezekből kiállítás szervezése</p> <p>A kiállítást minden gyermek végig nézheti és megbeszélhetik, hogy mit mire és hogyan használtak a régi időkben.</p> <p>Egy nagymama meghívása a következő hét meséjére</p>

MZ/X jelentkezz! – 3. hét

Verselés, mesélés	A külső világ tevékeny megismerése		Rajzolás, festés, mintázás, kézimunka	Ének, zene, énekes játék, gyermektánc	Mozgás	Egyéb ötletek
	Környezeti nevelés	Matematikai nevelés				
<p>Versek: Új: A patkó Ismétlés: Volt egyszer egy ember</p> <p>Mondókák: Ismétlés: Szita, szita, sűrű szita... Kipp-kopp kalapács... Egyedem, begyedem, tengertánc...</p> <p>Anyanyelvi játék: Állathangok utánzása</p> <p>Mese: Vendég hívása – nagy mama mesél</p>	<p>Beszélgetés a családról Mit is jelent? Ki tartozik a családba? Családi szerepek</p> <p>Érzelmek: szeretet, összetartozás, egymás segítése.</p> <p>Családi szerepjáték a babaszobában</p>	<p>A pár fogalma, párosítás Családon belül kit kivel lehet párosítani, miért?</p> <p>Hasonlóság – különbség Pl.: Ki milyen belső tulajdonságban hasonlít a szüleire, testvére?</p>	<p>Saját családi mozaik készítése öntapadós fóliára, dekorálás színes pauszpapírral, csillogó flitterekkel, csillámporral, előre kivágott emberfigurákkal</p> <p>Differenciált segítségnyújtás egyéni képességeknek megfelelően</p>	<p>Éneklés: Én kicsike vagyok... Altatódalok éneklése A csengeri piacon Süssünk Táncolj hát</p> <p>Zenehallgatás: Szülők kedvenc gyermekkori dalának meghallgatása</p> <p>Készségfejlesztés: Dinamikai érzék fejlesztése: halk – hangos</p>	<p>Mozgásos feladatok: páros gyakorlatok futások mászások ugrások játékos versenyfeladatok</p> <p>Játék: Mágnes-fogó</p>	<p>Szervezés: Családi és szülők gyermekkori képeinek gyűjtése, szülők közreműködésével a következő heti tevékenységhez</p> <p>E hét témájához gyermekkori kedvenc dalok kérése</p>

MZ/X jelentkezz! – 4. hét

Verselés, mesélés	A külső világ tevékeny megismerése		Rajzolás, festés, mintázás, kézimunka	Ének, zene, énekes játék, gyermektánc	Mozgás	Egyéb ötletek
	Környezeti nevelés	Matematikai nevelés				
<p>Versek: Ismétlés: A patkó Volt egyszer egy ember</p> <p>Mondókák: Új: Ujjaimat tornáztatom...</p> <p>Ismétlés: Szita, szita, sűrű szita...</p> <p>Kipp-kopp kalapács...</p> <p>Egyedem, begyedem, tengertánc...</p> <p>Mese: Répamese</p> <p>Mese projektoron: A Mézga család</p>	<p>Projektoron a szülők által küldött képek nézegetése, a szülők kiskori képeinek felismerése, hasonlóság keresése.</p> <p>Kit hogy hívnak a családomból? Mi anya/apa foglalkozása? Hány főből áll a családuknak? Milyen a nemek aránya?</p> <p>Beöltözés jellegzetes ruhákba Ki vagyok én?</p>	<p>Csoportosítás külső tulajdonságok alapján A családon belüli örökölt arcvonások azonosítása Kor szerint sorba rendezés</p> <p>Téri viszonyok gyakorlása Pl.: Ki áll előttem, mögöttem, mi van a képen fölöttem?</p>	<p>Agyagból sütemények készítése: gyúrás, gömbölyítés, sodrás, formázás</p> <p>Meghívó rajzolása a vendégek számára saját ötletekkel, kreativitás kibontakoztatása</p> <p>Differenciált segítségnyújtás egyéni képességeknek megfelelően</p>	<p>Éneklés: Lencsi lány Én kicsike vagyok... Altatódalok éneklése A csengeri piacon Süssünk Táncolj hát</p> <p>Zenehallgatás: A pozsonyi sétatéren, CD</p> <p>Készségfejlesztés: Lassú – gyors Gyerekek – idősek</p>	<p>A családi témakör jegyében két családot alakítunk, majd sorverseny és akadálypálya teljesítése</p> <p>kúszások mászások páros lábbal szökdelések</p> <p>Játék: Vigyázz rám!</p>	<p>A felhasznált családi képek papír alapú kiállítása, családi faliújság készítése</p> <p>Társak családjának megnézegetése, beszélgetés róluk</p>

IKT alapú tevékenység

A tematikus terv kidolgozása után mindig az adott tevékenység konkrét kidolgozása kerül sorra. Jelen esetben azt a kidolgozott tevékenységet szeretném bemutatni, amely a projekt utolsó hetén kerül megvalósításra, amely az ismeretek ellenőrzését és a témakör zárását is szolgálja, vagyis az IKT alapú tevékenységet összekötve a hagyományápolással. A tevékenység alapja a projektoron kivetített PPT anyag lesz, amely külön hangi, képi és videós anyagot is tartalmaz.

A tervezésnek a legelején ugyanúgy állunk neki, mint bármely más tevékenységnél. Ismertetjük a tevékenység előzményét, majd kitűzzük a tevékenység célját, amihez feladatot és módszert rendelünk hozzá. A tervezetünket első lépésben a megszokott táblázatos formában készítjük el, ahol utalunk a képi és hangi megjelenésekre, valamint megjelenik benne a hagyományápolás is. Ezután elkezdjük összerakni a prezentációt, ami ebben az esetben egész másként néz ki, mint amikor felnőtt társainknak illusztrálunk.

Egy PPT készítésénél általában egy egyszerű háttérre szöveges gondolatokat, egy-egy képet vagy ábrát teszünk, hogy szemléltessük mondanivalóinkat. Azonban amikor gyerekeknek készítünk ilyent, akkor ennek látványvilága ragadja meg őket leginkább, ezért minél színesebb, mégis izléses és szöveget egyáltalán nem tartalmazó anyagot kell készítenünk. Fontos, hogy mindezek mellett megmaradjon a játékos tanulás elve, tehát minden elkészített diának legyen értelme és mondanivalója.

A diákon szereplő képek nem helyettesítenek minket, elengedhetetlen, hogy a tevékenység menetét továbbra is a kezünkben tartsuk. A prezentáció során a gyerekek nem ülnek végig a projektor előtt, hanem néha az érdeklődésük fenntartása érdekében megszakítjuk a prezentációt, megmozgatjuk és új ismeretekkel látjuk el őket, így téve változatosabbá a programot. A gyermekek személyes kötődése nagy segítséget nyújt abban, hogy egyedül, a társak elé kiállva beszéljenek a képen látott dolgokról. A differenciálás ebben az esetben is megvalósul, hiszen a gyermekek önbizalma és előadásmódja nagy eltérést mutat, ezért a képhez fűződő kérdések nehézségével és számával is tudunk differenciálni, valamint lehetővé tehetjük azt is, hogy egy bátortalanabb gyermek ne egyedül, hanem társával vagy akár felnőttel együtt mutathassa be a képen látott dolgokat. A többiek elé kiállva, mesélve a diáról nem csak a gyermek önbizalmát erősíthetjük, ismereteit bővíthetjük és ellenőrizhetjük, hanem azt a fontos készséget is fejleszthetjük már óvodás korban, amelyre a későbbiekben egyre nagyobb szükségük lesz, a kommunikációs és előadó készséget.

A tervezés első része

Tevékenységterv: Külső világ tevékeny megismerése

Az óvodapedagógus neve: Korcsmáros-Kánnár Edina

Csoport: vegyes korcsoport

Helye: Szombathelyi Vadvirág Óvoda
9700, Szombathely, Selmec u. 2.
Búzavirág csoport

Tevékenység ideje: 2020

Tevékenységi forma: A külső világ tevékeny megismerése

A tevékenység előzménye: Beszélgetés arról, hogy hogyan éltek régen a családok. Néphagyományaink felelevenítése. Beszélgetés a családról, a fontosságáról, az érzelmi biztonságról és a hova tartozásról.

A tevékenység tartalma/témája: a gyermek közvetlen környezetének részletes megismerése, gyakorlása. Kít hogy hívnak a családoból, mi anya/apa foglalkozása, hány főből áll a családuknak, milyen a nemek aránya, mik a családtagok közötti hasonlóságok külső és belső jegyekben.

Tevékenység célja: érzelmi nevelés, a gyermek saját környezetének ismerete, ismeretellenőrzés.

A tevékenység feladatai:

Nevelési feladatok: az egymáshoz fűződő pozitív érzelmi viszony kialakítása/fenntartása, hagyományápolás, érzelmi nevelés, értelmi feladatok: konkrét feladatok adása, anyanyelvi nevelés, önbizalom erősítése a saját család bemutatásával.

Didaktikai feladatok: a család bemutatása, szülőkkel azonosságok, hasonlóságok keresése.

Alkalmazott módszerek, eljárások: magyarázat, beszélgetés, szemléltetés, gyakorlás, értékelés, dicséret.

Eszközök: szájharmónia, projektor, pendrive, népi motívumos ruha, régi idők kiállított használati tárgyai, hurkapálcika, agyag, kartonból kivágott sütiforma, díszítő nyomot hagyó eszközök.

Foglalkozásterv

A tevékenység kidolgozása		
Idő	A fejlesztő tevékenység felépítése, a foglalkozás menete	A fejlesztés módszerei, foglalkoztatási formák, eszközök, megjegyzések
3 p.	<p>1. Szervezési feladatok: A szükséges eszközöket előkészítem a mesesarokba, előkészítem a helyszínt az ott történő tevékenységre.</p>	<p>Kötetlen szervezeti keret. Csoportos és páros foglalkoztatási forma.</p>
2 p.	<p>2. Motiváció: Szájharmonika megfújása, majd a „Ziki-zaka zakatol...” kezdetű mondóka mondása.</p>	<p>A tevékenységre való ráhangolódás, érdeklődés felkeltése.</p>
5 p.	<p>3. Frontális problémamegjelentés: Az első képnél beszélgetés a család jelentéséről, fontosságáról.</p>	<p>Az előzetes tudás és az elmúlt hetek alatt szerzett tapasztalatok összegzése egyéni verbális megnyilvánulásokban.</p>
35 p.	<p>4. Problémamegjelentés: A kép után a Mészga család főcímdalát nézzük meg, megbeszéljük, kik alkotják a Mészga családot, hányan vannak, milyen a nemek aránya, van-e háziállatuk. A videó után közös utazásra indulunk, ahol a gyerekek saját családjait ismerjük meg. Aki megismeri a saját családját, ő felállhat és bemutathatja kikből áll az ő családja, kit hogy hívnak. Aki tudja, elmondhatja a szülők foglalkozását, életkorát is. A családi képek után eszközökkel ruházok fel 5 kisgyermeket, akikről ki kell találni, hogy ki lehet a családból. A hagyományörző tevékenységeinkhez visszacsatolva régi használati tárgyakat és népi motívumos ruhadarabokat is adok a gyerekeknek. Beöltözés után mozdulatokkal is eljátsszuk, hogy ki ki lehet a családból. Kor szerint sorba állítjuk őket. Megszámoljuk, hogy hány felnőtt és hány gyermek, illetve mennyi fiú és mennyi lány van. Ugyanezt megcsináljuk úgy is, hogy a sorban a 3. emberről mit tudunk. Anyukánál közösen elmondjuk a „Szita, szita, sűrű szita...” kezdetű mondókát, míg az apukánál a „Volt egyszer egy ember, szakálla volt kender...” kezdetű mondókát mondjuk el. Ebből a játékból egy varázsige segítségével visszautazunk az időbe. Búgó hanggal, pörgéssel utazunk vissza. A szülők gyerekkori képeiből ki kell találni, kinek az anyukája/apukája lehet a képen.</p>	<p>Dicséret, pozitív megerősítés a gyerekek aktív részvétele közben. Aki bátortalan, őt biztatom és megteremttem a megfelelő légkört, hogy ő is ki tudjon bontakozni. Differenciálás egyéni képességeknek megfelelően. Folyamatos kérdésekkel, feladatadással ösztönzőm a gyerekeket gondolkodásra. Folyamatos pozitív visszacsatolással bátorítok mindenkit, a helytelen megoldások esetén korrigálással segítem munkájukat. Pl.: Ügyesen elmondtad apukád teljes nevét, de anyukádnak hosszabb neve van. Esetleg úgy is eszedbe jut? Érzelmi nevelés, ismeretellenőrzés, közösségi nevelés, összetartozás érzésének erősítése. Dicséret az egész tevékenység alatt. Pl.: Nagyon örülök, hogy ilyen gyorsan kitaláltad azt, hogy a fejkendő, kerekcsoknya társad, szövőkerettel a kezében a nagymamát mutatja be. Növekvő és csökkenő sorrend. Tő- és sorszámnevek gyakorlása. Fontos, hogy az élményeket játékos formában dolgozzuk fel, esztétikus eszközzel, amely motiváló és érdeklődésfenntartó hatású is lehet. Érdeklődés fenntartása megmozgató mondókaival. Varázsige találgatása, motiválás. Pörgés számolása háromszor. Hasonlóság, azonosság keresése, szükség esetén ráutaló jellel segítség. Pl.: A csoportunkba járó kislánynak ugyanolyan huncut szeme van, mint a képen az anyukájának.</p>

<p>10 p.</p>	<p>5. Tevékenység átvezetése, tovább élése: Az előre odakészített agyagot előveszem és sütemény formákat készítünk belőle, készülve a vendégvárásra. Azoknak a gyermekeknek, akik nem szeretnének leülni agyagozni, felkínálok más lehetőséget is, pl. asztalterítés, meghívó-készítés. Az agyagozó gyerekekkel elkezdjük a közös munkát. Minden gyermek kap egy kis adag agyagot, majd gömbölyítjük és lapítjuk. Lépésről lépére haladunk, ha szükséges, többször elismétlem. Differenciálva az ügyesebbek maguk gömbölyítik és lapítják az agyagot. Míg akinek ez nehezen megy, ők előre elkészített formát kapnak, hogy ők is sikerélményhez juthassanak.</p> <p>A gyermekek figyelmének fenntartása: Tevékenység közben éneklés: „Süssünk, süssünk...” Verselés: A patkó</p> <p>A kilapított agyagra ráhelyezzük a kartonból előre kivágott sütiformát és hurkapálca vezetésével a forma mentén kimetsszük a sütiformát az agyagból. Az elkészült sütiformát a gyermekek saját ízlés szerint dekorálhatják nyomot hagyó eszközökkel. Igény esetén egyéb sütiforma elkészítésére is hagyok időt, a gyermekek érdeklődése szerint.</p> <p>A sütikészítés után táncházat alakítunk. „Megérkeztek a vendégek, gyertek, táncoljunk velük”!</p>	<p>Átvezetés hagyományőrző vizuális tevékenységbe és ezzel párhuzamosan szerepjáték kibontakoztatása, a gyerekek fantáziavilágának és kreativitásának motiválása, beindítása.</p> <p>Bemutatás, közlés, magyarázás és segítségnyújtás.</p> <p>Figyelek arra, hogy mindenki megkapja a megfelelő információt arról, hogy a tevékenységet mivel és hogyan tudja végezni. Finommotorika, taktilis érzék fejlesztése. Szem-kéz koordináció, vonalvezetés fejlesztése, türelemre nevelés. A szép munkákat kiemelem és megdicsérem. Azokat a gyerekeket, akik csak felületesen végezték el a tevékenységet, finoman rávezetem az igényes munkára. Pl.: Nézd csak, sajnos ez a süti nincs kilapítva egyenletesen. Az igazi tészta is csak akkor sül meg jól, ha mindenhol egyformán lapos. Kérlek, próbáld meg újra, hogy mindenhol egyforma legyen!</p> <p>Kreativitás, fantázia fejlesztése.</p> <p>Az elkészült, igényes munkákat felemelem és megmutatom a társaknak is, dicsérő szavakkal jutalmazom.</p> <p>Az elkészült sütiket egy jellel ellátott papírtányérra teszem, hogy később mindenki megtalálja a sajátját, illetve közösen megnézhezzük a társak munkáját.</p> <p>Tevékenység zárása, átvezetés szabad játékba és tánctevékenységbe.</p>
--------------	--	--

A tervezés második része

A tervezés utolsó szakaszához érve a tevékenységünk megtartásához már csak az alapként szolgáló IKT anyag elkészítése van hátra, ami egy prezentációs anyagot tartalmaz. Ennek elkészítése nagyban függ az adott projekt tartalmától és a PPT-anyag funkciójától, vagyis attól, hogy ismeretadó vagy -ellenőrző anyagot készítünk. Mind a két esetben fontos, hogy a gyermekek bevonásával, gondolkoztatásával valósulhasson meg az adott tevékenység. Azonban az ismeretadó anyaggal leginkább a gyermekek érdeklődését és a téma iránti fogékonyságukat kell kialakítani, ami a projektünk alapjaként szolgál. Ebben az esetben az óvodapedagógus nagyobb szerephez jut, mint az ellenőrző anyagnál. Ő mutatja be a diákat, de a jól időzített hangi, képi és videós anyagok kiegészítik őt, ami segíti a gyermekek érdeklődését folyamatosan fenntartani. A feltett kérdésekkel és a beillesztett játékos feladatokkal a gyermekek is aktív tagjai, részesei lehetnek az ismeretek elsajátításának. Ezen kívül a gyermekek előzetes ismereteire és tudására is építenünk kell, ezeket felelevenítve sikerélményhez juttathatjuk őket és az ismeretek egymásra épülését is biztosítjuk. A tevékenység ezen részét az ismeret ellenőrző anyaghoz hasonló módon is felépíthetjük.

Az ismeretellenőrző anyagnál előtérbe kerül a gyermek prezentáló, előadó készségének fejlesztése is, hiszen ekkor olyan képek kerülnek a diákra, amelyekhez személyes kötődés fűzi őket. Fontosnak érzem, hogy a tevékenység közben ne csak a gyermekekhez kapcsolódó személyes képekről beszéljünk, hanem az óvodapedagógus a saját képével is meglepje a csoportját, ezzel is példát mutatva és még szeretetteljesebb, nagyobb biztonságot nyújtó légkört teremtve. Ez segíti felszínre hozni a gyermekek ismereteit és bátorságot ad számukra, hogy ők is bemutassák saját diájukat. Az ismeretellenőrző anyagnál minél több gyermeket kapcsolunk be az előadásunkba, az annál sokszínűbb lesz és hatékonyabban érhetjük el a céljainkat. Ehhez jól kell ismernünk a csoportunkat és azt, hogy szükség esetén milyen formában csoportosíthatjuk a gyerekeket a társukkal, hogy mindenki megfelelő módon érvényesülni tudjon.

Amikor ezt a prezentációs anyagot elkezdjük összerakni, akkor már minden ehhez kapcsolódó információ a rendelkezésünkre áll. Ekkor már a tevékenységhez tartozó táblázatunk is elkészült, így már csak a kész gondolati vonalat kell végig vezetnünk, párosítva az informatikai ismereteinkkel.

A prezentáló anyag elkészítése

A bemutatott példában alkalmazott IKT alapú tevékenység egy összegző, a projekt zárását szolgáló anyag. A prezentáció elkészítését gyűjtőmunka előzte meg, ahol a szülőktől az ehhez szükséges képeket és a felhasználásukhoz tartozó, aláírt beleegyező nyilatkozatokat gyűjtöttem be.

A prezentációt az okoseszközünk segítségével legegyszerűbben a PowerPoint alkalmazásban valósíthatjuk meg, ahol egymást követő diákat hozhatunk létre mutatós váltásokkal. A diák létrehozásánál szeretem a fokozatosság elvét figyelembe venni és ennek tükrében felépíteni a tevékenység menetét. Ezért az első oldalra szerencsés egy olyan képet választani, ami még nem teljesen konkrétumokat mutat, hanem bemutatja azt a témát, amiről az elkövetkező percekben beszélni fogunk, pl. árnykép egy családról. Ekkor feltehetjük az ehhez kapcsolódó kérdéseinket, pl. mi az a család, kik vannak a képen, hány gyerek/felnőtt, illetve fiú/lány van a képen, miből gondold ezt stb. Amikor az általunk feltett kérdésekre, illetve a gyermekekben felmerülő kérdésekre megszületett a válasz, akkor tovább léphetünk a következő fokozathoz. Ekkor még mindig nem egy konkrét példa kerül sorra a csoportba járó gyermekek családjáról, hanem egy olyan anyag, ami motiváló hatású és felkelti a gyermekek érdeklődését. Ez lehet az óvodapedagógus saját képe, amire mindig nagyon kíváncsi a gyermekcsoport, de jó választás a témát bemutató rövid videó is, ami rendkívül jól működik. Viszont nagyon fontos, hogy a számukra megfelelő tartalmat válasszuk. Mivel a saját családjáról szinte minden gyermek szívesen beszél, ezért úgy éreztem, hogy a csoportomnál a saját családom bemutatásával nem szükséges mintát mutatnom az elején, így motiváló eszközként a videó mellett döntöttem, a képet pedig meglepetésként helyeztem ennek a szakasznak a végére. Így a családot ábrázoló árnykép után a Mészga család főcímdalát helyeztem a diára. A videó megnézése után újabb kérdéseket tehetünk fel, pl. kik alkotják a Mészga családot, hányan vannak, milyen a nemek aránya, van-e háziállatuk, milyen lehet az ő életük, szomorú vagy vidám stb.

A videós tartalom megtekintése után jutunk el ahhoz a ponthoz, ahol a gyermekek a saját és társaik családját fedezhetik fel a képeken. A diák szerkesztésénél érdemes odafigyelni arra, hogy minden oldalon jó, ha csak egy kép szerepel, mivel így mindenki ugyanazt a képet figyeli és tudja, hogy éppen kiről beszélünk. A tevékenység megvalósulásánál ebben az esetben a bátortalanabb kisgyermeket testvérükkel párosíthatjuk, ha ő is a csoportunkba jár, így könnyebben mutatják be a családjukat. Akinek nincs testvére, neki mi is segítséget nyújthatunk, hogy szívesen megnyíljon a többiek előtt. A kérdéseink feltevésével is differenciálhatunk az adott képeknél annak mennyiségével és nehézségével, pl. kik alkotják a családot, hogy hívják őket, ki hány éves, mi anya/apa foglalkozása, hol laktok stb.

A családi képek elemzése közben apránként fogyni kezd a gyermekek koncentrációs képessége, ezért ezután olyan részt érdemes tervezni, ahol más inger éri őket. A következő diára ezért olyan eszközök jellemző képét helyeztem el, melyek tipikus eszközei a családtagoknak. A gyermekek megnevezhetik ezek neveit, illetve azt, hogy melyiket ki használja a családból leginkább. Itt is rengeteg kérdéssel tarthatjuk fenn az érdeklődésüket. Például a játéknál rákérdezhetünk arra, hogy nekik mi a kedvenc játékuk, míg az ételnél, hogy mi a kedvenc ételük. Ezután ezt ténylegesen el is játszhatjuk valódi eszközökkel, ahol kitalálhatják a gyerekek, hogy ki kicsoda

a családból, majd ebből akár matematikai tapasztalatszerzést szolgáló helyzetet is teremthetünk játékosan, pl. kor szerint sorba állítjuk őket, megszámoljuk, hogy hány felnőtt/gyermek, illetve mennyi fiú/lány van. Ugyanezt megcsináljuk úgy is, hogy a sorban a 3. emberről mit tudunk stb. A szerepekhez tartozó ismert mondókákat, illetve dalokat feleleveníthetjük ilyenkor.

A megmozgató játékunk után újra leültethetjük a gyermekeket, hiszen kikökkentettük őket az eddigi koncentrációs állapotukból és a mozgás után újra képesek figyelni. Azonban hogy ismét felkelthessük az érdeklődésüket, új ingert kell biztosítanunk a számukra, hogy érezzék, még mindig érdekes dolgok történhetnek. Ebben az esetben egy időutazást terveztem, amit varázsigével próbálunk előidézni. A megfelelő varázsigé kimondása után indítom el azt a diát, ahová mozgóképet helyeztem egy hanghatás mellé. A megfelelő kép és hang kiválasztásával olyan érzésük lehet a gyermekeknek, mintha valóban visszamennénk az időben. Jó, ha a dia stílusa is segíti felerősíteni a változás érzését, ezért ajánlott eltérni az eddig használt hátterektől. A bemutatott példában a szülők, nagyszülők kiskori képei és ezek beazonosítása következik. A fekete-fehér képekkel, az ehhez passzoló sűrűmintás háttérrel olyan, mintha visszamentünk volna a múltba és ki kellene találnunk, hogy a képen látott gyermekek kiknek lehetnek a családtagjai. A saját példamutatás ebben az esetben is fontos része a tevékenységnek, így magunkról hozott kiskori képet is csatolhatunk a diák közé. Az arcvonások hasonlóságait keresve minden képet beazonosítunk a gyerekekkel és párosítjuk a csoportunkba járó kisfiúval vagy kislánnyal.

Amikor a tevékenységünk projektoros részének végéhez érünk, érdemes az utolsó oldalra olyan képet illeszteni, ami átvezetést nyújt a más típusú tevékenységbe, a játékba vagy a tevékenység feldolgozásába. A saját példában vendégvárás, agyagból sütikészítés következik, ezért egy ehhez illő képpel zártam a diasort. A tevékenység a továbbiakban a tervezett táblázat alapján folytatódik.

QR-kódos elérhetőség a bemutatott diasorhoz:

Zárógondolatok

A bemutatott gondolatok, projekt és tevékenységminta általam már kipróbált és alkalmazott módszer. Ennek nagyfokú sikere és a projektek heteken át tartó tovább élése azok lezárása után is hozta azt a felvetést, hogy mindezeket leírjam és végig vezessem. Bízom abban, hogy mindez segítség és inspirációs alap lehet azoknak az óvodapedagógus kollégáknak, akik nyitottak az újra és céljuk az infokommunikációs technika megfelelő beépítése az óvodai hétköznapiakba úgy, hogy emellett tovább élhessen a kultúránkhoz tartozó hagyományok ápolása, átörökítése is.

Ezek megvalósítása alapos átgondolást és sok előzetes munkát igényel, valamint olyan kollégákat, akik ebben partnerek és segítséget nyújtanak támogató hozzáállásukkal. Így tehát nem csak a produktum, hanem annak megszervezése és előkészítése is egy komplex folyamat, ami kooperációt kíván a szülőkkel, a kollégákkal és esetenként a külső kapcsolatokkal is.

Felhasznált irodalom

Verselés, mesélés

Versek

- Móra Ferenc (2020): *A cinege cipője*. Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó Zrt., Budapest
- Móra Ferenc: *A patkó*. <https://www.eternus.hu/vers/3194> (2021. 09. 07.)

Mesék

- Szegény ember meg a lova. In: Gyuricza Eszter (2016): *A kicsi dió és más mesék*. Alexandra Kiadó, Budapest. (Magyar népmesék sorozat)
- A só. In: Gyuricza Eszter (2016): *Az égig érő paszuly és más mesék*. Alexandra Kiadó, Budapest. (Magyar népmesék sorozat)
- Répamese (2011). Radvány Zsuzsa rajzaival. Pro Junior Könyvkiadó, Budapest

Mondókák

- Kipp-kopp kalapács. In: Forrai Katalin (1974): *Ének az óvodában*. 20. kiadás. Zeneműkiadó, Budapest
- Szita, szita, sűrű szita: <https://mese.tv/mondokak/szita-szita-suru-gyerekdalok-es-mondokak-rajzfilm-gyerekeknek.html> (2021. 09. 07.)
- Egyedem, begyedem, tengertánc. In: Forrai Katalin (1974): *Ének az óvodában*. 20. kiadás. Zeneműkiadó, Budapest
- Ujjaimat tornáztatom: <http://mondokatar.blogspot.com/2008/09/jtk-az-ujjakkal.html> (2021. 09. 07.)

Ének, zene, énekes játék, gyermektánc

Énekek

- Süssünk. In: Forrai Katalin (1974): *Ének az óvodában*. 20. kiadás. Zeneműkiadó, Budapest
- Járjunk táncot. In: Forrai Katalin (1974): *Ének az óvodában*. 20. kiadás. Zeneműkiadó, Budapest
- A csengeri piacon. In: Balatoni Katalin (2016): *Így tedd rá!* 10. kiadás. Saramis Bt., Ráckeve
- Táncolj hát...In: Viszlai Sándor és Viszlainé Kovács Erika (2012): *Kör, kör, ki játszik?* Dürer Nyomda Kft., Budapest
- Én kicsike vagyok: <http://magyarutca.org/nyeomszsz/orszavak/pdf/EnKicsike%2B.pdf> (2021. 09. 07.)
- Malek Andrea: Ringató https://www.youtube.com/watch?v=r83g66iy_h8 (2021. 09. 07.)
- Lencsi lány: <https://www.youtube.com/watch?v=cjZxayU3hfU> (2021. 09. 07.)

Zenehallgatás

- Gryllus Vilmos (2019): *Magyar népdalok. Dalok óvodásoknak és kisiskolásoknak*. Central Média csoport Zrt., Budapest

Szabó Imréné, Németh Tiborné:

Mesére épülő komplex drámajáték élővizeink megóvásának fontosságáról

Óvodánk, a Sárvári Vármelléki Óvoda az Eötvös Loránd Tudományegyetem Savaria Regionális Pedagógiai Szolgáltató és Kutató Központ bázisóvodájaként több mint 20 éve alkalmazza a drámapedagógia, a drámajáték elemeit, eszközeit, módszereit nevelő-oktató munkájában. Mindannyian fontosnak tartjuk gyermekeink személyiségformálását, kapcsolatépítő és kommunikációs készségeik fejlesztését, szociális és kognitív képességeik erősítését, esztétikai érzékenységük alakítását. Úgy véljük, óvodásainkat az életre kell nevelnünk, ezért azoknak a kompetenciáknak a fejlesztését célszerű előtérbe helyeznünk, amelyek az élethez való beváláshoz szükségesek lehetnek. Számunkra ehhez a mesék, a drámapedagógia és a színház eszközei nyújtanak megfelelő segítséget. A drámajátékok kommunikációs, kapcsolatépítő, együttműködést elősegítő, problémamegoldó, kudarcűrő képességet fejlesztő játékaik és a színházzal való nevelés célravezetőek ahhoz, hogy életrevaló, kreatív gyermekeket nevelhessünk. Olyanokat, akik aktív résztvevőként a pillanatokat és a helyzeteket megélve, azokra reflektálva élik mindennapjaikat. Mivel az óvodás gyermekek erősen érzelmi beállítottságúak, ezért mindennapjainkban az érzetek és az érzelmek megélését helyezzük előtérbe. Ebben a felfokozott állapotban teremtjük meg, hozzuk létre azt a képzelte világot, amelyben – akár szerepbe lépéssel is – találkozhatjuk őket egy jelenséggel, egy helyzettel, egy számukra aktuális problémával. Elmondhatjuk, hogy nem csak heti egyszeri alkalommal, közös tevékenységhez kötötten jelenik meg a módszer a munkánkban, hanem például szabad játék, séta, délutáni pihenő közben is érezteti hatását, és egyre több kolléganőnknek válik szokásává – személyisége függvényében – a drámával való nevelés.

A mese mint élményforrás a komplex drámajátékok tervezésében

Miért tervezünk tudatosan mesére épülő, mesekerettel motivált komplex drámajátékokat? Miért a mese adja a játékok keretét?

Mert a játék mellett a mese a legfontosabb az óvodai nevelésben. Páratlan eszköz, örömforrás, magától értetődő társas élmény, mellyel érzelmi biztonságot teremtünk. Képi ereje, hangulata, folyamatossága elvarázsolja, fogva tartja a gyermekek képzeletét. A mese a gyermek érzelmi, értelmi és erkölcsi fejlődésének és fejlesztésének legfőbb segítője, megfelel az óvodás gyermek szemléletmódjának és világképének. Kádár Annamária így ír Mesepszichológia című könyvében a meséről: „A mese egy biztonságos értékrendszer kialakítását segíti elő: tiszteletre, szeretetre, kitartásra, önmagunk iránti hűsége nevel. A józan valóságérzék és a kreatív fantázia kombinációja olyan erőt ad, ami felnőttként segít álmaink megvalósításában, az akadályok leküzdésében, céljaink elérésében, és olyan hitet, hogy bár az egész világot nem válthatjuk meg, a körülöttünk zajló eseményekbe történésekre, igenis van beleszólási lehetőségünk.” (Kádár,

2013. 17.)

E néhány gondolat megerősíti bennünk azt a tényt, hogy a mese a gyermek egész személyiségét fejleszti, hatással van annak harmonikus fejlődésére. Óvodánkban ezért is mesélünk mindennap délelőtt és a délutáni pihenés, alvás előtt is. A mesehallgatás intim állapotát hangulati elemekkel, szokások kialakításával erősítjük. Csoportomban a mesehallgatást egy olyan rituálé előzi meg, mely során „Meseország kapuján” egy állandó dallal és verssel kopogtatunk be. A megfelelő légkör, csend, nyugalom megteremtésére, az érzelmi ráhangolódásra azért is fektetünk nagy hangsúlyt, hogy az irodalmi élmény hatására, belső képek létrehozásával megértse, befogadja a gyermek a történetet. A mese élménye lehetővé teszi, segíti, hogy a csoportos együtt játszás során „feldolgozzuk” a mesét, vagy a mesei kerettel olyan játékokat játszunk, amelyekkel tudatosan képességeket, készségeket fejlesztünk. A mesére épülő, mesekerettel motivált komplex drámajátékokban építünk a műveltségterületek közötti kapcsolódások pozitív erejére is. Nagy hangsúlyt fektetünk a mozgásra, a népköltészeti alkotásokra (énekes játékokra, mondókákra) illetve a versekre is. Mindezek mellett számunkra az a legfontosabb, hogy a közös játék, élmény örömforrás legyen, amelyből a gyermek játékosan, észrevétlenül tanulhat, fejlődhet. Az élménypedagógiát ezért kiemelten kezeljük a mesék és a drámajátékok tervezése mellett a tanulás tervezésénél is. Heti terveinket komplexen, ennek szellemében készítjük el, valósítjuk meg.

Miért választjuk előszeretettel a meséket, azon belül is a népmeséket, a mesélést követő komplex drámajátékokban pedig a népköltészeti alkotásokat? Miért építünk az általuk közvetített élményekre?

Erre a választ Bajzáth Mária mesepedagógiával foglalkozó módszertani könyvéből szeretném idézni. Ő hitelesen, nagyon jól összegezve fogalmazza meg a mi gondolatainkat: „A mondókák, dalok és mesélést követő játékok ugyanazon a szimbolikus képi nyelven beszélnek, amelyen a népmesék. Mozgásba lendítik vagy abban tartják a jobb agyféltekét, közelebb viszik a gyerekeket a mesék üzenetéhez és önmagukhoz. A hagyományos kultúra komplex egységélményt közvetített a növekvő gyermekeknek; ezért alkalmas a mese és a népköltészet arra, hogy ezt a fajta egységben gondolkodó, életet támogató, élmény- és örömközpontú pedagógiát segítse.” (Bajzáth, 2020. 10.) A mesék nem csak az értelmi intelligenciát fejlesztik, hanem az érzelmi intelligencia fejlődésére is nagy hatást gyakorolnak, gondoljunk csak az előbbi idézetre. Bajzáth Mária következő gondolatai pedig a mindennapi, tudatos nevelőmunkánk szellemiségét tükrözik: „Akkor tudunk gondolkodó, kreatív és cselekvő emberként élni, ha a két agyféltekénk megfelelően fejlett, és összedolgozik egymással. Ehhez a testi-lelki egyensúlyhoz visz közelebb, ha végigjárjuk a gyerekekkel együtt a mesék, mondókák, dalok és játékok segítségével azt az izgalmas utat, amit mindannyian megtettünk már valahol valamikor.” (Bajzáth, 2020. 10.) Valljuk tehát, hogy az egészséges személyiségfejlődésben mindkét intelligenciaterület fejlesztésére nagy hangsúlyt kell fektetnünk ahhoz, hogy boldog, kiegyensúlyozott gyermekeket neveljünk. Ezért folyamatosan keressük, nyitottak vagyunk az új módszerekre, tudástartalmakra is.

A drámajáték, mint korszerű tudástartalom, Pedagógiai Programunk szerves része, elemeit a nevelés minden területén tudatosan alkalmazzuk. A Bajzáth Mária nevéhez fűződő Népmesekincsestár mesepedagógia módszertanával közel 3 éve találkoztunk először. Nagyon

közel áll hozzánk ez a módszer, ez a szemlélet. Mindketten tervezzük, hogy a jövőben szeretnénk jobban megismerni ezt a programot, elvégezve a módszertani képzést. Ez a gondolat akkor fogalmazódott meg bennünk, mikor Bajzáth Mária szakmai napunkon előadást tartott, illetve a Pedagógus Expón tett látogatásaink élményei is nagyban megerősítették ezt az elhatározásunkat. A mese gyűjteményeit a mindennapokban sokat forgatjuk, előszeretettel meséljük más népek népmeséit a magyar népmesék mellett. A 2019/2020-as nevelési évben csoportunkkal csatlakoztunk Bajzáth Mária Mesepedagógia elnevezésű facebook oldalának kezdeményezéséhez, a „mesÉLJÜK együtt az ünnepet! – 2019 Advent” programhoz. Adventi naptárunkba az angyalkák zsebébe az általa ajánlott Adventi Mesetárból egy-egy mesét rejtettünk el, melyet a történet meghallgatása után az a gyermek vihetett haza, aki kibontotta, kivette a naptárból. A gyermekek nagy becsben tartották, kincsként vitték haza a meséket, melyeket a szülők többsége még otthon is elmesélt nekik. E mellett meg kell említenünk újra Kádár Annamária nevét, aki a Mesepszichológia című könyvében az érzelmi intelligencia fejlesztéséről ír magával ragadó, értékes gondolatokat. EQ fejlesztő meséit, Lilla és Tündérbogyó történeteit előszeretettel, tudatosan meséljük a csoportjainkba járó gyerekeknek (Kádár, 2013.). Ő erősített meg bennünket abban Bajzáth Móriával együtt, hogy az érzelmi intelligencia fejlesztésére a mesei élmények nagy hatást gyakorolnak. Úgy gondoljuk, hogy napjainkban erre kiemelt figyelmet kell fordítanunk.

A meséket átgondolva, tudatosan tervezve, a népi, klasszikus és kortárs irodalmi művekből válogatjuk, de elsőbbséget élveznek a népmesék. A tervezésnél, a választásnál figyelembe vesszük csoportunk életkorát, a gyermekek fejlettségi szintjét, az évszakokat, a jeles és ünnepnapokat, az adott hét témáját, a drámajátékok tervezésénél pedig a kiemelt képességfejlesztési területeket is. A mindennapi mesélés során a szemkontaktus megtartására figyelve, hanghordozásunkkal, gesztusainkkal, mimikáinkkal is érzékeltetjük, hogy kilépünk a valóságból, a mesevilágba varázsoljuk el a gyerekeket. A mese előadása közben is tudatosan figyelünk a tiszta artikulációra, játszunk a mese tartalmának megfelelően a hangszínünkkel, hangerővel, a szünetekkel stb. Mindezekkel segítjük őket a megértésben, a beleélésben. Ha erre nem fektetünk megfelelő hangsúlyt, akkor elveszthetik az érdeklődésüket az adott mese iránt, vagy akár a mindennapi mesehallgatás tevékenysége sem okoz majd számukra élményt, örömet. Ezen felül pedig nem tudjuk a mesére épülő tevékenységekben a céljainkat, feladatainkat sikeresen megvalósítani, mert a gyermekek nem lesznek kellőképpen motiváltak, együttműködőek. Mivel osztott csoportban dolgozunk, meg tudjuk valósítani, hogy a kisebb gyermekeknél a mesélés élményét kiegészítsük bábozással, különböző anyagokkal, eszközökkel történő játékokkal, melyek a mesehallgatói viselkedés kialakítását és a megértést is segítik. Erre azért van szükség napjainkban egyre intenzívebben, mert azt tapasztaljuk, hogy a gyermekek nagy többsége óvodába lépés előtt inkább mesefilmeket, rajzfilmeket néz, a szülőktől nem kapnak – vagy csak nagyon keveset – az élő mesélés élményéből. Ezért a figyelmüket egyre nehezebb lekötni, fenntartani, mert „készen kapott” képekkel fogadják be a történeteket. Óvodába lépve viszont ezeket a képeket maguknak kell létrehozni, megalkotni. Természetesen ahogy nőnek, fejlődnek, egyre jobban előtérbe kerül az eszköz nélküli mesehallgatás. A papírszínház módszerrel történő mesélést viszont mindhárom korosztálynál alkalmazzuk, ezzel az eszközzel már több éve szívesen mesélünk, élményeire gyakran építünk a komplex drámajátékok tervezésében. Meséinek képei elindítják a gyermekek fantáziáját,

belső képeiket mozgósítják, melyek segítségével megértik a történeteket. Ezért is fordítunk nagy figyelmet a gyermekek belső képalkotó képességének fejlesztésére a mindennapi mesehallgatással, amely majd az iskolai tanulás nagyon fontos alapját képezi.

Hisszük, hogy a sok-sok élménnyel, a mesékkel, a mesékre épülő közös, irányított játékokkal, tevékenységekkel, ezen belül is a komplex drámajátékokkal és persze a sok-sok szabad játékkal teljes és igazi gyermekkort tudunk varázsolni a ránk bízott gyermekeknek. E tudatos, elhivatott szakmai munka eredményeként gyermekeink jóval esélyesebben léphetnek az iskolába, tapasztalataink szerint könnyebben felelnek meg az iskolai élet adta kihívásoknak is.

A dramatizálásra szánt mesék kiválasztásának szempontjai

Meséinket dramatizálva vagy komplex drámafoglalkozás keretében dolgozzuk fel középső és nagycsoportban. Kiscsoportban ismerkedünk a meseszereplők hangjával, mozgásával, felidézünk hangokat, illatokat, érzelmeket, hangulatokat. Óvónökövető, -utánzó játékokat játszunk. A komplex (tanítási) dráma módszerét csak nagycsoportban, összeszokott, drámajátékokban jártas, elegendő, játékgyakorlattal rendelkező csoportokban alkalmazzuk. Olyan témához, megoldandó helyzethez hívjuk segítségül, amit közelebb szeretnénk hozni a gyermekekhez vagy meg szeretnénk ismertetni. Az öreg halász és a nagyravágyó felesége című mesében a drámamódok segítségével, egy képzeletbeli világban, valós problémával (környezetszennyezés) szembesítjük őket.

Amikor dramatizálásra választunk egy mesét, akkor szem előtt kell tartanunk esztétikai szempontokat.

Fontos, hogy:

- a kiválasztott mű nyelvezete, stílusa, gondolatvilága közel álljon a gyermekekhez (a magyar népmeséket helyezzük előtérbe, de szívesen válogatunk más népek meséiből is),
- megjeleníthető legyen színpadi formában: térben, időben, szerepekben és technikailag
- a gyermekek közül kiválaszthatóak legyenek a szerepek.

Pedagógiai szempontból fontos kritérium, hogy:

- legyen megfelelő drámaisága,
- feleljen meg az adott korosztálynak, a gyermekcsoport értelmi szintjének,
- ismerjük, hogy mi a legfőbb probléma a csoportban (a problémához keresünk mesét, nem a meséhez problémát), például: A két kicsi bocs, meg a róka – testvérharc, konfliktuskezelés,
- tudjuk, hogy mit akarunk a mesével megtanítani, mire akarjuk ráirányítani a figyelmet, például: Az öreg halász és a nagyravágyó felesége – környezetszennyezés,
- milyen szerepet tudunk ajánlani benne a kiemelt figyelmet igénylő gyermekeknek (oldódik-e a gátlásos gyerek, tudok-e emelni a peremhelyzetű státuszán stb.),

- sűrítendő-e a cselekménye,
- többszörözhető-e a szereplők száma,
- kik a kihagyható és a kihagyhatatlan szereplők,
- kik azok a figurák, akik a teljesség miatt belekíváncskoznak a történetbe,
- melyek a feltétlenül szükséges helyszínek és tárgyak.

Ahhoz, hogy nagycsoportban meg tudjunk próbálkozni a közös dramatizálással és a komplex drámával, már kiscsoportban meg kell ismerkednünk a képességeket fejlesztő, készségeket alakító gyakorlatokkal. A kicsik ezekben a játékokban fedezik fel a világot és magukat, nagyobbaknál már a folyamatra, a felfedezés közbeni mozzanatokra, részletekre is figyelmet, időt fordítunk. Náluk már felfedezhető a megismerés közbeni összpontosítás csodája is. A feladatok, játékok tervezésénél szem előtt kell tartanunk az egymásra épülés, a fokozatosság, a tudatosság (mit?, miért?, hogyan?), a rendszeresség elvét.

A GYAKORLATOK sorát az:

1) óvónőkövető-, utánzó játékokkal kezdjük:

- „Legyünk halacszkák, kismadarak!” „Utánozzuk a virág nyílását!” „Utánozzuk a meshősöket mozgással, hanggal!” Érzelmeket, hangulatokat nehezebb, mozgást könnyebb utánozni.

2) közvetlen tapasztalatszerzésre irányuló játékok:

- „Bukjunk le a tenger mélyére!” Mit látunk? Mit érzünk? Mit hallunk?
- „Menjünk be egy sötét barlangba!” Mit látunk? Mit érzünk? Mit hallunk?

3) készségfejlesztő játékok:

- „Idézzük fel azt az érzést, mikor megpillantottuk a vízben vergődő halakat!”

4) helyzetgyakorlatok:

- „Hirtelen besötétedik, de látsz valamit a távolban és evezel tovább.”

5) cselekvést, koncentrációt, csoportkohéziót építő, ügyességi játékok:

- „Legyünk halak és ússzunk a tiszta vízű tengerben!”
- „Fogjuk ki együtt a nagy halászhálóval a halakat!”

Ezeket a gyakorlatokat szívesen ajánljuk a témában kevésbé jártas kolléganőknek is, mert rövidtávúak, gyakran törekszenek a lezártagra, a szabályok egyértelműek, mindezek mellett pedig csoportokban, párokban és egyénileg is játszhatók.

DRAMATIKUS JÁTÉK:

A játék szabad cselekvések sorozata, szabad akaratból, külső kényszerítő körülmények nélkül jöhet csak létre. Törekszünk arra, hogy a lehető legtöbb időt, helyet és eszközt biztosítsuk gyermekeink számára a kötetlen, háborítatlan játékhoz. Napirendünket ehhez igazodva, ennek megfelelően alakítottuk, csoportszobáink berendezésében is fontos szempont volt az elegendő hely biztosítása, szertárunkból pedig rengeteg eszköz közül válogathatunk (tárgyak, anyagok, díszletek, jelmezek).

A spontán játék a gyermek aktivitásának természetes formája. Itt dolgozza fel a külvilágról szerzett tapasztalatait, saját belső világának – feszültségeinek, vívódásainak, vágyainak, örömeinek – állapotait. Élményeit kivetíti a játékba, ezért elmondhatjuk, hogy a legintenzívebb

megismerő tevékenység, melyben tanulja a külvilágot, tárgyi és társas környezetét és nem utolsósorban önmagát. Mérei Ferenc szerint „a játék által nyújtott helyzetek lehetővé teszik az érzelmek jelképes átélését, a konfliktusok megoldását a képzeletben, az indulatok elvezetését a szimbolikus cselekvésben.” (Mérei, id. Gabnai, 2011. 185.)

A dramatikus játékokban úgy teszünk, „mintha” valaki más lennénk. Először felidézünk, majd megjelenítünk valakit. Játékbeli szerepbe lépünk és úgy teszünk, mintha valaki más lennénk. Kipróbáljuk, milyen is az ő bőrében lenni. Természetesen ezt örömmel tesszük, hisz akkor van értelme, ha önkéntes, öncélú és öröm vezérli. Míg a gyakorlatok során az a kérdés: „hogyan kell?” „milyen volt?”, a dramatikus játékoknál pedig azt kérdezzük: „hogyan lehet?” „milyen lenne?” stb. Eljátsszuk, hogy milyen az, amikor megdorgálnak valamiért, vagy összevesztem a barátommal stb.

A SZÍNHÁZ – a gyakorlatoktól és a dramatikus játéktól eltérően – közönséget igényel és az előadás szándékával hozzuk létre. Ide sorolhatók a karácsonyi, az anyák napi és a ballagó műsorok, a mesék megjelenítése. Mi az óvodánkban – az anyák napi és a ballagó műsorokon kívül – a nyilvánosság elé való kiállításra nem törekszünk, nem az a célunk. Ezek a játékok nekünk szólnak, a saját magunk örömeért játszunk. Úgy gondoljuk, hogy maga az út a fontos, a közben szerzett ismeretek, megtapasztalások, érzések, hangulatok, egymásra hatások. Gabnai Katalin szerint: „annak a varázslatnak a megtartását célozza, amelyben megmerülni, s amelyből visszatérni gazdagodást jelent”. (Gabnai, 2011. 191.)

A TANÍTÁSI DRÁMA a gyakorlatok, a dramatikus játék és a színhát ötvözete. Olyan tevékenység, melyben egy képzeletbeli világban fiktív vagy valós problémákkal találkozunk és közben tapasztalatokra, ismeretekre teszünk szert. Ennek jó példája látható Az öreg halász és a nagyravágyó felesége című mesére épülő komplex drámajátékban. A közös tevékenységben a környezetvédelem, a környezetszennyezés kérdését és problematikáját jártuk körül. Céлом az volt, hogy megértésbeli változást idézzek elő, formáljam a gyerekek környezettudatos magatartását, alakítsam a természethez fűződő pozitív érzelmi viszonyukat. A játék lehetőséget adott a tervezetben megfogalmazott feladatok és képességfejlesztési területek spontán erősítésére, alakítására is.

Az alábbi foglalkozást saját csoportomra terveztem. Ötletadásra, inspirálódásra, továbbgondolásra szánom. Fontosnak tartom leszögezni, hogy a játékok kiválasztásánál maximálisan figyelembe kell venni a csoport fejlettségi szintjét, drámajátékban való jártasságát, aktuális érzelmi-fizikai állapotát, játékgyakorlatát, összeszokottságát. Ezen szempontok figyelembevételével mi komplex dráma keretében így dolgozzuk fel a Víz világnapját. A tevékenység előzményeként viaszkarot készítettünk a vizek élővilágáról. Az elkészült alkotásokkal csoportszobánkat díszítettük. A drámajáték ezen formájában a célok megvalósulása nem biztos, hogy rögtön látható. De ha a közös játék érzelmileg megérintette a gyerekeket, akkor, ha hetek, hónapok múlva találkoznak a valós életben hasonló problémával vagy megoldandó helyzettel, az mindenképp pozitív hatással fog hatni a cselekedeteikre. Mi Trencsényi Lászlóhoz hasonlóan úgy véljük, hogy a drámapedagógia eszközével egy olyan hatékony eszköz van a kezünkben, mellyel nagymértékben tudjuk befolyásolni a tanulási motivációt, a személyiségfejlődést, a társakhoz, közösséghez, munkához való viszonyt. Elősegíti bizonyos alapvető készségek és képességek kialakítását és fejlesztését, az élményen

keresztül történő tanulás, bevésés pedig a befogadás mélységét és erősségét növeli. A drámapedagógiai megközelítés segíti az egész nevelőmunkát és a nevelőtestületen belüli szakmai együttműködést, a tevékenységek közti kapcsolódási pontok megtalálását, az óvónő-gyermek közti kommunikációt (Trencsényi, 2011).

Tevékenység/foglalkozásterv - A külső világ tevékeny megismerése

A tevékenységet vezeti: Szabó Imréné

Helye: csoportszoba

Korcsoport: nagycsoport

Tevékenységi forma: A külső világ tevékeny megismerése

A tevékenység előzményei:

- rövidfilm megtekintése a tenger élővilágáról
- Az öreg halász és a nagyravágyó felesége című mese megismerése
- séta a Csónakázó-tóhoz és a Gyöngyös-patakhoz – vízmintagyűjtés
- kerti tó megfigyelése
- Gazdag Erzszi: Hol lakik a halacska? című vers ismétlése
- könyvnezegetés a vizek élővilágáról
- halacskás színezők színezése
- puzzle kirakása a tenger élővilágáról
- utánpótlásjátékok
- az öreg halász kunyhójának megépítése a dobogón

A tevékenység tartalma, témája: Mesére épülő komplex drámajáték élővizeink megóvásának fontosságáról.

Integráció más nevelési területekkel:

- verselés, mesélés
- rajzolás, festés, mintázás, kézimunka
- mozgás
- ének-zene, énekes játék, gyermektánc
- anyanyelvi nevelés

Munkaforma: óvodai makrocsoport

A tevékenység célja: A mesére épülő komplex drámajáték segítségével formálódjon környezettudatos magatartásuk, a közös játékban alakuljon a természethez fűződő pozitív érzelmi viszonyuk. Fejlődjön érzelmi intelligenciájuk, problémamegoldó és együttműködő képességük.

A tevékenység feladatai:

Nevelési feladatok: öröm, öncélúság, önkéntesség hassa át a közös játékot, közösségi érzés fejlesztése, érzelmi és akarati tulajdonságok fejlesztése.

Didaktikai feladatok: alkalmazkodjanak a tevékenység megkívánta magatartásformákhoz, szabályokhoz, korábban szerzett tapasztalataikat, tudásukat, élményeiket kreatívan használják fel a játékos cselekedtetés során, fejlődjenek kognitív és perceptív képességeik.

Képesség- és készségfejlesztés:

- taktilis érzékelés fejlesztése,
- szabálytudat fejlesztése,
- kreativitás és fantázia fejlesztése,
- ok-okozati összefüggések észrevétele, megláttatása,
- emlékezet, gondolkodás fejlesztése,
- auditív észlelés fejlesztése,
- szókincsbővítés, kommunikációs készség fejlesztése,
- test- és térérzékelés fejlesztése,
- nagymozgások, mozgáskoordináció fejlesztése,
- alkalmazkodó, együttműködő és problémamegoldó képesség fejlesztése verbális és cselekvési szinten egyaránt,
- problémaérzékenység fejlesztése,
- szándékos figyelem fejlesztése,
- érzelmi bevonódás erősítése,
- türelem és kivárássra való képesség fejlesztése.

Alkalmazott módszerek, eljárások: bemutatás, megfigyelés, magyarázat, beszélgetés, szerződés-kötés a szabályokra, differenciálás, cselekedtetés, motiválás, segítségnyújtás, pozitívumokra épülő értékelés, ellenőrzés.

Eszközök: laptop, hangszóró, halászháló, zsák, láda, kagylók, kötelek, esőbot, telefon.

Foglalkozásterv

Idő	A fejlesztő tevékenység felépítése, a foglalkozás menete	A fejlesztés módszerei, munkaformák, eszközök, megjegyzések
3 perc	Szervezési feladatok: a játékhoz szükséges hely és eszközök megteremtése és előkészítése dajka nénink segítségével	
	1. Ráhangolódás: hátsimogatás zenére (Ennio Morricone: Le vent, le cri) Mindenki a saját elképzelése szerint simogathat. A lassú, finom, kellemes érintésre helyezem a hangsúlyt, eszerint értékelek.	„ Gyertek ide, üljetek körbe, egymás mögé (egy fiú, egy lány)! Bekapcsolok egy kellemes zenét. Simogassuk meg egymás nyakát, hátát, stb.! Finoman, óvatosan, puhán simogass, hogy kellemes érzés legyen a társadnak!”

Idő	A fejlesztő tevékenység felépítése, a foglalkozás menete	A fejlesztés módszerei, munkaformák, eszközök, megjegyzések
1 perc	2. Motiválás: óvónői narráció: „Volt egyszer, hol nem volt...” Érdeklődés felkeltése a közös játékhoz, bevonódás megkönnyítése, belépés a képzeletbeli világba. Kontextus teremtése	„ Szeretnék nektek elmesélni egy történetet...” képzelőerő, fantázia fejlesztése, a belső képi világ erősítése
1 perc	3. Szerződés-kötés a betartandó szabályokra és magatartásformákra	„ Mielőtt elindulunk, beszéljük meg, milyen szabályokat kell betartanunk a tengeren és a csónakban (nem lökdösődünk, nem állunk fel stb.)!” szabálytudat erősítése, gondolkodás fejlesztése
3 perc	4. Indulás a tengerpartra, párkeresés: fiú-lány párok Mozgásformák megbeszélése, kipróbálása hullám: balra-jobbra stb. dőlünk, eső: háztető, albatrosz: víz alá bukás Differenciálás és segítségnyújtás a párválasztásnál: egymást segítő, támogató, erősítő párok választása (a gyermekek érettségének, képességeinek, szükségleteinek figyelembevételével)	„ Mielőtt elindulnánk, beszéljük meg, mit kell majd tennünk, ha hullámozni kezd a tenger, ha elered az eső...stb. Készen álltok? Indulhatunk? Társunkra és magunkra is nagyon vigyázzunk az úton!” gondolkodás fejlesztése, fantázia fejlesztése, szándékos figyelem fejlesztése, felelősségtudat fejlesztése
4 perc	5. Beszállás a csónakba, egymás mögé párokban (lányok bal, fiúk jobb oldalra) SNI-s kislányunkat magam elé ültetem, így jobban tudom segíteni a feladat megértésében és elvégzésében. Az utolsó pár viszi a felszerelést, amit a csónak végében helyezünk el. Termeghatározás. Motiváció: visszafelé az vezethet bennünket, aki odafelé szabályosan, óvatosan és biztonságosan evezett.	„ Helyezkedjete el a csónakban kényelmesen! Tudjátok, sok veszély és váratlan helyzet leselkedhet ránk, ezért nagyon fegyelmezzeteknek kell lennünk!” alkalmazkodóképesség fejlesztése, türelem és kivárársra való képesség fejlesztése, térérzékelés fejlesztése, oldaliság fejlesztése, téri tájékozódás, térérzékelés fejlesztése

Idő	A fejlesztő tevékenység felépítése, a foglalkozás menete	A fejlesztés módszerei, munkaformák, eszközök, megjegyzések
3 perc	<p>6. Evezőlapátok (kötelek) kiosztása mindkét oldalra, az evezés technikájának bemutatása, kipróbálása (előre, kör alakban hátra). Az evezés technikájának minél pontosabb elvégzésére helyezem a hangsúlyt, az együttmozgást, az arra való törekvést értékelem (pozitívan).</p>	<p>„Mielőtt elindulunk, itt a sekély vízben próbáljuk ki az evezést! Próbáljunk meg arra ügyelni, hogy együtt mozgassuk az evezőlapátot, különben felborulhatunk!”</p> <p>mozgáskoordináció fejlesztése, együttműködés, kooperáció fejlesztése, szókincsbővítés, szem-kéz koordináció</p>
1 perc	<p>7. Esőbot használata, kézfogás, magas tartásba emelés</p>	<p>„Hű, már jó messzire beveztünk a parttól. Nézzünk vissza, hogy néznek ki a házak távolból!”</p> <p>emlékezet fejlesztése, auditív észlelés fejlesztése</p>
2 perc	<p>8. Állatok a vízben, mozgás utánzása. Mindenki olyan állat lehet a vízben, amilyen szeretne. Egyéni szintjük, érettségük szerint értékelek, differenciálok verbális és nonverbális eszközökkel (érintés, gesztusok). Minden megoldás jó. Fénykép a vízi állatokról.</p>	<p>„Evezzünk tovább! Nézzétek, itt sekélyebb a víz, látni a halakat! Szálljunk ki és itt a csónak körül utánozzuk a mozgásukat a szép tiszta tengervízben! Úgy látom, közeledik egy hatalmas albatrosz. Bukjatok le gyorsan a víz alá, mert nagyon szereti a halakat!”</p> <p>mozgáskoordináció fejlesztése, képzelőerő fejlesztése, térérzékelés fejlesztése, reakciógyorsaság fejlesztése</p>
1 perc	<p>9. Visszaszállás a csónakba. SNI gyermeknek segíték megtalálni a helyét.</p>	<p>„Óvatosan szállj be, fel ne billenjünk! Nézd meg, megvannak-e a felszereléseink. Ha mindenki megtalálta a helyét, akkor indulhatunk! Fogd az eveződet!”</p> <p>egyensúlyérzék fejlesztése, téri tájékozódás fejlesztése</p>
2 perc	<p>10. Hullámjáték A szabály betartását ellenőrzöm a kontextus szem előtt tartásával.</p>	<p>„Itt már nagyon haragos a tenger, hatalmas hullámok közelednek felénk. Vigyázzatok, el ne engedjétek az evezőtöket és ki ne boruljatok a csónakból! Vigyázz! Balról jön egy hullám...stb.”</p> <p>egyensúlyérzék fejlesztése, reakciógyorsaság fejlesztése, térirányok, téri tájékozódás fejlesztése</p>

Idő	A fejlesztő tevékenység felépítése, a foglalkozás menete	A fejlesztés módszerei, munkaformák, eszközök, megjegyzések
3 perc	<p>11. Problémahelyzet. A szennyezett víz megpillantása. A víz felszínén elpusztult halak. Belsővé tétel: alárendeljük magunkat a helyzetnek, az érzelmeknek.</p>	<p>„ Gyerekek, olyan sötét foltokat látok a vízen. Mi lehet ez a sok elpusztult hal? Mi történhetett? ok-okozati összefüggések megláttatása, érzelmi intelligencia fejlesztése, gondolkodás fejlesztése, érzelmi bevonódás erősítése</p>
4 perc	<p>12. Állatok mozgása a szennyezett vízben (amikor még élnek, amikor már elpusztultak) (állókép) Ötletgyűjtés: mit tegyünk? Szemben helyezkedem el a gyerekekkel, így beszéljük meg a problémát.</p>	<p>„ Mutassátok meg nekem, hogyan mozognak az állatok a vízben, amikor kevés az oxigénjük, és amikor már nincs!” problémaérzékenység, problémahelyzethez való alkalmazkodás fejlesztése, gondolkodás fejlesztése, nyelvi kifejezőkészség fejlesztése, segítőkészség fejlesztése</p>
5 perc	<p>13. Óvónő szerepben: főhalász (sapka) Probléma kidolgozása, megoldása, főhalász hívása telefonon</p>	<p>„ Halló, itt a főhalász! Miben segíthetek?” Párbeszéd a főhalász és a gyerekek közt a probléma megoldásáról. kommunikációs készség fejlesztése, beszédbátorság fejlesztése, nyelvi kifejezőkészség fejlesztése</p>
1 perc	<p>14. Hazautazás: aki leghátul ült, az kerül most előre, ellentétes kar használata evezésnél</p>	<p>„ Nézzétek, találtam egy ládikát! Kinyitjuk, ha hazaértünk. Most igyekezzünk hazafelé, mert nemsokára besötétedik!” Motiváció a hazaúthoz Mozgáskoordináció fejlesztése, kooperáció fejlesztése, téri tájékozódás fejlesztése</p>
3 perc	<p>15. Képkirakó játék. A kagylókból kirakás szabályainak megbeszélése. Zene bekapcsolása. Képaláírás. Csoportos értékelés</p>	<p>„ A tengeri utunk emlékére rakjunk ki egy képet ezekből a kagylókból! Adjunk neki címet!” síkban való tájékozódás fejlesztése, kreativitás, fantázia fejlesztése</p>

Felhasznált irodalom

Bajzáth Mária (2020): *Mesefoglalkozások gyűjteménye 1.* 3. kiadás. Kolibri Kiadó, Budapest (Népmesekincstár)

Gabnai Katalin (2011): *Drámajátékok.* Helikon Kiadó, Budapest

Gabnai Katalin (2012): *Színházak könyve.* Helikon Kiadó, Budapest

Kádár Annamária (2013): *Mesepszichológia. Az érzelmi intelligencia fejlesztése gyermekkorban 10 EQ fejlesztő mesével.* Kulcslyuk Kiadó, Budapest

Kaposi László (1995): *Drámapedagógiai olvasókönyv.* Magyar Drámapedagógiai Társaság, Marczibányi Téri Művelődési Központ, Budapest

Mérei Ferenc (1999): *Gyermeklélektan.* Medicina Könyvkiadó Rt., Budapest

Sárvári Vármelléki Óvoda (2013): *Helyi Pedagógiai Program.* [Kézirat]. Sárvári Vármelléki Óvoda, Sárvár

Trencsényi László (2011): Felkészülés a nevelési feladatokra – dramatikus technikák a pedagógusképzésben. *Drámapedagógiai Magazin.* **21.** 1.sz. 5-9.

Zilahi Józsefné (1996): *Óvodai nevelés játékkal, mesével. Elmélet és módszertan.* Eötvös József Könyvkiadó, Budapest

Pajor Andrásné:

"Mese, mese, mátká..." útravaló a gyermekek anyanyelvi kultúrájának megalapozásához

A témaválasztás indoklása

A népmesék felgyorsult világunkban is utat mutatnak, mintát adnak. Ma is időszerű és egyre fontosabb a népmesékben rejlő üzeneteket eljuttatni a gyermekekhez. A megváltozott társadalmi környezet nem mindig segíti a mesék átörökítését, ezért az óvodának küldetése, hogy a gyerekek az igényesen megválasztott mesék tengerében nevelkedjenek.

Gyakorlott óvodapedagógusként azt tapasztalom, hogy évről évre egyre több a beszédproblémával, beszédhibával küzdő gyermek. Ezért nem feltétlenül csak a tévénézés a hibás, bár kétségtelen, hogy a képernyő nézése nem ösztönzi a kreativitást és gátolja a manuális tevékenységek végzését is. „Ha gyermeket a televízió elé ültetjük, egyrészt megfosztjuk attól a lehetőségtől, hogy a mozgás segítségével dolgozza fel élményeit, másrészt a külső képek azonnal leállítják a belső képkészítés, képáramlás folyamatát, amit a mesehallgatáskor átél. Ilyenkor a fantázia nem működik, a gyermek kreativitása nem fejlődik.” (Kádár, 2012. 59.). Az egyre gyorsabban terjedő digitális világ a kisgyermek beszédfejlődésére nézve nem jelent valódi fejlődést, a szülő személyét sem pótolhatja. Abban is egyetértenek a szakemberek, hogy a szülő mind a probléma korai felismerésével, mind a folyamatos kommunikációval, meséléssel, a gyermek életkorának megfelelő könyvek közös nézegetésével sokat segíthet a beszéd megfelelő fejlődésében.

Sajnos évről évre azt is tapasztaljuk, hogy a szülők fele gyermekének nem olvas mesét. A mai felnőttek többségének még csak-csak meséltek, sokan nőttünk fel úgy, hogy szüleink minden este az ágyunk szélén ülve olvastak nekünk. Úgy tűnik azonban, hogy ez a szokás kezd eltűnni, a szülők felének saját bevallása szerint nem fér bele ilyesmi az idejébe. A mai kor gyerekei számára egyre nagyobb kihívás, hogy kifejezzék magukat, ezért egyre nagyobb hangsúly tevődik az intézmények számára a mesék átörökítésében. Általános tapasztalat, hogy 10 éves kor felett a gyerekek kevesebbet olvasnak. Az is bizonyított tény, hogy az országos kompetenciamérések eredményei alapján az iskolás gyermekek szövegértése nem éppen pozitív irányban változik. Az utóbbi évek kompetenciaméréseinek átlageredményei a szövegértés területén közepes szintet mutatnak, a 15 évesek körében végzett nemzetközi szövegértési felmérésen a magyar diákok olvasási készsége alig éri el az átlagos szintet (Oktatási Hivatal, 2020). Bajzáth Mária, a Meseközpont Alapítvány és a Népmesekincstár Mesepedagógiai Műhely szakmai vezetője egy riportjában szintén megerősítette, hogy a gyermekeknek keveset mesélnek otthon. Egy magyar kutatás során több ezer családot kérdeztek meg arról, hogy kapnak-e a gyerekek otthon mesét. A kutatás eredményei alapján a 6-10 éves gyermekek körülbelül egyharmada rendszeresen, naponta, egyharmada hetente egyszer, egyharmada pedig egyáltalán nem kap mesét otthon (Bajzáth, 2018). Az e téren kívánatos pozitív irányú változás elérésében az óvodapedagógusok szerepe is meghatározó.

Óvodánk bemutatása¹

A Szombathelyi Napsugár Óvoda 1975-ben épült a Joskar-Ola lakótelep déli részén. Jelenleg 5 óvodai csoporttal működünk. Óvodánk sajátos arculatának kialakulása már az 1980-as évek végén elkezdődött, ekkor már kiemelt nevelési területként kezeltük az anyanyelvi, kommunikációs nevelést. Az 1990-es évektől az akkori német nemzetiségi önkormányzat elnökének felkérésére a német nyelv játékos óvodai nevelésével is foglalkoztunk. Mivel jónak ítélte a munkánkat és szülői igények is felmerültek, így az óvoda két vegyes életkorú csoportjában a német nemzetiséghez tartozó gyermekek óvodai nevelését is felvállaltuk. 1995-től együtt zajlik hároméves kortól beiskolázásig a különleges bánásmódot igénylő és ép gyermekek nevelése és harmonikus személyiségfejlesztése. Büszkék vagyunk arra, hogy az integrált nevelés városi és megyei szinten elsőként óvodánkban valósult meg. 1991. március 1-jétől óvodánk megyei bázisintézményként működött az óvodai anyanyelvi és német nemzetiségi nyelvi nevelés területén.

Jelenleg együttműködési megállapodás keretében az ELTE Savaria Regionális Pedagógiai Szolgáltató és Kutató Központ óvodai bázisintézményeként működünk az anyanyelvi nevelés területén. Az együttműködés során célunk az intézményünk sajátosságainak bemutatása mellett segíteni a társintézmények óvodapedagógusainak szakmai munkáját. Bázisóvodaként a feladataink közé tartozik a szakmai munka támogatása, a tudásmegosztás, a jó gyakorlatok közvetítése, az új pedagógiai módszerek átadása, szakmai és nyílt napok, továbbá hospitálások megszervezése, lebonyolítása.

Az Óvodai Nevelés Országos Alapprogram kiemelten foglalkozik az anyanyelvi neveléssel. Ez a nevelési terület meghatározó tényező a gyermekek nyelvi szocializációjában, a sikeres kommunikációs és asszertivitási képességek kibontakozásában. Az anyanyelvi nevelés valamennyi tevékenységi forma keretében megvalósítandó feladat. Óvodánkban fő céljaink a területen: az anyanyelv ismeretére, megbecsülésére, szeretetére nevelés valamennyi tevékenységforma keretében; az érdeklődés, a tapasztalatszerzés, a gondolkodás örömeinek átélése; az alkotás, az emberi és tárgyi környezet szépségének felfedezése; a gyermeki világkép alakítása. Pedagógiai programunkban a következőképpen fogalmazzuk meg az anyanyelvi neveléssel kapcsolatos feladatainkat:

- a gyermekek érdeklődésére, kíváncsiságára építve változatos tevékenységek, élmények biztosítása, melyeken keresztül tapasztalatokat szereznek;
- ismeretek átadása természeti és társadalmi környezetükről, kibővítve a már birtokukban lévő ismereteket;
- a kultúraátadás hatásrendszerében az óvodai nevelési módszerek segítségével a gyermekek spontán szerzett tapasztalatainak, ismereteinek rendszerezése, célirányos bővítése, különböző tevékenységekben és élethelyzetekben való gyakorlása oly módon, hogy ezáltal bővüljenek megismerő kognitív képességeik;
- olyan ösztönző környezet biztosítása, melyben az alkotóképesség pozitív irányú fejlődést tükröz;
- problémamegoldó képesség és kreatív gondolkodás fejlesztése;

---

¹ Szombathelyi Napsugár Óvoda módosított Pedagógiai Programja, 2020.

- beszélgetésre alkalmas, nyugodt, kiegyensúlyozott légkör megvalósítása;
- a beszédöröm biztosítása: arra neveljük a gyermekeket, hogy bátran nyilatkozzanak meg, mondják el élményeiket;
- lehetőség teremtése minden gyermeknek a folyamatos beszéd gyakorlására;
- a gyermekek azon képességének fejlesztése, hogy tudjanak másokat is meghallgatni;
- a gyermekek szókincsének folyamatos bővítése;
- a beszédészívonal emelése olyan formában, hogy a gyermekek képesek legyenek a nyelvi kifejezések eszközeit variálni;
- a beszédészívölés és beszédmegértés fejlesztése.

A gyermekek érdeklődésére, kíváncsiságára építve változatos tevékenységeket biztosítunk számukra, melyeken keresztül tapasztalatokat szereznek természeti és társadalmi környezetükről. Óvodánk tevékenységgel gazdag élete, a kellemes, nyugodt légkör alapvetően meghatározza az anyanyelvi nevelés fejlesztését és a kommunikáció különböző formáinak alakítását, ezért mindennap a nevelési folyamat egészébe beépülnek a nyelvi nevelést szolgáló játékok. A gyermekek ezek hatására nemcsak tisztábban és jobban fognak beszélni, hanem a gondolkodásuk is fejlődik. Különösen fontos, hogy tiszta, szép és világos beszédünk mintát nyújtson, ösztönzést adjon a gyermekeknek. Figyelünk arra, hogy gyermekeink mindig választ kapjanak kérdéseikre. Dicsérjük és biztatjuk a bátortalan gyermekeket, a beszédre serkentjük őket. Különös gonddal ügyelünk arra, hogy a hozzánk érkező gyermekek a szép, kulturált, udvarias beszéd legfontosabb elemeit, szabályait megismerjék. Arra törekszünk, hogy a gyermek-gyermek és a felnőtt-gyermek kapcsolatban gátlások nélkül jelenjen meg az odaillő verbális és nonverbális kommunikáció, a tevékenységnek és a szerepnek megfelelő beszéd.

Az anyanyelv és a mesélés mint tevékenység kapcsolata

A módszertani terület elméleti és gyakorlati összefüggései

Pedagógiai nevelőmunkánkban mindig is kiemelkedő fontossággal bírt a népmese, a mese személyiségformáló és személyiségfejlesztő ereje. A mindennapi mesélés hozzájárul a gyermekek értelmi, erkölcsi fejlődéséhez, a mentális higiéné alakításához, mely által pozitív érzelmi élményekhez jutnak. Fontosnak tartjuk, hogy minél több népmesét hallgassanak a gyermekek. A mese kiválasztásánál figyelünk arra is, hogy az a gyermekek által akár dramatizálható legyen, el tudják játszani. A jellegzetes mesei fordulatokat többször is megismételjük. Kezdeményezünk játékot, amelyben a gyermekek mesealakokat, természeti jelenségeket utánozhatnak, mesét és szituációkat jeleníthetnek meg. Törekszünk arra, hogy az óvodapedagógus modell legyen a gyermekek számára, vállaljon szerepet, mutassa be megjelenésében, beszédében, cselekedeteiben egy-két mesealak életre keltését. Olyan "varázsos" környezetet, légkört alakítunk ki, amely mesemotívumok, mesecselekmények, mesei szerepek kreatív megformálására ösztönzik a gyermeket. Minden csoportnak megvan a saját mesehívogató mondókája, mellyel mesére hívjuk óvodásainkat, ezzel is motiválva őket a mesehallgatásra. A Pipitér csoport mesehívogatója így hangzik: „Meseország nagy kapuja sarkig ki van tárva, induljunk el gyorsan, hallgassuk meg, mi a mese mára.”

A mesélés feladatainak értelmezésében a magyar gyermekköltészet, a népi, dajkai hagyományok gazdag és jó alkalmat, erős alapot kínálnak a mindennapos mesélésre. A mese a gyermekek érzelmi, értelmi, erkölcsi fejlődésének és fejlesztésének egyik legfőbb segítőtje, lelki szükséglet. A mese – képi és konkrét formában – feltárja a gyermekek előtt a külvilág és az emberi belső világ legfőbb érzelmi viszonyait, a lehetséges, megfelelő viselkedésformákat. Különösen alkalmas a gyermekek szemléletmódjának és világgépének kialakítására, visszaigazolja a gyermeki szorongásokat és feloldja a feszültségeket. Ahogyan Bruno Bettelheim osztrák származású amerikai gyermekpszichológus és író fogalmazott: „Minden mese olyan varázstükör, amely belső világunk valamelyik összetevőjét tükrözi, és azt az utat, melyet meg kell járnunk, hogy eljussunk az éretlenségtől az érettségig.” (Bettelheim, 1985. 209.) A mese, mint a lélek tükre, ajtót nyit számunkra belső világunk felé. Ezen a titkos kis ajtón keresztül napvilágra kerülhetnek és mesebeli alakokban testet ölthetnek vágyaink, fantáziáink, indulataink, egész ösztönvilágunk. A mese, akárcsak az álom, ahogy Jung írja: "megnyitja a lélek legbelsejébe, legintimebb részébe vezető titkos kis ajtót". (Jung, id. Isler, 1996. 110.). A mindennapos mesélés a gyermekek mentális higiéniájának elmaradhatatlan eleme, mely által pozitív érzelmi élményekhez jutnak, fejlődik erkölcsi megítélésük. A gyerekeknek a hallott mese maga a hatalmas csoda. Egy olyan varázsszer, ami néha felpörget, néha pedig álomba ringat. Néha le- és megnyugtat, máskor izgatottságot eredményez. Boldizsár Ildikó szerint a mese gyógyír, varázsszer, verbális bájital, amely minden korban mindenkinek szól, mert a mesékben minden benne van, amit egy nemzet ősi tudásként felhalmozott, egyetemes szellemi tanítások összegzése, egy-egy nép szellemi kincsesládája (Boldizsár, 2010). A mesélővel való személyes kapcsolata segíti a gyermeket abban, hogy érzelmi biztonságban tudhassa magát, ellazuljon, átadja magát annak a lebegő tudatállapotnak, amelyben a belső képvilágát megelevenítheti és létrehozhatja a belső „mozit”. A mesélés nincs életkorhoz kötve, de hogy milyen mese való a gyerekeknek, életkoronként eltérő. Az irodalmi alkotások megválasztásánál figyelembe vesszük a népi, a klasszikus és a kortárs irodalmi műveket egyaránt, illetve helye van a magyarság történelmét feldolgozó mondavilág elemeinek, meséinek (mondóka, vers, mese, elbeszélés, folytatásos történet). A mesemondás, a mesehallgatás fontos kapcsolatépítő eszköz a pedagógiában, jótékonyan hat az interakciókra és a közösségi életre. A mesehallgatáskor életbe lépő szimultán kettőstudat örömforrás: feszültségteremtő, feszültség hordozó és feszültségelvezető (Mérei és Binet, 2006).

Miért fontos a gyermekek életében a mese?

➤ Személyiség-kibontakoztató hatás

A mese egyrészt szórakozást nyújt a gyermeknek, másrészt fejleszti önismeretét, segíti személyisége fejlődését. Sok szinten és sokféleképpen gazdagítja életét. A mese jó alkalom a tartalmas és nyugodt időtöltésre. A mese megtanítja a gyermeket odafigyelni a történetre, ezáltal akaratlanul is követi a folyamatot, ez pedig a későbbiekben a szövegértés és a szókincs fejlődésére is hatással lesz, ami alapja a személyiség kibontakozásának. Gondolkodásra is készíttet, mert a történetek hallgatása során a kicsik lassanként felfedezik a bennük rejlő ok-okozati összefüggéseket, értékelik a hallottakat, következtetéseket vonnak le, egyszóval egy sor

olyan szellemi tevékenységet végeznek, amelyek gyakorlásával megtanulják az összefüggő, elemző, logikus gondolkodást. A mese a pozitív gondolkodás forrása is, amelynek előfeltétele az egészséges énkép és önbizalom. A rendszeres és helyes mesemondás pedig mindezt megalapozhatja. Ezért rendkívüli jelentőségű, hogy milyen értékrendet, milyen világgépet közvetítő mesével tápláljuk gyermekeink lelkét. A meséken keresztül megtapasztalják az élet dolgait és törvényszerűségeit. A mesélésen keresztül történő nevelés, a mesék segítségével történő tudásátadás a naponta ismétlődő mesélés során a szülő, az óvodapedagógus közös játéka a gyermekkel, amely minden résztvevő számára örömforrást jelent.

➤ **Fantázianővelő szerep**

Az élősztavas mesélés előnye, hogy a gyereknek lehetősége van feldolgozni a hallottakat, rákérdezni a mesében történetekre. A mesét hallgatva saját fantáziájára van bízva, hogyan képzelel el a történetet. Belső képeket alkot, és ezzel fejleszti a kreativitását, ettől a gondolkodása rugalmasabb lesz és képes lesz gyorsabban megoldani problémás helyzeteket. A mesét hallgató gyermek képzelete fantasztikus módon dolgozik: képeket alkot, értelmez, tovább szövi a szálakat. A valóságon túli világ, a képzelet szárnyalása a gyermek számára nagyon is befogadható, érthető. A mese nem kioktat, és nem pusztán szavakkal mond el történeteket, ad vissza hangulatokat, hanem érzéki módon fejez ki nagyon is átélhető, élményszerű „egyszerű” igazságokat. A mese kimondhatóvá teszi a kimondhatatlant. A gyermek számára nincsenek megmagyarázhatatlan dolgok, a képzelete a csillagokig szárnyal.

➤ **Az érzelmi intelligencia fejlesztésének eszköze**

"A mese olyan lelki táplálék, amely életre szóló nyomokat hagy a gyermekben." mondja Kádár Annamária pszichológus (Kádár, 2012. borító). Valóban a mese a mindenség kulcsa, lelki táplálék. A mesélés sajátos szituációja, bensőséges hangulata révén érzelmi biztonságot ad, azt a nyugodt, csendes és szeretetteljes légkört, rítust, amelyben meg lehet pihenni, el lehet lazulni. A gyermekkel töltött minőségi idő, a vele való szoros érzelmi kapcsolat a legértékesebb ajándék, amit adhatunk, egyben az érzelmi intelligencia fejlesztésének alapja is.

➤ **Iskola-előkészítő szerep**

Azok a gyerekek, akik rendszeresen hallgatnak mesét kisgyermekként és lehetőségük van megismerkedni a könyvekkel, könnyebben tanulnak majd meg olvasni iskolás korukban. Albert Einstein szavait idézve: "Ha azt akarjátok, hogy intelligensek legyenek a gyerekeitek, olvassatok nekik meséket. Ha azt akarjátok, hogy még intelligensebbek legyenek, olvassatok nekik még több mesét." (Einstein, id. *Labádiné*, 2020. 1.) A mesélés révén elejét vehetjük a későbbi tanulási nehézségeknek. A könyvek forgatása, nézegetése közben, az olvasás mímelése során az olvasás szeretetére nevelünk. A mesehallgatás során a gyermek elsajátítja a köznapitól eltérő irodalmi nyelvet is és bővül a szókincse.

➤ **A mesék üzenetei**

A jó mese a gyerekek lelki-szellemi tápláléka. Milyen útravalót kínál a legtöbb népmesei történet a gyerekeknek? Mi mindenre tanít a mese?

Néhány konkrét üzenet egy mesében: Értékes célja van, amiért a legkisebb királyfi vagy a szegény legény nyomban útnak is indul, és amiért érdemes is küzdeni. Mivel útja során a

rengeteg erdőben nem tudja, merre tovább, segítséget kér, mégpedig alázattal és tisztelettel (*„köszönti az asszonyt illendőképpen”*; *„elmondja, hogy mi jóban jár”*). A segítők tanácsát azután hálásan meg is fogadja (*„megköszöni szépen a királyfi és meg sem állott, míg annak a magas hegynek a tetejére nem ért”*). Amikor a helyzet úgy kívánja, önfeláldozásról is tanúbizonyságot tesz (*„Gondolja a királyfi, bizony nem adok én a lovam húsból, inkább adok a magaméból”*).

A mesék cselekményében megjelenő konfliktusok sokaságát le kell győzni, ami kitartásra nevel. Más motívumok az identitás erősítését segítik, a szülőktől való elszakadást is jelképezi például a hamuban sült pogácsával való elindulás az ismeretlenbe. A mesék választ adhatnak minden olyan kérdésre és problémára, amellyel életünk során szembe kerülünk, a testvérféltékenységtől az életfeladat és a hivatás megtalálásán át a párválasztásig. A gyermek a mesében találkozik először és ismerkedik meg az élet mérföldköveivel, a születéssel, a szerelemmel és a halállal. Ekkor ismerkedik meg olyan erkölcsi és esztétikai fogalmakkal is, mint a jóság, a gonoszság, a szépség és a rútság.

A mese kiválasztás szempontjai életkoronként

A hároméves óvodásnak már vannak kedvenc meséi. Nagy élvezettel hallgatja a láncmeséket, az állatmeséket és a rövid történeteket. Főleg azokat a történeteket szeretik, melyek róluk szólnak, olyan élethelyzetekről, amelyek velük is megtörténnek. A hároméves kisóvodás azokat a meséket szereti, amelyek ritmikusak, nem túl bonyolult cselekményűek és nem is túl hosszúak. Nem tudja még elkülöníteni a mesét és a valóságot, ezért a varázsmesék még távol állnak tőle, sőt félelmet, szorongást kelthetnek benne. Ügyelünk arra, hogy kevés konfliktust és egyszerű, ismétlődő részeket tartalmazó meséket válasszunk.

Négy-ötévesen – kinek inkább négy, másnak inkább öt, nehéz határozott határvonalat húzni – mérföldkövet szokás említeni a mese és az érdeklődés szempontjából. Ekkor indul el a nagy mesekorszak: a gyermek különbséget tud tenni a valóság és a mese között, kialakul a mesetudat. Együtt izgul a mesehőssel, drukkol neki, azonosul vele. Szeretik a tündérmeséket, a bonyolultabb, sokszereplős, hosszabb történeteket. Ebben a korban jelennek meg a népmesék.

Öt-hat-hétéves korban már következhetnek a terjedelmesebb és bonyolultabb tündérmesék és a dúsabb cselekményű történetek. A gyermek ekkor már bővebb szókinccsel és a világról sokkal több ismerettel rendelkezik ahhoz, hogy a mesék mélyebb rétegeit is megértse.

Mivel intézményünk egyes életkorú szervezeti csoportokban működik, ezért minden életkorú gyermek meseigényét figyelembe kell vennünk és ki kell elégítenünk. Ügyelünk arra, hogy az „alapmesék”, a visszatérő mesék mellett minden korosztály számára kínáljunk olyanokat is, amelyek irodalmi élményeket nyújtanak és biztosítják a megértés és a továbblépés lehetőségét.

A Magyar Népmese napja a Szombathelyi Napsugár Óvodában

2011-ben lettem a Szombathelyi Napsugár óvoda vezetője és folyamatosan arra törekedtem, hogy új szint vigyek intézményünk és gyermekeink életébe, így esett a választás a mesenap méltó megünneplésére. A Magyar Népmese Napja lett a Napsugár ovi egyik legszebb hagyományörző ünnepe. Ez a nap Benedek Elek meseíró és "a nagy mesemondó" születésnapja is egyben, ezért a nagysága előtt is tisztelgünk e napon. Ő hitt abban – országgyűlési képviselőként is támogatta –, hogy a gyermekek és az ifjúság tanítása, a közoktatás fejlesztése, és ezen belül a mese, népmese népszerűsítése szükséges az egészséges fejlődéshez.

Hogy miért döntöttünk a megemlékezés mellett?

- A mai gyerekek nagyon sokat ülnek a tévé és a számítógép előtt, s rendkívüli mértékben befolyásolja őket a másfajta, globalizált kultúra, amit ezekből a forrásokból sajátítanak el.
- Szerettük volna a gazdag mesevilágunkra irányítani a gyerekek figyelmét, hiszen a lelki-szellemi fejlődésük szempontjából nagyon fontosak a népmesék, mesék. A nap célja, hogy a meseszerető gyerekek és felnőttek ezen a napon megkülönböztetett tisztelettel forduljanak mind a magyar, mind más népek meséi felé.
- Innovatív tevékenységre vágytunk.

Mesehetek, ahogy mi csináltuk, csináljuk

2011. szeptember 25. és 30. között szerveztük meg először óvodánkban Benedek Elek születésnapjának 150. évfordulójára a Mesenapokat. Rendezvényünk nagyon sikeres volt, ekkortól vált hagyománnyá a program intézményünkben. Minden évben a rendezvény előtti héten a bejáratni aulát hangulatossá tesszük, ezzel célunk a figyelemkeltés mellett a gyermekek érzékenyítése a mesék szeretetére. Gyűjtőmunkánk – amelyben óvodapedagógusok, szülők, gyerekek is részt vesznek – eredménye a régi mesekönyvekből álló kiállítás, melyet minden évben megrendezünk.

1. kép: Mesekönyv-kiállítás a bejáratnál. Saját fotó

Pajor Andrásné:

"Mese, mese, mátká..." útravaló a gyermekek anyanyelvi kultúrájának megalapozásához

Új élmény volt a gyerekek számára, hogy más csoportból érkező óvónénik mesemondását hallgathatták meg, amelyek Benedek Elek gyűjtéséből válogatott mesék, a meseirodalom gyöngyszemei voltak. A tehetségesebb gyermekek a sok mesehallgatás hatására még a mesemondó vetélkedőn is részt vettek.

2. kép: Óvodásunk mesél. Saját fotó

Készítettünk csomagolópapírból egy „nagy mesefát” ezt minden évben kiraktuk, sorra kerültek rá a gyermekeink által, nagy levélformájú papírra rajzolt gazdag meseillusztrációk, így „zöldült” folyamatosan.

3. kép: Mesefa az elkészült rajzokkal. Saját fotó.

4. kép: Akadályok leküzdése. Saját fotó

Az ötödik napon a gyereksereg az „Óperenciás tenger 77. szigetén” (tornaszoba) találkozott, amihez az egész folyosón felállított akadályok „leküzdése” után jutottunk el, amiben a „szegény legény” is segített. A mesebeli szigeten aztán a Mesebolt Bábszínház fiatal művészei meséltek, zenéltek nekünk.

Pajor Andrásné:

"Mese, mese, mátká..." útravaló a gyermekek anyanyelvi kultúrájának megalapozásához

5. kép: Úton a „mesesziget” felé. Saját fotó

6. kép: Bábszínészek mesélnek. Saját fotó

A következő évben egy héten át meghívtuk a gyermekek nagymamáit egy kedvenc meséjük elmesélésére, ami nagy örömmel töltötte el a gyermekeket és az aktív korú nagyszülőket. A hét méltó lezárásaként az Őrség népi mesemondója ízes, tréfás élettörténetekkel, anekdotákkal, interaktív előadással csalt mosolyt gyermekeink arcára. A mesemondó a saját élettörténetei mellett az Őrségi meséket, helyi legendákat, sztorikat is – amiket jártában-keltében, tollfosztókban, tökmagköpesztőkben hallott az ott élőkötől és az ott élőkötől – továbbadta. A Magyar Kultúra Lovagja címmel is kitüntetett hagyományörző szerint ma már nem divat a mese, pedig szerinte a szülő-gyermek kapcsolatok sivárrá válásának egyik oka éppen a mesemondás hiánya.

7. kép: Az „Őrség mesemondója”. Saját fotó

2013. szeptember utolsó hetében minden csoportban az óvónénik közösen „A csillagszemű juhász” című mesét mesélték. A hét csúcspontja az volt, hogy elfogadta meghívásunk – az egyik munkatársunk által ismert, Sé községben élő – erdélyi, pusztinai csángó mesemondó asszony.

Pajor Andrásné:

"Mese, mese, mátká..." útravaló a gyermekek anyanyelvi kultúrájának megalapozásához

Már pusztán a megjelenésével elvarázsolta gyermekeinket, akik tátott szájjal nézték gyönyörű csángó népviseletét. Ő szintén saját gyermekkori történeteit osztotta meg velünk, a moldvai csángók életéről, mindennapjaikról és a népviseletéről is mesélt.

8. kép: Erdélyi, pusztinai csángó mesemondó. Saját fotó

Volt olyan nevelési évünk is, ahol a mesehéten csak állatmeséket meséltünk. Olyan ötletünk támadt, hogy a szombathelyi társintézmények óvodapedagógusait kérjük fel mesélésre. A Hétszínvirág Óvodából két óvónéni csak mozgással, verbalitás nélkül „A három pillangó” című mesét játszotta el. Másnap a Weöres Sándor Óvoda pedagógusa tárgyjátékban játszotta el „A két bors ökröcske” és az „Iciri - piciri” című meséket, melyeket terményekkel, zöldségekkel (tökkel, kukorica, alma stb....) elevenített meg.

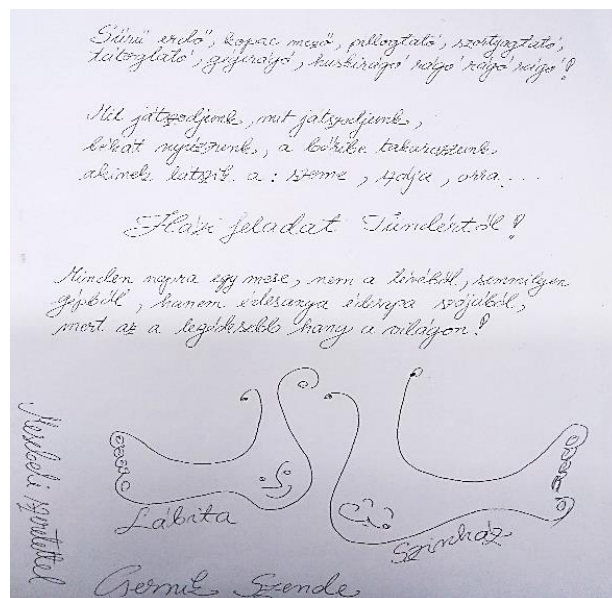
9. és 10. kép: Társóvodák óvodapedagógusainak mesélése. Saját fotók

2015 szeptemberében felejthetetlen élményben volt részünk, meghívtuk Csernyik Szende székely mesemondót és lábbábost. Egyszemélyes színházának neve Lábita Bábszínház. Szende színes egyénisége székely mives beszédével, vicceivel, elképesztő fantáziájával a vele töltött idő alatt kiragadott minket a való világból. Ízes székelységgel hol dalocskát tanított, hol bábos hűzva a lábára pergette a mese fonalát a füstölt kolbászról, a kisegérről, az öreg favágóról. Jókedvűen, „kacagósan”, őszintén, így lesz a meséje élő, hisz bevonja a közönséget. A

Pajor Andrásné:

"Mese, mese, mátká..." útravaló a gyermekek anyanyelvi kultúrájának megalapozásához

mesemondó önmagában is „mesés” jelenség volt kalapostul, földig érő zöld terebélyes szoknyástul, mezítlábastól, mindenestül. Ahogy az asztalon ülve kezdte a meséjét: „Fő a mese a lélekben, belé tettem a mesefazekamba a gyermek lelkemet, a csihány csípte ízeket gyermekkoromból, a forrást az erdő szoknyája alól...” A közönségét – gyerek, felnőtt, idős, fiatal – magával ragadva, akaratlanul is részesévé váltunk a meséjének. Közösen mondtuk az általa tanított mondókát. Vallja: „A mese gyógyír, a mese játék, a mese csoda, a mese hit, a mese lélek. Mosoly mindenki lelkére. Hiszek a mesékben, hiszek az élő szóban, a kincsben, a mese teremtő erejében. Mert a mese-szó a nép összetartó íze, lelke.” (Csernik, 2017, id. a weboldaláról) Távozásakor még házi feladatot is kaptunk a „Tündértől”, amit saját kézzel vetett papírra. „Minden napra egy mese, nem a tévéből, semmilyen gépből, hanem édesanya, édesapa szájából, mert az a legédesebb hang a világon!”

11. kép: Csernik Szende üzenete. Saját fotó

2016-ban a mesedramatizálás hetét rendeztük meg. Minden csoport egy-egy kedvelt mesét választott, azt dolgozták fel közösen. Az elkészült óvónői és gyermeki produktumokból – miután bemutatták, eljátszották azokat – kiállítást szerveztünk. A mesei környezet festése, a szereplők, tárgyak elkészítése, a cselekmény eljátszása a gyermekek kreativitását, önkifejezését, önmegvalósítását fejlesztette. Az elkészített alkotásokat, mesei szereplőket a gyermekek a mindennapi játéktevékenységük során is felhasználhatták.

A következő évben az anyanyelvi munkaközösségünk feldolgozta Kádár Annamária Mesepszichológia című könyvét, amelyben rámutat a mese érzelmiintelligencia-fejlesztő hatására. Kutatásokkal alátámasztott írásában kitér arra, hogy az életben az értelmi képesség kevés az igazi sikerek eléréséhez, azokat csak fejlett érzelmi intelligenciával érhetjük el. Fontosabb a belső harmónia, az önmagunkkal való elégedettség. Ha megismerjük a mások és a magunk érzelmeit, tudunk kapcsolatokat teremteni, konfliktust kezelni, együttműködni, vágyainkat késleltetni, kitartani. Ugyancsak könyvében tíz EQ mesét is közread, amik segítenek az érzelmi konfliktusok megoldásában (Kádár, 2012).

A mesepárnák használatának pozitív hatásai

Mi, óvodapedagógusok folyamatosan újszerű, ötletes nevelési módszereket keresünk, kutatunk, melyekkel a meglévő lehetőségek mellett olyan pluszt adhatunk, ami a mai idők gyermekeinek felkelti figyelmét, fenntartja érdeklődését és nem utolsósorban fejlesztő hatású. Óvodánk nevelési folyamatában – mint már fentebb említettem – a mesemondás, a meshallgatás nap mint nap, akár többször is jelen van. A gyermekek nagyon szeretnek mesét hallgatni és mesélni egyaránt. A mesék szemléltetésének tárháza nagyon sokféle. Az általunk leggyakrabban használt szemléltető eszközök a kesztyűbáb, az ujjbáb, a síkbáb, melyeket a gyerekek nagyon szeretnek. Nekünk, óvodapedagógusoknak nem egyszerű feladat a számítógépes mesei élményeket felülmúlni, de mindent elkövetünk annak érdekében, hogy ez sikerüljön. Innen jött az ötlet a 2018/2019-es nevelési évben a mesepárnák megalkotására. Természetesen az új élményt nyújtó módszer alkalmazása, bevezetése felkészületlenül nem lehetséges. Ahhoz, hogy át tudjuk gyermekeinknek adni az élményt, mélyebben kellett tanulmányozni az eszközt, biztos tudásra kellett szert tennünk vele kapcsolatban. Beszereztük Pálfi Judit Mesepárnás Mesecsoda c. kiadványát, melyből ismereteket szereztünk erről az újszerű, kreatív nevelési eszközről. A kiadvány a mesék és a feldolgozásuk leírása mellett részletesen bemutatja az előkészületeket, a mesepárna elkészítésének módját és technikáját. A könyv megadja az alapötletet, melyet aztán saját magunk képére formálhatunk és használhatunk. A későbbiekben a gyermekekkel közösen is kiválaszthatunk új meséket, melyekkel bővíthetjük a repertoárunk, és akár közösen is megtervezhetjük, az ügyesebbekkel az egyszerű szereplőket meg is alkothatjuk. Először csak egy párnát készítettünk el, de távlati célként megfogalmazzuk a mesepárnás mesék bővítését. Már jó néhányat el is készítettünk, pontosan tíz párnát, csoportonként kettőt. Minden csoport más-más mesét alkotott meg, így a mesepárnák a csoportok között cserélhetők.

12. kép: Az elkészült mesepárnák. Saját fotó

Ebben az értelmezésben a mesepárnák nem ülőalkalmatosságként szolgálnak, hanem a mesélés helyszínéül, csodálatos, varázslatos mesevilágot alkotva. A mesepárna a méretéből, súlyából adódóan a gyermek által könnyen felemelhető, vihető, ölelhető. A párna forgatható, mindkét oldala lehet alap, így mindkettő felhasználható helyszínként szolgál, ezért egy párna akár két mese elkészítésére is alkalmas. Egyaránt lehet a szemléltetés és a szerepjáték eszköze, de akár fekvőhely is. A nap folyamán a gyermekek bármikor levehetik a polcra, segítségével bármikor elmesélhetik a legkedvesebb mesét. A párna tehát motiválja a gyerekeket arra, hogy ők is önkéntes mesélővé váljanak. A mese helyszínei és a posztból kivágott szereplők, figurák tépőzárral vannak rögzítve a felületre, a mesélés során tetszőlegesen elmozdíthatók, így szemléltetve a mese jeleneteit. A gyerekek mesélés közben rakosgathatják a szereplőket, játszhatnak velük. A párnával mesélés közben csak élőszóban mondhatjuk a történetet, mert miközben a szereplőket mozgatjuk vagy a kezünket felhasználjuk a kifejezésre, nem tudjuk a könyvet lapozgatni. A mesepárna segíti a mesemondást, a mese menetének követését, könnyebbé teszi a történet felidézését.

A mesepárna fejlesztő hatásai a fejlesztőpedagógus szemével:

- finommotorika fejlesztése – szereplők felhelyezése, eligazgatása,
- beszédkészség, kifejező készség fejlesztése – mese önkéntes mondása,
- szókincsfejlesztés – mesei kifejezések, hangulatfestő szavak, régi népies szavak, népmesei elemek, szófordulatok használata,
- kognitív funkciók fejlesztése – cselekmények megjelenítése, verbális memória fejlesztése,
- esztétikai érzék fejlesztése – a szép, mutatós párnák nagymértékben formálják a gyermekek szépérzékét,
- kreativitás fejlesztése,
- jellembeli fejlődés.

Eddigi tapasztalataink a mesepárnák használatával kapcsolatosan nagyon pozitívak. A kissé bátortalanabb, visszahúzódóbb gyermekek is sokkal szívesebben szánják rá magukat a mesélésre és a mozgékonyabbakat is jobban leköti. A mesepárna segítségével a gyerekek újra és újra felelevenítik a már hallott mesét, melyet a maguk kis nyelvezetén kedvükre formálnak, alakítanak. A mesepárnák készítése közben az óvónői alkotói kreativitás is felszínre tud törni. A folyamatos alkalmazásukkal pedig örömet és naponta meglepetést adhatunk a csoport gyermekei számára. A mesepárna mint innovatív, új módszer alkalmazásával mindenképpen új élményben részesítjük gyermekeinket. Változatosabban, színesebben tárhatjuk fel előttük a mesék varázslatos, csodás világát. Ezzel a szép meseillusztrációval gazdagabbá, színesebbé, értékesebbé tesszük óvodai nevelőmunkánkat. A továbbiakban a gyermekekkel közösen választunk majd új meséket, melyekkel bővítjük a repertoárunk.

A répa című orosz népmese bemutatása a mesepárna segítségével

Tevékenység/ foglalkozástervezet – Verselés, mesélés

Az óvodapedagógus neve: S. B. E.

Csoport: vegyes életkorú

Tevékenységi forma: verselés, mesélés

Tevékenység időpontja: 2020. 09. 22.

A tevékenység előzménye: őszi megfigyelések, őszi zöldségek és gyümölcsök megismerése, répás logikai és társasjátékok, répák sorrendbe helyezése nagyság szerint, szerialitás

A tevékenység tartalma/témája: Répa mese (orosz népmese)

A tevékenység célja: az anyanyelv szépségének, játékosságának átélése, a gyermekek önkifejezési vágyának kielégítése.

A tevékenység feladatai:

Nevelési feladatok: a szép iránti fogékonyság felébresztése, a gyermekek esztétikai érzelmeinek gazdagítása a mese hatásaival, a gyermekek érzelmeit gazdagító irodalmi élmény nyújtása, a közös mesemondással az irodalom megszerettetése, az együttműködőképesség fejlesztése.

Didaktikai feladatok: az új mese bemutatása

Képesség- és készségfejlesztés: szókincsbővítés, a gyermeki kifejezőkészség, a nyelvtanilag helyes beszéd fejlesztése, a gyermekek figyelmének, emlékezetének, képzeletének fejlesztése.

Alkalmazott módszerek, eljárások: beszélgetés, magyarázat, bemutatás, szemléltetés, gyakorlás, cselekvés, értékelés.

Eszközök: csengő, mesepárna, répa, kosár, társasjáték, általam készített játék

Irodalmi tevékenységhez kapcsolódó tevékenységtartalmak:

- Külső világ tevékeny megismerése: répa mint zöldség megismerése, répából készíthető ételek, répakóstolás
- Matematikai tartalmú tapasztalatok: forma, méret felismerése, sorrendiség, szerialitás
- Rajzolás, festés, mintázás, kézi munka: mese lerajzolása, színezők felajánlása
- Anyanyelvi nevelés: mesei szófordulatok, szókincsfejlesztés, szókincsbővítés

Foglalkozásterv		
Idő	A fejlesztő tevékenység felépítése, a foglalkozás menete	A fejlesztés módszerei, munkaformák, eszközök, megjegyzések
3 p	Szervezési feladatok: Az irodalmi élmény befogadásához megfelelő helyszín biztosítása: mesesarok. Játszóhelyek kialakítása, szükséges eszközök előkészítése: csengő, répa, mesepárna.	A gyermekek kényelmes elhelyezkedése a mesesarokban, kör alakzatban. Kötetlen foglalkoztatási forma.
3 p	Motiváció: A gyermekek kíváncsiságára építve. Csengő megcsilingeltetésével, terem elsötétítésével mesesarokba invitálás.	Figyelemfelkeltés.
3 p	„Van nekem egy óriási nagy répám, melyet egy öreg bácsitól kaptam. Elmesélem nektek az én óriási répám történetét. Gyertek, hallgassátok meg! Aki esetleg ismeri, és tudja a szöveget, mondhatja velem együtt is, ugyanis kelleni fog a segítségetek!”	
5 p	Mese bemutatása: A répa mese (orosz népmese)	A mese bemutatása közben figyelek a hangsúlyozásra, mimikára, testtartásra, a szöveg érthető elmondására.
5 p	Mese megbeszélése: Mekkorára nőtt ez a répa? Kik voltak a mese szereplői? Ki húzott kit? Mit készített a nagymama a répából? Mit tanított nekünk a mese?	Megfelelően eljátszom, bemutatom a mese cselekményét, ügyelve a szereplők helyes sorrendjére. Az ismétlődő részeket együtt is mondhatjuk.
3 p	Répakóstolás, beszélgetés a répa tulajdonságairól, felhasználhatóságáról: „A nagymama nekünk is küldött egy kis kóstolót a répából. Gyertek, kóstoljátok meg ti is!”	A mese végén kis répakarikákat kínálok a gyerekeknek, megbeszéljük a gyermekek érzéseit, észrevételeit.
3 p	Tevékenység befejezése, átvezetés a játékba: Mesepárna segítségével egyéni mesélés: szereplők kiosztása, közös mesélés, mesedramatizálás Nagyok lerajzolhatják a mese szereplőit, kisebbek a mesével kapcsolatos színezőkből választhatnak. Sorminták, alakzatok készítése répákkal.	Közös játék élményére való odafigyelés.

Reflexió a meséhez

A mesefoglalkozást úgy terveztem, hogy a kötetlen tevékenység mind a kiscsoportosoknak, mind a nagyobbaknak egyaránt szóljon. A mese bemutatásakor ügyeltem arra, hogy fenntartsam a gyermekek érdeklődését és figyelmét, melyet úgy tudtam elérni, hogy bevontam őket is a mesélésbe. Előadásmódomnál figyeltem a helyes, érthető beszédre, a hangsúlyozásra, a mimikára és a gesztusokra. A meséléssel célom volt, hogy a gyermekek szókincsét bővítsem, emlékezetüket, figyelmüket, képzeletüket is fejlesszem. A foglalkozáshoz szükséges eszközöket, megfelelő teret úgy terveztem, hogy minden gyermek megfelelően, egymást nem zavarva élvezhesse a mesét.

A foglalkozás sikeressége a gyermekek aktivitásának és nagy érdeklődésének köszönhető. A mese előzményeként a gyermekek otthonról hozott, saját répáikkal játszottunk. Matematikai tartalmú tapasztalatokat szerezhettek azzal, hogy megnéztük a répák méretét, alakját, formáját, az asztalnál sormintákat, alakzatokat tehettek ki répák és almák segítségével. A téma bevezetéseként elővettük a répás társasjátékunkat, mellyel a nagyobbak játszottak, a kisebbek pedig egy saját készítésű fejlesztő játékkal ügyeskedhettek.

A kis csengő használata sikeres volt a motiválásnál, a több kis játszócsoport közül egy kivételével mindenki körém gyűlt, de a játékukat folytató gyermekek is mindvégig figyelemmel követték a csoport tevékenységét. A mese kezdete előtt a gyerekek egyesével megcsilingeltethették a csengőt, mely öröm volt számukra, s így szívesen maradtak a mesehallgatásnál is.

A meséhez mesepárnát használtam szemléltetőeszközként, mely a gyermekek érdeklődésének fenntartását szolgálta. A mesepárnával a célokat elértem, hiszen a kicsik és a nagyobbak is mindvégig figyelemmel követték a történeteket, az ismert részeket együtt, közösen mondtuk. A tevékenység zárásaként közösen répát kóstoltunk, melyhez már a más tevékenységet végző gyermekek is csatlakoztak. Közben felidéztek a korábban megbeszélteket a répáról, a meséről, bár úgy gondolom, több kérdést, információt is megbeszélhettünk volna még. A répakóstolás nagy sikert aratott, a gyermekek pozitívan, örömmel meséltek érzéseikről, a répáról szerzett tapasztalataikról. A játékba való visszavezetés is jól sikerült, a gyermekek maguk is kipróbálhatták a mesepárnát új szereposztással, az ő fantáziájukat belevonva meséltek. Voltak olyan gyermekek is, akik a répák és almák rakosgatásához, sorba rendezéséhez tértek vissza. A közös szabad játékok eredményének tekintem, hogy a gyermekekben erősödött az egymásra való odafigyelés, a türelem és az egymás segítése.

A foglalkozás a délelőtt további részére is hatással volt, a gyermekek szívesen, boldogan játszottak együtt, vagy akár külön-külön is a sárgarépákkal és a mesepárnával.

Pajor Andrásné:

"Mese, mese, mátká..." útravaló a gyermekek anyanyelvi kultúrájának megalapozásához

13. kép: Szereplők kiosztása egy nagycsoportos leány irányításával. Saját fotó

14. kép: A répa című mese eljátszása, mesélése. Saját fotó

Zárógondolatok

A mesei élmények nagyon fontosak a gyerekek belső fejlődése szempontjából. A mesék a lelket építik, a képzeletet színesítik, segítenek beletanulni az emberek közösségi szokásaiba, szabályaiba, rávezetnek a jó és a rossz közötti különbségre, magyarázatot nyújtanak a kisgyermek számára a másként fel nem fogható világról. A mese intellektuális szinten ösztönzi a gondolkodást, fejleszti a képzelőerőt, erősíti az önismeretet. Emocionális szinten oldja a feszültséget. Szociális szinten a közösségi identitásról, a társas együttélés szabályairól, az erkölcsről tanít.

Az óvodapedagógusok feladata a szülőkkel együtt az olyan tartalmas, erkölcsi normákat közvetítő mesék mesélése, olvasása, amelyek nemcsak szórakoztatják a gyerekeket, de lekötik a figyelmüket, mozgásba hozzák a képzelőerejüket, eligazítják őket az érzelmeikben, kibékítik őket az esetleges félelmeikkel. Ezen szempontoknak leginkább a népmesék felelnek meg, amelyek egyszerűen, tömören fogalmaznak, nevelnek, az életre tanítanak. A meséléssel, a mesék közvetítésével a legnagyobb eredmény az lesz, ha egészen kicsi kortól könyvhöz szoktatjuk gyermekeinket, ezáltal soha nem múló igény alakulhat ki bennük az olvasás iránt. Mindez talán később képessé teszi őket más irodalmi alkotások befogadására, sőt akár saját alkotások létrehozására is.

Irodalomjegyzék

- Bajzáth Mária (2018): *Mesefoglalkozások gyűjteménye 1.* Kolibri Gyermekkiadó, Budapest
- Bárdos József (2017): *Másik világok, másik világi lények a tündérmesékben.* Pont Kiadó, Budapest
- Bettelheim, Bruno (1985): *A mese bűvölete és a bontakozó gyermeki lélek.* Gondolat Kiadó, Budapest
- Boldizsár Ildikó (2010.): *Meseterápia. Mesék a gyógyításban és a mindennapokban.* Magvető kiadó, Budapest
- Dankó Ervinné (2016): *Nyelvi, kommunikációs nevelés az óvodában.* Flaccus Kiadó, Budapest
- Gósy Mária (1997): *Beszéd és az óvoda.* Nikol Gmk Kiadó, Budapest
- Isler, Gotthilf (1996): *Die Sagen vom Wilden Jager und von der Wilden Jagd im Alpengebiet. Eine psychologische Annäherung.* Jungiana. Beitrage zur Psychologie von C. G. Jung. 6.
- Kádár Annamária (2012): *Mesepszichológia. Az érzelmi intelligencia fejlesztése gyermekkorban.* Kulcslyukkiadó, Budapest
- Labádiné Józsa Mónika (2020): *A mese mindig segít.* <https://nevelésnelkuli.hu/a-mese-mindig-segit/> (2021. 11. 20.)
- Mérei Ferenc és V. Binét Ágnes (2006): *Gyermeklélektan.* Medicina Könyvkiadó, Budapest
- Nagy József (2016): *Fejlesztés mesékkel.* Mozaik Kiadó, Szeged
- Oktatási Hivatal (2020): *Országos kompetenciamérés. A 6., 8., 10. évfolyamon tanulók matematika- és szövegértés-mérése. Infografika.* Oktatási Hivatal, Budapest https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktatas/meresek/orszmer2019/OKM2019_Infografika_1.pdf (2021. 11. 20.)
- Szombathelyi Napsugár Óvoda (2020): *A Szombathelyi Napsugár Óvoda módosított Pedagógiai Programja.* SZNÓ, Szombathely
- Zilahi Józsefné (1998): *Mese-vers az óvodában.* Eötvös József Könyvkiadó, Budapest

Pruzsinsky Réka:

Hétlépés – Siebenschritt.

A „Játék a szóval, játék a nyelvvel” kétnyelvű, magyar - német óvodai nevelési programra épülő jó gyakorlat

A jó gyakorlat tartalmi leírása

A „Hétlépés – Siebenschritt” jó gyakorlat a Soproni Egyetem Lewinszky Anna Gyakorló Óvodájában (OM azonosítója: 030282, címe: 9400 Sopron Zsilip u. 1.) valósult meg. Intézményünkben 1984 óta működik német nemzetiségi óvodai csoport. Elméleti és módszertani alapját Talabér Ferencné Teri néni „Játék a szóval, játék a nyelvvel” kétnyelvű magyar - német nevelési programja adja. A program a mai napig aktuális, újszerű, hiszen a Sopron és Sopron környéki német nemzetiségi hagyományok ápolása a nemzetiségi csoportokban hétről hétre megjelenik.

A Soproni Egyetem Lewinszky Anna Gyakorló Óvodában és Aranykapu Tagóvodájában jelenleg három csoportban folyik német nemzetiségi nevelés. A Lewinszky óvodában a Pillangó – Schmetterling csoportban 24 fő, a Napraforgó – Sonnenblumen csoportban 18 fő, a tagóvoda Ciróka csoportjában 24 gyermek részesül német nemzetiségi nevelésben.

Programunk a „Játék a szóval, játék a nyelvvel” kétnyelvű magyar - német nemzetiségi óvodai program, melyen alapszik a „Hétlépés – Siebenschritt” jó gyakorlat. Előzetesen a programunkból néhány alaptétel megfogalmazása szükséges a jó gyakorlat bemutatásához:

- az óvodás korú gyermekek életkori sajátosságainak megfelelő nyelvelsajátítást biztosító tanulási lehetőségek teremtése,
- játékos tevékenységben a spontán ismeretszerzés, a problémamegoldás és a kreativitás fejlesztése,
- komplex személyiségfejlesztés,
- a nyelvelsajátítás integrálása a képzési és a nevelési feladatok egészébe,
- tevékenységgel egybekötött, szituációkhoz kapcsolódó nyelvelsajátítás,
- a nyelv megértésének elősegítése játékszituációkon keresztül,
- a második nyelv használatára való felkészítés életszerű szituációkban,
- a gyermekek egyéni nyelvtanulási működésének aktivizálása sokoldalú játékszituációkban,
- a nyelvi egységek időtartamának folyamatos bővítése,
- a két nyelv tudatos kettéválasztása, a két nyelv keveredésének elkerülése,
- a magyar és a német kultúra hagyományainak, szokásainak megismerésével a gyerekek identitástudatának, alkalmazkodó képességének, más kultúrák iránti érzékenységének fejlesztése.

A „Hétlépés – Siebenschritt” jó gyakorlat címválasztásának indoklása

A Sopron környéki régióban lakó német, magyar, horvát népcsoportok táncaiban megtalálható ez a tánc típus, így a névválasztás a hagyományok átörökítésének jelképe. A jó gyakorlat címe az óvodai nevelés hét fő nevelési területét is tükrözi, a játékot, a mesélést - verselést, az éneket - zenét - táncot, a kultúrát - hagyományőrzést, a vizuális tevékenységet, a környezeti nevelést és a mozgást, melyek áthatják a mindennapi életünket a német nemzetiségi óvodai csoportjainkban. A „Hétlépés – Siebenschritt” jó gyakorlat megmutatja azt a kétnyelvű német - magyar óvodai nevelést, mely az összes óvodai nevelési területen megjelenik, illetve áthatja a hagyományok megtartása, megőrzése, amely napjaink rohanó világában a családi nevelésben egyre kevésbé marad fenn, így felelősséggel bíró feladat az óvodában a gyerekeknek való átörökítése.

A „Hétlépés – Siebenschritt” jó gyakorlat fő feladatai

A „Hétlépés – Siebenschritt” jó gyakorlat egyik fő feladata az óvodai életben játékos keretek között történő német nyelv megszerettetése majd a mondatsémák, szókapcsolatok, mondókák és dalok elsajátíttatása, mely a kedvező óvodai légkör megteremtésével kezdődik. A biztonságos, szeretetteljes légkör lételeme mind az anyanyelvi, mind az idegen nyelvi játékhelyzeteknek. Akkor tudunk jól játszani, ha a gyerekek már beszoktak az óvodai csoportba, elfogadták társaikat és az óvó néniket. Ezért a fokozatosságra figyelünk, nem zúdíttuk a gyerekekre már szeptemberben a teljes tananyagot. A német nyelvi környezet így tud kibontakozni. Az idegen nyelvi egységek következetesen a napirendhez igazodva ismétlődnek. A játékba hívásnál, illetve a játékidő végeztével német nyelvű dalocskát éneklünk. A körjátékoknál ismétlődő mondatsémákat alkalmazunk. Vizuális tevékenységnél ügyelünk az asztalon lévő tárgyak, eszközök német nyelven történő megnevezésére, színek, formák, anyagok német kifejezésére. A gyerekek három érzékszerv segítségével látják, hallják és megtapinthatják a kívánt eszközöket, így a német kifejezéseket játékos nyelvsajátítás formájában észrevétlen módon tanulják meg. A megértést mimikával és gesztikulációs rásegítéssel erősítjük meg. A napi mozgás mindig német nyelvű, mivel a gyerekekkel együtt tornázunk és nem csak német nyelven mondjuk, hanem mutatjuk is nekik azokat a feladatokat, amiket elvégzünk. Vonzóvá kell tenni a német nyelvet úgy, hogy a gyerekek ne érezzék ezt kényszernek, ezért játékoságra, spontán helyzetekre alapozunk. A gyerekeknek élményszerű foglalkozásokat kínálunk fel, melyek felkeltik az érdeklődésüket, kíváncsiságukat. Ezekhez a foglalkozásokhoz motivációs eszközöket használunk, mint saját magunk által készített mesekönyv, báb, társasjáték, memóriajáték stb.. Ezen életszerű foglalkozások szolgálják a nyelvsajátítást, a gyermekek német nyelvhez való viszonyának pozitív alakítását. A kidolgozott heti témák, melyek az évkörre, évszakokra, ünnepeinkre épülnek, biztosítják a

szabad tevékenységben megoldható ismeretszerzés, a személyiségfejlesztés és a szociális nevelés feladatainak megvalósítását, mind magyar, mind német nyelven. Az óvónőnek példaként kell szolgálnia a beszéd utánzásában. A mindennapokban számtalan nevelési, gyermekek közötti konfliktushelyzet is kialakul. Ilyen esetben váltjuk a nyelvet, magyar nyelven vigasztalunk, magyarázunk szabályokat, oldunk meg vitákat. Bár sok nagycsoportosunk használja a német nyelvet, az óvodás korosztály passzív szókincssel rendelkezik, nem várjuk el az aktív kommunikációt. A kisiskolás kor harmadik, negyedik osztályára tehető a passzív szókincs előhívása.

Foglalkozás-kezdeményezések heti beosztása					
Idő	Hétfő	Kedd	Szerda	Csütörtök	Péntek
Játékidő	Szabad játék	Szabad játék Rajzolás, festés, mintázás, kézi munka	Szabad játék Rajzolás, festés, mintázás, kézi munka	Szabad játék Rajzolás, festés, mintázás, kézi munka	Szabad játék Külső világ tevékeny megismerése (német)
Morgenkreis	Külső világ tevékeny megismerése (magyar) Mozgás	Verselés, mesélés (magyar) Mozgás	Verselés, mesélés (német) Mozgás	Ének, zene, énekes játék, tánc (német)	Nagytestnevelés
Tízórai után, udvari játék keretében	Tapasztalat- szerzés, a heti téma felvezetése, kirándulás	Ének, zene, énekes játék, tánc (magyar)	Ének, zene, énekes játék, tánc (német)		Verselés, mesélés (magyar népmese)

Céljaink, hogy vonzóvá tegyük a német nyelvet a gyermekek számára, hogy kényszer nélkül sajátíthassák el utánzás módján a második nyelvet; az általunk használt mondatsémákat, szófordulatokat megértsék; a német nyelvű játékokban szívesen vegyenek részt; használják az üdvözlési formulákat; a megértett mondatokra tevékenységgel vagy magyar nyelven reagáljanak; játékhelyzetekben fogadják el a német nyelvet; legyenek nyitottak, érdeklődők, érzékenyek a második nyelvre.

Az évek során olyan kiváló nemzetiségi pedagógusok képviselték a kétnyelvű program gyakorlati megvalósítását, mint dr. Gimesi Szabolcsné Tercsi néni, Artner Istvánné Tante Christa, Sosztarich Tamásné Edina néni. Saját mondóka- és játékgyűjteménnyel, Ein Kindergartenjahr címmel segítették a szülőket és a hallgatók gyakorlati felkészülését. Ezen gyűjtemény 2020-ban átdolgozásra és újbóli kiadásra került Was wir so gerne spielen címmel.

A „Hétlépés – Siebenschritt” jó gyakorlat másik fő feladata a régi idők német nemzetiségi hagyományainak megtartása és gyermekeknek való átörökítése. A XVIII. században a

Sopronba és környékére betelepített, szőlőműveléssel foglalkozó németajkú lakosságnak köszönhető a környék német nemzetiségi hagyományvilága. Mivel ezek a gazdák a szőlőtőkék közé babot ültettek a „Bohnenzüchter” elnevezést kapták. Az idők során ez az elnevezés átalakult, így manapság Poncichtereknek nevezzük őket. A Poncichterek az évszázadok során beilleszkedtek a város életébe, de megtartották és napi szinten ápolták hagyományaikat. Sopron képéhez elválaszthatatlanul hozzátartoznak jellegzetes ételeikkel, táncaikkal, viseletükkel, saját meséikkel, gyermekjátékaikkal, énekeikkel. Fő tevékenységük (szőlőművelés, szőlőtermesztés) az óvodában feldolgozható témául is szolgál, ugyanúgy az ünnepeik (karácsony, farsangolás, esküvő), a családi életükből vett szokásaik és egyéb tevékenységeik, munkáik (bányászat, halászat stb.), melyek az évtizedek során az itt élő emberek mindennapjaihoz hozzátartoztak.

Mivel a csoportjainkba járó gyermekek nagyobb hányada soproni és néhány kétnyelvű gyermek is van, így feladatunk a magyar hagyományok ápolása mellett a német nemzetiségi hagyományok felelevenítése és megtartása is. A heti témák feldolgozása alatt kiemelt figyelmet szentelünk ezen hagyományok ápolására, mint a helyi szokások, mondókák, énekek tanulása, Sopron környéki mesék mesélése, régi gyermekjátékok készítése, nemzetiségi táncok járása. Az intézményben egy hagyományörző szoba berendezése is mutatja az elhivatottságunkat, valamint a német nemzetiségi csoportokban egy kis sarkot szentelünk a régi korok hagyományainak, amelyet a gyerekek nap mint nap megnézhetnek.

A nevelési munkát kiegészíti a családokkal, kisebbségi intézményekkel, szervezetekkel való együttműködés és kapcsolattartás, különösen a gyermekek nyelvi kultúrájának fejlesztése és a hagyományápolás terén. A Lewinszky Anna emlékhét keretein belül már hagyományosan német nemzetiségi hetet is tartunk a csoportokban. Az egész hetet áthatja a régi időkre való visszatekintés. Ezen a héten a gyerekek a szüleikkel együtt ismerkedhetnek meg a Sopron környéki nemzetiségi családok hagyományaival. A program összeállításánál gondosan ügyelünk a sokszínűsésre, a régi idők sokoldalú bemutatására. Az alábbiakban egy ilyen német nemzetiségi hagyományörző hét programját mutatom be táblázatos formában. A program újszerűségét az egyre erősödő helyi nemzetiségi hagyományok ápolása adja. Eredményességünket elsősorban a gyerekek lelkesedésén mérhetjük le. Szívesen vesznek részt a német nyelvű foglalkozás-kezdeményezésekben, lelkes résztvevői a német nyelvű játékoknak, táncoknak. A szülői támogatottság jele, hogy egyre több család kéri az óvodában a német nemzetiségi nevelést a gyermekének, aktív résztvevői a német nemzetiségi hagyományörzésnek, programjainkon szívesen vesznek részt nem csak az óvodán belül, de az egyéb városi rendezvényeken is. Gyermekeink a jó gyakorlat eredményeként könnyebben beilleszkednek a helyi német nemzetiségi és nyelvi tagozatos iskolákba, illetve jelentős nyelvi előnnyel kezdik az általános iskolát. Referencia a hallgatói csoportjaink munkája, végzett hallgatóink keresettek a környező német nemzetiségi óvodákban.

Egy német nemzetiségi hagyományörző hét programja

	Hétfő	Kedd	Szerda	Csütörtök	Péntek
Cím	Régi idők használati tárgyai	Régi hangszerek napja	Sopron környéki mesék	Backe, backe Kuchen – Süssünk, süssünk valamit	Nemzetiségi nap a szülőkkel
Felelős	Óvónők	Óvónők	Óvónők	Óvónők, csoportdajka	Óvónők
Program rövid leírása	Az összegyűjtött használati eszközök megismerése és kipróbálása a gyerekekkel. Végül egy erre kijelölt szekrényre kiállítjuk őket, hogy a hét folyamán is megtekinthetők legyenek.	Az összegyűjtött hangszerek megmutatása a gyermekeknek. Amelyik működik, a gyerekekkel ki is próbáljuk. Végül egy erre kijelölt szekrényre kiállítjuk őket. Az egyik óvónő játszik klarinéton, valamint az egyik gyermek papája tud tangóharmonikázni, ezért meghívjuk őt egy kis bemutatóra.	Az Óhajtott menyasszony című mese dramatizált előadása a hallgatók előadásában német nyelven	Babos pogácsa, borkuglóf sütése a gyerekekkel Sterc kóstolása	Közös barkácsolás a gyerekekkel, szülőkkel. Népviselőket bemutatója és táncház. A bánfalvi német nemzetiségi kórus előadása
Idő	Délelőtti foglalkozás keretében (30 - 45 perc)	Délelőtti foglalkozás keretében (30 - 45 perc)	Délelőtti foglalkozás keretében (30 - 45 perc)	Délelőtti foglalkozás keretében (1 óra 30 perc)	Délelőtt 8 órától 11 óra 30 percig
Eszköz	Karos mérleg, borászokdázshoz használt eszközök (lopó, puttony, miniprés), kávédaráló, rézmozsár stb.	Furulya, tangóharmonika, nagybőgő, klarinét	Jelmezek	Habverő, tál, hozzávalók a recepthez	Barkácsoláshoz: agyag, deszka, kötények, papír, olló, Milton kapocs, anyag, textilfesték, krumpli
Szervezési feladat	Eszközök előkészítése, szülőktől, nagyszülőktől való beszerzés, az ágfalvi tájházból való kölcsönzés	Eszközök előkészítése, szülőktől, nagyszülőktől való beszerzés, az ágfalvi tájházból való kölcsönzés	Eszközök előkészítése, a hallgatók tájékoztatása a meséről. Két, három alkalommal próba. Az utolsó próba a helyszínen délután az óvodában.	Eszközök előkészítése, hozzávalók megvásárlása. Az egyik nagymama vállalja, hogy készít nekünk stercet az óvodában.	Eszközök előkészítése, megvásárlása. A kórusal időpontot egyeztetek. A viselet bemutatására az óvónők nemzetiségi ruhát öltenek, valamint a táncházra hívott táncosok ruháit nézzük meg. A táncosokkal megbeszéltem előre, amit tanítani fognak, figyelembe véve a gyermekek életkorát is. Időpont egyeztetése a zenekarral.
Segítők	Szülők, hallgatók	Szülők, hallgatók	Hallgatók	Dadus nénik, nagymama	Szülők, kórus, zenekar, táncosok, hallgatók
Megjegyzés	A foglalkozás előtti napokban már kiállítom az eszközöket, utána járok a használatuknak, a gyerekek nézegethetik őket.	A foglalkozás előtti napokban már kiállítom az eszközöket, a gyerekek nézegethetik őket. ITK eszközön nézenet hallgatunk.	Megismertetem a mesét a gyermekekkel, magyarul elmeséljük a csoportban. Szakmai segítséget nyújtok a hallgatóknak a mese eljátszásához.	Egyeztetek a többi kolleganővel, hogy aznap süt-e még valaki süteményt, mivel csak egy tűzhely van a konyhában.	Többször leülünk a kolleganőkkel és a német nemzetiségi munkacsoporttal, egyeztetjük a programok menetét, idejét.

Pruzsinsky Réka:

Hétlépés – Siebenschritt. A „Játék a szóval, játék a nyelvvel” kétnyelvű, magyar – német óvodai nevelési programra épülő jó gyakorlat

Felhasznált irodalom

Duics Pál és Winkler Gábor (2000): Sopron. Interpress – Adwest, Budapest

Talabér, Theresia (1998): *Spiel mit dem Wort, spiel mit der Sprache*. Nemzetközi Tankönyvkiadó, Budapest

Horváth Máté (7 éves), Szombathelyi Vadvirág Óvoda

DÍJAZOTT